

Domáci čítanka.

Z lidu pro lid

vybral

František Bartoš.

Nakladem „Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje“
na rok 1900.

V BRNĚ, 1900.

V komisi u K Winikra v Brně, Bedřicha Grosse v Olomouci a
v Cyrillo-Methodějském knihkupectví (Gustava Francela) v Praze.

Tisáem benediktinské knihtiskárny v Brně.

Bibliotéka poučná a zábavná

vydávaná

„Dědictvím sv. Cyrilla a Methoděje“.

Všeckých Dědictvím vydaných spisů č. 47. na rok 1900.

DOMÁCÍ ČÍTANKA.

Z VÍDU PRO LID

VYBRAL

FRANTIŠEK BARTOŠ.

V BRNĚ, 1900.

V komisi u K. Winikra v Brně, Bedřicha Grosse v Olomouci
a v Cyrillo-Methodějském knihkupectví (Gustava Francela) v Praze.

DOMÁCÍ ČÍTANKA.

Z LIDU PRO LID

VYBRAL

FRANTIŠEK BARTOŠ.

V BRNĚ, 1900.

V komisi u K. Winikra v Brně, Bedřicha Grosse v Olomouci
a v Cyrillo-Methodějském knihkupectví (Gustava Francla) v Praze.

Tiskem benediktinské knihtiskárny v Brně.

OBSAH.

Předmluva.

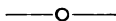
I. Škola mateřská.

Strana

Kolébavky	6
Hry s nemluvnětem	9
Jak vésti dítky k pobožnosti	14
Jak v mravech a ctnostech děti cvičiti	19

Dětské pohádky:

1. O kohoutkovi a slepičce	26
2. Jiná o kohoutkovi a slepičce	30
3. O poslušných kozlátkách	30
4. Jiná o poslušných kozlátkách	32
5. O řepě	33
6. Jiná o řepě	35
7. O kohoutkovi a psíčkovi	36
8. O šidlu, kohoutu, káceru a houseru	37
9. O nevděčném kuřátku	38
10. O zlé koze	40
11. Koblížek na vandře	43
12. Jak stařeček měnil, až vyměnil	45
13. O lišce a vlku	47
14. O starém psu a vlku	49
15. O zvířátkách a loupežnících	51
16. Konečná smrt	54
Ptačí řeč	55
Dětské písně	62
Hádanky	81
Zábavky početní a kreslicí	107
Dětské koledy	122

II. Pro domácnost i společnost.

Pohádky :	Strana
1. Tři zlaté vlasy Děda-Vševěda	142
2. Smrt kmotříčka	151
3. Zlatovláska	155
4. O třech bratřích	163
5. Berona	174
6. O třech zhavrančlých bratřích	184
7. Síl nad zlato	199
8. O Popelušce	208
9. Co Bůh činí, dobře činí	217
10. Skleněný vrch	221
11. Pohádka o bídě jednooké	225
12. O dvanácti měsíčkách	227
13. Sirotek v Radhošti	235
14. Potrestaná závist	241
15. Tak svět odplácí	243
16. Čert páleníkem	246
17. Pohádka o krajíčku chleba	253
18. Pohádka o zlaté rybce	261

Pověsti :	
1. O králi Svatoplukovi	268
2. O králi Ječmínkovi	272
3. Tatarské uši	277
4. Velen	281
5. Erb pernštejnský	282
6. Bílá paní	283
7. Několik příběhů z paměti města Kocourkova	287
Příslloví	299

Výroční obyčeje, slavnosti a zábavy:	
1. Besedy	359
2. Advent	360
3. Sv. Mikuláše	362
4. Sv. Lucie	363
5. Štědrý den	364
6. Božího narození	370
7. Sv. Štěpána	373
8. Sv. tři králův	373
9. Ostatky	374
10. Půst	381
11. Sv. Jiří	381
12. Velký pátek	382
13. Bílá sobota	383

	Strana
14. Boží hod velikonoční	384
15. Červené pondělí	385
16. Máje	386
17. Letnice	388
18. Božího Těla	393
19. Sv. Jana Křtitele	394
20. Dožínka	395
21. Společná pastva na strništích	396
22. Hody	401

S v a t b a :

1. Ohledy	414
2. Námluvy	415
3. V ohlášky	416
4. Zvání na svatbu	417
5. V úterý před zdvakami	419
6. Po zdvakách	426
7. Svatební hostina	427
8. Ve středu	455

Předmluva.

Pomalů vymírají starci a stařenky, kteří se ještě rozpomínají na ony staré časy, kdy zcela jinak bývalo na světě než nyní.

V našich venkovských městečkách, v nichž se nyní vypínají nádherné budovy škol měšťanských, býval školní budovou neúhledný domek o dvou těsných třídách, jež daleko nestačovaly všem dětem školou povinným. Vesnice nekostelní málo které měly svou školu, a mnoho dětí vyrůstalo v nich bez školního vyučování. V ty časy byla jednak náhradou, jednak dobrou přípravou a podporou školy veřejné škola rodinná a kázeň domácí. Tehdejší matky byly vzornými pěstounkami svých dítek, lnuly k nim pravou láskou mateřskou, vedly je od malička k pobožnosti, poslušnosti, pracovitosti a dobrým mravům, šlechtily jejich srdce písněmi a pohádkami, vzdělávaly jejich rozum vědomostmi pro rodinný i pospolitý život potřebnými a cvičily je v pracích domácích.

Nyní, když je po sklizni, obilí vymlátí se strojem za několik dní, a je celkem po práci soustavné a trvalé; na zimu zbývá leda poklid dobytka a nějaká

ta šukačka^{h'ka} při domě. Za stara obilí se mlátilo skoro celou zimu. Jak vesele notily si tu cepy ve čtvernici, paternici po všech mlatech v dědině! Málo bylo tehdy hospodářův, aby si neuměli sami porýditi nejpotřebnějších prací tesařských a kolářských. Za dlouhých tedy večerů zimních hospodář opravoval si poškozené nářadí a náčiní rolnické a chystal si potřebné nové. Hospodyň s dcerami a ženskou čeládkou předla, šila plachty a měchy nové a látala staré atd.

Krásný a svěčný kraj národní poskytoval našim ženám a dívkám hojně látky a příležitosti ku pracím ozdobným a v pravdě uměleckým. Drahocenným zbytkům překrásného vyšívání, jež mozolné od jiných prací ruce našich žen vykouzlovaly na rozmanitých součástkách kroje národního, podivují se nyní v musejích i cizinci. Výšivky takové byly ovšem pracné, ale práce na ně vynakládaná nebyla na obtíž, nekonala se za žádnou mzdu, měla cenu sama v sobě, byla sama sobě účelem jakožto pravé dílo umělecké.

Ve sbírkách školního musea v Jevíčku uložena jest dětská čepička díla uzlíčkového, o níž mi znalec těch věcí, pan ředitel Ad. Erhart, laskavě podal tuto zajímavou zprávu: „Uzlíčková práce této dětské čepičky vyžadovala nejméně 300 dní času po dvou hodinách denní práce. Déle než dvě hodiny denně nemohla žádná osoba o díle tom pracovati, poněvadž ornament stále se opakující jest příliš drobný a pravidelné kladení nitěných uzlíčků na lněné látce velmi namáhavé. Uzlíčky kladeny jsou těsně vedle

sebe a skládají se po několika v rostlinný lístek. Lístky spojeny jsou obloučky, jež dodávají celému dílu zvláštní lahody.“

Která žena věnovala by nyní tolik práce, trpělivosti a vytrvalosti na — dětskou čepičku?! Vždyť „pěknou“ čepičku dětskou dostane matka v židovském krámě za několik haléřů. A jak laciné jest nyní plátno a podobné tkaniny v témž krámě! A švadlena ušije ti z toho na stroji co chceš, také za levný peníz. Kdo prý by se nyní se lnem pěstoval a předl, od plátna tkalci platil, plátno na bělidle obsluhoval a pak se namáhal a piplal se zdlouhavým šitím a ještě zdlouhavějším vyšíváním?! Ale není-li věčná škoda těch haléřův a korun, jež vzrostou do roka v značnou sumu, zbytečně vyhozených za ledajaké zboží tovární, jež daleko nedostihuje svou trvanlivostí a svou skutečnou hodnotou výrobků bývalého průmyslu domácího? Není-li věčná škoda té zručnosti a dovednosti našich žen v domácím průmyslu a umění? V mnohých krajinách nynější děvčata neznají už kolovratu ani od vidění a něco si ušiti umí málo která. A což hlavního při tom, co s tím drahým časem, dříve na tyto užitečné práce vynakládaným?

Za časů robotních bylo málo času i peněz, proto lid s obojím moudře hospodařil. Tehdy kolik dní v témdni pracovati bylo z roboty na panském. Proto sousedé za pilné práce pomáhali si z ochoty, někdy i večer za měsíčka sežati obilí nebo vytrhati len a konopí. Na moravském Slovensku, kde se pěstuje turkyně, scházívala se chasa u sousedů „na

šoustačku“, t. j. ošustovat neboli zdrhovat obklasné suché listí. V hornatých zase krajinách docházeli si navzájem „na drhlačku“, zdrhovat len z pálek.

V zimě bývaly společné přístky a dračky. Na přístky začalo se choditi po všech svatých; odtud až do vánoc bývala „přístka pořadová“ grunt od gruntu. Jakmile doma poklidily, přástevnice scházely se do gruntu, kde právě přístka byla, a pobýly tam až do půl noci. Každá přinesla si „na poslinek“ chleba neb ovoce, čehož i domácí hospodyně přástevnícím poskytovala.

Stejnou dobou s přístkami, ale ovšem ne zároveň v témž domě, bývaly dračky, t. j. společné draní peří. Děvčata šestiletá až dvanáctiletá sešla se u hospodyně a drala jí peří. Všecko peří na stůl vysypané (úkol) musilo se toho večera dodrati, sice by prý se housátka podusila. Když dodraly peří u jedné hospodyně, šly na dračku do jiného gruntu, až obešly celou dědinu.

Společné tyto jakož i všechny jiné práce na poli a v domácnosti konané lid oslazoval si zpěvem a v zimě též milými pohádkami nebo kronykami, z nichž některý školák předčítal. Tak byla práce zábavou, a lid oněm společným pracím také říkal pobaba, t. j. pobava, zábava. Lid při své stálé práci, i při skrovném výtěžku z ní byl spokojen a šťasten, protože i potřeby jeho byly skrovné a snadno se ukájely. Z pilné tedy práce rodila se spokojenost, a spokojenost zase byla matkou nevinné veselosti. Nebylo-li žádné práce, jmenovitě pak v neděle a ve svátky, scházeli se sousedé a

sousedky na besedu a bavívali se vážným i veselým hovorem.

S pracovitostí, spokojeností a veselostí pojila se opravdová, srdečná zbožnost, která taktéž výrazu svého docházela zpěvem. Nábožnou písní vítal člověk první červánky ranní, s ní na rtech ukládal se večer na lože. Nábožnou písní společnou zasvěcovaly se slavnostní hostiny, zvláště posvícenské a svatební. Písněmi oslavovali Boha v kostele i doma, písněmi prosili za Boží požehnání a odvrácení všeho zlého, písněmi vzdávali Bohu díky za prokázaná dobrodíní, písněmi doprovodili své milé k hrobu. V advent a půst světské písně naprosto umlkly a zpívaly se jenom písně svaté, v dobu vánoční hlaholila všecka dědina prostomilými koledami.

* * *

Časové se mění, a my se měníme s nimi. Mnoho krásného z dřívějších zvyklostí našeho lidu vymizelo na vždy. Jak dříve bývalo, o tom podávají nám nyní svědectví na mnoze už jenom knihy, v nichž mnoho z těch věcí je zaznamenáno. Ale všelico dobrého a pěkného z těchto knih lze vybrati, co by se i naši době dobře hodilo. A takový výbor učinil jsem údům našeho Dědictví.

Za nejdůležitější z výboru tohoto pokládám část I., jež zavírá v sobě „Školu mateřskou“. Jestli velmi žádoucno, aby dle příkladu našich starých matek, i nynější naše matky své děti vychovávaly a vedly k pobožnosti, poslušnosti, pracovitosti, hospodárnosti a šetrnosti, otcové pak aby jejich

domácí výchov dovršovali. Z takové školy mateřské a kázně domácí děti přicházely docela jinak připraveny do školy veřejné nežli nyní. Měly základní vědomosti z náboženství a uměly se modlit, znaly zvířata i rostliny domácí, polní a lesní atd. A co milých a lbezných písní zvučelo jim nejen v ústech, nýbrž i v srdcích! A i když chodily do školy a ze školy vyšly, rodičové jejich vedení a vychovávání věnovali stejnou péči. Dcery učila matka všem pracím domácím, syny zase otec vedl k hospodářství polnímu a cvičil je v pracích k němu potřebných. Tehdy směl otec svému dospělému synu, uděluje mu před sňatkem otcovské požehnání, s dobrým svědomím říci: „Dokládej se pána Boha a nikdy se ho nespouštěj. Viděl's, jak já v domě pořádek vedu. Budeš-li otcem neb jen hospodářem, jednej také tak!“

Nyní mnozí rodičové skládají se až příliš se vším vychováním svých dětí na školu, nechávající jich do té doby růsti jako dříví v lese. Ale stromek takový zatím všelijak na křivo roste a přímíti a napravovati ho potom často ani sebe lepší škola nedovede. Bylať zameškána doba k šlechtění srdce dětského nejprůhodnější.

Než vraťme se k naší Škole mateřské. Modlitbičky, říkadla, kolébavky a jiné píseňky osvoj si napřed matka nazpaměť a bav jimi své dítě tak, aby znenáhla i v jeho paměti utkávaly. Písně ve škole mateřské i jinde obsažené opatřeny jsou notami. Pravdať, notám málo kdo z vás bude rozuměti. Ale tu je snadná pomoc. Sejdí se vás několik,

vezmi každá svou knížku do ruky a požádejte svého pana učitele nebo některého hudebníka, by vám tu notu zahrál na housle, až se jí dobře naučíte. Jsou to písně krásné a jistě se vám zalíbí a budete je rády zpívat.

Pohádky a pověsti v II. oddělení obsažené poskytnou snad i nyní za dlouhých večerů zimních milé zábavy i mnohého poučení starým mladým, jakož bývalo za našich předkův. Důležitá jsou zvláště přísloví. Dříve taková přísloví byla v ústech a žila v srdcích všech a byla vždy pohotově, kde bylo potřebí vlídného napomenutí, důtklivé výstrahy nebo vtipného pokárání. Osvojujte si je opětovným čtením, uvažujte o nich a užívejte jich za vhodných příležitostí. Krátkým takovým příslovím dokážete často více než dlouhou řečí.

Stručný popis některých slavností a obyčejů roku církevního i občanského připojen hlavně z té příčiny, aby se aspoň jaká taká památka jejich zachovala i v paměti nynějšího pokolení. Čtenáři naši rádi čítávají o národech a zemích cizích, jak tam lidé žijou a jaké zvyky mají, nebude jim tedy snad nemilo zvěděti také, jak jejich nedávní předkové žili a počestně se bavili.

Z připojeného co nejstručnějšího popisu svatby, jak se za stará u nás všude slavívala a v některých krajinách posud slaví, nebudou snad i nyní nevhod aspoň některé promluvy a písně.

Dobrá strava domácí prý je nejzdravější a nikdy se nepřejí. A tak odevzdávám tuto knížku, duchovní to stravu domácí, do rukou údům našeho

Dědictví s tím srdečným přáním, aby jim zachutnala a je navnadila, by dle příkladu svých předků pravé zábavy a spokojenosti hledali předkem a nejprve ve spořádané domácnosti. Ze spořádaných rodin vzrůstá spořádaná obec, a jaké jednotlivé obce, taková celá vlasť.

V mravnosti, práci a vědění je naše spasení.

F. Bartoš.

I.

Škola mateřská.

nejmilejší zábavy, nejušlechtilejší rozkoše v domácnosti mohou a mají rodičům, zvláště matkám, poskytovatí dítky, jejich vedení a vychovávání, jakož za našich předků bývalo od jakživa.

Slavný náš Jan Amos Komenský (1592 — 1670) napsal našim matkám překrásný spisek „Informatorium školy mateřské“, t. j. návod, jak by křesťanské matky položití měly základ pobožnosti, mravův i literního umění v dětech svých, v tomto drahém a vzácném klenotě, kterýž, jak dí, nad stříbro, zlato, perly a drahé kamení rodičům vzácnější býti má :

„Zvláštní drahý a slavný klenot že jsou dítky, poučuje Duch Boží skrze Davida tak mluvě: Dědictví od Hospodina jsou synové a plod života jest mzda. Jako střeby v ruce udatného, tak jsou dítky

zdárné. Blahoslavený, kdož takovými střelami naplněný má toul svůj (Žalm 127). Ajhle, blahoslavený kdo dítky má.“

„Protož u Malachiáše (kap. 2, v. 15) nazývají se dítky semenem Božím: z něhož totiž rodina Boží povstává (Skutk. 17. 29).“

„A za tou příčinou věčný a velebný Syn Boží v lidském těle se zjeviv, s dítkami obzvláštní a potěšené své kochání míti, s nimi se pěstovati, je na lokte brávati a líbatí ráčil (Mar. 10, 16), nýbrž i napomínával pilně k vystříhání se, abychom malých dítek neuráželi a nepohoršovali, ale jako jeho samého šetřili: i blůdu vydával na ty, kdož maličké takové zarmucují (Mat. 18, 5. 6).“

„K čemu pak to patří, že Bůh nebeské ty perličky ne tak všecky pospolu stvořil jako anděly, jak mnoho jich míti chtěl, než porůznu je mezi lidmi rozděluje? Ctí tím lidem, aby jako pomocníci byli Stvořitele svého v rozmnožování tvorů jeho. Avšak nejen aby rozkoš a kochání z nich měli, ale také práci při nich: práci pravím ve vedení jich k tomu, aby čím býti mají, byli. Volka orati, koně jezdit, psa zvěř honiti učívali lidé, protože tvorové ti k tomu dáni jsou, k jinému obrácení býti nemohou: člověk pak, poněvadž k vyšším věcem stvořen, k vyšším věcem obrácen býti má, totiž aby co nejpodobnější byl ctnostmi Bohu, jehož obraz nese.“

„Poněvadž přední částkou člověka jest duše, přední o ni péče býti má, aby zdárně a ušlechtilé zvedena byla; druhá za tím péče nižší a běžnější

o tělo jest, jakby slušným a hodným nesmrtelné duše příbytkem býti mohlo.“

„Obsah pak toho, k čemuž nevyhnutelně mládež vedena býti má, jest troje toto: víra a pobožnost, mravové a ctnosti, všelijakých lidských umění povědomost. V tom trém kdo prospívající mládež má, ten v domě svém ráj má, v němž se nebeští strůmkové štěpují, zalévají, rostou, kvetou; a má Ducha svatého dílnu, v kteréž on sobě nádoby milosti a nástroje slávy vydělává, šlechtí, hotoví, aby v nich jako živých obrazech Božích věčné a neskonale moci, moudrosti a dobroty jako paprskové den po dni jasněji se vyskýtali. Blaze takovým rodičům!“

Zábavy s nemluvnětem.

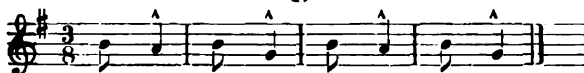
Nemluvně spává v kolébce. Aby záhy usnulo, lépe spalo a „své matince pokoj dalo“, zpívají se mu kolébavky. Má-li děťátko odrostlejšího už bratříčka nebo sestřičku, bývá jejich úkolem nového úda rodiny kolébatí a kolébavkami uspávatí. Prostičké tyto, ale krásné a srdečné píseňky, doprovázejíce v taktě pohyb kolébky, působí lahodně a konejšivě na mysl dítěte, zpříjemňují neposedům kolébačům zdlouhavou a nudnou jejich práci a vzbuzují v nich srdečnou lásku a přichylnost k maličkému sourozenci.

Když se děťátko na stole převrátí, matka s ním všelijak zahrává, protahujíc mu útlé údečky a posilujíc mdlé svaly. I při tom říkají se rozmanitá říkadélka. Nemluvnětko se při tom vesele protahuje a blaženě usmívá. Ostatní děti shromažďují se rády

okolo nemluvněte, pohrávají s ním, naučí se oněm
srdečným říkadlům a říkají je potom též k obveselení
maličkého bratříčka nebo sestřičky.

Kolébavky.

1.

Ha - lí, be - lí, ko - ně v ze - lí
a hří - bát - ka v pe - tr - že - lí.

Halí, belí,
kočka v zeli
a pes v koši,
on ji straší;
kočička se
polekala,
ven okénkem
utíkala.

Halí, dítě,
kolibu tě,
až mi usneš,
odejdu tě
do zahrádky
na kadrátky,
do doliny
na maliny.

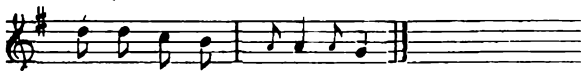
2.

Ha-jej, ny-nej, ma-li čký, má-ma kou-pí
a ba-bi-čka če-pi-čku za tu ma-lou

stře-ví-čky a ta-tí-nek pá - sek
sle-pi-čku a dě-dou-šek ka - bá-tek

za my-ší o - cá - sek,
za sla měn-ku ka - dlá-tek.

3.

Chlapcovi.

Spi, sy-ná-čku, spi, za-mři oč-ka svy:
Pán Bůh bu-de s te-bou spá-ti, an-dě-líč-ci
ko-li-ba-ti: spi, an-děl-ku, spi!

Spi, andlku, spi, Spi, miláčku, spi,
zamuř očka svy: zamkni očka svy:
až se zbudíš na chvíličku, dá ti buben a housličky,
dá ti matička kašičku, nedá tě za svět celičký,
spi, miláčku, spi! spi, synáčku, spi!

4.

Děvčátku.

Spa-la bych, spala, a-le ne sa-ma:
s pá-nem Je-ží-šem, s pá-nem Je-ží-šem,
s an-dě-lí-čka-ma.

Ještě bych za to
modlitbu dala,
abych s panenkou
Marií spala.

5.

Ha - jej, můj an - děl - ku, ha jej a spi,
ma - ti - čka ko - lí - bá dě - tát - ko svy :
ha - jej, ny - nej, da - dej, mi - lej !
ma - ti - čka ko - lí - bá dě - tát - ko svy.

Hajej, můj zlatoušku,
hajej a spi,
zamhouří maličky
očička svy :
hajej, dadej, dadej malej !
zamhouří maličky
očička svy.

Když dítěátko dlouho spí, něžná láska mateřská neburcuje
ho ze spánku, nýbrž probouzí je z lehounka touto srdečnou
zpěvankou :

Dě - tát - ko ma - ly, jak jsi o - spa - ly !
ptá - čko - vé už dáv - no vsta - li, mo - dlit - bi - čky
vy - zpí - va - li, a ty je - ště spíš !

Děťátko malý,
jak jsi ospalý!
já kravičky podojila,
kašičku ti uvařila,
a ty ještě spíš!

Hry s nemluvnětem.

1 Capkati ručkama.

Když dítě začíná již »státi pánečkem« a již seděti umí, matka berouc je na klín, vezme jeho ručičky do rukou svých a čapkajíc (tleskajíc) jimi, říká takto:

Čáp, čáp, čapušky,
pojedeme na hrušky
a s hrušek do Němec
Jeníčkovi pro věnec.

*

Čáp, čáp, čapušky,
pojedeme na hrušky
a s hrušek na hrnce
naší malé Františce,
koupíme jí hrneček,
dá nám ploý trneček,
koupíme jí misečku,
dá nám chleba skyvččku.

*

Kvá, kvá, kvačica,
černá čepica,
půjčte, kmotře, brány,
rozeženem vrány,
půjčte, kmotře, čepice,
rozeženem slepice:
kš, kš, kš, kš, kšššš!

Při posledních slovech roztáhnou se dítěti ručky od sebe.

2. Chléb váleti.

Dítě leží na peřince a matka nebo chůva je převaluje s boku na bok, při tom říkájce:

Válím, válím chléb :
jestli se mi nepovede,
dám mu buchtu do hříbete —
buch, buch, buch !

Při posledních slovech zlehoučka dítko do zadíček třikrát uhodí.

3. Myška.

Když děťátko na peřince ležíc se protahuje, matka, aby je rozesmála, takto s ním zahrává: dělá mu po tělíčku dvěma prsty, jako když myška běží, drobné krůčky, od nožičky přes kolínko po bříšku až pod bradičku nebo pod pažíčku, při tom říkájce:

Běží myška po polici,
nese s sebou homolici.
Myško malá, maličká!
uteč, číhá kočička —
utíkej, utíkej !

*

Běhala myška
okolo bříška :
šup do pupíčka !

4. Kovářiček.

Vezme se dítěti nožička do ruky a pěstí se na patičku zlehka potukává, při tom říkájce:

Kovej, kovej, kováříčku!
okovej mi mou nožičku,
okovej mi obě,
zaplatím já tobě:
na svatého Víta
dám ti míru žita,
na svatého Vavřince
dám ti míru pšenice.

5. Kosteliček.

Když se dítě provaluje na peřince, matka hrává s ním takto :

Hladí mu čelíčko, říká :

„Tuto jest oltáříček.“

Zakryje mu rukou očka :

„To jsou světýlka.“

Pohládí mu líčka :

„To jsou peřinky.“

Zatáhá mu zlehounka za nosíček :

„Tu je zvoneček — cink cink!
cink cink!“

Vezme je za úška :

„To jsou minystranti.“

Ukazuje na ústka, na zoubky a na jazýček :

„Tu je kaplička, v ní lidičky a panáček.“

Přejede rukou po tělíčku a mírně potahuje za ručičky a za nožičky :

„A tu jsou varhánky — tu se měchy natahují
— a zde se hraje.“

Při posledních slovech prstama zlehounka na prsíčkách a pod bradičkou polehtává, až se dítě hlasitě zasměje.

6. Kopati řepu.

Matka vezme dítěti nosíček do dvou prstův a posmykuje jím dle tohoto říkadla :

Až půjdeš kopat řepu,
neobhlídej se ani sem (v pravo)
ani tam (v levo)
jenom vždycky: kop, kop, kop! (dolů).

7. Švec.

Matka točí dítěti ručkama jednou přes druhou, říká :

Šiju boty do roboty šccc!

tu se ručky rychle od sebe roztáhnou, jako dělá švec, když zatahuje drátev.

8. Hry s prsty.

Přebírajíc dítěti prstečky matka jmenuje mu je těmito jmény:
malíček, milíček, prostředníček, oblizmiska, paleček.

Potom počínajíc od palce bere dítěti konečky prstů, říkájíc:

Ten zabil, ten pařil,
ten vařil a ten pek,
a ten maličký to všecko sněd.

*

Tu ňubala slepička
tu, tu, tu :

(tuká se dítěti prstem na dlani)
tomu dala, tomu nic,
a ten plakal a ten skákal,
a ten maličký fr
do polečka na zrnečka.

*

Vařila myšička kašičku
na zeleném rendlíčku :
tomu dala, tomu nic,
tomu málo, tomu víc,
ten plakal, ten skákal,
a ten maličký fr
do komůrečky na homolečky,
tam se napapal.

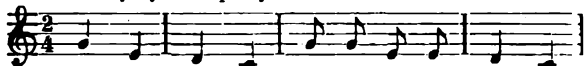
Při tom matka nejprve prstem jako vařekou míchá dítěti
na dlani, potom bere za konečky prstů, na konec malíček
s ručkou vyzdvihne.

Vařím, vařím kašičku
na zeleném rendlíčku :
tomu dám na vidličku,
tomu na žličku,
tomu na vařečku,
tomu na misečku
a tomu zlomím hlavičku.

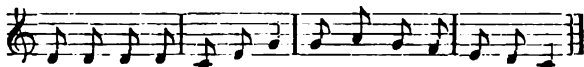
Při slovech »tomu dám« matka vezme dítěti prstíček za
prstíčkem počínajíc od palečka, až se dobere malíčka; malíček
pak zlehka ohne.

9. Houpačky.

Dítě již odrostlejší se vezme v úpory a na stole pozdvihuje se dle taktu do vrchu nebo postaví se na klíně a houpá se, při čemž se říká tyto houpačky:

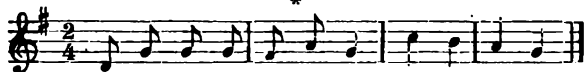

Hou-py, hou-py, ko-čky sně-dly krou-py,

ko-fat-ka se hně-va-ly, že jim ta-ké ne-da-ly.

*

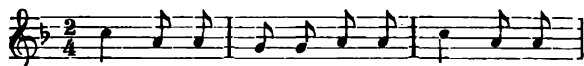

Bě-žel tu-dy za-jí-ček, hou-py, hou-py,
ne-sl py-tel že-mli-ček, hou-py, hou-py.

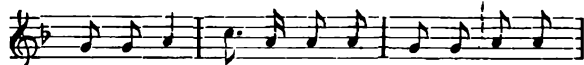
Počkej na mne, zajíčku, houpý, houpý,
dej Mařence žemličku, houpý, houpý.

Zajíc běžel přes kopec, houpý, houpý,
udělal kotrmelec, houpý, houpý.

*

Ská-kej-te, pa-cho-lát-ka, ská-kej-te,

pa-chol-ci, na-še slíp-ka sne-sla vej-ce

a dru-hé má na kon-ci.

Odrostlejší už a silnější dítě otec sedící na židli postaví si nožkami na nártý svých nohou, vezme je za ručky a houpá vzhůru dolů.

10. Jak se jezdí.

Posadí chlapěčka na koleno jako na koně a kolenem potřásající říkají:

Takhle jedou mladí páni,
takhle jedou starší páni,
takhle jedou husa- husa-
husa- husa- husaři.

Jak vésti dítky k pobožnosti,

o tom dává Komenský ve zmíněném už »Informatoriu« tento výborný, od našich křesťanských matek ode dávna zachovávaný návod:

„Netěš se z dítek, není-li bázně Boží při nich. Lépe jest bez dětí umřítí nežli nepobožné mlíti, dí moudrý Sirach (Kap. 16, 1.). Nade všecko tedy nejvšš at se starají rodičové o navedení dítek svých k neošemetné, pravé pobožnosti, bez níž by s'c i umění i mravové jacíkoli více ke škodě nežli k užitku byli: tak jako nůž, meč, sekera v ruce pošetilého čím ostřejší tím škodnější “

„Ačkoli pak prvního i druhého při dítkách pro útlost věku a nedospělost rozumu málo co dělati lze mimo to, což Bůh skrze přirozenost a vnitřní svou milost činí: začátek však všeho nám při nich povinného díla, a tak i pobožnosti v ně uvozování naprosto býti musí, abychom tak Bohu a přirozenosti, což na nás jest, pomáhali.“

Proto zbožná matka modlitbou odevzdává své dítko v ochranu Boží. Tak, když je ukládá ke spaní, říká nad ním:

Pán Ježíš buď mi v hlavách,
panna Maria v nohách,
andělíčkové Boží po všech všudy stranách.

Vmysleme se jen poněkud v probouzející se svým časem čilou obrazivost dítěti, abychom pochopili, jak bezpečno se cítí dítě ve společnosti tak laskavých a mocných ochránců!

„Skutečné v pobožnost jich zavozování může se začíti někdy v druhém roku, když se rozumek zjevovati a jako z pupence květek rozvíjeti začíná, tak že již rozdíl mezi věcí a věcí znamenati počínají; za čímž hned také rozvazuje se jim jazyk a slova srozumitelná tvořiti se pokouší, tolikéž nohy se tuží a k chodu strojí. Protož tu již hojnější jest čas cvičení s dítkami začíti, však povlovně a tiše jako ze hry.“

„Předně tedy, když se starší modlí, aby zvykaly tiše seděti nebo státi, ručičky také sepnouti a pokojně držeti, hleděti zhůru; čemuž snadniče přivyknou, jen jim toho pěkný na sobě příklad ukazovati a poněkud jim ručičky tak spjaté na chvílečku držívati “

„Druhé, aby z úst jejich hned se začínala chvála Boží, učiti je klekati na kolénka, skládati ručičky, hleděti zhůru a říkati modlitbu nejprv kratší tuto:

 Beránku Boží, Kriste Ježíši,
 smiluj se nad námi, amen.“

„A když se té za měsíc nebo za dva naučí,“ potom učívají je zbožné matky těmito modlitbičkám večerním a ranním:

 Andělíčku,
 můj strážníčku,
 opatruj mi
 mou dušičku.

nebo : Půjdu spáti,
 dej mi vstáti,
 ó můj Bože,
 z mého lože
 v ranním čase
 zdrávu zase.

Z lože vstávám,	*	Bože věčný,
chválu vzdávám		račiž mne
Otci svému		tohoto dne
nebeskému		ostříhati
za stráž noční.		a chrániti. -

Záhy je učí také žehnati se křížem.

„Potom učí se dítě modlitbě Páně: však ne pojednou celé, než nejprve s přístupem prosbě první, ráno a večer, i mezi tím jednou nebo dvakráte. Kdyžby sobě tak na první prosbě jazýček i paměť ve dvou asi nedělích oblomilo, připojiti druhou prosbu a všechno to opět s ním říkati asi dvě neděle; pak přidati teprv prosbu třetí, a tak až do konce. Přijde to snáze než jak vůbec dělají, celý Otčenáš pojednou dávající; i musí se na něm dítě dvě nebo tři léta učit, a ještě třebas pořádně uměti nebude.“

• K Otčenáši připojí pak se Zdravas Maria.

„V šestém roku může se přivzít Věřím v Boha, tak aby je dítě dříve roku toho dokonale umělo, což snadno býti může, každý den ráno a večer i sic před jídlem po modlitbě říkajíc prvního (pět měsíce první článek víry, druhého druhý přivezma, třetího třetí a tak do konce. To'iko, že pokaždé ten vnově přivzatý i kromě modlení opětován býti má, dokud by slova jeho jak tak neuvázla.“

„Rovněž tu již čas bude při všelijaké příčině o pánu Bohu jim mluviti, aby vždycky o něm zmínky slyšíce vždycky ho nejvíc na pozoru míti a vedle toho jeho se báti i milovati zvykaly. K čemuž jim způsobem jim pochopitelným všelijak služba činěna býti má, na př. ukazujíc jim do nebe, že tam pán Bůh bydlí; na slunce, že to pán Bůh svítí; na hřmání, že to pán Bůh hrozí atd; slibováním jim, budou-li se rády modliti, tatíčka a matičky poslouchati, že jim pán Bůh dá sukničku pěknou. Může se také, kdykoli se jim nová šatka dá, neb i snídání, nebo cokoli jim libého, říkati, že to pán Bůh dává. Zdálo-li by se komu dětinské to, c ž se tu předpisuje: arci že dětinské; nebo s dětmi zacházíme, a jinak než dětinsky nemůžeme.“

„Když se všře naučí, zavéstí je do Desatera přikázání a užívati téhož pořádku, o kterémž při modlitbě a všře navrženo: aby totiž ne všecko přikázání s nimi říkáno bylo, než po částech, na př.: první přikázání asi za týden pořád (ráno, po jídle, večer) s nimi říkáje; potom přivezma druhé přikázání asi dvě neděle; třetí opět asi dvě neděle; čtvrté dvě nebo tři; páté dvě; šesté, sedmé, osmé, deváté spolu vzato býti může opět asi za dvě neděle; naposledy desáté přivezma, říkati již celé přikázání každý den při každém modlení vždycky, a to hlasitě a samo již dítě ať říká, u přítomnosti však otce nebo matky, kteří by pozor dávali, aby dítě nechybovalo, a chybovalo-li by v čem, aby napravovali. Ale nemenšího pozoru dávatí třeba, aby dítěti v modlení doouštěno nebylo ohlédati se

nebo vrtěti nebo rukama něco dělati, proto aby nábožnosti zvykalo naprosto.“

Po desateru dítě naučil se ještě modliti „Anděle Boží, strážce můj“ a „Zdravas královno“. Potom pak učí ještě naše matky své děti říkati tento nejstručnější katechismus:

Kolik je pánů Bohů? — Jeden.

V kolika osobách? — Ve třech.

Jak se jmenují? — Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch svatý.

Kdo tě stvořil? — Bůh Otec.

Kdo tě vykoupil? — Bůh Syn.

Kdo tě posvětil? — Bůh Duch svatý.

A kde? — Na křtu svatém.

A čím? — Svou božskou milostí.

„Aby pak pobožnost v srdci se zakládající překážky neměla, nevyhnutelně potřebné jest v tomto věku přičinám zlým brániti, totiž: šetřiti pilně, aby nic bezbožného a mrzkého, mysl nakažujícího dítkám ani na oči ani na uši nepřicházelo. Ničeho tedy rodičům více šetřiti nesluší, jako aby ve vše dobré děti zavozující, ničemu zlému k nim nedali, a to i sami sobě pobožně počínající, i čeládku i všecky v domě k tomu přidržující; sic Kristus volá: Ežda, kdo pohorší jednoho z maličkých těchto! (Mat. 18.)“

Dětem, takovými způsobem v pravé zbožnosti po domácku vychovávaným, už pouhé slovo hřích vzbuzovalo posvátnou a blahodárnou bázeň. Když se někdy v pátek sádlo převažovalo, jak líbezně tu voněly čerstvé oškvarky nebo čerstvé koláče sádlem mašlené, jež se na určité svátky už v pátek

pékají! Ale toho dne by jich byl neochutnal ani největší mlsoň: „V pátek se oškvarky a nic se sádlem jísti nesmí, je to hřích“, znělo mu v uších nap menutí matčino. Tak i děti mezi sebou se navzájem nap mánaly: „Nedělej toho, je to hřích!“

Na povzbuzení pobožnosti mohou se děti také učití snadným píseňkám, jako na př. této srdečné večerní:

O Je-zu můj, Je-zu, ty's o-bra-na mo-je.

O Jezu můj, Jezu,
tys obrana moje,
a já půjdu, půjdu
do svého pokoje.

A když nyní usnu,
opatruj mne, Pane,
ať moje dušička
ráno zdráva vstane.

Ochraň všechny lidi
od ohně a vody,
od moru a hladu,
od všeliké škody.

Jak v mravech a ctnostech děti cvičiti.¹⁾

„Jak mnohem snáze stromek, aby tak aneb onak rostl, ohnut a nastrojen býti může, nežli strom odrostlý: tak mnohem snáze v tomto prvním věku mládež ke všemu navedena býti může nežli potom, jen toliko pravých k tomu prostředků užívaje, jež jsou: 1. příklad ctností a mravů ustavičný, 2. poučování včasné a rozšafné, 3. kázeň mírná.“

¹⁾ Tqlikéž dí: »Informatoria.«

„Příkladů dobrých a ustavičných potřeba jesti mládeži, protože pán Bůh dětem dal chtivost jakousi dělati vše, co jiné dělati vidí, tak že byť se člověku mladému nikdy nic neporoučelo a neoznamovalo, jen když on vidí a slyší, co jiní dělají, dělati totéž týmiž způsoby zvykne. Protož v domě, kde dítky jsou, převelikého pozoru potřebí, aby se nic proti mravnosti nedálo, nýbrž střídmosti, slušnosti, šetrnosti jedni k druhým, poslušnosti, pravdomluvnosti atd. všichni aby ostříhali. A to kdyby slo plně, jisté jest, že by nemnoho buď slov k vyučování, nebo kázně k donucování bylo potřebí. Ale poněvadž sami odrostlí často a mnoho z rovnováhy vystupují, ne divu, že mladí, jak vidí, tak činí.“

„Poučování při tom také býti musí, a to včasné a rozsáhlé. Čas pak jest poučiti něčemu dítěte slovy tehdaž, když se vidí, že se ho příklad nechytá, nebo dělati něco vedle příkladu jiných chtějíc, že v to uhoditi neumí: tu čas jest říci: takto a takto hle! Hleď, jak já dělám! Nedělej toho, hanba! Nebudeš hodný atd.“

„Kázeň pak někdy má připojena býti proto, aby se příkladové a napomínání pozorněji chytali. A to má dva stupně: první jest okřiknutí, když se čeho nenáležitěho dítě dopouští; avšak rozumně, ne aby ho zděsil, než předěsil toliko a k šetrnosti probudil; při čemž může také býti slovy potrestání a zabanění, a za tím poučení a napomenutí, aby toho nečinil, i s pohružkou. A jestliže se náprava vidí, dobré jest buď hned tu nebo po chvílce pochváliti zase. Haněním zajisté a chválením rozsáhlým

mnoho se může při dítkách, ba i při jiných lidech zpravití.“

„Neplatí-li to, druhý stupeň kázně jest přemrštiti metličkou nebo rukou zlehka pleštiti, pro ten cíl, aby se dítě upamatovalo, zahanbilo a na potom pozornější bylo. Kdež nelze mi než požebrati na některých rodičích opičí a oslovskou lásku, kteříž dítkám všeho povoujíce bez kázně jich růsti nechávají. Dělejte jim děti co dělejte, plačte, šklebte se, křikejte, broukejte, hněvejte se, zpouzejte, slovem rozmázejte se jak chcete, vše dobře, dítě jest vždycky milé dítě, škoda ho drážditi, jest dítě — nerozumí. Ale ó sám ty nerozumné dítě! vidíš-li při dítěti nerozum, proč mu k rozumu nesloužíš? Nevíš-li, co písmo dí, že bláznovství sice k srdci člověka přivázáno jest od mladosti, ale metla kázně že je vyhání? (Přísl. 22, 15). Proč ho v přirozeném bláznovství raději zdržuješ, než by mu tou milou, svatou, zdravou, časnou kázničkou od něho pomáhal? Aníž tomu věř, aby dítě nerozumělo: nebo rozumí-liť, co to jest nešlechtnost páchatí, bouřiti, hněvati a sápati se, hubu nadýmati, pysky zmlítati, na vzdoru dělati, ó porozumí jistě také velmi snadně, co metla jest a k čemu, a nad čím stráž drží! Ne v dítěti, než v tobě, neopatrný člověče, nedostatek rozumu jest, kterýž, co by i tobě i dítěti tvému ku potěšení bylo, nerozumíš a rozuměti nechceš. Nebo odkud jest, že mnohé potom dítky i rodičům zpuřné jsou a je mnohým způsobem zarmucují? Jediné že se báti jich nezvykly. Pravdivě zajisté povědíno jest, že „kdo zroste neboje se, ten sestará

nestydě se " Nebo se písmo plniti musí, že „metla a kárání dávají moudrost; dítě pak sobě volné že k hanbě přivodí rodičku svou.“ (Přisl. 29, 15). Protož tam též radí moudrost Boží: „treci syna svého, a přineseš odpočinutí a způsobí rozkoš duši tvé,“ kteréž rady když neposlouchají rodičové, nemívají odpočinutí a rozkoše při dítkách svých, ale hanbu, stud, trápení a nepokoj. Jakož se nařkání nejednou slýchají: „Mám zlé, neposlušné, zperné děti“ atd., ježto ký div, že co kdo sel, to žne? Nasil's jim v mysl svévolnost a chceš ovoce kázně sbírali? nemůž to býti: nebo strom neštěpovaný štěpného ovoce nésti nemůže. Protož se prv o to starati bylo, dokud stromek byl mladý, dokud bylo štěpovati, obýbati, rovnati, přímíti, a nebyl by tak křivě zrostl.“

„Již po částkách o tom, jak by v ctnostech rozumně, pěkně, povlovně cvičeny býti měly dítky, ponavrci se má.“

„Přední je střídmost, protože je základem zdraví a života a matkou všech jiných ctností. Té sobě děti zvyknou, bude-li se jim toliko podle potřeby přirození pokrmu, nápoje, snu dodávati. Tak zajisté živočichové jiní, za samým toliko přirozením jdouce, nad nás lidi více střídmosti ostříhají. Protož dítkám tehdy toliko jísti, pít, spáti dávat se má, když přirození pobízí, t. j. když na nich lačnost, žízeň, dřímotu znamenati; dříve než se to znamená mítí je k jídlu, pití, snu, nerozum jest veliký; ovšem pak mimo a přes vůli a chuť jejich do nich cpáti a liti a k spaní je nutiti nerozum jest. Dosti

jest dávatí jim, jak a pokud přirozenost žádá. Ale potřebí zase šetřiti, aby přirození oklamáno nebylo, jakž se děje, když se ústům mlsu a lahůdek dává. Ač sice neškodí, někdy něco lahůdky dětem podati, potravu však z lahůdek dělati náramně škodí jakož zdraví tak i mravům.“

„V slušnosti cvičiti je děti v druhém, třetím roku, aby jedly pěkně bez pipání, mlaskání, jazyku vyplazování atd., aby pily bez prznění, prskání, hltní neslušného. V šatech čistoty pomaličku také se vyhledávati můž, aby se nevozily, nekálely, nešpinily z úmysla, jakž někdy z nerozumu děti činí a rodičové z nerozumu také všecko jím přehlédají.“

„Také v poslušnosti děti pilně cvičiti třeba, protože to základem potom velikých ctností bude, jestliže se vůle své lomiti a vůle cizí šetřiti naučí. Kdykoli tedy otec nebo matka dí: Nech toho, pojď sem, sed', podej mi toho onoho atd., přidržeti je, aby, jak se poroučí, tak činily.“

„Zahálka že jest polštář satanův, svatí Otcové říkali, a pravdivě. Koho zajisté satan nezaměstnaného najde, toho jistotně sám zaměstná, nejprve myšlenkami zcestnými, potom i skutky zlymi. Nedopouštěti tedy člověku hned z mládí zaháleti, alebrž v práci ustavičné ho zavozovati, opatrnost jest, protože se tím zlému pokušiteli cesty zasekávají. Avšak práce míním, s jaké býti mohou, byť nic nebyly jiného (jakož býti nemohou) než hříčky toliko. Lépe jest hráti než zaháleti; nebo ve hře vždy se mysl něčím zanáší a často i brousí.“

„Trpělivosti obvykne dítě jakéž takéž, jestliže se mazlení s ním přílišného na straně zanechá. Začínají se při některých hned v druhém a třetím létě vášničky zjevovati, kteréž jako mezi kvítlím bodláčí za mládí vyplívati nejlépe; na př. při některém jest svávůle a zpuřenosť, co sobě upře, to mlti chce křikem i jinak; při jiném hněvivost a zlobení a mstivost, hází, bije Takovým zlým věcem hned v kořeni brániti jest. Však šetřiti zase, aby se s dítětem nedráždil a jeho nepopouzel; to by zajisté více k zvažnění posloužiti mohlo.“

„V úslužnosti děti cvičiti žádná práce není, protože ony samy od sebe rády se všeho chytají; jeť jim toho nebrániti, a jak to rozumně dělati mají, je poučovati. Může tedy otec i máti i co by sami zpravovati mohli, tytýž dětem poručiti: Mé dítětko, podej mi toho; zdvihni to; na, polož to na lavici; dones to na stůl; jdi, zavolej Pavla; na, dej tomu žebráku halířek atd. A cvičiti je také potřeba k hbitosti, aby když se co poručí, i hry neb jiného zanechajíce, skočily: taková ochotnosť k službě starším, když sobě v ní z mládí zvyknou, znamenitou potom jejich bude ozdobou.“

„Také zdvořilosti děti učiti třeba: když čeho potřebují, prositi; když se jim dá, poděkovati, když koho potkají, pozdraviti a p. Milostné jest dítě, které se i k rodičům i k jiným přívětivě a lbezně chovati umí.“

Zbytečným mlsům naše matky svých dětí ne-
navykaly, přinášejíce jim leda z pouti nebo výro-
čního trhu nějaký ten pamlssek vítaného. Ani za

hračky se zbytečně peněz nevyhazovalo. Panenku jim otec vyřezal ze dřeva a matka ji oblekla v šatečky, a měly z ní větší radost nežli nyní z loutek kupovaných. Papírového sv. Mikuláše a podobné dárky, jež jim tento jejich milý sv. patron nakládal u kmotrů, rodiče jim postavili na mech za okno toliko na podívanou, ne na roztrhání. Krejčárky, jež děti dostávaly ob čas od příbuzných, matka jim schovávala; děti pak počítaly si radostně, skoro-li budou mít naskládáno na nějaký šatku, na kterouž jim potom matka v městě koupila. Tak zase děti zvykaly od malička důležité v životě šetrnosti a hospodárnosti.

/ Dětské pohádky.

Ve třetím, čtvrtém roce vypravují se děti drobné pohádky, zvláště o zvířatech. Pohádečky tyto jsou plny prostomilé srdečnosti, líbivají se dětem velice a nejen je rozveselují, nýbrž z jejich poučného obsahu usazují se v dětském srděčku zárodky rozmanitých ctností: poslušnosti, štědrosti, přejnosti, mírnosti, spokojenosti atd., kteréž tam zdárně klíčí, mohutnějí a svým časem krásné ovoce ponесou.

I. O kohoutkovi a o slepičce.

Kohoutek a slepička vyšli si spolu do obory na jádýrka. Kohoutek řekl: „Co kdo z nás najde, bude oběma na polovic.“ — „Tak dobře!“ odpověděla slepička; hrabala, hrabala a vyhrabala jádýrko a upřímně se o ně s kohoutkem rozdělila. Potom vyhrabal kohoutek taky jádro, ale byl lakomý, chtěl je honem sám pohltnout, aby slepička nevěděla, a jádro mu uvázlo v krčku.

„Běž honem, slepičko, přines vody, sic umru!“

Jak to řekl, převalil se na zemi, nožkami vzhůru.

Slepička běžela pro vodu ke studánce:

Studánko, dej vody

mému kohoutkovi:

leží tam v oboře,

má nožky nahoře —

bojím se, bojím, že umře.

Studánka řekla: „Nedám ti vody, dokud mi nepřineseš od švadleny šátek.“

Slepička běžela ke švadleně:

Švadlenko, dej šátek studánce,
studánka dá vody
mému kohoutkovi:
leží tam v oboře,
má nožky nahoře —
bojím se, bojím, že umře.

Švadlena řekla: „Nedám ti šátku, dokud mi nepřineseš od ševce střevíčky.“

Slepička běžela k ševci:

Mistře, dej střevíčky švadlence,
švadlena dá šátek studánce,
studánka dá vody
mému kohoutkovi:
leží tam v oboře,
nožky má nahoře —
bojím se, bojím, že umře.

Švec řekl: „Nedám ti střevíčků, dokud mi nepřineseš od svině štětín.“

Slepička běžela ke svině:

Svinčko, dej ševci štětiny,
švec dá střevíčky švadlence,
švadlena dá šátek studánce,
studánka dá vody
mému kohoutkovi:
leží tam v oboře,
nožky má nahoře —
bojím se, bojím, že umře.

Svině řekla: „Nedám ti štětín, dokud mi nepřineseš od sladovníka mláta.“

Slepička běžela k sladovníkovi :

Sladovníče, dej svini mláta,
svině dá ševci štětiny,
švec dá střevíčky švadlence,
švadlena dá šátek studánce,
studánka dá vody
mému kohoutkovi:
leží tam v oboře,
nožky má nahoře —
bojím se, bojím, že umře.

Sladovník řekl: „Nedám ti mláta, dokud mi nepřineseš od krávy smetany.“

Slepička běžela ke krávě :

Kravičko, dej sladovníkovi smetany,
sladovník dá svini mláta,
svině dá ševci štětiny,
švec dá střevíčky švadlence,
švadlena dá šátek studánce,
studánka dá vody
mému kohoutkovi:
leží tam v oboře,
nožky má nahoře —
bojím se, bojím, že umře.

Kráva řekla: „Nedám ti smetany, dokud mi nepřineseš od louky travičky.“

Slepička běžela k louce :

Louko, dej krávě travičky,
kráva dá sladovníkovi smetany,
sladovník dá svini mláta,
svině dá ševci štětiny,
švec dá střevíčky švadlence,
švadlena dá šátek studánce,
studánka dá vody
mému kohoutkovi:

leží tam v oboře,
nožky má nahoře —
bojím se, bojím, že umře.

Louka řekla: „Nedám ti travičky, dokud mi
nevyprosíš z nebe rosičky.“

Slepička prosila:

Nebe, nebičko! dej louce rosičky,
louka dá krávě travičky,
kráva dá sladovníkovi smetany,
sladovník dá svini mláta,
svině dá ševci štětiny,
švec dá střevíčky švadlence,
švadlena dá šátek studánce,
studánka dá vody
mému kohoutkovi:
leží tam v oboře,
nožky má nahoře —
bojím se, bojím, že umře.

Slitova'o se nebe nad kohoutkem a seslalo
louce rosičku,

louka dala krávě travičky,
kráva dala sladovníkovi smetany,
sladovník dal svini mláta,
svině dala ševci štětiny,
švec dal švadlence střevíčky,
švadlenka dala šátek studánce,
a studánka dala vody slepičce.

Slepička jí nabrala do zobáčku, a jakmile ji
kohoutkovi do krku vpustila, sklouzlo mu jadrko
dolů, kohoutek skočil na nožky, zatřepetal křídly
a zakokrhá vesele: kokyryhý! A potom už nikdy
lakomý nebyl a upřímně se dělával se slepičkou.

2. Jiná o kohoutkovi a o slepičce.

Žili-byli sobě bratr a sestra, kohoutek a slepička. Zaběhl si kohoutek v sad a zobal zelené srstky, a slepička mu bránila: „Nejez, kohoutku! počkej, až srstky dozrají.“ Kohoutek neposlechl; zobal a zobal, a nazobal se tak, že se sotva domů dovlekl: „Och,“ křičel kohoutek, „běda mně! bolí, sestřičko, bolí!“ Napojila slepička kohoutka mátou, přiložila mu hořčičnou náplast, a bolest přešla.

Ozdravěl kohoutek a zašel si v pole. Běhal, skákal, zahřál se, zapotil se, i běžel k potoku napít se chladné vody, a slepička naň křičí: „Nepij, kohoutku, počkej, až vystydneš!“ Neposlechl kohoutek, napil se chladné vody, a za chvíli zemlela ho zima; sotva ho domů slepička dovedla. Běžela slepička pro doktora, předepsal doktor hořkého léku, a dlouho poležel si kohoutek v posteli.

Vyzdravěl kohoutek k zimě i viděl, že se řeka pokryla ledem. Zachtělo se kohoutkovi projezdit se na ledě; ale slepička mu bránila: „Och, počkej, kohoutku, až řeka dobře zamrzne; nyní je led ještě velmi tenký, utopíš se!“ Neposlechl kohoutek sestry: vjel na led; led se prolomil a kohoutek — žblunk do vody! Už kohoutka nespatriili.

3. O poslušných kozlátkách.

Byla jedna koza, a ta měla tři kozlátka. Jednou odpoledne jim řekla: „Kozlátka, já dnes půjdu na trh do města, kdyby někdo tloukl na bránku, neotvírejte žádnému, aby na vás nepřišel třeba vlk a nesežral vás.“

Kozlátka slíbily: „Však my neotevřeme žádnému!“ a ta stará koza šla.

Za chvíli kdosi bouchá na bránu: buch, buch a praví tlustým hlasem: „Kozlátka, otevřete!“

Kozlátka se všechny dolekaly a řekly: „Ó já, to není naše maminka; naše maminka má tenší hlásek jako panímámin vlásek. Neotevřeme!“

A on to byl vlk. Tak ten milý vlk se sebral a šel ke kovářovi a řekl: „Kováři, upiluj mi kousek jazyka!“

Kovář mu položil hlavu na špalek a jak piluje tak piluje. Když mu ho kousek upiloval, tak ten vlk šel zase k té bráně, zabouchá a praví už tenším hlasem: „Kozlátka, otevřete!“

Ale ony zase řekly: „To není ještě naše maminka; naše maminka má tenší hlásek jako panímámin vlásek.“

Tak ten vlk se dopálil, šel zase k tomu kovářovi a povídal mu: „Upiluj mi ještě víc toho jazyka!“

Milý kovář vezme klíště, vytáhne mu jazyk a jak piluje tak piluje, až ho měl jenom kousek. Pak zase šel za těmi kozlátkami, zabouchá na dvířka a volá již tenkým hláskem: „Kozlátka, otevřete!“

A kozlátka řekly: „No, to by byl náš maminky hlásek. Ale ukaž nám čapku!“

Tak ten vlk vstrčil do okýnka svou čapu. Když ji uviděly kozlátka, spustily smích a řekly: „Ach, to by tak bylo! Vždyť přece naše maminka má pěknou čapku, a ne takovou škaredou s drápkou. To je jistě vlk.“ A nepustily ho.

Tak ten vlk s velikou zlostí utekl. A když byl už tentam, tu jde stará koza s uzlíkem s trhu. Jak zaklepala a zavolala: „Kozlátka, otevřete!“ hned jí kozlátka poznaly, otevřely bránku, šly jí k ruce a řekly: „Vítáme vás, maminko, však jsme již rády, že jste přišli: byl tady vlk!“ a všecko jí pověděly.

Stará koza je pochválila, že byly tak opatrný, rozvázala uzlík a p. dělila je kdovíjakými věcmi: rohlíky, cukrovím, ořechy, tak že měly velkou radost — až, až! A když to všecko již snědly, byla tam papírová zem, a propadli jsme se až sem.

4. Jiná o poslušných kozlátkách.

Žila-byla koza; postavila si koza v lese chaloupku a měla kozlátka. Každý den odcházela koza na potravu do boří. Sama odcházela a dětem přikazovala, aby se dobře zavřely a nikomu dveří neotvíraly. Vráť se koza domů, trkne rožkama do dveří a zapěje:

Kozlátka, děťátka,
odemkněte dvířka!
Matička vám přišla,
mléčka vám přinesla,
já, koza, v boří jsem byla,
trávu hedbávnou jedla,
vodu studenou pila:
teče mléčko po veménku,
z veménka po kopýtkách
a s kopýtek v černou zem.

Kozlátka uslyšely maticku a odemkly jí dvěře. Maticka je nakrmí a a opět odešla na pastvu.

Poslouchal kozu vlk, a když odešla, přišel ke dveřím chaloupky a zapěl tlustým, přetlustým hlasem:

Vy dětátka, holoubátka,
odemkněte, odemkněte!
Vaše matka přišla,
mléka přinesla . . .
Plna jsou kopýtka vodičky!

Kozlátka vyslechly vlka i pravily: „Slyšíme, slyšíme! Nepěješ ty hlasem naší matičky: matička pěje tenším a tak to neříká —“ a neotevřely dveří vlkovi. A tak vlk odešel s nepořízenou.

Vrátila se matka a pochválila dítky, že jí poslechly: „Rozumné jste byly, dětičky, že jste neotevřely vlkovi; to by on vás byl snědl.“

5. O řepě.

Byla jednou jedna babka, a ta nasila plný žejdlík řepového semena do jednoho důlku. Za čas vyrostla ze všeho toho semena jen jedna řípka, ale tak veliká, že jí ani babka, ani žádný jiný nemohl vytrhnout. I šla ta babka na potkání prosit, aby jí pomohli vytrhnout tu řípku.

Šla a potkala jednero: „Jednero, pojď a pomoz mi vytrhnout řípku; až ji vytrhneme, hrnec ti jí dám.“

Jednero šlo,
chytilo se babky,
babka řípky:
trhaly, trhaly,
ale nic nemohly vytrhnout.

I šla babka a potkala dvojimo: „Dvojimo, pojď a pomoz mi vytrhnout řípku; až ji vytrhneme, hrnec ti jí dám.“

Dvojimo šlo,
chytilo se jednera,
jednero babky,
babka řípky:
trhaly, trhaly,
ale nic nemohly vytrhnout.

I šla babka a potkala trojimo: „Trojimo, pojď a pomoz mi vytrhnout řípku; až ji vytrhneme, hrnec ti jí dám.“

Trojimo šlo,
chytilo se dvojima,
dvojimo jednera,
jednero babky,
babka řípky;
trhaly, trhaly,
ale nic nemohly vytrhnout.

A tak to bylo pořád: babka šla, potkala čtvero
— patero — šestero — sedmero — osmero —
devatero —

trhaly, trhaly,
ale nic nemohly vytrhnout.

Potom ještě šla a potkala desatero: „Desatero, pojď a pomoz mi vytrhnout řípku; až ji vytrhneme, hrnec ti jí dám.“

Desatero šlo,
chytilo se devatera,
devatero osmera,
osmero sedmera,
sedmero šestero,
šestero patera,
patero čtvera,

čtvero trojima,
trojimo dvojima,
dvojimo jednera,
jednero babky,
babka řípky:
trhaly, trhaly —
řípka se přetrhla,
babka se převrhla,

a všickni se svalili v jednu hromadu.

6. Jiná o řepě.

Nasadil dědek řepu; urostla veliká, převeliká. Chtěl dědek řepu ze země vytáhnout: táhne — potahuje, vytáhnout nemůže.

Pozval dědek na pomoc babku. Babka za dědka, dědek za řepu: táhnou — potahují, vytáhnout nemohou.

Pozvala babka vnučku. Vnučka za babku, babka za dědka, dědek za řepu: táhnou — potahují, vytáhnout nemohou.

Zavolala vnučka psíčka. Psíček za vnučku, vnučka za babku, babka za dědka, dědek za řepu: táhnou — potahují, vytáhnout nemohou.

Zavolal psíček kočičku. Kočička za psíčka, psíček za vnučku, vnučka za babku, babka za dědka, dědek za řepu: táhnou — potahují, vytáhnout nemohou.

Zavolala kočička myšku. Myška za kočičku, kočička za psíčka, psíček za babku, babka za dědka, dědek za řepu: táhnou — potahují, — vytáhli řepu.

7. O kohoutku a psíčkovi.

Žil staříček se stařenkou, a žili v bídě veliké. Všeho živočišstva nebylo u nich než kohoutek a psíček, a i ty chovali nuzně. A tak psíček pravil kohoutkovi: „Víš-li co, bratře kohoutku? Utečme do lesa! Zde nám živobytí bídné.“ — „Utečme!“ pravil kohoutek, „hůře nebude.“ Tedy šli, kam je oči vedly. Prochodili celý den; smrákalo se, byl čas vyhledat si noclehu. Sešli s cesty v les a vyhlédli si velký, dutý strom. Kohoutek vzletěl na haluz, psíček zalezl v dutinu, a usnuli.

Ráno, sotva se rozednívalo, kohoutek zakokrhál: Kukurykú! Uslyšela kohoutka liška, zachtělo se jí pochutnati si na kohoutím mase. Podešla ona pod strom a vychvalovala kohoutka. „Ejhle kohoutek, ano kohoutek! Takového ptáčka jsem jakživa neviděla: peříčko jaké krásné, hřebínek jaký červený, hlásek jaký jasný! Slet ke mně švarný šohajičku!“

„A nač to?“ táže se kohoutek.

„Půjďme ke mně na hostinu! U mne jsou dnes hodý a pro tebe mnoho hrášku nachystáno.“

„Dobře!“ pravil kohoutek, „jenom že mně samému jítí nijak nelze; se mnou je kamarád.“

„Hle, jaké to štěstí!“ pomyslíla si liška: „místo jednoho kohouta budou dva.“ — „A kdež je tvůj kamarád?“ tázala se liška: „já i jeho na hostinu pozvu.“

„Tam v dutině nocuje“, odvětil kohoutek.

Přihnala se liška k dutině, a psíček ji za čumák chňap! . . . Chytil a roztrhal lišku.

8. O šidlu, kohoutu, káčeru a houseru.

Šlo šidlo do lesa na houby. Potkalo kohouta.

„Šidlo, kam jdeš?“

„Jdu do lesa na houby. Poď se mnou! Bude nás víc, nebudem se bát vlka nic.“

Kohout poslechl, a šli dál. Potkali káčera.

„Šidlo s kohoutem, kam jdete?“

„Jdeme do lesa na houby. Poď s námi! Bude nás víc, nebudem se bát vlka nic.“

Káčer poslechl, a šli dál. Potkali housera.

„Šidlo s kohoutem a s káčerem, kam jdete?“

„Jdeme do lesa na houby. Poď s námi! Bude nás víc, nebudem se bát vlka nic.“

Houser poslechl, a šli dál. Když přišli do lesa, dostali všeci z vlka strach. Na štěstí uviděli nedaleko chaloupku a schovali se v ní. Kohout si sedl na bidlo, káčer vlezl pod lávku, houser vyskočil na lávku a šidlo se vpichlo pod práh.

Najednou vrazil vlk do světnice. „Všecky vás sežeru“, zařval na ně.

Ale kohout, který měl na bidle nejvíc odvahy, zakokrhál: „Všeci ho bíte!“

Houser křičel: „Kyjem! Kyjem ho!“

Káčer: „Šak tak, šak tak, šak tak!“

Na konec vyskočilo zpod prahu šidlo, a pich ho do boka, pich, pich!

Vlk se brozně polekal a utekl.

Šidlo se svými kamarády nasbíralo hub a vrátilo se vesele domů.

9. O nevďěčném kuřátku.

Byl stařeček se stařenkou, a neměli dětí. Kdysi vyseděla jim černá slepice kuřátko. Stařenka povídala: „No, dobrá, budeme se mít čím obírat.“ Stařeček brzy upozoroval, že v kuřátku není nic dobrého, ale stařenka nedala si říci, vychovávala kuřátko a dělala mu všechno po vůli.

Stařeček jí domlouval, že kuřátko tuze mnoho pšenice sní.

„I jenom když tebe nesní, starý“, odbyla ho stařenka, a kuřátko snědlo tolik pšenice, že jim nezbylo ani na vdolky. A čím větší bylo, tím více chtělo jíst.

Jednoho dne stařenka seděla smutna u přesličky a stařeček vedle ní na stoličce. Nebylo jim do řeči, neměli už co jíst. Přišlo kuřátko a žádalo, aby mu stařenka dala jíst.

„Všecko jsi nám už snědlo“, pravila smutně stařenka, „jenom nás ještě nesněž!“

Sotva to pověděla, kuřátko otevřelo zobák a snědlo stařečka se stoličkou. Zoblo podruhé a snědlo stařenku s přesličkou.

Tak se jim odsloužilo!

Potom vyšlo ven a vesele si vykračovalo a kokodákalo. Potkalo prادلenu s putnou prádla. Prادلena se na kuřátko ohlédla a pravila: „Kuřátko, kuřátko, máš pěkné volátko!“

Kuřátko se zasmálo a pravilo: „Snědlo jsem stařečka se stoličkou, stařenku s přesličkou, a tebe také sním!“

Pradlena se ulekla, ale než pomyslila na útěk, kuřátko ji snědlo.

Kuřátko šlo svou cestou, vesele si vykračovalo a kokodákalo. Potkalo regiment vojáků. Vojáci se mu divili a pravili:

„Kuřátko, kuřátko, máš pěkné volátko!“

Kuřátko se zasmálo a pravilo: „Jak pak bych nemělo, vždyť jsem se najedlo! Snědlo jsem stařečka se stoličkou, stařenku s přesličkou, pradlenu s putnou, a vás také sním!“

Vojáci mysleli, že to žert, ale než se nadáli, kuřátko je sezobalo jako pšenici.

Kuřátko šlo svou cestou, vesele si vykračovalo a kokodákaló. Potkalo kocoura. Kocour po něm zdaleka mžourl očima, a když došel k němu, pravil jako ti ostatní: „Kuřátko, kuřátko, máš pěkné volátko!“

Kuřátko se zasmálo a pravilo: „Jak pak bych nemělo, když jsem se najedlo. Snědlo jsem stařečka se stoličkou, stařenku s přesličkou, pradlenu s putnou, regiment vojáků, a tebe také sním!“

Než se kocour nadál, byl ve voleti. Ale uměl si pomoci. Rozškrábal kuřeti vole a vylezl ven. Za ním vymaširoval regiment vojáků, vylezla pradlena s putnou, za ní stařenka s přesličkou a na konec stařeček se stoličkou.

Pradlena šla prát, vojáci šli eksecirovat, stařenka se stařečkem domů.

Kocour si od nich vyprosil, aby mu dovolili kuřátko sežrat, za to že je vysvobodil. Oba rádi svolili, a kocour si tak pochutnal, že si dlouho olizoval vousy.

10. O zlé koze.

Byl jednou jeden pán a ten měl kozu, ale neměl mu jí kdo pást. Sebral se tedy a šel si zjednat nějakou pastvici. Jde a cestou potká děvče, bylo mu ale čtrnáct let; hned se jí ptá: „Nesloužila bys u mne za pastvici? Budeš se mít dobře, nebudeš nic jiného dělat, jenom pást kozu.“

Děvče hned, že ráda. „Tak pojď se mnou!“ Šel a zavedl ji na svůj zámek; tam jí dal jíst takových dobrých jídel, že se jí o nich ani ve snách nezdařovalo, a pak ji poslal s kozou.

Děvče páslo kozu, jak jen mohlo, vodilo ji na nejpěknější trávu po mezkách a při tom si zpívalo, až se hory zelenaly. Když byla koza napasena, vedla ji domů.

Jak ji přivedla, ptá se pán kozy: „No, kozo, jak pak tě napásla?“

„Napásla mne!

Přivázala mne k suché jedlici,

a sama si hrála s pány mládenci.“

Pán se dopálil a pastvici vyhnal a zjednal si druhou. Ale té se stalo také tak; pán ji zase zahnal, když koza žalovala, a zjednal si jinou. Když ji poslal kozu pást, šel pozdaleku za ní, aby ho neviděla, a díval se, jak pase. Když viděl, že pase dobře, vrátil se zase domů.

Jak děvče přivedlo kozu, hned se jí ptal: „No, kozo, jak pak tě napásla?“

A koza zas:

„Napásla mne!

Přivázala mne k suché jedlici,

a sama si hrála s pány mládenci.“

To pána dopálilo. Popadl milou kozu a jak ji dřel, tak ji dřel, až jí polovic hřbetu odřel. Koza vřískala, a jak se mu vysmekla, tam ta pryč a utekla jedné babičce na hůru.

Babička šla na hůru pro mouku, a tady na-
jednou koza spustí:

„A já koza rohatá,
do polovic odratá,
kdo sem přijde,
každého sežeru!“

Babička se lekla a nevěděla, co dělat. Strachem odešla z chaloupky. Škrabe se chudák pláčky, škrabe a potká zajíce.

„Proč pak, babičko, pláčete?“

„Ale, milý brachu, mám na hůře kozu, a ta chce každého sežrat, kdo k ní přijde, a já nevím, jak ji odtud dostat.“

„Nic si z toho, babičko, nedělejte, já vám ji vyženu.“

„Ale Bože, to budeš hodný“, a vrátila se se zajícem k chaloupce. Zajíc leze na hůru, přijde na první schod, koza spustí:

„A já koza rohatá“,

ale zajíc už byl ten tam; sklopil uši a upaloval do leša, a babička trčkala pláčky za ním. Potká lišku. Ta se hned ptá:

„Babičko, co pak je vám, že pláčete?“

„Ale jak neplakat, když mám na hůře kozu, a ta chce každého sežrat, kdo tam přijde.“

„No, neplačte, však já vám ji vyženu!“

„Nevyženeš!“

„Vyženu!“

„Už tam jeden byl a nespravil nic!“

„Ale já vám ji vyženu!“

Tak šli. Liška se krade po schodech, přijde na poslední schod, tu najednou koza začne:

„A já koza rohatá,

do polovic odratá.“

Jak to liška uslyšela, zdvihla ocas a horempádem po schodech dolů, a utíkala do lesa. Babička za ní a plakala ještě víc. Utlká, utlká a potká ježka.

„Babičko, co pak pláčete?“

„Ale, milý brachu, mám na hůře kozu, a ta chce každého sežrat, kdo k ní přijde.“

„No neplačte, však já vám ji vyženu!“

„Ó nevyženeš, holečku!“

„Však se podíváte, že ji vyženu!“

„Vždyť už tam byli dva a nevyhnali jí!“

„No, jen pojdte!“

Tak přece šli. Ježek přijde na první schod, a koza spustí:

„A já koza rohatá,

do polovic odratá,

kdo sem přijde,

každého sežeru.“

„No, vřešti jenom, vřešti, však já ti pomohu dolů“, a šel pořád dále. Přijda na hůru, skočil jí na hřbet, na to odřeného, a píchal jí a neslezl s ní a pořád jí píchal. Koza vřískala a metla s hůry a víckrátě tam nepřišla. Babička, ta byla ráda, že zase může být doma; dala ježkovi za to hodně jablek a děkovala mu, že tu kozu zahnal.

II. Koblížek na vandře.

Žil-byl stařeček se stařenkou. Jednou poprosil stařeček: „Usmaž mi, stařenko, koblížek!“ — „Usmažit jak usmažit, ale z čeho? Mouky není!“ — „Ech, stařenko, pomeť po sýpce, poškrab po truhlách, však se jí trochu nashledá!“ Stařenka tak udělala: nametla, naškrabala dvě hrsti mouky, zamísila těsto smetanou, udělala koblih, usmažila ho na másle a položila na okno vystydnout.

Omrzelo se koblížku ležet: skutálel se s okna na náspu, s náspy na travu, z trávy na cestu — a kutálel se po cestě. Kutálel se koblížek po cestě, a naproti němu zajíc: „Koblížku, koblížku, já tě sním!“ — „Ne, nejez mne, zajíčku; raději poslouchej, jakou ti zazpívám písničku.“ Zajíc uší pozdvihl a koblížek zapěl:

Já koblížek, koblížek!
Po sýpce metený,
po truhlách škrabaný,
smetanou mísený,
na másle smažený,
na okénku chlazený.
Já od dědouška utekl,
já od babičky utekl:
od tebe, zajíčku, netěžko utéci.

I kutálel se koblížek dále, sotva ho zajíc ještě zahlédl.

Kutálel se koblížek po pěšině v lese; a naproti němu šerý vlk: „Koblížku, koblížku, já tě sním!“ — „Nejez mne, šerý vlku, ja ti zazpívám písničku.“ A koblížek zapěl:

Já koblížek, koblížek!

Po sýpce metený,
po truhlách škrabaný,
smetanou mísený,
na másle smažený,
na okénku chlazený.
Já od dědouška utekl,
já od babičky utekl,
já od zajíčka utekl:
od tebe, vlku, netěžko utéci.

Kutálel se koblížek dále, sotva ho vlk ještě zahlédl.

Kutálel se koblížek lesem, a naproti němu medvěd jde, chrastí láme, křoví k zemi šlape:
„Koblížku, koblížku, já tě sním!“ — „A kdež bys ty mne, nemotoro, snědl! Poslouchej raději mou písničku!“ Koblížek zapěl a medvěd rozchlípil uši:

Já koblížek, koblížek!
Po sýpce metený,
po truhlách škrabaný,
smetanou mísený,
na másle smažený,
na okénku chlazený.
Já od dědouška utekl,
já od babičky utekl,
já od zajíčka utekl,
já od vlka utekl,
od tebe, medvěde, pod hory uteku.

I kutálel se koblížek; medvěd ho sotva ještě zahlédl.

Kutálel se koblížek; a jemu naproti liška.
„Vítej, koblížku! Jaký jsi hezounký, červenounký!“
Koblížek byl rád, že ho pochválili, i zapěl svou písničku; a liška poslouchá a pořád blíže se přikrádá:

Já koblížek, koblížek!
Po sýpce metený,
po truhlách škrabaný,
smetanou mísený,
na másle smažený,
na okénku chlazený.
Já od dědouška utekl,
já od babičky utekl,
já od zajíčka utekl,
já od vlka utekl,
já od medvěda utekl:
od tebe, liško, netěžko utéci!

„Překrásná písnička!“ pravila liška; „ale je to bída, holoubku, já jsem už stará — nedoslýchám. Sedni si mi na hubu a zapěj ještě jednou!“

Koblížek se zaradoval, že mu písničku pochválili; přihnul se lišce na tlamu a zapěl: „Já koblížek, koblížek! . . . A liška ham! a snědla ho.“

13. Jak stařeček měnil, až vyměnil.

Koupal se bohatý kupec v řece, dostal se do hlubiny a tonul. Šel mimo stařík, sedláček-sivoušek, uslyšel křik, přispěchal, a kupce z vody vytáhl. Kupec nevěděl, jak se staříkovi odsloužit: pozval ho k sobě do města, pohostil ho skvěle a daroval mu kus zlata jak koňská hlava.

Vzal zlato sedlák a šel domů, a naproti němu koňář celé stádo koní žene: „Vítej, staříku, odkud tě Bůh vede?“ — „Z města od bohatého kupce.“ — „A co ti kupec dal?“ — „Kus zlata jako koňská hlava.“ — „Dej mi zlato a vyber si nejlepšího koně!“ — Vybral si stařík nejlepšího koně, poděkoval a šel svou cestou.

Jde stařík a naproti němu pastucha voly žene: „Vítej, staříku, odkud tě Bůh vede?“ — „Z města od kupce.“ — „A co ti kupec dal?“ — „Kus zlata jako koňská hlava.“ — „A kdež je to zlato?“ — „Vyměnil jsem je za koně.“ — „Vyměň mi koně za vola, kterého chceš!“ — Stařík vybral si vola, poděkoval a šel svou cestou.

Jde stařeček, a naproti němu ovčák žene ovčí stádo: „Vítej, stařečku, odkud tě Bůh vede?“ — „Od bohatého kupce z města.“ — „A co ti kupec dal?“ — „Kus zlata jako koňská hlava.“ — „A kdež je to zlato?“ — „Vyměnil jsem za koně.“ — „A kůň kde?“ — „Vyměnil jsem za vola.“ — „Vyměň mi vola za berana, kterého chceš!“ — Vzal stařík nejlepšího berana, poděkoval a šel svou cestou.

Jde stařík, a naproti němu pastýř žene vepře: „Vítej, staříku, kdes byl?“ — „V městě, u bohatého kupce.“ — „A co ti kupec dal?“ — „Kus zlata jako koňská hlava.“ — „A kde je to zlato?“ — „Vyměnil jsem za koně.“ — „A kůň kde?“ — „Vyměnil jsem za vola.“ — „A vůl kde?“ — „Vyměnil jsem za berana.“ — „Dej mi berana a vezmi si nejlepšího vepře!“ — Vybral si stařík vepřka, poděkoval pastýřovi a šel svou cestou.

Jde stařík, a naproti němu podomovní obchodník s košem na zádech: „Vítej, staříku! Odkud jdeš?“ — „Od kupce, z města.“ — „A co ti kupec dal?“ — „Kus zlata jako koňská hlava.“ — „A kde je to zlato?“ — „Vyměnil jsem za koně.“ — „A kůň kde?“ — „Vyměnil jsem za vola.“ — „A

vůl kde?“ — „Vyměnil jsem za berana.“ — „A beran kde?“ — „Vyměnil jsem za vepře.“ — „Vyměň mi vepřika za jehlu a vyber si, kterou chceš.“ — Vybral si stařík nejpěknější jehlu, poděkoval a šel domů. Přišel stařík domů, přelézal přes plot a ztratil jehlu.

Vyběhla stařenka naproti starouškovi: „Ach, můj holoubku! Já bych se tu bez tebe byla utrápila. Nu, vypravuj, byl's u kupce?“ — „Byl.“ — „A co ti kupec dal?“ — „Kus zlata jako koňská hlava.“ — „A kde je to zlato?“ — „Proměnil jsem je za koně.“ — „A kůň kde?“ — „Proměnil jsem za vola.“ — „A vůl kde?“ — „Proměnil jsem za berana.“ — „A beran kde?“ — „Proměnil jsem za vepřika.“ — „A vepřík kde?“ — „Proměnil jsem za jehlu. Chtěl jsem ti, stařenko, přinést dáreček, přelézal jsem přes plot a ztratil jehlu.“ — „Nu, chvála Bohu, můj holoubku, že's ty sám se vrátil. Pojďme do jizby večeřet!“

A nyní žijou staroušek se starouškou šťastni i bez zlata.

13. O lišce a vlku.

Silno vyhladovělá liška, běžela po cestě a pohlížela na vše strany, nebylo-li by někde něco k snědku. Vidí liška — veze sedlák na saních zmrzlé ryby. „Nebylo by špatné okusit rybiček“, pomyslíla si liška. Poběhla vpřed, lehla si na cestu, ohon natáhla, koty otrčila . . . nu, zdechlá byla dočista! Dojel sedlák, uviděl lišku a pravil: „Co za krásný to bude límec ženě na kožich!“ Vzal

lišku za ohon, vhodil na saně, zakryl rohožkou, a sám šel podle koně. Nedlouho poležela liška: protlačila v saních díru a vyhazovala ryby ze saní... Rybku za rybkou, zvyházela všecky, a potom i sama ze saní po tichounku vylezla. Přijel sedlák domů, ohlédl se — ani ryb ani límcel

Liška odvláčila všecky ryby k sobě do doupěte; potom sedla u doupěte a rybky pojídala. Vidí ona — běží vlk. Od hladu měl boky vpadlé. „Dobrý den, kmotro, co to pojídáš?“ — „Rybky, kmotříčku!“ — „Dej mi aspoň jednu!“ — „Hleďme chytráka! Já nalovila, a on bude jísti!“ — „Dej aspoň hlavíčku, kmotříčko!“ — „Ani ocáska, kmotříčku! Nalov si sám a pojídej na zdraví!“ — „A jakže ty's jich nalovila? Nauč mne!“ — „Vyhledej na řece prorub, vsuň tam ohon, sedni a říkej: lovte se, rybky, veliké i drobné! a naloví se jich.“

Vlk vyhledal prorub, vsunul do vody ohon, sedl a brlomtal: „lovte se, rybky, veliké a ještě větší!“ A liška přiběhla, běhala kolem a říkala: „mrzni, mrzni, vlčí ohone!“ — „Co ty, kmotro, stále říkáš?“ tázal se vlk. — „Totéž co i ty, kmotříčku: lovte se rybky, veliké i drobné!“ — Opět si vlk sedl a říkal své a liška své.

„Není-li čas táhnout, kmotříčko?“ tázal se vlk. — „Není ještě, však já ti povím, až přijde čas“, odvětila liška. A tak stále vlk sedl a své říká a liška své. Vidí liška, že prorub dobře zamrzl a praví: „No, nyní táhni, kmocháčku!“ — Potáhl vlk — nebylo lze.

„Tak vidíš, jak jsi ty lakotný!“ kárala liška

vlka: „pořád jsi říkal: lovte se, ryby veliké a ještě větší, a nyní jich ani neutáhneš! Pozhov, já ti pozvu na pomoc.“ Zaběhla liška do vsi a křičela pod okny: „Podte na řeku vlka zabit, k ledu přimrzl!“ Běží na řeku sedláci, ten se sekerou, onen s vidlami. Vidí vlk, že je zle: škulb sebou ze všech sil, oderval si ohon a bez ohonu upaloval cestou necestou. A kmotřička za ním pokřikuje: „Vrať se, kmocháčku, zapomněl jsi rybiček!“

14. O starém psu a vlku.

Bača¹⁾ měl starého psa, kterého volal Bodrikem. Byl velmi stár, neměl už ani jediného zubu, kulhal a po těle měl plno jizev od vlčích zubů. — Byl vždy věrným bačovým přítelem a neohroženým obhájcem stáda. Ale cože, když byl stár! „Se starým psem na smetisko“, řekl jednoho dne bača, „nač chovat starou psinu, vždyť může mladý ovce zavracet a strážit.“ — Vyhnali tedy starého Bodrika na smetisko a nedali mu ani žráti; mladého nakrmili a vypustili, aby hlídal.

Bylo toho velice líto starému Bodriku, že ho bača vyhnal; lehl na smetisko a plakal. Přišla noc; mladý pes zalezl do boudy a usnul. Starý pes, zvyklý čujno²⁾ spáti, spal i na smetisku jen tak na půl očka. Tu najednou ucítil vlka; vstal, chtěl rychle přeskočiti plot, ale nohy mu sklesly slabostí, poněvadž byl lačen. — I smuten zase lehl a pomyslí si: „Když mne hospodář nenakrmil a vyhnal,

¹⁾ Vrchní pastýř na salaši.

²⁾ že slyší každý šust.

nuž nech si vlk ovci vezme.“ — Zůstal ležeti a také ani nezaštěkal; mladý pes tvrdě spal, vlka necítil, a vlk pěkně v tichosti ovci z košáru¹⁾ si odnesl. — Ráno, když hospodář přišel ovce dojit, viděl, že jedna je tatam a že ji vlk odnesl. Teprv poznal, jak špatně mladý pes hlídal, litoval, že starému ublížil. „Eh věru, kdyby starý Bodrik byl střehl, nebyl by vlk ovce odnesl“, pravil, přivola starého psa k sobě, pohladil ho a dobře nakrmil. — Bodrik se mu okolo nohou uvíjel a všecek byl uradován. Večer neležel na smetisku, ani v boudě, ale obcházel okolo košáru, jakoby věděl, že vlk, kde jednou ovci sežral, rád se vrací. Vskutku vlk přišel namlsán; ale tenkrát musel utřít hubu — „Co tu chceš?“ vyjel naň Bodrik, když se ke košáru blížil.

„Nuž, co chceš, ovci chceš“, odpověděl vlk.

„Jdi, darebo, já ti ovce nedám“, řekl mu Bodrik.

„No, jen mi jednu dej, můžeme ji mlti do spolku.“

„Já žádných spolků s tebou nechci; včera mne hospodář nenakrmil, byl jsem lačný a slabý, tož jsem ti ovci dal, ale dnes mne hospodář dobře nakrmil, jsem si'ný dost a ovce ti nedám.“

„Když mi ovce nedáš, půjdeme spolu na potýčku!“

„No, když ti libo, půjdeme, jen počkej, až si odbavím hlidku, potom přijdu do lesa a budeme se potýkat“, řekl starý pes. — Vlk, když viděl, že ovce nedostane, odešel, ale umlínal si na psu se

¹⁾ ohrada, kde jsou ovce.

pomstit; proto pozval si medvěda a lišku, aby mu pomáhali.

Pes znaje vlčí obyčeje nešel sám do lesa, ale vzal si na pomoc kusou svini a starého kocoura — kamarády domácího dvora. — Když medvěd a liška viděli přicházeti kulhavého psa, starého kocoura a kusou svini, velmi se ulekli. — „Hle bratrové“, zvolal medvěd, „jak ten první kameny sbírá, kterými nás ubije.“ — Pes kulhal, medvěd myslil, že sbírá kameny.

„Hle, ten druhý“, zvolala liška, „seká šavlí okolo boků!“ — Metal kocour ocasem a liška měla za to, že se šavlí ohání. — Ale jak uslyšeli kusou svini rochat, tu se ulekli; medvěd vylezl na strom a liška skočila do trní. Když vešla domácí zvířátka do lesa, kocour ustavičně vrčel: „vrnívrnívrní.“ — Liška rozuměla, že říká „v trní, v trní“, ulekla se, vyskočila z trní a utíkala do lesa. — Kusá svině zase zarochotala pod stromem, na nějž medvěd vylezl, „hrhrhrhr“. — Medvěd rozuměl, že říká „hor, hor“ a že nahoru vylézt chce, lekl se, rychle slezl se stromu a utíkal. — Když viděl vlk kamarády utíkat, dal se také v útěky. Starý Bodrik opanoval bojiště a vrátil se vesele se svými kamarády domů. — Od té doby měl se u bače dobře až do smrti.

15. O zvířátkách a loupežnících.

Domácí zvířata, nabažila se živobytí ve dvoře hospodářově a umyslíla si jíti na zkušenu. I pustili se do světa psík s kočičkou, kozel s beránkem

husa s kohoutkem. Šli celý den; večer pak ocitli e v lese, z něhož nevěděli kudy kam. To jim bylo velmi nemilo; tedy se radili, co počítí. Chytrý psík navrhl, aby kohoutek vyletěl na vysoký strom a se ohlédl, zdali by nespatřil nějakého světla. Ta rada se všem líbila; kohoutek vyletěl na větev a skákaje a poletuje brzo dostal se na vrchol. Ohlédl se na všechny strany a spatřil na pravo za lesem světlo; i natáhl krk a plným hrdlem zakokřhal: „Na pravo se svítí!“ Potom slézal a křídlyma třepetaje, s větve na větev se spouštěl, až sletěl mezi druhy. Dali se na pravo, dostali se šťastně z lesa a spatřili chaloupku, z níž to světlo vycházelo.

Když přišli k chaloupce, jeden po druhém do okna nahlíželi; ale jak se poděsili, vidouce u stola několik loupežníků, kteří měli před sebou veliké hromady peněz. Dělili se o ně. I ulekla se zvířata loupežníků, neboť se bála, aby jich nechytily a nezabili. Ale zatím pozdvihl se kozel na zadní nohy, vrazil hlavou do okna, až sklo zařinčelo a ukázal loupežníkům svou bradatou tvář a dlouhé rohy. Ti se lekli, myslíce, že se čert na ně dobývá, zanechali peněz a ti tam. Tak opanovala zvířata chaloupku, a každé z nich vybíralo si místo na nocleh, kde se mu zdálo nejlépe.

Kozel pravil: „Já rád ohrýzám klásky“, a uhostil se do stodoly; beránek řekl: „Já miluji chládek“, a zůstal v síni; kočička povídala: „Já ráda mlsám“, a sedla si v kuchyni na ohniště; pejsek zas, že rád kosti okusuje, lehl si ve světnici pod stůl; kohoutek, uvyklý jsa vysoko sedati, sedl

si na bidlo u kamen, a husa, ráda si ve smetl vybírajíc, zůstala na dvoře.

Zatím loupežníci, kteří byli do lesa utekli, brzy se vzpamatovali a velmi želeli peněz v chalupě zanechaných. Rádi by byli věděli, co se v chaloupce děje, ale žádný si netroufal vrátiti se. I měli mezi sebou pacholka, toho tedy vyslali na zvědy, myslíce, že ho nebude škoda, kdyby se mu něco přihodilo.

Pacholek šel, a když vyšel z lesa, obcházel z pozdálčí chaloupku; ale nevidá tam světla, — neboť je byli loupežníci při kvapném útěku převrhli, — osmělil se a vešel do ní. Když vstoupil do síně, beránek začal jej hlavou v boky tlouci. Pacholek se ulekl a pospíchal do světnice, ale tu kohoutek zakokrhal: „Kokrhuhú!“ a pes pod stolem štěkal: „Haf, haf, haf!“ Pacholek se obrátil a běžel do kuchyně, ale tu naň skočila kočka a ruce mu do krve poškrabala. Když se dostal na dvůr, hnala se za ním husa a štípala jej v nohy. Pacholek nevěda, kam se poděti, běžel ke stodole, ale tam byl kozel, a ten popadl jej na rohy a mrštil jím o zem, až mu kosti praštěly.

Když se pacholek po chvíli vzpamatoval, vzal nohy na ramena, přiběhl k loupežníkům a hroznou novinu jim vypravoval o těch ukrutnících, kteří se jim do chaloupky dostali. „Ach, milí bratři“, pravil, „do nejdlejší smrti mne tam nedostanete. Poslyšte, jak se mi vedlo: Když jsem přišel do síně, tam byl bednář, jenž mne nemilosrdně tloukl palicí; vešel jsem do světnice, tam kdosi zuřivě vykřikl: „Podej mi ho sem!“ a jiný přichvaloval: „Tak, tak,

tak! Utlkám do kuchyně, ale tam byl švec, a ten mi šidlem ruce do krve rozedřel; na dvoře honil mne kovář a kleštěma v nohy mne štípal, a když jsem se chtěl ukryti ve stodole, byl tam sedlák s vidlemi, popadl mne na ně a mrštil mnou o zem, až mne omráčil. Jakmile jsem se vzpamatoval, běžel jsem k vám, bych vám tu zlou novinu oznámil.“

Takové zprávy loupežníci se ulekli; zanechali chalupu i s penězi a hledali sobě nové skrýše.

Zvířata pak rozdělila se o peníze a s veselou vrátila se domů.

16. Konečná smrt.

Byl jeden domeček,
v tom domečku stoleček,
na stolečku mistička,
na mističce vodička,
v té vodičce rybička.
„Kde je ta ryba?“
Kočka ji snědla.
„Kde je ta kočka?“
V lesy zaběhla.
„Kde jsou ty lesy?“
Na prach shořely.
„Kde je ten prach?“
Voda ho vzala.
„Kde je ta voda?“
Voly ji vypily.
„Kde jsou ty voly?“
Páni je snědli.
„Kde jsou ti páni?“
Na hřbitově pochováni.

7

Ptačí řeč.

Lid náš lnul odjakživa s velikou láskou k Boží přírodě, nejen proto, že mu poskytuje potřebné výživy, nýbrž i proto, že v ní nalézal své potěšení a milou zábavu. Zvláště ptactvo mívál vždy ve veliké lásce. Rozmanitým zpěvům a šveholům ptačím lid podkládal případná slova, jakoby rozuměl, co ti ptáčkové svým zpěvem povídají. Odrostlejší děti, ba i dobrosrdečné lidi dospělé tato ptačí řeč velmi baví a budí v nich lásku k milým zpěváčkům; proto i z ní tu podáme aspoň několik pěkných ukázek.

Konipásek, boje se zimy, odlétá na podzim do teplých krajín, a když se k nám z jara zase vrátí, posadí se na plot a volá sedlákovi do oken:

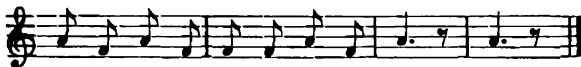

Živ-li's, se-dlá-če? živ-li's? živ-li's?

Vlaštovička vede sobě jako dobrá hospodyňka. Přiletujíc na vesno stěžuje si do nešetrnosti selské rodiny:

Na-kli-di-la sem pl-né sto-do-ly, včil se vše-cko

sví-tí, sví-tí, ne-ní ni-kde nic, nic!

Linduška, uznamenávajíc příhodnou dobu, napomíná rolníka:

Orej, orej!
sej, sej!

Když pak rolník jejího hlasu poslechna na pole orat vyjede, tu zase skřivánek bdí nad jeho prací jako nějaký dozorce:

Já sem se dí-val, dí-val, dí-val, jak se-dlák

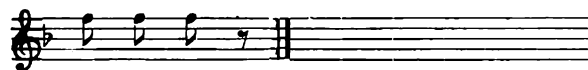
o - ral, o - ral, o - ral a na ko-ně vo-lal,

vo-lal, vo-lal: vi - jo, vi - jo, vi - jo, vi - jo,

vi - jo, vi - jo, vi - jo, vi - jo, hot, hot, hot, hot,

či - hi prrr!

Na ospalého lenocha povolává vlaštovička:

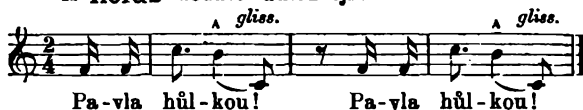

Le-no-chu spíš? le-no-chu spíš?

Vše-ci li - di dě - la - jí, ty je - ště spíš?!

A holub dodává důrazněji:

Hřivnáč (lesní holub) velmi rád zobe hrách a bob, pročež hned z jara důtklivě prosí sedláka, by mu ho nasil hodně mnoho:

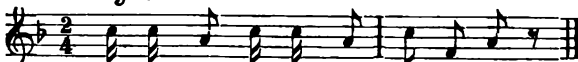
Strnad přiletuje v zimě na dvůr, přizívá se s drůbeží i pochvaluje si rolníka pečlivého: „Dobrý strýc! dobrý strýc!“ Ale v létě, když je v poli žíru dosti, nestojí nevděčnick o něho, povoláváje naň uštěpačně:

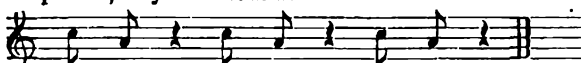
Z jara strnad zvěstuje příchod vesny:

Vezu, vezu, vezu kvítí!

A přivezl ho skutečně: „všude plno kvítí, až se louka svítí.“ Avšak i v lese je ho dosti, zase jiného a snad i pěknějšího. Do lesa tedy žve děti na podívanou hýl:

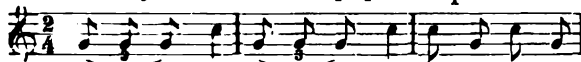

Tráva na lukách dorůstla; i pozývá křástal
hospodáře, aby sekl louku:

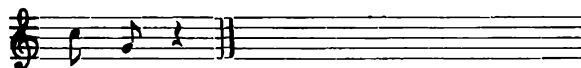

Seč, kos! seč, kos! seč, kos!

Nastávající žně rolníkovi připomíná plotníček:

Čím budem žat? čím budem žat? sr-pem, sr-pem,

sr-pem!

A když obilí dozraje, křepelka volá na sedláka:

Už je čas na ten klas!

podte žat! podte žat!

Bůh pomoz! Bůh pomoz!

Po žních počítá mu peníze za obilí stržené:

Pět peněz! pět peněz!

Nemá se věru čím chlubit, proto povolává naň
sýkorka uštěpačně:

Ted' jsi pán! Ted' jsi pán!

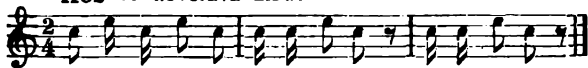
Když se blíží zima, trpělka (chocholouš) při-
pomíná starostlivě:

Kup-te dříví! kup-te dříví!

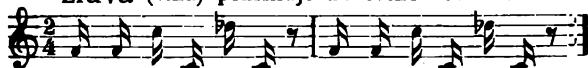
Jiní ptáci pohovoří si raději mezi sebou a starají
se více o sebe než o rolníka.

Kos se dovolává žíru:

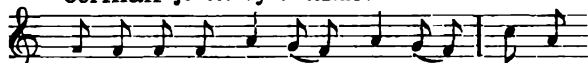
Dej mi čer-ví-ka, hochu, pravím, hochu, pravím!

Žluva (vlha) pokřikuje na svého souseda:

Kmotře ři-ho-i-ho, dej na pi-vo-i-vo!

Čermák je štědrý z cizího:

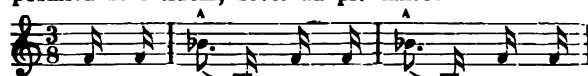

Ba-ba va - ří sýr, sýr: pod - te,

chlap-ci, na sy-ro-vát-ku!

Sedmihlášek nazývá se právem posměváčkem, činíť si posměšky nejen ze zpěvu jiných ptáků, nýbrž posmívá se i lidem; ševci na př. takto:

Šev - če, prr, šev - če, prr, fi - dlo -

va - čka, fi - dlo - va - čka.

Šev-če, pil bys? šev-če, pil bys? más,

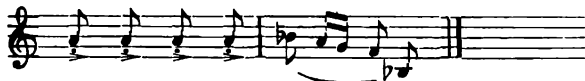

más, más?

Sýkorka lesní chlubí se nepěkným hrdinstvím:

Měl sem že-nu za-bil sem ju tylcem¹⁾ pal-cem

pod šin-del-cem, tylc!

Pěnkava matka, hledajíc syna tuláka, ptá se vrabců:

Ne-vi-dě-li-ji ste tu na-še-ho Ma-tě-ja?

Vrabcí, majíce na všechno bedlivý pozor, odpovídají:

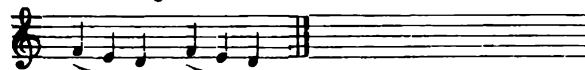
Včil tu byl, včil, včil!

Uviděvše koňskou mrchu, straky se tážou:

Čí to kůň? čí to kůň?

A vrány odpovídají:

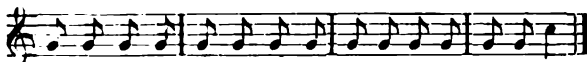
Náš . . . náš . . .

¹⁾ Tylec (týlo) = zadní, tupá strana sekery, motyky a pod. nástrojů.

Slepice chlubí se sneseným vejcem:

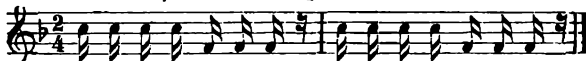

Ko-ko-ko-vdák, snesla sem va-jí-čko za pa-ták,

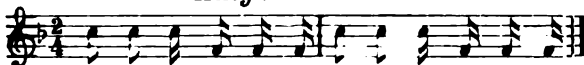
ho-spo-dy-ni na ko-ře-ní, ho-spo-dá-ři na ta-bák.

Housata, batolice se po trávníku, štěbetají:

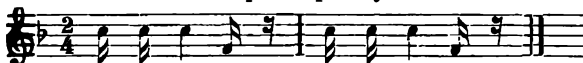
My sme malé panenky, my sme malé panenky!

Načež staré husy:

My sme ta-ké by-ly, my sme ta-ké by-ly!

Ale houser uštěpačně podotýká:

A - le dáv-no! a - le dáv-no!

Kohoutovi, když vidí, jak řady drůbeže na dvoře v hody řídnou, zdá se to posvícení trochu dlouhým, i ptá se úzkostlivě:

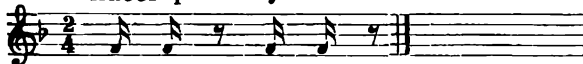
Jak pak ty ho-dy bu-dou dlou-ho tr-vat?

Kachna pak odpovídá:

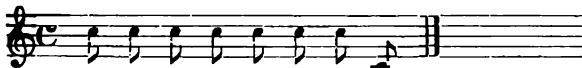
Tý - den, tý - den!

A káčer přisvědčuje:

Šak tak, šak tak!

Morák (krocan), když někdo cizí přijde na dvůr,
čertí se náramně:

U - dri, u - dri, u - dri, u - dri!¹⁾

Ale morky, mírnější jsouce povahy, okřikují ho:

A dy - by te - be tak, tak, tak, tak!

Páv, když mu nezbeda kluk škube vzácné peří
z ocasu, žaluje svému pánu:

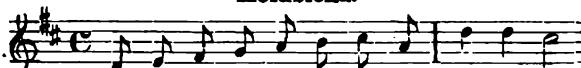
Tr - há! tr - há!

Dětské písně.

K této ptačí řeči připojujeme několik libezných písniček o ptácích i jiných zvířatech a o přírodě vůbec. Písničky tyto jsou pro děti jako stvořeny; ale nejsou dětinské, zalíbí se jistě i dospělým.

1.

Holubička.

Vy - le - tě - la ho - lu - běn - ka ze ská - ly,

¹⁾ = udeř!

ze ská-ly, pro-bu-di-la modré o-či ze spa-ní.

Vyletěla holuběnka ze skály,
probudila modré oči ze spaní.

Kdyby byly modré oči nespaly,
byly by tu holuběнку dostaly.

2.

Kde's, ho - lu - bi - čko, lí - ta - la? kde's, ho - lu -

bi - čko, lí - ta - la? že's své pe - ří - čko,

má ho - lu - bi - čko, zrou - sa - la?

Kde's, holubičko, lítala?
že's své peříčko, má holubičko,
zrousala?

Budeš-li ještě lítati,
budu já na tě, má holubičko,
líkati.

Nalíknú na tě žitný klas,
dostanu já tě, má holubičko,
brzy zas.

Nalíknú na tě do kvítí,
dostanu já tě, má holubičko,
do sítí.

3.

Si - vá ho - lu - bi - čko, kde's by - la, si - vá
ho - lu - bi - čko, kde's by - la? kde's ty svo - je
po - pe - la - vé pe - ří, kde's ty svo - je
po - pe - la - vé pe - ří ztra - ti - la?

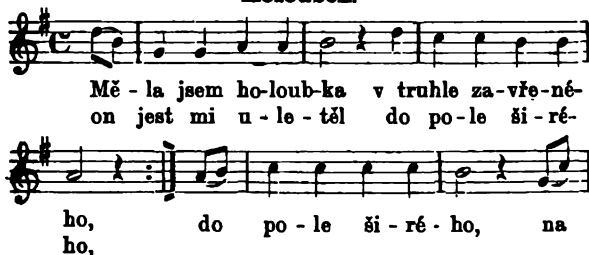
Sivá holubičko, kde's byla?
kde's ty svoje popelavé peří ztratila?

Ztratila jsem já ho na poli,
a to tobě, můj zlatý synečku, na vzdory.

Poliknu já na tvé peří klas,
abys ty k nám, sivá holubičko, přišla zas.

4.

Holoubek.

Mě - la jsem ho - loub - ka v truhle za - vře - né -
on jest mi u - le - těl do po - le ší - ré -
ho, do po - le ší - ré - ho, na
ho,

ze - le - ný dou - bek, tam so - bě za - hou -
kal můj zla - tý ho - lou - bek, můj
zla - tý ho - lou - bek.

Měla jsem holoubka
v truhle zavřeného,
on jest mi uletěl
do pole širého,
do pole širého,
na zelený doubek,
tam sobě zahoukal
můj zlatý holoubek.

5.

Holoubek a holubička.

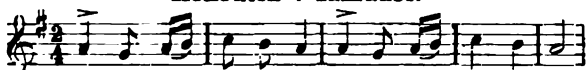

O - ko - lo ja - vo - ra te - če vo - da,
o - ko - lo ja - vo - ra te - če vo - da,
na - pij se jí, mi - lá ho - lu - bi - čko si - vá,
však je do - brá.

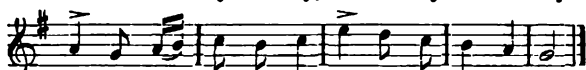
Okolo javora teče voda: Já jsem se napila,
napij se jí, milá už jí mám dost:
holubičko sívá, děkuju ti, milý
však je dobrá. holoubečku sívý,
za upřímnost.

6.

Kohoutek v zahrádce.

Ko-hout-ku je-řa-bý, ne-ku-tej za-hra-dy!

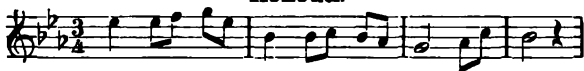

Vy-ku-ceš tu-li-pán, při-jde na tě můj pán.

Kohoutku jeřabý,
nekutej zahrady!
Vykuceš tulipán,
přijde na tě můj pán.

7.

Kohouti.

Ve-se-le zpí-vej-te, ko-hou-ti!

ať se mé sr-de-čko ne-rnou-tí;

zpí-vej-te, ko-hou-ti, až bu-de den,

za-přáh-nem ko-ní-čky, po-je-dem.

Vesele zpívejte, kohouti!
ať se mé srdéčko nermoutí;
zpívejte kohouti,
až bude den
zapřáhnem koníčky,
pojedu.

8.

Velmi zdlouha.

Husy.

Ká - za - la mně má - ti bí - lé hu - sy hná -
ti tam ho - re na do - le
k mly - ná - řo - vě ha - ti, tam ho - re na do -
le k mly - ná - řo - vě ha - ti.

Kázala mně máti
bílé husy hnáti
[: tam hore na dole
k mlynářově hati. :]

Popadla mlynářka
lopatu širokou,
[: zabila mně husku
pěknou chocholatou. :]

Počkej, ty mlynářko,
co se s tebou stane,
[: už moje husička
na nožky nevstane. :]

Počkej, ty mlynářko,
udělám ti škodu,
[: vyjdu na mlýnici,
srazím já ti vodu. :]

9.

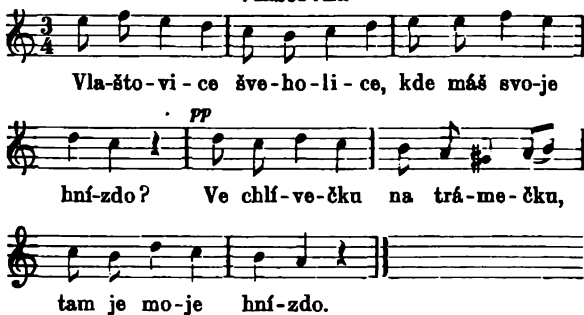
Haj, háj, hu - si - čky z či - sté vo - di - čky,
až já na - po - jím vra - né ko - ní - čky,
až já na - po - jím vra - né ko - ní - čky.

Haj, háj, husičky
z čisté vodičky,
[: až já napojím
vrané koníčky. :]

10.

Zvolna.

Vlaštovka.

Vla-što-vi-ce šve-ho-li-ce, kde máš svo-je
hní-zdo? Ve chlí-ve-čku na trá-me-čku,
tam je mo-je hní-zdo.

Vlaštovice šveholice,
kde máš svoje hnízdo?
Ve chlívečku na trámečku,
tam je moje hnízdo.

Veveřice skákalice,
kde máš svoje hnízdo?
Na dubině, jeřabině,
tam je moje hnízdo.

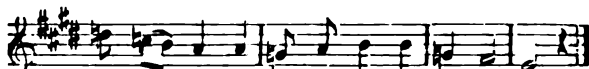
11.

Vla-što-věn-ka švi-te-ra, čer-né, bí-lé

pe-ří má; o-na vždycky: švihly, švihly,

na stře-še má své o-by-dlí, tam se-dá.

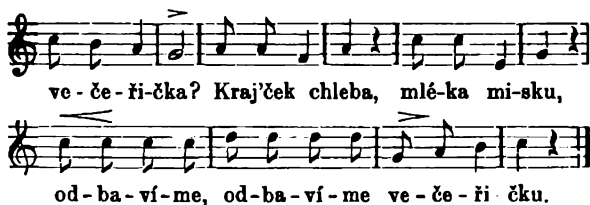
Vlaštovénka švitera,
černé, bílé peří má;
ona vždycky: švihly, švihly,
na střeše má své obydlí,
tam sedá.

12.

Křepelka.

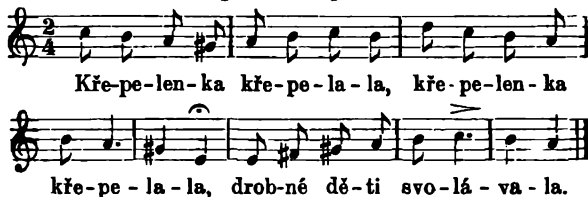
Mo-je mi-lá kře-pe-li-čka, ja-ká bu-de

Moje milá křepelička,
jaká bude večerička?
Kraj'ček chleba,
mléka misku,
odbavíme, odbavíme večeričku.

13.

Křepelka na podzim.

[: Křepelenka křepelala, :]
drobné děti svolávala.

[: Křepelátka, drobné děti, :]
kam se s vámi mám poděti?

[: Lidé louky pokosili :]
a manděle odvozili.

[: Ještě jeden mandel stojí, :]
a na ten se sedlák strojí.

[: Za Dunajem krásné pole, :]
tam půjdeme, děti moje.

14.

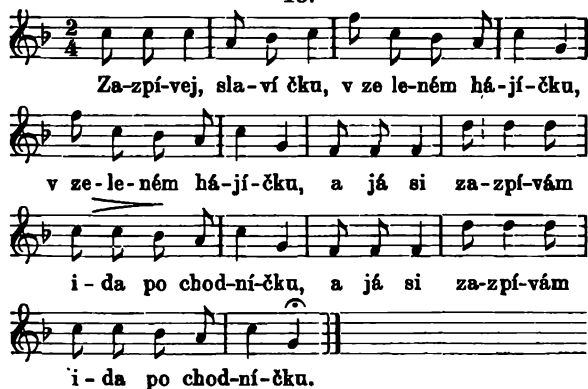
Slaviček.

Sla - ví - ček je ma - lý ptá - ček,
sla - ví - ček je ma - lý ptá - ček,
na strom on si vy - le - tí, do hou - ští - ny
za - le - tí, a tam bu - de klo - ko - ta - ti.

[: Slaviček je malý ptáček, :]
na strom si on vyletí,
do houštiny zaletí,
a tam bude klokotati.

15.

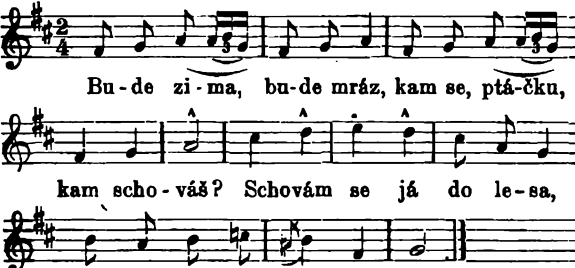
Za-zpí-vej, sla-ví čku, v ze le-ném há-jí-čku,
v ze-le-ném há-jí-čku, a já si za-zpí-vám
i - da po chod-ní-čku, a já si za-zpí-vám
i - da po chod-ní-čku.

Zazpívej, slavičku,
v zeleném hájíčku,
a já si zazpívám
ida po chodníčku.

Dobře je vám doma
na peřinách ležet,
ale mně je těžko
přes ty vršky běžet.

16.

Ptáček v zimě.

Bu - de zi - ma, bu - de mráz, kam se, ptá - čku,
kam scho - váš? Schovám se já do le - sa,
tam je mo - je po - tě - cha.

Bude zima, bude mráz,
kam se, ptáčku, kam schováš?
Schovám se já do lesa,
tam je moje potěcha.

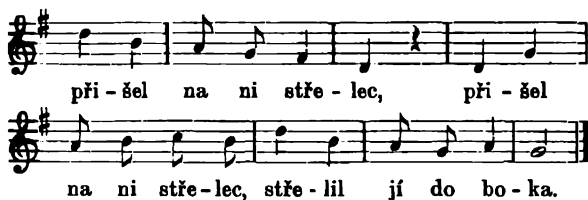
Až přestane, vyletím,
širý svět rozveselím,
půjde dívka na trávu,
zazpívám jí nad blavou.

17.

Kačena divoká.

Ka - če - na di - vo - ká le - tě - la s vy - so - ka,

Kačena divoká
letěla s vysoka,
přišel na ni střelec,
střelil jí do boka.

Urazil jí křídlo
a pravou nožičku,
smutně zaplakala,
spadla na vodičku.

„Ach Bože můj milý!
už jsem dolítala,
už jsem těch svých dětí
tady zanechala!“

„Moje drobné děti
nedělají škody:
plynou po Dunaji,
napijou se vody.“

18.
Luňáček.

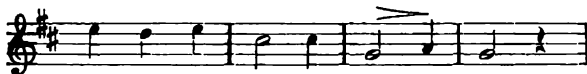
Ty luňáčku ptáčku,
ty malý junáčku!
ty neseješ, neořeš,
jenom pořád hoduješ,
málo máš.

19.

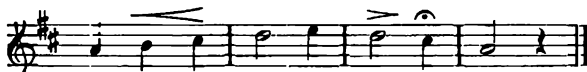
Sokol.

Se - děl so - kol na to - po - le,

se - děl so - kol na to - po - le,

pro - bí - ral si pe - ří svo - je.

[: Seděl sokol na topole, :]
probíral si peří svoje.

[: Došel k němu střelec mladý: :]
Co tu děláš, sokol sivý?

[: A já sedím na topole, :]
probírám si peří svoje.

Nestřílej mne, střelče mladý,
jsem já sokol velmi starý,
perečka mně vypadaly.

[: Letěl bych já přes to moře, :]
není možná, široké je.

20.

Krahulec a jestřáb.

Ža-lo-val si, ža-lo-val si brat bra-tro-
vi, kra-hu-lí-ček je-střá-bo-vi,
kra-hu-lí-ček je-střá-bo - vi.

[: Žaloval si :] brat bratrovi,

[: krahulíček jestřábovi. :]

[: Že mu mladé :] vyhubili

[: a samičku polapili. :]

[: Krahulíčku, :] pěkný ptáčku,

[: nerob hnízda při chodníčku. :].

[: Rob hnízdečko :] při dolině,

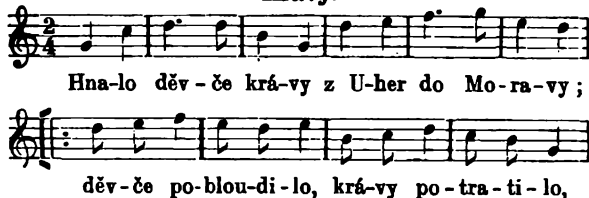
[: při zelené bukovině. :]

[: Tam sedláček :] nedojede,

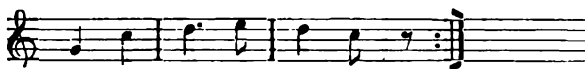
[: tobě mladých nevybere. :]

21.

Krávy.

Hna-lo děv-če krá-vy z U-her do Mo-ra-vy ;
děv-če po-blou-di-lo, krá-vy po-tra-ti-lo,

krá - vy po - tra - ti - lo.

Hnalo děvče krávy
z Uher do Moravy;
děvče pobloudilo,
[: krávy potratilo. :]

Ej orlíčku, orle,
kde jsou krávy moje?
Já jsem jich neviděl,
[: jenom jsem je slyšel. :]

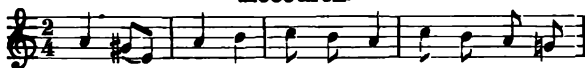
Pod javor si sedlo,
snídaníčko snědlo;
na javor pohlédlo,
[: orla uvidělo. :]

Pěkné zvonky mají,
pěkně vyzvánějí,
travěnky hledají,
travěnky zelené,
voděnky studené.

Běž, děvčátko, dolem,
najdeš krávy spolem:
šlo děvčátko dolem,
[: našlo krávy spolem. :]

22.

Kocourek.

Plá - če ko - čka ce - lý den, plá - če ko - čka

ce - lý den, kam se je - jí ko - cour děl,

kam se je - jí ko - cour děl.

[: Pláče kočka celý den, :]
[: kam se její kocour děl. :]

[: Pláčou s kočkou kotata: :]
[: kam se poděl náš táta? :]

[: On tam leží za vraty, :]
[: ocásek má utatý. :]

[: Jak to kočka zvěděla, :]
hned za vrata běžela,
kouřit, mastit hleděla.

[: Jak počala kouřiti, :]
[: on se počal šknouřiti. :]

[: Jak začala mazati, :]
kocour skočil na koty,
a přeskočil dva ploty.

[: Kde's, kocourku, kde's býval, :]
[: že's ty doma nebýval? :]

[: Chodil jsem po komorách, :]
[: zastal mne tam hospodář. :]

[: Ten mne dobil velice, :]
[: sedral na mně tři biče. :]

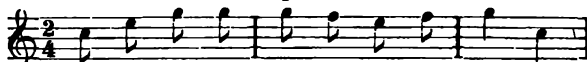
[: Když třetí bič dotrhal, :]
[: ještě sekery hledal. :]

[: Jak sekyrku popadl, :]
[: hned ocásek odpadl. :]

[: Vyhodil mne za vrata, :]
[: tam mne našla kotata. :]

23.

Zajíček.

Za - jí - ček se na lu - či - ně pa - se,

my-sli-ve-ček se na ně-ho tře-se, stře-lil by

na ně-ho, ne-mů že pro dře-vo, o-bá-vá se.

Zajíček se na lučině pase,
mysliveček se na něho třase:
střelil by na něho,
nemůže pro dřevo,
obává se.

24.

Svatba komáři.

M - m m - m, ko-má-ři se že-ni-li,

m - m m - m, kap-ky ví-na ne-mě-li.

Komáři se ženili,
kapky vína neměli.

Komár leží v komoře,
muška pláče na dvoře.

Přiletěl tam slavíček,
přines vína žejdlíček.

Neplač, muško! co ti je?
Ještě komár ožije.

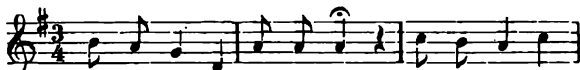
Komáři se opili,
až komára zabili.

Těžké jeho ožití,
když je na smrt' zabítý.

Sádlo z něho vybrali,
za pět zlatých prodali.

25.

Pohřeb komáři.

Co tak mocně zvun-če-lo a tak hrozně

Co tak mocně zvunčelo, Pýtali sa komára,
a tak hrozně šustělo? či je treba aptéky?
A to komár z nebe spad, Ej netreba aptéky,
zlámal sobě krížem zad. treba rýla, motyky.

Pýtali sa komára, Byl to pohřeb nemalý,
či je treba lekara? všechny muchy plakaly
Ej netreba lekara, a říkaly rekvije,
treba kněza farára. že náš komár nežije.

26.

Doubrava.

Doubravěnko zelená, Až ti mrazové přejdou,
co jsi tak ošuměla? pěkná zelená budu.

Přišli na mne mrazové, Široký list ponešu,
velicí nečasové. modrým kvítkem pokvetu,

Mládencům na voničky,
panenkám na věnečky.

27.

Lísteček bukový.

Li-bo-ce se, li-bo-ce, li-bo-ce se,
li-bo-ce ze-le-ný lí-ste-ček na bu-ce,
ze-le-ný lí-ste-ček na bu-ce.

[: Liboce se, liboce¹⁾ :]

[: zelený lísteček na buce. :]

[: Ještě by se libotal, :]

[: kdyby mu větříček fukotal. :]

28.

Deštíček májový.

Ko-lem do ko-le-čka na-še za-hrá-de-čka,
a-by nám pán Bůh dal ti-ché-ho de-ští-čka.

Kolem do kolečka
naše zahrádečka,
aby nám pán Bůh dal
tichého deštíčka.

Deštíček májový,
dej nám ho Bůh milý,
aby nám narostl
chlebiček na zemi.

¹⁾ libotati se = rychle se pohybovati, mihotati se.

Na besedách v zimě bavívali se rádi starí mladí hádankami, početnými úlohami a podobnými zábavkami. Myslím, že ani nyní se jimi nepohrdne; poskytují nejen milé zábavy pro ukrácení dlouhé chvíle, nýbrž zbystřují také rozum a soudnost a jsou zvláště pro domácí výchov našich dětí nemálo důležité.

Hádky.

1.

Je chlívček bez dvířček,
dvanáct ovcí v něm.

(Rok.)

2.

Stojí, stojí dub,
a na tom dubě dvanáct větví,
na každé větvi po čtyrech hnízdech,
a v každém hnízdě po sedmi vajíčkách.

(Rok, měsíce, neděle, dni.)

3.

Stojí, stojí strom,
má tři sta a pětasedesát lístků,
dva a padesát kvítků,
a jen tři míšenská jablka.

(Rok: 365 dní, 52 neděl, 3 Boží hody.)

4.

Tři sta pětasedesát ptáků,
dva a padesát čápů, dvanáct kuroptví,
a tři vejce snesli.

(Totéž.)

5.

Pole neměřené,
ovce nesčítané
a pastýř mezi nimi.

(Obloha, hvězdy, měsíc.)

6.

Máma široká, táta vysoký,
dcera slepá, syn divoký.

(Země, nebe, noc, vítr.)

7.

Je to odjakživa,
bude to do skonání světa
a není to rok staré.

(Měsíc.)

8.

Jelen moře přeskočí,
ani nohy nezmočí.

(Měsíc a noc.)

9.

Roztrhaná plachta
nad zemí letí.

(Mračno.)

10.

a) Svatá Voršila
perly rozsila,
měsíc viděl,
nepověděl.

b) Dennice to roztrousila,
slunce posbíralo,
měsíc vrátil.

(Rosa.)

11.

Běhá to okolo chalupy,
dělá to cupity dupity.

(Děšť z okapu.)

12.

- a) Přišel k nám bílý vůl,
vypil vody plný důl.
b) Přišel k nám host,
spravil nám most
bez sekery, bez dláta,
a je přece pevný dost. (Mráz.)

13.

- a) Letí, letí, křídel nemá;
sedá, sedá, zadku nemá.
b) Přiběhl k nám bílý vůl,
zalehl nám celý dvůr. (Snih.)

14.

Sletěl ptáček bezperák
na náš stromek bezlisták,
přišlo na něj bezzubátko,
sežralo to bezperátko. (Snih a slunce.)

15.

Metu, metu — nevymetu;
nesu, nesu — nevynesu:
až čas přijde,
samo vyjde. (Světlo sluneční.)

16.

Koupí se to za troníček
a je toho plný pokojíček. (Světlo umělé.)

17.

Spadne to do studně
a nežblunkne to. (Stín.)

18.

Táta vysoký, máma široká,
syn divoký, dcera hluboká.
(Čtyři živlové: vzduch, země, oheň, voda.)

19.

Běží to v potoku
od roku do roku,
a vždycky do předu
a nikdy do zadu:
pověz mi, proroku, co je to?
(Voda.)

20.

Rostu během. (Řeka.)

21.

Jedno běží, druhé leží,
třetí se na to dívá
a nad tím hlavou kývá.
(Voda tekutá, kamení, vrba u vody.)

22.

Široká, dlouhá, kam se bramboráš?
Často stříhaná, čemu se mne ptáš?
(Řeka, louka.)

23.

Běží, běží, až se třese,
bílý šátek v ruce nese.
(Pěna na vodě.)

24.

Měkké dělám z tvrdého,
tvrdé dělám z měkkého,
s větry rád se pojím,
ale vod se bojím. (Oheň.)

25.

Tatík se rodí,
syn už běhá po střeše.
(Oheň, kouř.)

26.

Červený žije,
černý umírá. (Uhel.)

27.

- a) Stojí, stojí hůlka,
na té hůlce kulka,
na té kulce lesíček,
pod lesíčkem mrky,
pod mrkama smrky,
pod smrkama hamy,
pod hamama bery,
pod berama kleky,
pod klekama chody,
pod chodama černá zem.
- b) Vyrostly dva duby,
na dubech kadluby,
na kadlubech háky,
na hákách papáky,
na papákách skélečky,
na skélečkách hájíček,
v hájíčku plno travičky.
- c) Stojí, stojí sloupy,
na sloupech klampačka,
nad klampačkou řehtačka,
nad řehtačkou svitačka,
nad svitačkou mnoho březí.
- d) Roste, roste lesíček,
pod lesíčkem silnička,
pod silničkou svíčečky,
pod svíčečkami smrky,
pod smrky hamy,
pod hamy džbery,
pod džbery kleky,
pod kleky chody,
pod chody černá zem. (Tělo lidské.)

28.

Na dvou ratolestech deset větviček
drží jeden peň. (Ruce, prsty, tělo.)

29.

Maličký sklípek,
v něm dva řady slípek
a červený kohoutek.

(Ústa, zuby, jazyk.)

30.

Okolo prorubu
hejno bílých holubů.

(Zuby v ústech.)

31.

Červený psíček
za koštěnou brankou.

(Jazyk.)

32.

Dva chlívky pod jedním doškem.

(Nos.)

33.

Dvě kavky podle sebe sedí,
a jedna druhé nevidí.

(Oči.)

34.

Jednou děrou tam, dvěma ven,
a když je ven, je teprv tam.

(Kalhoty.)

35.

Sedí pán na vršku,
má měkkou podušku,
často se smekne,
nic se nelekne.

(Klobouk.)

36.

Černošku černý,
buď ke mně věrný,
na to jsem si tebe koupil,
abych nožku v tebe vkroutil.

(Bota.)

37.

O jedné nožičce
po stole, židličce
hopsal si vyskočí,
vesele se točí;
nevýská, nezpívá,
jenom si brunčívá. (Čamrda.)

38.

Škopíček bezedný,
plný masa nacpaný. (Prsten.)

39.

Máme taký domeček,
co má na sta okýneček. (Náprstek.)

40.

Celá chalupa vyhoří,
a přece se nezboří. (Dýmka.)

41.

Čtyry strany a dvě brány,
na prostředku cupy dup. (Stodola.)

42.

Ve mně tma, venku světlo;
ve mně zima, venku teplo;
ve mně teplo, venku mráz:
uhodne to někdo z vás? (Sklep.)

43.

Sedí stařík na střeše,
kouří a nekřeše. (Komín.)

44.

a) Čtyry rohy, žádné nohy;
chodí to, stojí to.

- b) Čtyry rohy, žádné nohy;
vrty sem, vrty tam,
s místa přec nikam. (Dvěře.)

45.

Jedno praví: kým je den!
druhé praví: kým je noc!
třetí praví: ať je den nebo noc,
já mám vždycky práce moc.
(Lampa, dvěře, hodiny.)

46.

Máme proroka
od roka do roka;
jist mu nedáváme,
co chvíle mu ruky podáváme.
(Klika u dveří.)

47.

Železo po železe,
kde je dírka, hned tam vleze. (Klíč.)

48.

- a) Čtyry nohy, čtyry rohy,
hlava žádná.
b) Čtyry nohy, čtyry rohy má,
a nechodí ani netrká. (Stůl.)

49.

- a) Malý domeček,
plný koleček.
b) Jde stařeček cestou,
a nic mu cesty neubývá. (Hodiny.)

50.

Konopné nohy,
železné boty.
(Šňůry a váhy u hodin.)

51.

Čtyry rohy, žádné nohy,
jenom břicho veliké. (Peřina.)

52.

Šla kráva na vodu,
nechala doma báchorů. (Cícha.)

53.

V lese to pnělo,
listí to mělo;
nyní to nosí
duši a tělo. (Kolébka.)

54.

a) V lese uříznuté,
doma ohnuté,
a doma praví: mihaha, mihaha, mihaha!

b) Mnoho děr
a není kudy vylézt. (Řešeto.)

55.

a) Plné nebe hvězdiček.

b) Jede kočl,
má sto očl,
do každého
něco strchl. (Struhátko.)

56.

Běží liška okolo vrška,
a do vrška nemůže. (Kopyst.)

57.

a) Pán s paní hovoří,
div komory nezboří.

b) Sedí panna za dveřama,
křičí pořád: dana, dana. (Másnice.)

58.

Čtyry rohy, žádné nohy,
břicho vybrané.

(Necky.)

59.

Chodí hájný okolo lesa,
a nikdy do něho nevejde.

(Bednář okolo sudu.)

60.

Ze země posel, krmil, napájel,
a když umřel, ani ho nepochovali.

(Hrnec.)

61.

a) Jde z domu, zpívá;
jde domů, pláče.

b) Bez nohou jsem, břicho mám;
bez hlavy jsem, pýštěk mám;
bez sluchu jsem, ucho mám;
nedýchám a hrdlo mám.

(Děbán.)

62.

Máme chlívček,
ten chlívček je plný červených tutiček,
když mezi ně černý kohout vletí,
všecky je vyžene.

(Pec, uhlí, pohřeblo.)

63.

a) Stojí panna za dveřama
třemi pásy opásaná.

b) Přišel k nám host,
co v lese zrost',
zatočil se po světnici,
praštil sebou pod lavici.

(Metla neboli koště.)

64.

V horách roste, na poli se pase,
po stěnách běhá a nohou nemá.

(Štětká.)

65.

Železné hříbě v koštěném chlivě,
po kožené louce otavu štibře.

(Břítva.)

66.

Aby vlezl, v leb ho bili,
aby vylezl, za hlavu ho táhli.

(Hřebík.)

67.

a) Hora hučí, beran bučí
a kůň táhne.

b) V lese narozeno,
skopcem potaženo,
koněm hovoří.

(Housle.)

68.

Kráva řive v kamenném chlivě,
koudelný ocas má;
třikrát za den řehce
a žrát se jí nechce.

(Zvon.)

69.

a) Běží, běží čtyry panny,
žádná žádné nedohání.

b) Čtyry nohy bez prstů a bez paty
nechávací po sobě jen dvě šlapy.

(Kola vozová.)

70.

Dvanáct panen v jedné posteli,
a žádná na kraji.

(Kolo o 12 paprscích)

71.

Sedm je málo,
pět je mnoho,
a jednoho dost.

(Sedm kol ke dvěma vozům, pět
kol k jednomu a jedno ke krakati.)

72.

Dvě panny leží,
čtyry po nich běží,
kdyby ty dvě vstaly,
do nebe by dostaly.

(Koleje, kola.)

73.

a) Roztrhaná plachta
po poli se cachtá;
nač se vrhne,
vše roztrhne.

b) Rachty, rachty,
roztrhané plachty;
po poli běhají,
pod kůlnou sedají.

(Brány.)

74.

Čtyry nožky,
dva trnožky,
v zimě běží,
v létě leží.

(Sáně.)

75.

V lese taté,
na poli žaté,
u kováře dělané,
u sedláře také.

(Chomout.)

76.

Železný otec,
dřevěná máma,
slaměné děti
do kouta letí.

(Stolice řezací.)

77.

Běžela lvice
od Kamenice:
kam pohledla,
tráva zbledla.

(Kosa.)

78.

Zhrbený mužík
běhá po poli;
nepřijde domů,
až je oholí.

(Srp.)

79.

a) Jede panna uličkou,
trousí drobnou krupičkou.

b) Čichá, čichá, nemá nosa;
co mu přijde pod zuby,
semele to v otruby.

(Pila.)

80.

Dřevěný kopec,
železný háj.

(Vochle.)

81.

Máme volka: celý vejde do chléva,
jen rohy nechá venku.

(Nebozců)

82.

Když to leží, mlčí to,
když to vstává, vřeští to.

(Řetěz.)

83.

Když jsem byl mlád,
čtyrmi jsem vlád',
hory, doly jsem převracel,
po smrti jsem k tanci šel.

(Vál.)

84.

Jde červený žvác,
má dva roháče,
čtyry cupitáče,
sedmý ometáč

(Vál nebo kráva.)

85.

Masná hůra,
dřevěná důla:
s hůry do důly
čtyři střilejí.

(Vemeno a dojačka.)

86.

V předu maso, v zadu maso,
v prostředku dřevo.

(Kůň, pluh, oráč.)

87.

Po krajích maso,
v prostředku dřevo.

(Voje mezi párem koní.)

88.

Čtyry oči, šest noh,
dvoje ústa, jeden chvost.

(Jezdec na koni.)

89.

Leze živý na živého
po železe na dřevo.

(Jezdec, kůň, třemen, sedlo.)

90.

Čtyři stelou, dva svítí,
a jeden si lehne.

(Pes když si lehá.)

91.

Visí visatec,
kouká chlupatec:
kdyby visatec upadl,
že by on ho popadl.

(Slanina a kocour.)

92.

Vlezl chlupáček do báchoráčka.

(Kočka v hrnci.)

93.

Čtveran shodil trojana,
a dvojan pobil čtverana.

(Kočka, rendlík, hospodyň.)

94.

Tázala se hryzka,
je-li chňapka doma.

(Mýš a kočka.)

95.

Stojí, stojí žebrák,
má záplatu na záplatě,
ani švu mu neznat.

(Hus aneb jiný pták.)

96.

Sousedův honec
má červený konec (= zobák).

(Houser.)

97.

Jede, jede panáček,
má žlutý zobáček,
kde voděnka hrčí,
tam zobáček strčí.

(Káčer.)

98.

Korunu na hlavě,
andělský šat,
zlodějský krok,
ďábelský křik.

(Páv.)

99.

Chodí pod korunou — král není,
nosí ostruhy — rytíř není,
má šavli — husar není,
k ránu budívá — ponocný není.

(Kohout.)

100.

Chodí panna po městě,
má sukniček se dvě stě,
když vítr foukne,
všecky jí rozfoukne.

(Slepice.)

101.

Běží dudek,
nese soudek,
a v tom soudku
dvoji trunek.

(Slepice a vajšćko.)

102.

a) Spadla bečička s hůrky do komůrky,
rozbila se, a žádný bednář jí nepobije.

b) Vím já jeden domeček
bez okeneček,
chce-li hospodář z něho ven,
musí stěnu prolomit.

c) Je soudeček bez obrouček,
je v něm dvoji víno,
a přece se nesmíchá.

(Vejece.)

103.

Jede sedlák do lesa,
voj má z lesa,
a když jede z lesa,
voj má do lesa.

(Straka letíc.)

104.

Přišli páni bez pozvání,
vzali z domu hospodáře,
a dům vyběh' oknem ven.

(Rybaři, ryba, voda, síť.)

105.

Černý do koupele,
červený z koupele.

(Rak.)

106.

Sedí panna v síti,
oči se jí svítí.

(Žába.)

107.

Sedí pán na klátě
v zeleném kabátě.

(Skokan.)

108.

Přišel k nám host,
co v lese zrost':
„Kohouta na mne nepouštějte,
psa se nebojím!“

(Mravenec.)

109.

Šidlo, bodidlo, —
po světě chodilo
a domů nosilo.

(Včela.)

110.

Letí pán přes boří,
sám sobě hovoří,
má krátké nožičky,
černé nohavičky,
očička má račí
a křídélka ptačí.

(Čmelák.)

111.

Maličké, černícké,
velkou kladou pohne.

(Blecha.)

112.

Sedí panna v koutku
v červeném kapoutku.

(Ploštice.)

113.

Sedí panna v chládku
v zeleném kabátku.

(Ploštice stromová.)

114.

Spadla plachta s hůry,
roztrhla se v půly,
žádná švadlena jí nezašije.

(Pavučina.)

115.

Beznohý na dřevo leze.

(Slimák.)

116.

Ráno obírej mě,
večer očesej mě,
jen mne neuraz —
dám ti za rok zas.

(Ovocný strom z jara a na podzim.)

117.

Stojí stojanka,
na stojance visanka,
když visanka spadne,
chlupatý to schlamne.

(Hrušeň, hruška, trávník.)

118.

a) Čtyry děti v kolébce,
žádné na kraji neleží.

b) Malučičké, bělučičké
v okovaném hrnečku.

(Ořech.)

119.

Roste dříví, nehodí se k stavení,
kvete kvítek, nehodí se k vonění;
lítá ptáče, nehodí se k sněžení;
bez těch tří věcí nemůže kněz sloužiti mše svaté.

(Vinný keř, pšeničný květ, včela.)

120.

Otec dřevěný,
matka hliněná,
děti sklené.

(Réva, země, hrozen.)

121.

V červeném se to narodí,
v zeleném to roste,
v bílém to umře.

(Pšenice.)

122.

Je důleček,
v tom důlečku kulička,
na té kulce chrásteček,
na tom chrástečku plno kuliček.

(Brambor.)

123.

Sedí panna v komoře
a vlasy má na dvoře. (Mrkev.)

124.

Odfata hlava od krku celá,
a přece krev netekla. (Hlávka zelná.)

125.

- a) Je domeček,
v tom domečku dvanáct kapliček,
v každé kapličce na sta kuliček.
- b) Plná škola dětí,
a nemají kudy ven.
- c) Stojí v poli hůlka,
na té hůlce kulka,
a v té kulce plno kuliček. (Makovice.)

126.

- a) Sedí panna na hřádkách
o devíti kabátkách,
a přec je jí zima,
až je siná.
- b) Přišel k nám panáček,
měl červený fráček,
když jsme ho sliskali,
nad ním jsme plakali. (Cibule.)

127.

Leží, leží u plotu,
přikrývá si nahotu,
ráda by soli. (Okurka.)

128.

Štípu — pazouru nemám,
bolesti žádné nedělám,
a přec každý slzí,
kdo mě mrtvého bere. (Křen.)

129.

Roste, roste stromeček,
pichlavý jak bodláček,
zelený jak lýčko,
červený jak jablíčko. (Srstka.)

130.

a) Červený hrneček,
plný kroupeček.
b) Sedí panna v kříčku,
v červeném mentýčku,
na hlavičce stroupek,
plné bříško kroupek. (Šipinka.)

131.

Matka v zemi odpočívá,
tatík do nebe se dívá,
syn po světě lidi bláznívá. (Chmel.)

132.

Nevěje se, neseje se,
přece všude roste. (Tráva.)

133.

Má to klobouček,
jednu nožičku,
pěkně si sedí
v mechu v lesíčku. (Hřib.)

134.

Sedí panna na pařízku,
drží psíčka na řetízku. (Jahoda.)

135.

Šel sedlák do lesa,
uřízl tam poleno
jak vrabčí koleno,
udělal si z něho dvoje troky,
dva štoky a křidélku na hrnec. (Žalud.)

136.

Visí, visí visatec,
pod ním stojí chlupatec,
až visatec upadne,
chlupatec ho popadne.

(Žalud a vepř.)

137.

Malušíčké, černušíčké,
na chodničku: jeжда!

(Trn.)

138.

Skroucený, svázaný,
přec o svatbě skáču.

(Věnec.)

139.

Hliněná zahrádka,
dřevěná pastýřka
honí v ní prasátka.

(Hrnec, vařečka, kašc.)

140.

Vaří se to, peče se to,
nejí se to.

(Špejl v jitrnici.)

141.

Sedí panna v lůžku,
natahuje kůžku.

(Robliha.)

142.

Dvaňáct červenek
jedno vejce sneslo.

(Sýr.)

143.

Listy mám, a strom nejsem.

(Kniha.)

144.

Jde posel, má čtyry rohy,
nic nemluví, a všechno poví.

(List.)

145.

Bilé políčko, černé rolíčko,
husou orané. (Písmo na papíře.)

146.

Vyšla z masa košť,
natropila zlého došť,
a přec není ničím vinna. (Péro brkové.)

147.

Hoří, až se rozplývá
a tajemství ukrývá. (Vosk pečetní.)

148.

Husou oře, pískem seje
a zlato se mu rodí. (Písař.)

Hádanky žertovné.

149.

Kdo se nenarodil a umřel? (Adam.)

150.

Kdo se narodil a neumřel?
(Každý z nás.)

151.

Kterí lidé bývají nejveselejší na světě?
(Hudci a zpěváci; neb i o pohřbě,
kdy všecko pláče, hudeb a zpívají.)

152.

Který člověk může jiným život prodloužiti?
(Krejčí.)

153.

Kdo viděl z konopí kostel?
(Kdo stál v konopích.)

154.

Které zvíře je vlku nejpodobnější? (Vlčice.)

155.

Jakého psa zajíc více se bojí, bílého či černého?

(Bílého; nebo myslí, že se naň svlékl.)

156.

Jaký rozdíl mezi strakou samcem a strakou samicí?

(Samec je bílý a černý, samice černá a bílá.)

157.

Co na střeše neshnije?

(Díra.)

158.

Které písmě je v abecedě nejposlednější?

(ě.)

159.

Co má Lukáš napřed, má vlk uprostřed, a
Líza vzadu i napřed.

(l.)

160.

Co dělá hus, když o jedné noze stojí?

(Druhou zdvihá.)

161.

Co roste vzhůru kořením?

(Horní zuby.)

162.

Z čeho uroste veliká hus?

(Z malé.)

163.

Bez čeho sedlák pole nezore?

(Bez otáčky.)

164.

Čeho je na trhu nejvíc?

(Řečí.)

165.

Proč kuřák kouří?

(Aby mu nezhaslo.)

166.

Proč by nemoh být kůň krejčířem?

(Proto že by sežral futro.)

167.

Po čem padá déšť? (Po kapkách.)

168.

Nač má mlynář bílou čepici? (Na hlavu.)

169.

Kolik je na stromě listů? (Kolik stopek.)

170.

Proč zamhouří kohout oči, když kokrhá?
(Aby slepice věděly, že to umí z paměti.)

171.

Kde nechal Adam motyku, když přestal kopat?
(Na topoře.)

172.

Kde má pluh poslední díru? (V kamnech.)

173.

Kde prodává se draho voda? (V hospodě.)

174.

Kdy voda na mlýn padá? (Když prší.)

175.

Kdy je nejvíc dírek do nebe?
(Po žních na strništi.)

176.

Kdy zajíce bolívají zuby?
(Když ho pes popadne.)

177.

Kdy utíká pes od kostela?
(Na květnou neděli, když se kočky
světlí; nebo myslí, že bude bit.)

178.

Jak se háže chomout na kobyly?
(Jako na hřebce.)

179.

Kdo dbá, nemá; kdo nedbá, má.

(Nečistotu v domě.)

180.

Přišlo nařizení, že šlejfir nesmí brousit ani na cestě, ani na chodníku. Tedy kde? (Na brousku.)

181.

Když vody nemá, vodu pije; když vodu má, víno pije. (Mlynář.)

182.

Když tomu přidáš, je to menší; když od toho vezmeš, je to větší. (Díra.)

183.

Za půl roku kolik udělá vrabec kroků?

(Ani jednoho; nebo skáče.)

184.

Na stromě sedělo kopa ptáků; myslivec devět zastřelil, kolik jich tam zůstalo?

(Žádný; neb ostatní uletěli.)

185.

Kopa ptáků po šestáku, po čem jeden?

(Je den — po noci.)

186.

Můj otec a má matka měli dítě, a to dítě není můj bratr, ani má sestra. Kdo je to? (Já.)

187.

Má to hlavu jako kočka,
má to nohy jako kočka,
má to ocas jako kočka,
mňouká to jako kočka,
a není to kočka?

(Kocour.)

188.

Kopyta mám a nejsem zvíře?

(Švec.)

Zábavky početní, kreslicí, hry.

1. Kolik je dvakrát pět a dvacet? (30.)

2. Kdy má člověk tolik očí, co v roce dní?
(2. ledna.)

3. Dva otcové a dva synové ulovili 3 zajíce a
jdouce s lovu, každý si nesl jednoho.
(Děd, syn, vnuk.)

4. Šel bratr se sestrou a muž se ženou. Pod
jabloní našli tři jablka a podělili se tak, že každá
osoba dostala po jablku.

(Byl bratr, sestra a sestřin muž.)

5. Šli městem čtyři chlapci dráteníci, i tázal
se jich pán: „Kolik je vás ještě doma?“ Vtipný
dráteníček odpověděl: „Je nás 7 bratrů, pantátinku,
a každý máme ještě dvě sestry.“ Kolik jich bylo?
(9.)

6. Syn nesl za otcem oběd na pole. Pečlivá
matka přidala mu na cestu dva koláče. Synáček
snědl cestou půl druhého koláče, otec vzal si také
tolik, a zbyl jim ještě jeden celý koláč na svačinu.
Kterak to?

(Syn prvního koláče se nedotkl, ale snědl
toliko polovici druhého, jež potom otec dojedl.)

7. Tři husy jsou za 5 zlatých, zač půl druha
páru?

8. Šest svíček hoří na oltáři; když pak dvě
zhasnou, kolik jich zbude?
(Dvě; čtyry shoř.)

9. Odčítati od 100 dvakrát pět a devadesát.
($2 \times 5 = 10$ a $90 = 100$.)

10. Odčítati od 20 dvacet dvě, aby zbývalo 88.

Rozřešení: Úkol tento zakládá se v pouhé formě cifer, nikoli ve skutečné početní pravdivosti; pobaví však přece nevědomého, jenž z pravidla zbytečně si hlavu o to láme. Úkol pak řeší se vtipem, že číslo 20 napíšeme římskými ciframi: XX totiž dvěma desítkami (X) vedle sebe stojícími, od nichž 22 (totiž po dvou jednotách) snadno odjímati, že zbude 88.

11. Dokázati, že $\frac{1}{3}$ z 12 je 7.

Rozřešení: Podobně jako v předcházejícím úkolu nakreslí se 12 dle římského způsobu: totiž XII Rozdělíme-li nebo smažeme li dolní polovici napsané tak cifry, zbude horní polovice VII v podobě VII = 7.

12. Napište tisíc pěti stejnými ciframi a 100 šesti stejnými ciframi:

Rozřešení: $999\frac{9}{9}$ a $99\frac{99}{99}$.

Poznámka: Podobně možno napsati 10 třemi nebo pěti stejnými ciframi.

13. Kolik je půl deváté bez půl páté, dvě a půl třetí?

Rozřešení:

půl deváté	= $8\frac{1}{2}$	
půl páté	= $4\frac{1}{2}$	
.Odečtemež,	<u>4</u>	k tomu přidati 2 a
půl třetí $2\frac{1}{2}$ úhrnem	<u>$4\frac{1}{2}$</u>	
Jest součin	$8\frac{1}{2}$	tedy zase půl deváté.

14. Zvláštnost čísla 37.

Násobíme-li číslo 37 kterýmkoli číslem dělitelným třemi, leč menším než 30, objeví se v součinu, vždy číslo ze samých stejných cifer složené.

Násobte na př. 3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24 a 27, vyjdou

při prvním násobení 3 jedničky,

„ druhém „ 3 dvojky,

„ třetím „ 3 trojky atd.

18 jest na př. 6×3 , násobíce 18 obdržíte tři šestky v součinu. 27 zase jest 9×3 , násobíce 27, obdržíte tři devítky a tedy

$$\begin{array}{r} 37 \times 15, \\ \hline 555 \end{array} \quad \begin{array}{r} 37 \times 24, \\ \hline 888 \end{array} \quad \begin{array}{r} 37 \times 9, \\ \hline 333 \end{array} \quad \begin{array}{r} 37 \times 12 \text{ atd.} \\ \hline 444 \end{array}$$

Poznámka: Dejte leckomu podtají násobiti číslo 37 kterýmkoli číslem, třemi dělitelným do 30, tedy buď 3, nebo 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24, 27 a pak řekněte, by vám součin tajného násobení oznámil. Z toho snadno uhodnete, kterým to číslem byl násobil. Na příklad, byly by v součinu tři 8, násobil $3 \times 8 = 24$, když však vyšly násobením tři 7, bylo násobeno $7 \times 3 = 21$, tak dále při součinu tři pětěk $5 \times 3 = 15$, tři čtverek $4 \times 3 = 12$ atd.

Jinak možno také jen cifry součinu sečísti, a odhalen jest násobitel; na př. když objevilo se v součinu 222, bylo násobeno 2 a $2 = 4$ a $2 = 6$.

333, 3 a 3 a 3 = 9, násobilo se 9.

444, 4 a 4 a 4 = 12, násobeno 12.

15. Číslo 12345679; určití, čím bylo násobeno a kolik součinem vyjde. Násobeno buď 9., anebo násobkem 9., do 90. dá součin skládající se ze samých stejných číslic, tedy buď z jedniček, dvojek, trojek, čtverek, pětěk, šestek, sedmic, osmic anebo devítek.

Jeví-li se v součinu jedničky, bylo násobeno 9, jeví-li se tu dvojky, trojky, atd., bylo násobeno 2krát, 3krát devíti atd.; tedy buď 18, 27, 36, 45, 54, 63, 72 aneb 81.

Poznámka. I v tomto příkladě možno svou zručnost v počítání na odiv stavěti, když číslo uvedené podtají buď 9., 18., 27. atd. do 81. násobiti dáme a potom dle součinu, který nám ovšem jest oznámiti, na násobitele soudíme. Neboť násobíme-li $2 \times 9 = 18$, objeví se 9 dvojek, $3 \times 9 = 27$ zase 9 trojek atd. v součinu. Sečteme-li prostě cifry součinu, zvíme také číslo, jímž bylo násobeno.

$$\begin{array}{r} \text{Na př. } 12345679 \times 9 \\ \hline 11111111 \end{array} \qquad \begin{array}{r} 123456789 \times 18 \\ \hline 98765432 \\ \hline 22222222 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 12345679 \times 36 \\ \hline 37037037 \\ 74074074 \\ \hline 444444444 \end{array} \qquad \begin{array}{r} 12345679 \times 81 \\ \hline 98765432 \\ \hline 999999999 \end{array}$$

16. Určiti číslo, které si někdo myslil.

Veřme myšlené číslo zdvojnásobiti, k násobku libovolné, námi udané číslo připočísti, součet 5krát vzíti a součin nám oznámiti. Od tohoto odečteme v mysli 5krát kolik jak jsme prve při-

počísti velili a zbude myšlené číslo v desítkách. Na místě jednotek bude nicka, která k číslu nenáleží. Na příklad:

Myslím si číslo 12
 zdvojnásobeno dá 24
 přičítati velím na př. 10
 což činí úhrnem 34
 to 5krát vzato, dá 170. To oznámím.
 Odčítám odtud 5krát tolik, jak
 jsem prve přidal, to jest zde
 5krát 10; zbude 120,
 jednotky odškrtnu, zůstane mi číslo myšlené = 12.

Vysvětlení: Číslo 12 bylo prve 2krát, pak ještě 5krát vzato, úhrnem tedy $2 \times 5 = 10$ krát znásobeno. Násobíme-li pak kterékoli číslo 10, zůstane nezměněno co do cifer, jen že na místě jednotek přibude 0. Protože jsme zde mimo to k číslu 10 přidati velili a toto číslo spolu s dvojnásobkem 5krát vzali, třeba pateronásobek jeho na konec odčítati.

17. Děd, otec a syn mají pospolu 100 let.

Děd má dvojnásobný věk věku otce a otec trojnásobný věk věku syna svého. Udejte věk jejich!

Návod: Jestliže jest věk synův měřítkem, tož náleží na něj ze 100 let jeden, na věk otce tři, dědův šest takových podílův. Úhrnem tedy jest 100 na rovných 10 dílů rozvrhnouti. Jednoduchý podíl rovná se věku synovu, atd.

18. Dělení sudy.

Vinárník jeden, maje ve sklepě 7 plných, 7 půlplných a 7 prázdných sudů, kázal svým třem

synům, aby se o ně rozdělili rovným dílem, to jest tak, aby každý měl rovně vína i sudů. Leč přelévati víno a plné sudy načínati jim nedovolil. Jakým způsobem se tedy podělili?

Rozřešení:

Znázorníme sudy takto:

plné: ● ● ● ● ● ● ●
 půlplné: ◐ ◐ ◐ ◐ ◐ ◐ ◐
 prázdné: ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

Tak vidíme patrně, že synům jest se poděliti 21 nádobami a také 21 půlkami sudu vína. Že jsou do toho tři, dostati se má každému 7 nádob půlplných, neboli v 7 nádobách tak aneb onak $3\frac{1}{2}$ sudu vína. Záleží tedy na tom, jak z poznačených tří řad 7 sudů pro každého vyvoliti, aby povždy $3\frac{1}{2}$ sudu vína jímaly? Otázku tuto zodpovídáme vyobrazením tímto:

● ● ● ● ● ● ●
 ◐ ◐ ◐ ◐ ◐ ◐ ◐
 ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

19. Jablko pro churavého otce.

Churavému otci zabáhlo se jablek, i požádal syna, by mu donesl alespoň jedno, jím že doufá se uzdraviti. Ochotně syn běžel k zahradníkovi a nemaje peněz, prosil za jediné jablko pro churavého. Leč zahradník neměl jablek doma; poslal tedy hocha do sadu, by si dle vůle jablek natrhal. S nevýslovnou radostí běžel hoch, i bylo mu cestou minouti tři strážníky. První strážník zastavil jej,

ale zvědév, co my již víme, dosti nesvědomitě vyžádal si na chlapci polovici všech jablek, která utrhne a ještě půl jablka nadvýš. Druhý a třetí strážník, jakoby se byli vespolek srekli, žádali po hochu opět každý polovici všech donesených jablek a ještě půl. Nyní byl hoch na rozpacích, nevěda honem, kolik by měl jablek natrhati, by mu přece pro ubohého otce jedno celé jablko zbylo. Honem jal se počítati a vyhověl strážníkům i otci, aniž jablka rozkrajoval.

Provedení: Hoch utrl 15 jablek. První strážník dostal $\frac{1}{2}$ z 15 = $7\frac{1}{2}$ a ježto půl jablka nadvýš míti měl, dal mu hoch celých 8 jablek. Druhý strážník nastřetl hochu již jen se 7 jab'ky, i vzal si $\frac{1}{2}$ ze 7 = $3\frac{1}{2}$ a $\frac{1}{2}$ jablka k tomu, tedy 4. Třetí strážník pak zastal hochu jen 3 jablky opatřeného, i žádal $\frac{1}{2}$ ze 3 = $1\frac{1}{2}$ a $\frac{1}{2}$, tedy 2 celá jablka. Hoch vyhověl přání otcovu, odevzdal mu nejkrásnější jab'ko a tím jej nad míru potěšil.

20. Dva hoši chlubili se penězi

První dí: „Dej mi krejcar a budeme pak míti rovně.“ Druhý odvětl: „Dej ty mi krejcar i budu pak míti dvakráte tolik, co ty.“ Kolik měl každý peněz?

(Měli na př. 5 a 7 kr. Kolik mohli ještě míti?)

21. Osm krejcarů za osm koláčů.

Tři pocestní tovaryši: prášek, pekař a obuvník v posvácení obešedše dědinu, usedli pod košatou lipou. Pekař byl si vyptal 5, obuvník 3 veliké mazance (koláče), prášek dostal ve mlýně 8 krejcarů

— leč ničeho k jídlu. Jsa hladov, zval se na společnou pochoutku s druhy a nabízel jim svých 8 krejcarů náhradou. Přijato! Koláče všickni tři svorně a rovným dílem snědli, prášek vyklopil svých 8 krejcarův a odešel svojí cestou dále. Tu závist trkavá pobodla ševčíka i jal se žádati na pekaři 4 krejcarů, jako polovici práškových peněz. Pekař nemyslíl to tak a nabízel mu jen 3 krejcarů řka: Za 8 koláčů máme zde 8 krejcarů; já dal do počtu 5, ty pak 3 mazance, tedy náleží mi krejcarů 5 a 3 tobě!

Obuvník prudký stál na svém a ježto po dobrém od krejcaru upustiti nehodlal, vyhledal rychtáře a při svou mu přednesl.

Vyslyšev i pekařika rychtář, potázel se s panem učitelem, jenž jako svědomitý a všestranně dokonalý muž znám byl a následující soud vynes': „Ty, který jsi dal do společného pomlsku 5 koláčů, dostaneš 7 krejcarův, a ty, jenž jsi přispěl toliko třemi mazanci, krejcar.“

Otázka: Kterak správně toto nadělení objasníte?

Rozřešení: 8 koláčů dělití na 3 díly jest jeden díl $2\frac{2}{3}$.

Snědl-li obuvník $2\frac{2}{3}$ koláče, věnoval práškovi ze svých 3 toliko $\frac{1}{3}$ koláče. Naproti tomu pekař, maje 5 koláčův a sněda toliko $2\frac{2}{3}$, věnoval práškovi $2\frac{1}{3}$ neboli $\frac{7}{3}$ koláče, tedy $\frac{1}{3}$ po krejcaru.

22. „Kolik je hodin?“ tázal se žid pocestného na potkání opodál města. Pocestný odvětil: „Kdyby byly jen $\frac{2}{3}$ času odpoledne již minulého posud uplynuly, bylo by do půlnoci ještě dvakráte tolik

zbývalo. Nyní pak $\frac{1}{2}$ hodiny do počtu toho chybí.“
Kolik bylo hodin?

Návod k rozřešení: Od poledne do půlnoci kolik jest hodin? Ježto by bylo 2kráté tolik času do půlnoci zbývalo, jak již uplynulo, tedy minula $\frac{1}{3}$ a $\frac{2}{3}$ zbyly. Kolik jest $\frac{1}{3}$ ze 12? Že však $\frac{1}{2}$ hodiny nad to minulo, kolik bylo pak hodin? ($4\frac{1}{2}$ odpoč.)

23. Nadělení sedmi synů.

Otec jeden měl 7 synů i pro ně 4900 zl. jmění. Mladší synové zavdy, — an churavěl, — naléhali na otce, by jim závěť zajistil větší podíl na jmění, nežli synům starším, již dospělým. Otce to sice rmoutilo, poněvadž miloval všechny stejně; ale když mladší naléhali naň nepřestávali a starší proti tomu nic nenamítali, ustanovil takto:

Nejstarší syn dostane 100 zl. jako podíl a $\frac{1}{8}$ zbytku nádavkem. Druhý syn má mít 200 zl. podílu a $\frac{1}{8}$ zbývajících jmění nádavkem. Třetí pak 300 zl., čtvrtý 400 zl., pátý 500 zl., šestý 600 zl. a každý $\frac{1}{8}$ zbývajících peněz ještě nádavkem. Sedmý synáček dostal veškero ostatní jmění.

Když došlo k dělení, stalo se, čeho se nebyli ani nadáli synové. Kolik dostal každý?

Návod k provedení:

1. syn dostal věna	100 zl.
1. „ „ nádavku $\frac{1}{8}$ z 4800 zl. =	600 zl.
Úhrnem	700 zl.
zbývalo jmění	4200 zl.
2. syn dostal věna	200 zl.
2. „ „ nádavku $\frac{1}{8}$ ze 4000 zl. atd.	

24. Rozestavte do mlýnku o 9 polích čísla 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 takovým pořádkem, aby řady kolmé, vodorovné i křížné daly za součet 15.

Pamatujte si, že, mají-li tři čísla dáti dohromady 15, na jedno průměrně 5 připadá. Toto číslo 5 položte tedy jako průměr do prostředního pole a přiřaďte k němu jedno oč menší, druhé o to větší nežli pět, aby součet 15 převýšen nebyl a aby žádné číslo dvakrát klásti nebylo. Ukážeme na příkladě:

2	9	4		6	7	2
7	5	8	anebo	1	5	9
6	1	8		8	3	4

Jiných 6 možných způsobů ponecháváme k seřazení vtipným počtářům s tím pokynem, že na každý způsob třeba uprostřed postavit číslo 5 a do rožních polí čísla sudá.

25. Rozestaviti čísla 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18 do téhož mlýnku tak, aby řady daly za součet 30.

Čísla zde udaná jsou násobky čísel z úkolu prvního, tedy řiďte se, seřaďujce je, týmže pravidlem, jak prve uvedeno. Na příklad takto čísla postavíme:

16	2	12		8	6	16
6	10	14	anebo	18	10	2
8	18	4		4	14	12

26. Rozestavte do mlýnku o 9 polích čísla 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 takovým pořádkem, aby řady kolmé, vodorovné i křížné daly za součet 18.

Číslo průměrné jest 6, i postavte je do prostředního pole. K němu v řadu kolmou přidati dlužno buď 10 a 2, aneb 8 a 4, 9 a 3, 7 a 5. Zkouška nás poučí, že čísla lichá nutno klásti do rohů. Vyhovíme úkolu asi takto:

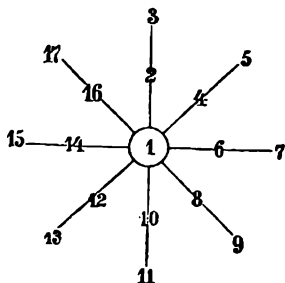
5	10	3		9	4	5
4	6	8	anebo	2	6	10
9	2	7		7	8	3

(Opět ještě 6 jiných způsobů možných.)

27. Zdvojnásobením čísel, v třetím úkole daných, naskytne se nový úkol, totiž rozestaviti čísla ve mlýnek do součtu 36. Čísla tato: 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20 možno seřaditi takto:

14	4	18		6	16	14
16	12	8	anebo	20	12	4
6	20	10		10	8	18

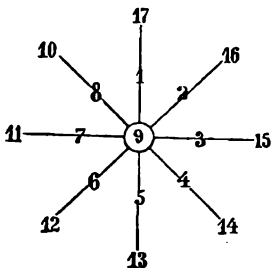
28. Rozestavte do hvězdy osmipaprskové čísla od 1 do 17 tak, aby tři na každém paprsku ležící čísla stejný součet dala.

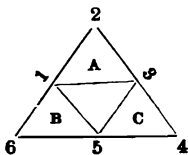
Úloha tato záleží v sestavování řad trojčíselných ode středu do všech směrů, aby dosaženo bylo všude téhož, nám posud neznámého

součtu; o vše bude postaráno, dovedeme-li vypátrati

číslo průměrné všech daných čísel. K tomu konci srovnávejme v řadě čísel 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 nejvyšší s nejnižším, druhé od zadu s druhým od předu atd., i shledáme, že dvě a dvě tato čísla vždy za součet dají 18. Na každé z nich tedy náleží průměrem 9; číslo to také samo o sobě uprostřed řady zbude. I položte 9 do středu hvězdy, dvě jiná, jak poznačeno srovnaná na příslušný paprsek, čímž úkol rozřešen bude.

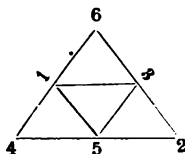

29. Rozestaviti čísla od 1 do 6 na úhly dvou trojúhelníků, z nichž jeden v druhý vepsán jest, aby čísla postavená na úhlech všech tří tím vzniklých trojúhelníkův A, B, C stejný součet dala.

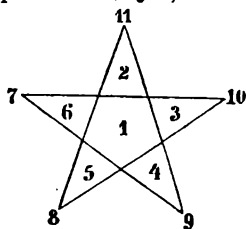
Úkol jest velmi snadný a řešiti jest jej tím pravidlem, že postaviti dlužno na úhly trojúhelníku čísla sudá, druhého zase lichá.

Na příklad takto:

30. Rozestaviti do všech polí a na rohy pěticípé hvězdy čísla od 1—11, by řady čísel od středu k cípům hvězdy vždy stejný součet dala.

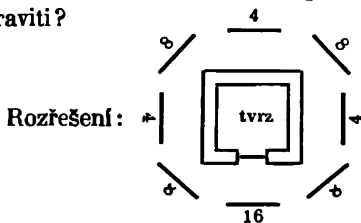
Řady budou trojčiferné; jest nám k jednomu společnému číslu, které stojí uvnitř hvězdy, přiřadovati po dvou jiných na stejný součet, což velmi snadné jest. Vyjmeme-li z řady čísel od 1—11 na př. číslo 1, zbude nám pět párů čísel, jež, zadní s předním spojováno, co do součtu zúplna se shodují. Postavte tedy na př. jedničku uprostřed hvězdy a ony páry položte směrem k jednotlivým cípům hvězdy, což povede k žádoucímu výsledku. Na př.:

Jinak možno také čísla rozestaviti do řad po 22. Které pak náležeti bude do prostředního pole?

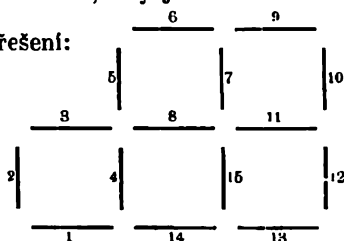
31. Obléhání tvrzi.

Statečný jeden vojvůdce, maje 60 pluků vojska po ruce dobýval pevnosti čtyřstranné, 20 pluky nepřátel obsazené. Proti hlavnímu výpadu, jenž vedl z tvrzi a silně obsazen byl, postavil sbor z 32 plukův a z každé jiné strany ještě 20 pluků ke tvrzi čelilo. Kterak mohl tu co do počtu pluků šiky své upravit?

32. Z 15 sirek 5 čtverců sestaviti, pak 3 sirky odebrati tak, aby jen 3 čtverce zbyly.

Rozřešení:

Pak odejme se 9., 10. a 14. sirka.

33. Šel člověk cestou, vedl po pravé ruce vlka, po levé kozu, a nesl si také zeli. Přišel k řece, kde nebylo mostu ani lávky, než jen malá lodička, tak malá, že více do ní s sebou vzít nemohl než jedno. Kterak udělal, aby nezůstal ani vlk s kozou, ani koza se zeli — sice by jedno druhé bylo sežralo?

(Nejprve převezl kozu, potom převezl vlka a kozu vzal s sebou nazpět, pak převezl zeli a naposledy dojel si zase pro kozu.)

34. Na smrt.

Jeden vypravuje a kreslí: Šla babička a našla dvě vajíčka (O O), šla dál a našla klobouk cukru (Δ), šla dál a našla hřebínek (≡), šla dál a našla dva obláčky (X), šla dál a našla provázek (O). Smotala to, a byla z toho smrt:

35. Na mlýnek.

Hrají dva hráči. Jeden píše kolečka, druhý čárky, každý po třech, vždy střídavě po sobě:

1	0	
0	1	1
0		

kolečko — čárka. Umazováním a přepisováním hledí hráč dostati své značky všechny tři v jednu řádku, ať vodorovnou nebo kolmou, čemuž protivník svými značkami brání. Který toho dříve dokáže, vyhraje mlýnek.

36. Na klepanou.

Hráči zasednou za stůl a klepají ukazováky obou rukou. Jeden vyvo'ává: Pták letí, vrána letí, tele letí atd., vyzdvihuje pokaždé pravou ruku vzhůru. Ostatní hráči mají s ním jen tehdy ruku vyzdvihnouti, když vyvolávač skutečně nějaké létadlo jmenuje (pták, vrána, komár). Kdo se zmýlí, buď že zdvihne ruku, ano se vyvolává něco, co nelétá (tele), aneb jí nevyzdvihne, ano vyvoláno létadlo, tomu se napíše čárka. Po hře vyplácejí se čárky vařekou na ruku.¹⁾

Oblíbenou zábavou bývá dětem „oblamovati si jazyk“ větami složenými ze slov nesnadno vyslovitelných:

Nabuchodonozorova socha.

Naše mama lije do nevymývaného hrnka mlíko.

Všeci ševci v seči šili.

Neolemuje-li mu jí Julia, olemuji mu ji já.

Skákalo psisko přes příkopisko, přes pcháč, přes rozsocháč, přes Nevyrovnávalovo humno.

¹⁾ Hojnou zásobu zábavných úloh početních a kreslicích poskytují »Večerní zábavy v počítání«. Sepsal K. Urbánek, učitel. R. 1885. S laskavým dovolením p. spisovatele vybrána většina zábavek na hoře uvedených z této pěkné sbírky.

Šla Prokopka pro Prokopa: poď Prokope dom nasypat koňom, pojedem do Raketnice pro štyry ,podkrokevnice, s podkrokevnicama dom.

Pod našima okny roste keť pepře, ať se pře kdo se pře, přece toho kře pepře nepřepře.

Kmotře Petře, nepřepepřte mi toho vepře, jak mi kmotře Petře toho vepře přepepřte, tož si kmotře Petře toho přepepřeného vepře sám sníte.

Jindy zase vyhledávají věty, jichž slova všecká touž hláskou se počínají:

Petře Pavle, pověz pravdu pravdivou, prodala-li pekařka peřinu prachovou?

Pernikář peče perník, perníkárka perník prodává.

Vím velmi veliký vrch. V tom vrchu velmi veliký vlk. Veruna Václava volala: Václave, vidly vem, vlka vyžeň ven!

Rády se též bavívají děti tak řečenými vratkami. Jsou to slova i věty, jež nazpět jsouce čteny, týž anebo jiný smysl mají: oko, krk, cep, kus, prs. Umírá, má rýmu. Letí pán na pytel. Zeman letěl po kázání na zákop, na mez Dar mámení nemám rád. Kobyla má malý bok.

Dětské koledy.

~~~~~

Kolik milé a ušlechtilé zábavy poskytovaly dříve našim dětem slavnosti a obřadní hry roku církevního: doba vánoční, slavnost sv. tří králů, den sv. Blažeje, sv. Doroty, sv. Řehoře, neděle smrtná a květná, doba velikonoční a králky svatodušní! To všechno pomalu mizí a vymizí za nedlouho docela. Vždyť nyní i ty ubohé „Valachy z Betléma“ a „Sv. tři krále“ stíhají veřejní organové jako toulavé žebráky!

Škoda je těch krásných her a písní při nich zpívaných, a nejvíce škoda bylo by těch prostomilých a srdečných koled, kdyby se měly všechny vytratiti z paměti naší mládeže. Ničím zajisté srdečná zbožnost a láska k milému Ježíškovi tak se nevzbuzuje a nepodporuje, jako těmito prostomilými koledami. Pročež podáváme jich tu aspoň několik na cvičenou s dětmi v domácnosti. Ke svým kmotrům a jiným příbuzným mohou si snad s nimi naše děti i nyní ještě zajít a od srdce sobě i jiným zakoledovati bez překážky.

1.

Já jsem malý koledníček,
přišel jsem k vám pro troniček,
troniček mi dejte,
nic se mi nesmějte.
Dáte-li mi berana,
upeču ho do rána;
dáte-li mi krávu,
řeknu: Zaplat' Pámbu;
dáte li mi kozu,
uvážu ji k vozu;
dáte-li mi kohouta,
ponesu ho do kouta.

2.

Já jsem malá panenka,
nesu vám novinku,
přiběhla jsem z Betléma
nyní malou chvílku.
Stal se tam div veliký,
že panna Maria
překrásné Jezulátko
na ten svět zrodila.

3.

Já jsem malá holčička,
přišla jsem pro jablíčka,
voříšků mi taky dejte,
a nic se mi nevysmějte.
Ježíšek vás pochválí,
že jste mi mnoho dali.
Přidejte mi grošiček
Ježíšku na perníček,
Ježíškovi na kašičku,
osladí si svou kašičku,
aby on libě spal,
své matičce pokoj dal.

4.

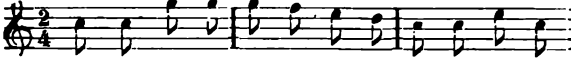
Ve - se - lé vá - noč - ní ho - dy,
zpí - vej - te dí - tky ko - le - dy:
o tom, co se v skutku sta - lo, že se li - dem
na - ro - di - lo dě - tá - tko.

Veselé vánoční hody,
zpívejte, dítky, koledy:
o tom, co se v skutku stalo,
že se lidem narodilo
dětátko.

On je světa spasitelem,
slovo učiněno tělem:
syn Boží a syn člověka,
otec budoucího věka,
dětátko.

Jehož Maria počala,
v zimě v chlévě porodila:
položila do jesliček,
zavinula do plinčiček
dětátko.

5.

My jsme ma - lí ko - led - ní - ci, rá - di by sme

bra - li, po tro - ní - ěku, po pa - táč - ku,
kdy - by - ste nám da - li; jest - li nám ne -
dá - te, tož se zpo - dí - vá - te: vše - cky hrn - ce
vám roz - tře - pem, co v po - li - ci má - te!

My jsme malí koledníci,
rádi bysme brali,
po troničku, po patáčku,
kdybyste nám dali;
jestli nám nedáte,
tož se zpodíváte:
všecky hrnce vám roztřepem,
co v polici máte.

6.

Po - chvá - len buď Je - zíš Kristus, vin - šu - je - me
vám, ho - spo - dá - ři, ho - spo - dy - ni
i va - šim dít - kám: z da - le - ka se be - re - me,

Pochválen buď Ježíš Kristus,
vinšujeme vám,
hospodáři, hospodyní
i vašim dítkám:
z daleka se bereme,
novinku vám neseme,
že se Kristus Pán narodil
v městě Betlémě.

7.

Dej Bůh štěstí tomu domu,
budem zpívat pánu Bohu:
malému dítětku,
Kristu Jezulátku
nám, nám narozenému.

On rozdává chléb, žemličky,
jabka, brušky i oříšky,
za naše zpívání,
za koledování,
dej vám pán Bůh požehnání.

8.

Pokoj, zdraví, požehnání
vinšujeme vám,
nejprv panu hospodáři,
potom i všem vám.

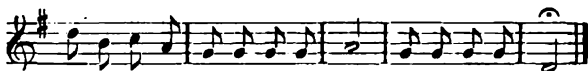
Nemá ani plénečky
malé chudátko,
nemá ani peřinečky
to ubožátko.

Co se stalo, přihodilo
v městě Betlémě:
narodilo se dítěátko
v chlévě na seně.

Hospodáři, dej patáček
na kolísbečku,
ať ji dělá stolářiček
tomu Ježíšku.

9.

vy-tru-bu-jí, co to no vé-ho, ne-slý-cha-né-ho?

Ten vánoční čas
dočkali jsme zas:
ptáčky v oblacích zpívají,
pastuškové vytrubují,
co to nového,
neslýchaného?

A vy děvčátka
a pacholátka,
sejděte se velcí, malí,
neste Ježíškovi dary:
co který máte,
jemu přineste.

Narodil se nám
Ježíš Bůh a pán:
nemá žádné poduščičky,
ani chatrné plénčičky:
tak je zrozený
na ten svět bídný.

Verunka běží,
už je u dveří:
nese smetánky skleničku,
hrudku másla na kašičku,
by se napapal,
aby neplakal.

Jeníčku pospěš
a do lesa běž:
dones roždíčka suchého,
ohřít Ježíška malého,
ať nemře zimou
s matičkou milou.

10.

Pá-sli ov-ce va-la-ši, pá-sli ov-ce va-

la-ši při be-tlém-ském sa-la-ši, při be-tlém-

ském sa-la-ši.

**Pásli ovce valaši
při betlémském salaši.**

**Anděl se jim ukázal,
do Betléma jim kázal.**

**A tam běžte, pospěšte,
Ježíška tam najdete.**

**A on leží v jesličkách,
obvinutý v pleničkách.**

**Maria ho kolíbab,
svatý Josef mu zpívá.**

**Hajej, belej, synu můj,
svatý Josef pěstoun tvůj.**

**Maria se starala,
kde by plének nabrala.**

**Utrhneme z růže květ,
obvineme celý svět.**

11.

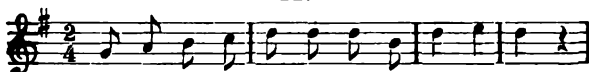
**Poďme, bratří, do Betléma,
jest tam velmi krásná panna,
porodila pacholátko,
přerozkošné to dětátko.**

Vítej, vítej, malé dítě,
my Valaši vítáme tě:
Ó děťátko, jak se míváš?
Co pak v tomto chlěvě děláš?

Víme, víme, nač jsi přišlo,
nám všem spasení přineslo,
když jsme byli opuštěni
a od Evy zavedeni.

Když ty tak chceš, milý pane,
máme pro tě nachystané
srdce čisté, v něm přebývej,
v něm žádnému místa nedej.

12.

Zhů-ru, zhů-ru, pa-stu-ško-vé, po-vím vám,

že se již nám na-ro-dil Kri-stus pán.

Zhůru, zhůru, pastuškové,	Zajdeme si tou uličkou
povím vám,	ke dvoru,
že se již nám narodil	zazpívejme tu písničku
Kristus pán.	o Bohu.

Včera se nám milý pán Bůh
narodil,
dneska s námi po koledě
již chodí.

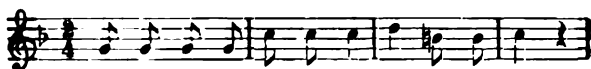
13.

Bra-tro-vé, k je-slič-kám po-spí-chej-me,

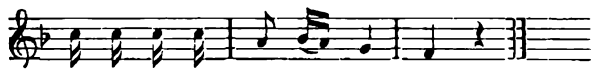
to ma-lé dě-tát-ko při-ví-tej-me:

dá-re-čky mu da-ruj-me, o - bě-tuj-me,

že se nám tak po-ní-ži-lo a se na svět

na-ro-di-lo, chvá-lu vzdej-me.

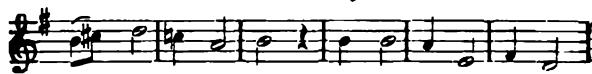
Bratrové, k jesličkám
pospíchejme,
to malé dětátko
přivítejme:
dárečky mu darujme,
obětujme,
že se nám tak ponížilo
a se na svět narodilo,
chválu vzdejme!

Dělejme muziku
Ježíškovi,
aby on neplakal
Jozefovi:
a ty Kubo, vem troubu,
zatrub na ni,
Mikulášek bude pískat,
Mariánka bude zpívat
Ježíškovi.

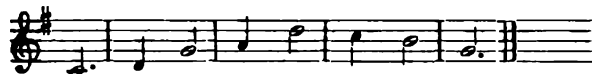
14.

Kri-stus Pán se na - ro - dil, Kri-stus

Pán se na-ro-dil, po ko-le-dič-ce cho-

dil, po ko - le - dič - ce cho - dil.

Kristus Pán se narodil,
po koledičce chodil.

Chodil po ní celý den,
chodil po ní celou noc.

Jak už bylo na ráno:
Svatý Jene, pod' pomoz!

Půjdem spolem ke dvoru,
budem zpívat o Bohu.

Ten hospodář nemeškal,
na hospodyň zavolal,
koledníčky jim poslal.

Hospodáři ctnostlivý,
děkujem vám z koledy.

Hostili jste hosti své,
koledníčky počestné.

15.

Jak jsi krásné ne-vi-ňát-ko, v prostřed bí-dy,
ne-bo-žát-ko! Před te-bou pa-dá-me,
da-ry své sklá-dá-me.

Jak jsi krásné neviňátko,
v prostřed bídy nebožátko!
Před tebou padáme,
dary své skládáme.

Já ti nesu dvě kozičky,
by zahřály tvé údičky;
já zas trošku mlíčka,
by kvetly tvé líčka.

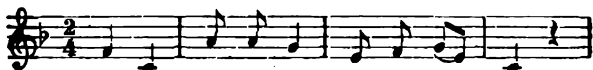
Já ti nesu veselého
beránka ze stáda svého;
s ním si můžeš hráti,
libě žertovati.

A co my ti nuzní dáme?
Darovati co nemáme;
my ti zadudáme,
písně zazpíváme.

Pastuškové mu dudají,
zvuky dud se rozléhají:
slavně dudy dujou,
všeci prozpěvujou.

Měj se dobře, Jezulátko,
přespanilé pacholátko!
S tebou se loučíme,
Bohu poroučíme.

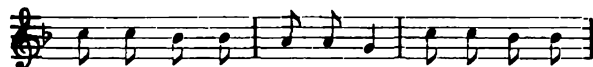
16.

Hop-sa, bra-tro-vé, k vám po-spí-chám!

Tak ry - chlo bě-žím, so-tva dý - chám!

Proč tak bě-žíš, Ju-ří-čku, ne-i-deš po-

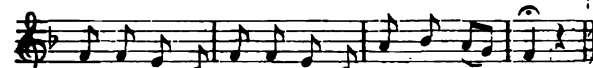
ma-lu-čku chodníčkem k nám, chodníčkem k nám?

Bě-žím ry-chlo do-li-nú a ne-su vám no-vi nu.

Což pak tě v noci ne-se? snad si po-blú-dil v lese?

Ó bra-tro-vé nej-mi-lej-ší, ra-duj-te se!

Hopsa, bratrové, k vám pospíchám!

Tak rychlo běžím, sotva dýchám!

Proč tak běžíš, Juříčku,

neideš pomalučku,

[: chodníčkem k nám? :]

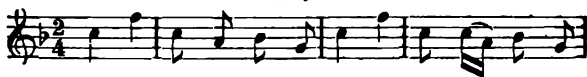
Běžím rychle dolinú

a nesr. vám novinu!

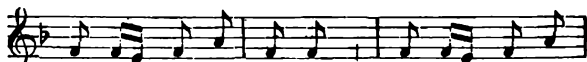
Což pak tě v noci nese?
Snad si poblúdl v lese?
Ó bratrové nejmilejší,
radujte se!

Že sa narodil ten Mesiáš,
o němž říkával staříček náš,
že sa má naroditi
a k nám na svět přijíti
[: spasitel náš. :]
Dyž tam k němu půjdeme,
co mu tedy vezmeme?
Já ťa k němu povedu,
vezmu s sebou plást medu,
a ty mu daj fasku brynze
na koledu.

17.

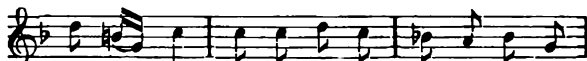
Ej-hle, cha-sa na-ša bě-ží ze sa-la-ša,

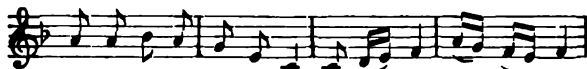
o-bu-ška-ma ples-ka-jú, ja-kú-si ra-

dost' ma-jú, ská-ka-jú, vý-ska-jú, ga-jdu-jú,

tan-cu-jú, neb z o-bla-ků od an-dě-lů

ra-dost' ve-li-kú ču-jú, bě-ha-jú, zhá-ňa-jú,

Ejhle, chasa naša
běží ze salaša:
obuškama¹⁾ pleskajú,
jakúsi radost' majú,
skákajú, výskajú,
gajdujú,²⁾ tancujú,
neb z oblaků od andělů
radost' velikú čujú;³⁾
běhají, zhánají,⁴⁾
chytají, lapají,
k Betlému pospíchají
a dětátku po kozlátku
dávají.

Co ty Kubo vezmeš?
Ty spíš hned' jak lehneš:
nabij dobře svůj pluhák⁵⁾
a vem na seba sajdák,⁶⁾
co chytneš, s chutí daj,
co patří tomu dětátku,
hleď, abys nezmeškal:
žinčice⁷⁾ lahvicu,
z pohanky krupicu,
naplň ňú plnú fasku,
aby dítě živo bylo
i s matkú.

Nuž my nemeškajme
a jemu zahrajme
na ty naše husličky.
Klekneme před jesličky:
Ty milý Ježíšku,
vztáhni svú ručičku,
požehnej nás, tvoje ovce,
náš milý pastýřičku.
Ó milý Ježíšku,
náš milý panáčku,
zahrajem ti valaskú,
když umřeme, prokaž nám
svú lásku.

¹⁾ Obušek, sekyrka o dlouhém topore na podpírání. —
²⁾ dudají — ³⁾ slyší. — ⁴⁾ shledávají. — ⁵⁾ = púlhák, ručnice.
— ⁶⁾ možna. — ⁷⁾ syrovátka z ovčího mléka.

18.

Sem, sem, žá-čko-vé, les-ní ptá-čko-vé,
sem ú-hrn-kem lí-ta-jí, Stvo-ři-te-le
ví-ta-jí, ej, ej!

Sem, sem žáčkové,
lesní ptáčkové,
sem úbrnkem lítají,
Stvořitele vítají,
ej, ej!

Krkavec praví,
že se narodil
v Betlémě tam na seně
ten, co králů králem je:
král, král!

Strnad uctivě
se ohlašuje,
a jiným oznamuje:
narodil se Kristus Pán,
pán, pán!

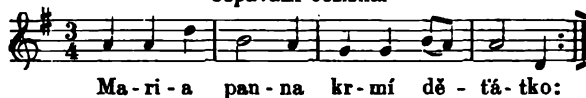
Hrdlička lítá,
na Marji volá:
by dala na kašičku,
to malému Ježíšku
cukru!

Sýkorka zbožně
hlas vyvyšuje,
že ona jediná je,
co Pána ohlašuje:
pán, pán!

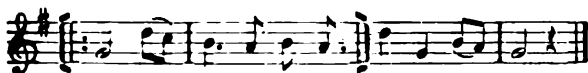
Ježíšek by spal,
a si odpočal,
zezulka přiletěla,
u jeslíček zpívala:
kuku!

19.

Uspávání Ježíška.

Ma-ri-a pan-na kr-mí dě-tá-tko:

Pa - pu, pa - pu, pa - pu, Je - zu - lá - tko.

Maria panna krmí dětátko:
Papu, papu, papu, Jezulátko.

Svatý Jozefe, kolib dětátko:
Hulu, hulu, hulu, Jezulátko.

Zabeč, beránku, v tom novém zámku:
Bébé, bébé, bébé, Jezulátko.

Zaštěkej, psíčku, v tom novém sníčku:
Hafi, hafi, hafi, Jezulátko.

Zavrň, kocourku, tomu dětátku:
Vrňou, vrňou, vrňou, Jezulátko.

A ty kuřičko, snes nám vajíčko:
Koko, koko, koko, Jezulátko.

Husličky, hrejte, plakat nedejte:
Dydli, dydli, dydli, Jezulátko.

II.

Pro domácnost' i společnost.

Pohádky.

a světě nebývá všecko, jak by člověk svým rozumem za dobré uznával a sobě přál.

Mnohdy lidé zlí žijou v hojnosti a na pohled dobře se mají, kdežto člověk bohabojný a ctnostný v nouzi a bídě se tísní. Rozdílý rodu, stavu a majetku stavějí ve společnosti lidské meze nepřekročitelné. I vymyslili a vybájili si lidé svět jiný, po jejich rozumu dokonalejší, plný bytostí nadpřirozených, zlých i dobrých, který se spravuje zcela jinými zákony nežli náš svět skutečný, kde i zvířata mluví a jednají jako rozumní tvorové, kde plno je divů a zázraků. Tam člověk zlý, lakomý, závistivý, ukrutný a jinak nespravedlivý bývá po zásluze pokutován, kdežto lidé dobří, třebaš po dlouhých zápasech a rozmanitých překážkách na konec přece vítězí a docházejí zasloužené odměny. Chudý synek selský stává se tam zeťem královým, osvobodiv svou statečností jeho dceru od jisté a neodvratné smrti.

Rozmanité a zajímavé příběhy, jejichž dějištěm jest onen svět vybájený, vypravují nám naše pohádky. Z jiných pohádek býváme poučeni, že „co Bůh činí, dobře činí“, kterak si často nevážíme věcí tak důležitých a nezbytných, jako je chléb, sůl a p., protože jsme posud nezakusili jejich nedostatku, odkud se vzala prokletá kořalka, která tolik lidí v časnou i věčnou záhubu uvozuje atd.

Proto poskytují naše pohádky nejen pěkné zábavy, nýbrž i hojně mravního naučení.

1. Tři zlaté vlasy Děda-Vševěda.

Bylo — nebylo: byl jednou jeden král, který se rád honil po lesích za zvěří. Jednou taky se pustil daleko za jelenem a zabloudil. Byl sám a sám, přišla noc, a král byl rád, že našel na mytíně chalupu. Zůstával tam uhlíř. Král povídá, chtěl-li by ho z lesa na cestu vyvésti, že mu dobře zaplatí. — „Ale kam byste v noci za takové tmy?“ řekl uhlíř, „lehněte si na půdu na seno, a ráno vás doprovodím.“ — Brzy potom se narodil uhlířovi synáček. Král ležel na půdě, nemohl usnouti. O půlnoci pozoroval dole ve světnici nějaké světlo. Koukne skulinou ve stropě a tu vidí: uhlíř spal, žena jeho ležela jako ve mdlobách a podle děťátka stály tři staré babičky, všechny bílé, každá měla v ruce svíci rozsvícenou. První povídá: „Já tomu chlapci dávám, aby přišel do velikých nebezpečností.“ — Druhá povídá: „A já mu dávám, aby ze všech šťastně vyvázl a byl dlouho živ.“ — A třetí povídá: „A já mu dávám za ženu tu dcerušku,

co se dnes narodila tomu králi, který tu nahoře na seně leží.“ Potom babičky svíce zhasily a bylo zas ticho. Byly to Sudičky.

Král zůstal jako by mu byl meč do prsou vrazil. Nespál do rána; přemýšlel, co a jak? aby se nestalo, co tu slyšel. Když se rozednilo, začalo dítě plakati. Uhlíř vstal a vidí, že mu žena zatím usnula na věčnost. „Och můj ubohý sirotečku!“ nařikal; „co si nyní s tebou počnu?“ — „Dej mi to děťátko,“ praví král, „já se o ně postarám, že mu dobře bude; a tobě dám peněz tolik, že do smrti nebudeš musít uhlí pálit.“ — Uhlíř byl tomu rád, a král slíbil, že si pro to děťátko pošle. Když přišel do svého zámku, vypravovali mu s radostí velikou, že se mu tu a tu noc narodila krásná dceruška. Byla to právě ta noc, když viděl ty tři Sudičky. Král se zamračil, zavolal svého služebníka a povídá: „Půjdeš tam a tam do lesa, v chalupě tam uhlíř zůstává; dáš mu tyto peníze, a on ti dá malé dítě. To dítě vezmeš a cestou potom utopíš. Neutopíš-li, budeš sám vodu pít!“ — Služebník šel, vzal děťátko do košíka, a když přišel na lávku, kde tekla hluboká a široká řeka, hodil je i s košíkem do vody. — „Dobrou noc, nezvaný zeti!“ řekl potom král, když mu to služebník pověděl.

Král myslil, že se děťátko utopilo, a neutopilo se: plulo v košíku po vodě, jako by je kolíbal, a spalo, jako by mu zpíval, až připlulo k chalupě jednoho rybáře. Rybář seděl na břehu, spravoval síť. Tu vidí po řece něco plynouti, skočil do lodičky a za tím, a vytáhl z vody v košíku děťátko.

I donesl ho své ženě a povídá: „Vždycky's chtěla mít nějakého synáčka, a tu ho máš: přinesla nám ho voda.“ Žena rybářova byla mu ráda a vychovala to dítě za své vlastní. Říkali mu Plaváček, protože jim po vodě připlaval.

Řeka teče a léta minou, a z hocha stal se krásný mládenec, že mu daleko, široko nebylo rovného. Jednou v letě přihodilo se, že tudy jel na koni král sám a sám. Bylo parno, chtělo se mu pít i zahrnul k rybáři, aby mu dali trochu čerstvé vody. Když mu jí Plaváček podával, zarazil se král, hledě na něj. „Švarného hocha máš, rybáři!“ povídá, „je-li to tvůj syn?“ — „Je a není,“ odpověděl rybář; „právě tomu dvacet let, připlavalo po řece v košíku maličké děťátko a vychovali jsme si je.“ — Králi se udělali mžičky před očima, zbledl jako stěna; viděl, že je to ten, co ho dal utopit. Ale hned se zpamatoval, skočil s koně a povídá: „Potřebuji posla do svého královského zámku a nikoho s sebou nemám; může-li mi ten mládenec tam dojít?“ — „Vaše královská milost poroučí, a hoch půjde“, řekl rybář. Král si sedl a napsal své paní králové list: „Toho mladíka, kterého ti tuto posílám, dej nemeškajíc mečem probodnout; můj to zlý nepřítel. Až se vrátím, ať je vykonáno. Tak má vůle.“ Pak to psaní složil, zapečetil a přitlačil svůj prsten.

Plaváček vydal se hned se psaním na cestu. Musil velikým lesem, a než se nadál, minul se cesty a zabloudil. Chodil z houští do houští, až se už stmívalo. Tu potká starou babičku: „Kam pak,

Plaváčku, kam pak?“ — „Jdu se psaním do královského zámku a zabloudil jsem. Nemohla byste mi, matičko, povědět, kudy na cestu?“ — „Dnes už beztoho nedojdeš, je tma,“ řekla babička, „zůstaň u mne na noc: však nebudeš u cizí, jsem ti kmotrou.“ — Mládenec si dal říci, a sotva byli několik kroků, měli před sebou hezký domek, jakoby byl najednou ze země vyrostl. V noci, když hoch usnul, babička vytáhla mu psaní z kapsy a dala mu tam jiné, ve kterém tak bylo napsáno: „Toho mladíka, kterého ti tuto posílám, dej nemeškajíc s naší dcerou oddati: můj to souzený zeť. Až se vrátím, ať je vykonáno. Tak má vůle.“

Když paní králová to psaní přečetla, dala hned vystrojiti svatbu, a obě, paní králová i mladá královna, nemohly se na ženicha dosti nahledět, jak se jim líbil, a Plaváček byl se svou královskou nevěstou taky spokojen. Po několika dnech přijel domů král, a když viděl, co se stalo, rozzlobil se náramně na svou paní, co to učinila. — „Vždyť pak jsi mi sám poručil, abych ho dala s naší dcerou oddati, dřív než se vrátíš!“ odpověděla králová a podala mu psaní. Král psaní vzal, prohlíží písmo, pečeť, papír — všechno bylo jeho vlastní. I dal si zavolat zetě a vyptával se, co a jak? a kde chodil?

Plaváček vypravoval, kterak šel a v lese zabloudil a že zůstal na noc u své staré kmotry. — „A kterak vypadala?“ — „Tak a tak.“ — A král poznal z jeho řeči, že to byla táž osoba, která před dvaceti lety dceru jeho přisoudila syru uhlířovu.

Myslil — myslil — a potom povídá: „Co se stalo, odestati se nemůže; ale zdarma přece mým zetem býti nemůžeš: chceš-li mou dceru mít, musíš jí za věno přinést tři zlaté vlasy Děda-Vševěda.“ Myslil si, že se takto svého nemilého zete nejjistěji zprostí.

Plaváček rozloučil se se svou chotí a šel — kudy a kam? nevím; ale že mu Sudička byla kmotrou, bylo mu snadno pravou cestu najít. Šel dlouho a daleko, přes hory doly, přes vody brody, až přišel k černému moři. Tu vidí loď a na ní přívozníka. — „Pozdrav Pánbůh, starý přívozníče!“ — „Dejž to Pánbůh, mladý poutníče! kam tudy cestou?“ — „K Dědu Vševědu pro tři zlaté vlasy.“ — „Hoho! na takového posla dávno čekám. Dvacet let už tu převážím a nikdo mne nejde vysvobodit. Slíbíš-li mi, že se Děda-Vševěda zeptáš, kdy bude mé roboty konec, převezu tě.“ Plaváček slíbil, a přívozník ho převezl.

Potom přišel k nějakému velikému městu, ale bylo sešlé a smutné. Před městem potká stařečka, měl v ruce hůl a sotva lezl. — „Pozdrav Pánbůh, šedivý dědečku!“ — „Dejž to Pánbůh, pěkný mládenečku! kam tudy cestou?“ — „K Dědu-Vševědu pro tři zlaté vlasy.“ — „Aj aj! na takového posla tu dávno čekáme; to tě hned musím k našemu panu králi dovésti.“ — Když tam přišli, řekl král: „Slyším, že jdeš poselstvím k Dědu Vševědu? Měli jsme tu jabloň, nesla mladici jablka; když někdo jedno snědl, třeba byl už nad hrobem, omladl zas a byl jako jinoch. Ale od dvaceti let nenese jabloň

už ovoce žádného. Slíbíš-li mi, že se Děda-Vševěda zeptáš, je-li nám jaká pomoc, odměním se ti královsky.“ — Plaváček slíbil, a král ho milostivě propustil.

Potom přišel zase k jinému velikému městu, ale bylo z polovice pobožené. Nedaleko města zakopával syn otce svého zemřelého, a slzy mu jako hrachy padaly po tvářích. — „Pozdrav Pánbůh, smutný hrobníče!“ řekl Plaváček. — „Dejž to Pánbůh, dobrý poutníče! kam tudy cestou?“ — „Jdu k Dědu-Vševědu pro tři zlaté vlasy.“ — „K Dědu-Vševědu? škoda že's dříve nepřišel! Ale náš pan král na takového posla už dávno čeká; musím tě k němu dovésti.“ — Když tam přišli, řekl král: „Slyším, že jdeš poselstvím k Dědu-Vševědu? Měli jsme tu studnici, prýštila se z ní živá voda: když se jí někdo napil, třeba už umíral, hned se zas uzdravil; a kdyby byl už mrtev a tou vodou ho pokropili, zase vstal a chodil. Ale teď už cd dvaceti let voda přestala téci. Slíbíš-li mi, že se Děda-Vševěda zeptáš, je-li nám jaká pomoc, královskou odměnu ti dám.“ — Plaváček slíbil, a král ho milostivě propustil.

Potom šel dlouho a daleko černým lesem, a uprostřed toho lesa vidí velikou zelenou louku, plnou krásného kvítí, a za ní zlatý zámek; byl to zámek Děda-Vševěda, třeptal se jako žhavý. Plaváček vešel do zámku, ale nenašel tam nikoho, než v jednom koutě starou babičku; seděla a předla. „Vítám tě, Plaváčku!“ povídá, „jsem ráda, že tě zas vidím.“ Byla to jeho kmotra, co byl u ní v lese

noclehem, když to psaní nesl. „Co pak tě sem přivedlo?“ — „Král nechce, abych byl darmo jeho zetěm: i poslal mě pro tři zlaté vlasy Děda-Vševěda.“ — Babička se usmála a povídá: „Děd-Vševěd je můj syn, jasné Slunce: ráno je pacholátkem, v poledne mužem a večer starým dědem. Já ti ty tři vlasy s jeho zlaté hlavy opatřím, abych ti taky darmo nebyla kmotrou. Ale tak, synáčku! jak tu jsi, zůstatí nemůžeš! Můj syn je sice dobrá duše; ale když přijde večer hladový domů, mohlo by se snadno státi, že by tě upekl a snědl k večeři. Je tu prázdná káď, přiklopím ji na tě.“ — Plaváček prosil, aby se taky Děda-Vševěda zeptala na ty tři věci, co slibil na cestě, že přinese odpověď. — „Zeptám,“ řekla babička, „a dej pozor, co řekne.“

Najednou strhl se venku vítr a západním oknem do světnice přiletělo slunce, starý dědeček se zlatou hlavou. „Čuchy, čuchy člověčinu!“ povídá, „někoho tu matko, máš?“ — „Hvězdo denní, koho pak bych tu mohla mít, abys ty ho neviděl? ale tak je: celý den lítáš po tom božím světě a tam se té člověčiny načucháš: i není divu, když večer domů přijdeš, že ti ještě voní!“ — Stařeček neřekl na to nic a sedl k večeři.

Po večeři položil svou zlatou hlavu babičce na klín a dřímал. Když babička viděla, že už usnul, vytrhla mu zlatý vlas a hodila na zem — zazvonil jako struna. „Co mi chceš, matko?“ řekl stařeček. — „Nic, synáčku, nic! dřímala jsem a měla jsem divný sen.“ — „A co se ti zdálo?“ — „Zdálo se mi o jednom městě, měli tam pramen živé vody:

když někdo stonal a napil se jí, ozdravěl; a když umřel a tou vodou ho pokropili, zas ožil. Ale teď od dvaceti let voda přestala téci: je-li jaká pomoc, aby zas tekla?“ — „Snadná pomoc: v té studnici na prameni žába sedí, nedá vodě téci; ať žabu zabijou, a studnici vyčistí, poteče voda zas jako prve.“ — Když stařeček potom zas usnul, babička vytrhla mu druhý zlatý vlas a hodila na zem. „Co zase máš, matko?“ — „Nic, synáčku, nic! dřímala jsem a zdálo mi se zas něco divného. Zdálo mi se o jednom městě, měli tam jabloň, nesla mladici jablka: když někdo sestárnul a jedno snědl, omladl zas. Ale teď od dvaceti let nenese jabloň ovoce žádného: je-li jaká pomoc?“ — „Snadná pomoc: pod jabloní leží had, užívá jí síly: ať hada zabijou a jabloň přesadí, ponese zas ovoce jako prve.“ — Potom stařeček brzy zas usnul a babička mu vytrhla třetí zlatý vlas: „Což mi, matko, spáti nedáš?“ řekl stařeček mrzutě a vstával. — „Lež, synáčku, lež! nehněvej se, nerada jsem tě zbudila. Ale přišla na mě dřímota a měla jsem zas podivný sen. Zdálo mi se o přívozníkovi na černém moři: dvacet let už tam převáží, a nikdo ho nejde vysvobodit. Kdy bude roboty jeho konec?“ — „Hloupé matky to syn! ať dá jinému veslo do ruky a sám vyskočí na břeh, bude ten zas přívozníkem. Ale teď už mi dej pokoj: musím časně ráno vstáti a jít slzy sušit, co králova dcera každou noc vypláče o svého muže, syna uhlířova, kterého král poslal pro mé tři zlaté vlasy.“

K ránu strhl se zas venku vítr, a na klíně své

staré matičky probudilo se, místo stařečka, krásné zlatovlasé dítě, boží Slunečko, dalo matce s Bohem a vyletělo východním oknem. Babička zas odklopila káď a řekla Plaváčkovi: „Tu hle máš ty tři zlaté vlasy, a co Děd-Vševěd na ty tři věci odpověděl, už taky víš. Jdi s Pánem Bohem! už mne více neuhlídáš, není toho třeba.“ — Plaváček babičce pěkně poděkoval a šel.

Když přišel do toho prvního města, ptal se ho král, jakou jim nese novinu? — „Dobrou!“ řekl Plaváček; „dejte studnici vyčistit a žábu, co na prameni sedí, zabijte, a poteče vám voda zase jako kdy prve.“ — Král to dal hned udělat, a když viděl, že se voda prýští plným pramenem, daroval Plaváčkovi dvanácte koní bílých jako labutě a na ně tolik zlata a stříbra a drahého kamení, co unesli.

Když přišel do toho druhého města, ptal se ho zase král, jakou jim nese novinu? — „Dobrou!“ řekl Plaváček; „dejte jabloň vykopat, najdete pod kořeny hada, toho zabijte; potom jabloň zase vsadte a ponese vám ovoce jako kdy prve.“ — Král to dal hned udělat, a jabloň za noc oděla se květem, jakoby ji růžemi osypal. Král měl velikou radost a daroval Plaváčkovi dvanáct koní vraných jako havrani, a na ně taky tolik bohatství, co unesli.

Plaváček jel potom dál, a když byl u černého moře, ptal se ho přivozník, zdali se dověděl, kdy bude vysvobozen? „Dověděl,“ řekl Plaváček, „ale dříve mě převez, pak ti povím.“ — Přivozník se sice zpouzel; ale když viděl, že není jiné pomoci, převezl ho přec i s jeho čtyřmi a dvaceti koňmi.

„Až zase budeš někoho převážet,“ řekl mu potom Plaváček, „dej mu veslo do ruky a vyskoč na břeh, a bude ten místo tebe přivozníkem.“

Král ani svým očím nevěřil, když mu Plaváček ty tři zlaté vlasy Děda-Vševěda přinesl, a dcera jeho plakala, ne žalostí, ale radostí, že se zase vrátil. „A kde's těch pěkných koní a toho velikého bohatství nabyl?“ ptal se král. — „Vysloužil jsem si to,“ řekl Plaváček a vypravoval, kterak tomu králi dopomohl zase ke mladickým jablkám, co ze starých lidí dělají mladé, a tomu králi k živé vodě, co z nemocných dělá zdravé a z mrtvých živé. — „Mladicím jablka! živá voda!“ opakoval si potichu král; „kdybych jedno snědl, omladl bych; a kdybych i zemřel, tou vodou bych zas ožil!“ Nemeškaje vydal se na cestu pro mladicím jablka a pro živou vodu — a potud se ještě nevrátil.

A tak se stal uhlířův syn zetěm královým, jak Sudička usoudila, a král — snad ještě pořád tam převáží přes černé moře!

---

2. Smrt kmotřička.

Byl jeden člověk velice chudobný na světě. Narodil se mu chlapeček, ale nikdo nechtěl mu jít za kmotra, že byl tuze chudobný. Otec si povídá: „Milý Bože, tak jsem chudobný, že mi nikdo nechce posloužit v té věci; vezmu si chlapce, půjdu a koho potkám, toho naptám za kmotra, a nepotkám-li nikoho, kostelný mi přece snad poslouží.“

Šel a potkal smrt, ale on nevěděl, co to je za osobu; byla pěkná ženská, jako jiná ženská. Ptal ji za kmotřičku. Ona se nevymlouvala a hned ho přivítala kmocháčkem, vzala chlapce na ruce a nesla ho do kostela. Chasníčka okřtili, jak patří.

Jak šli z kostela, kmotr vzal kmotru do hospody a chtěl ji trochu uctit jakožto kmotřičku. Ale ona mu povídala: „Kmocháčku, nechte si toho, ale pojďte se mnou do mého stánku.“

Vzala ho s sebou do své světnice, a tam bylo velice pěkně. Potom ho vedla do velikých sklepův, a těmi sklepy šli až popod zem v temnosti limbu. Tam hořely svíčky: malé, hrubé, prostřední — trojího braku; a které ještě nehořely, ty byly velice veliké.

Kmotra praví kmotrovi: „Hleďte, kmocháčku, tu mám každého člověka věk.“ Kmotr se na to dívá, najde tam velice maličkou svíčku u samé země a ptá se jí: „Ale kmotřičko, prosím vás, čím pak je ta malá svíčka u té země?“ Ona mu povídá: „To je vaše! Jak ta svíčka kterákoli shoří, já musím pro toho člověka jít.“ On jí povídá: „Kmotřičko, prosím vás, ještě mi přidejte!“ Ona mu praví: „Kmocháčku, toho já udělat nemohu!“ Potom šla, a tomu chlapcovi, co ho okřtili, rozzála novou svíci velikou.

Zatím co kmotra neviděla, kmotr vzal si též novou velikou svíci, zažehl ji a přiložil tam, kde ta jeho maličká svíce dohořívala. Kmotra se naň ohlédl a pravila: „Kmotřičku, toho jste mi mohli nedělat! Ale když jste si už přidali, tož jste si

přidali a máte. Pojdme s tu odtud ven, a půjdeme ke kmotřence.“

Vzala nějaký dar a šla s kmotrem i s dítětem ke kmotře. Přišla a položila kmotře chasníčka na lůžko a vypyťavala se, jak jí je a kde jí co bolí. Kmotříčka se jí žalovala, a kmotr poslal pro nějaké pivo a chtěl ji jako kmotru uctít ve své chalupě, aby jí mohl vděk udělat a jí se zavděčit. Pili a hodovali spolem. Potom povídá kmotra kmotrovi: „Kmocháčku, tak jste chudobni, že vám nikdo nechtěl v té věci posloužit, až já, ale nic nedbejte, budete mne mít památkou! Já budu chodit po hodných lidech a budu mořit, a vy budete léčit a hojit. Já vám ty léky všechny povím, já je všechny mám, a vám každý rád dobře zaplatí.“

Stalo se. Kmotr chodil po nemocných, kde kmotřenka mořila, a každému pomohl. Tu byl na jednou taký vznešený lékař z něho.

Umíralo jedno kníže, ale i skonávalo; přece ještě mu poslali pro toho lékaře. On přišel, mazal ho mastí a dával mu své prášky — a pomohl. Když ho uzdravil, dobře mu zaplatili, ani se neptali, co jsou dlužni.

Potom smrt pravila kmotrovi: „Kmocháčku, budoucně pozorujte na to: komu já budu státi v nohách, tomu každému pomůžete; ale komu budu státi v hlavách, tomu již nepomáhejte!“

Umíral zase jeden hrabě. Zase poslali pro toho lékaře. Lékař přijde, smrt stojí v hlavách za lůžkem. Lékař křičí: „Už je zle, ale pokusíme se o to!“ Zavolal sluhy a kázal lůžko zatočit nohama ke

smrti a mazal nemocného mastí a prášky mu podával do úst, a pomohl mu. Hrabě mu zaplatil, co mohl unést, ani se neptal, co je dlužen, byl rád, že ho pozdravil.

Smrt, jak se s ním sešla, povídala mu: „Kmocháčku, když se vám to zase tak stane, více mi toho nedělejte. Třeba jste mu pomohli, ale jenom na chvílku; já ho přece musím odevzdat kam patří.“

Kmocháčkovi to tak trvalo několik roků, — již byl velice stár. Ale do posledka již se mrzel a sám smrt ptal, aby ho vzala. Smrt ho nemohla vzít, protože si sám přidal svíci dlouhou, musil čekat, až mu dohoří.

Jednou jel ještě k jednomu nemocnému, aby ho uzdravil. Pomohl mu. Potom se mu smrt zjevila a vezla se s ním v kočáře. Začala ho lehtati a šustla ho zelenou ratolestí pod krk, on se jí svalil do klína a odespal smrtelným spánkem. Smrt ho uložila v kočáře a utekla. Tu najdou lékaře mrtvého v kočáře ležet a zavezli ho domů. Celé město a všechny osady želely. „Škoda toho lékaře, jaký to byl dobrý lékař! Dobře pomáhal, takého lékaře již nebude!“

Syn jednou šel do kostela, a kmotřička se s ním potkala. Ptala se ho: „Synu milý, jak se máš?“ — On jí pravil: „Už to všelijak; dokud mám, co mi tatíček nahospodařili, dobře je se mnou; ale potom Pán Bůh ví, jak se mnou bude.“ — Kmotřička povídá: „Inu, synu můj, neboj se nic, já jsem tvá křestná matka: co tatíček tvůj měli, k tomu já jsem jim pomohla, a i tobě výživu

dám. Půjdeš k jednomu lékaři za učně, a ty budeš chytřejší než on, jenom se pěkně chovej.“ Potom ho pomastila mastí po slechách a zavedla k lékaři.

Lékař nevěděl, co je za paní a jakého synka mu do učení vede. Paní přikázala synkovi, aby se pěkně choval, a lékaře žádala, aby ho dobře učil a k dobrému stavu přivedl. Potom se s ním rozloučila a odešla.

Lékař a chasník šli spolem zeliny sbírat, a tomu učni každá ta zelinka křičela, jaký lék nese, a učeň sbíral. Lékař také sbíral, ale nevěděl žádné zeliny, jaký lék která nese. Zeliny učňovy pomohly v každé nemoci. Lékař pravil učňovi: „Ty jsi chytřejší, než já; nebo kdo přichází ke mně, já žádnému nevystihnu, a ty od každé nemoci znáš zeliny, jak ty to víš? Ty slyšíš zeliny, každá zelina tobě křičí, jaký lék nese a já neslyším žádné zeliny. Víš co, buďme spolem; já tobě složil svůj list doktorský a budu u tebe nejmenším pomocníkem a chci s tebou být až do smrti.“

Chasník léčil a hojil šťastně, až mu v limbu svíce dohořela.

3. Zlatovláska.

Byl jeden král a byl tak rozumný, že i všem živočichům rozuměl, co si povídali. A poslouchajte, jak se tomu naučil. Přišla k němu nějaká stará babička, přinesla mu v košíku hada a povídá, aby si ho dal ustrojit, když ho sní, že bude všemu rozumět, co které zvíře v povětrí, na zemi a ve vodě mluví. Tomu králi se to líbilo, že bude umět,

co nikdo neumí, dobře babičce zaplatil a hned poručil sloužícímu, aby mu tu rybu k obědu připravil. „Ale“, prý, „ať jí ani na jazyk nevezmeš, sice mi to svou hlavou zaplatíš!“

Jiříkovi, tomu sloužícímu, bylo divno, proč mu to král tak tuze zapověděl. „Jak živ jsem takové ryby neviděl“, povídá sám sobě; „vypadá zrovna jako had! A jaký by to byl kuchař, aby ani neokusil, co strojí?“ Když to bylo upečeno, vzal kouštíček na jazyk a pochutnával. V tom slyší kolem uší něco bzučet: „Nám taky něco, nám taky něco!“ Jiřík se ohlíží, co to? a nevidí než několik much, co v kuchyni lítaly. Tu zas někdo na ulici siplavě volá: „Kam pak, kam pak?“ A tenší hlasy odpovídají: „Do mlynářova ječmene, do mlynářova ječmene!“ Jiřík koukne oknem a vidí housera s hejnem hus. „Aha!“ povídá, „taková to ryba?“ Už věděl, co je. Čerstvě vstrčil ještě jeden drobet do úst, a pak hada donesl králi, jakoby nic.

Po obědě poručil král Jiříkovi, aby mu osedlal koně, že se chce projet, a on aby ho doprovázel. Král jel napřed, a Jiřík za ním. Když jeli po zelené louce, Jiříkův kůň poskočil a zařhtal: „Hohoho bratře! mně je tak lehký, že bych chtěl přes hory skákat!“ — „Což je o to,“ povídá druhý; „já bych taky rád skákal, ale na mně sedí starý; skočím-li, svalí se na zem jako měch a srazí vaz.“ — „Ať si srazí, co z toho?“ řekl Jiříkův kůň; „místo starého budeš nositi mladého.“ Jiřík se té rozmluvě zasmál, ale jen tak po tichu, aby král nevěděl. Ale král taky dobře rozuměl, co si konci

povídali, ohlídl se, a vida, že se Jiřík směje, ptá se: „Čemu se směješ?“ — „Ničemu, královská Jasnosti! jen mi tak něco připadlo“, omlouval se Jiřík. Starý král však už ho měl v podezření, a koňům už taky nedůvěřoval; obrátil a zas domů.

Když přijeli do zámku, král poručil Jiříkovi, aby mu nalil do sklenice vína. „Ale tvá hlava za to,“ povídá, „jestliže nedoleješ anebo přeleješ!“ Jiřík vzal konvici s vínem a leje. V tom přiletěli oknem dva ptáčekové; jeden druhého honil, a ten, co utíkal, měl tři zlaté vlasy v zobáčku. „Dej mi je,“ povídá ten jeden, „však jsou moje!“

„Nedám, moje jsou! já jsem si je zdvihl.“

„Ale já jsem je viděl, jak upadly, když se zlatovlasá panna česala. Dej mi aspoň dva.“ — „Ani jednoho!“ — Tu ten druhý ptáček za ním, a ty zlaté vlasy pochytil. Když se tak o ně letmo tahali, zůstalo každému v zobáčku po jednom, třetí zlatý vlas upadl na zem, jen to zazvonilo. V tom se Jiřík po něm ohledl a přelil. „Propadl jsi život!“ vykřikl král; „ale chci s tebou milostivě naložiti, když té zlatovlasé panny dobudeš a přivedeš mi ji za manželku.“

Co měl Jiřík dělat? Chtěl-li svůj život zachovat, musil pro pannu, ačkoliv ani nevěděl, kde ji hledati. Osedlal si koně a jel kudy tudy. Přijel k černému lesu, a tu pod lesem u cesty hořel keř; zapálili jej pasáci. Pod keřem byl mravenčí kopec, jiskry na něj padaly, a mravenci se svými bílými vajíčky sem tam utíkali. „Och pomoz, Jiříku, pomoz!“ volali žalostně, „uhoříme, a naši mladí ve vajíčkách.“

— On tu hned s koně dolů, keř uťal a oheň uhasil. „Až budeš toho potřebovat, zpomeň si na nás, a taky ti pomůžeme.“

Potom jel tím lesem a přijel k vysoké jedli. Na vrchu na jedli bylo krkavčí hnízdo, a dole na zemi pištěla dvě krkavčata a naříkala: „Otec i matka nám uletěli; máme si sami potravu hledat, a my ubohá pisklata ještě lítat neumíme. Och pomoz, Jiříku, pomoz! nasyt' nás, sic umřeme hladý.“ — Jiřík se dlouho nerozmýšlel, skočil s koně a vrazil mu do boka meč, aby krkavčata měla co žráti. „Až budeš toho potřebovat,“ krákorala vesele, „zpomeň si na nás, a taky ti pomůžeme!“

Potom dál už musil Jiřík pěšky. Šel dlouho, dlouho lesem, a když z lesa vycházel, viděl před sebou daleké široké moře. Na břehu kraj moře dva rybáři spolu se hádali. Chytili velikou zlatou rybu do síti, a každý chtěl ji mít sobě sám. „Má je síť, má ryba!“ — A druhý na to: „Málo by ti tvoje síť byla platna, kdyby nebylo mé lodi a mé pomoci.“ — „Až po druhé zas takovou chytíme, bude tvá.“ — „Ne tak! ty na druhou počkej a tuhle mi dej.“ — „Já vás porovnam“, povídá Jiřík; „prodejte mi tu rybu, dobře vám ji zaplatím, a o peníze rozdělte se napoly.“ I dal jim za ni všechny peníze, co měl od krále na cestu, nic si nenechal. Rybáři byli rádi, že tak dobře prodali, a Jiřík pustil rybu zase do moře. Vesele zašpláchala vodou, pohrouzila se a pak nedaleko břehu ještě jednou vystrčila hlavu: „Až mne, Jiříku, budeš potřebovat, zpomeň si na mne, odsloužím se ti.“ A po té zmizela. —

„Kam jdeš?“ ptali se rybáři Jiříka. — „Jdu svému pánu, starému králi, pro nevěstu, pro zlatovlasou pannu, a nevím ani, kde jí hledat.“ — „Och, o té ti dobře můžeme povědět“, řekli rybáři: „je to Zlatovláška, dcera králova z křišťalového zámku tamhle na tom ostrově. Každý den ráno, když se rozednívá, rozčesává si zlaté vlasy; jde záře od nich po nebi i po moři. Chceš-li, sami tě tam na ten ostrov dovezeme, proto že's nás tak dobře porovnal. Měj se však na pozoru, abys pravou pannu vybral: dvanáct je panen, dcer královských, ale jen jedna má zlaté vlasy.“

Když byl Jiřík na tom ostrově, šel do křišťalového zámku prosit krále, aby svou zlatovlasou dceru jeho panu králi dal za manželku. — „Dám,“ řekl král, „ale musíš ji vysloužit; musíš za tři dni tři práce vykonati, co ti uložím, každý den jednu. Zatím si do zejtrka můžeš odpočinout.“ — Druhý den ráno povídá mu král: „Má Zlatovláška měla tkanici drahých perel; tkanice se přetrhla, a perly vysypaly se do vysoké trávy na zelené louce. Ty perly musíš posbírat, aby ani jedna nechybovala.“ — Jiřík šel na tu louku, byla daleká široká, klekl do trávy a hledal. Hledal, hledal od rána do poledne, ale ani perličky neviděl. „Och, kdyby tu byli moji mravenci, ti by mi mohli pomoci!“ — „Však tu jsme, abychom ti pomohli“, řekli mravenci; kde se vzali, tu se vzali, ale kolem něho se jen hemžilo. „Co potřebuješ?“ — „Mám perly posbírat na té louce a nevidím ani jedné!“ — „Maličko jen počkej, my je za tebe posbíráme.“

A netrvalo dlouho, snesli mu z trávy hromádku perel; nepotřeboval než na tkanici navlíkat. A potom, když už tu tkanici zavazoval, přikulhal ještě jeden mraveneček; byl chromý, noha mu tehďáž uhořela, když u nich hořelo, a křičel: „Počkej, Jiříku! nezavazuj, nesu ještě jednu perličku!“

Když Jiřík ty perly králi přinesl a král je přepočítal, ani jedna nechybovala. „Dobře's udělal svou věc“, povídá; „zejtra ti dám jinou práci!“ — Ráno Jiřík přišel, a král jemu řekl: „Má Zlatovláska koupala se v moři a ztratila tam zlatý prsten: ten mi najdeš a přineseš.“ — Jiřík šel k moři a chodil smuten po břehu; moře bylo čisté, ale tak hluboké, že nemohl ani dna dohlednouti, a což teprva na dně vyhledati prsten! — „Och, kdyby tu byla má zlatá ryba, ta by mi mohla pomoci!“ — V tom se něco v moři zablesklo, a z hlubiny na vrch vody vyplynula zlatá ryba: „Však tu jsem, abych ti pomohla; co potřebuješ?“ — „Mám v moři najít zlatý prsten, a nevidím ani dna.“ — „Teď právě potkala jsem štika rybu, nesla zlatý prsten na ploutvi. Maličko jen počkej, já ti ho přinesu.“ A netrvalo dlouho, vrátila se z hlubiny a přinesla mu štika i s prstenem.

Král Jiříka zase pochválil, že dobře svou věc udělal; a potom ráno mu třetí práci uložil: „Chceš-li, abych svou Zlatovlásku tvému králi dal za manželku, musíš jí přinést mrtvé a živé vody; budeš jí potřeba.“ — Jiřík nevěda, kam se pro tu vodu obrátit, šel na zdař Bůh, kudy tudy, kam ho nohy nesly, až přišel do černého lesa. „Och, kdyby tu

byli moji krkavci, snad by mi pomohli.“ — Tu mu nad hlavou cosi zašustlo, a kde se vzali, tu se vzali dva krkavci: „Však tu jsme, abychom ti pomohli. Co chceš?“ — „Mám přinést mrtvé a živé vody, a nevím, kde jí hledat.“ — „O té my dobře víme. Maličko jen počkej, my ti jí přineseme.“ A za chvíli přinesli Jiříkovi každý jednu tykvici plnou vody; v jedné tykvici byla živá voda, ve druhé mrtvá. Jiřík byl rád, že se mu tak poštěstilo, a pospíchal už k zámku. Kraj lesa viděl od jedle k jedli rozpjatou pavučinu, prostřed pavučiny seděl veliký pavouk, cucal mouchu. Jiřík vzal tykvici s mrtvou vodou, postřískal pavouka, a pavouk svalil se na zem jako zralá višně, byl mrtev. Potom postříkl mouchu z druhé tykvice živou vodou, a moucha začala sebou házeti, vyškrabala se z pavučiny ven a pak do povětří. „Tvé štěstí, Jiříku, že's mne vzkřísil“, bzučela mu kolem uší, „však beze mne sotva bys uhodl, která ze dvanácti je Zlatovláska.“

Když král viděl, že Jiřík tu třetí věc taky dokázal, řekl, že mu zlatovlasou dceru dá. „Ale“, prý, „musíš si ji sám vybrat.“ — Potom ho zavedl do veliké síně; tam uprostřed byl kulatý stůl, a kolem stolu sedělo dvanáct krásných panen, jedna jako druhá; ale každá měla na hlavě loktušku dlouhou až po zem, bílou jako sníh, tak že nic nebylo vidět, jaké má která vlasy. — „Tuhle jsou mé dcery“, povídá král; „uhodneš-li, která z nich je Zlatovláska, získal jsi ji a můžeš ji hned s sebou odvésti; pakli neuhodneš, není ti souzena, musíš

odejít bez ní.“ — Jiřík byl v největší úzkosti, nevěděl, co si počít. V tom zašeptalo mu cosi do ucha: „Bz — bz! jdi okolo stolu, já ti povím, která to je!“ Byla to moucha, co ji vzkřísil Jiřík živou vodou. „Tahle panna to není — ta taky ne — ta taky ne — tahle je Zlatovláska.“ — „Tu dceru mi dej!“ vykřikl Jiřík; „tu jsem vysloužil svému pánu.“ — „Uhodl's“, řekl král, a ta panna taky hned vstala od stolu, odhrnula loktušku, a zlaté vlasy plynuly jí hustými prameny s hlavy až po zem, a bylo od nich tak jasno, jako když ráno slunečko vyjde, až Jiříkovi oči zacházely.

Potom dal král na cestu své dceři, jak sluší a patří výpravu, a Jiřík odvezl ji svému pánu za nevěstu. Starému králi se oči jiskřily a poskakoval radostí, když Zlatovlásku viděl, a hned poručil, aby se přípravy dělaly k svatbě. „Chtěl jsem tě sice dát oběsit pro tvou neposlušnost, aby tě krkavci snědli“, povídá Jiříkovi; „ale že's mi tak dobře posloužil, dám ti jen sekerou hlavu srazit a pak tě dám počestně pochovat.“ — Když Jiříka odpravili, Zlatovláska prosila starého krále, aby jí toho mrtvého služebníka daroval, a král nemohl toho své zlatovlasé nevěstě odepřít. Potom ona srovnala hlavu Jiříkovu k tělu, pokropila ho mrtvou vodou, a tělo srostlo s hlavou tak, že po ráně ani památky nezůstalo; pak ho pokropila živou vodou, a Jiřík zase vstal, jako by se byl znovu narodil, čerstvý jako jelen, a mladosť jen se mu ze tváře svítila. „Och, jak jsem to tvrdě spal!“ povídá Jiřík, a mnul si oči. — „Ba věru tvrdě jsi spal“, řekla

Zlatovláska, „a kdyby mne nebývalo, na věky věků byl bys se neprobudil!“

Když starý král viděl, že Jiřík zas ožil, a že je mladší a krásnější než prve byl, rád by byl taky ještě zas omladl. Hned poručil, aby ho taky stali a pak tou vodou pokropili. Stali ho a kropili živou vodou pořád, až ji všecku vykropili; ale hlava nijak nepřirůstala k tělu; potom teprve začali mrtvou vodou kropiti, a v tom okamžení přirostla; ale král byl zase mrtev, protože už neměli živé vody, aby ho vzkřísili. A poněvadž království bez krále nemohlo být, a nikoho tak rozumného neměli, aby všem živočichům rozuměl jako Jiřík, udělali Jiříka králem a Zlatovlásku královnou.

---

4. O třech bratřích.

Byl jeden král, ten měl tři syny. Ačkoliv bohatstvím oplýval a všeho měl hojnost, přece nebyl spokojen a nic ho na světě netěšilo, proto že již kolik let churavěl. Mnoho lékařů se o to pokusilo, by mu zdraví navráceno bylo, ale žádnému se to nepoštěstilo. Tu přišel také jednou jeden starý a pro svou moudrost daleko rozhlášený muž, který mu dal tuto radu: aby našel člověka, který by se na cestu vydal a vyhledal zámek, v němž je pták, jemužto z huby při zpěvu krev kape. Té krve vypije-li tři kapky, že tu chvíli zdrav bude.

Když synové ku králi přišli, oznámil jim slova starcova a spolu nařídil, aby se o takového člověka postarali.

„I proč bychom dávali na starost cizímu, co každý z nás rád udělá? My sami tobě toho ptáka přineseme; dej nám peníze, a my se co nejdříve na cestu vydáme; nejmladší ať zůstane u tebe!“ Král syny své ovšem nerad od sebe pouštěl, proto že nevěděl, co se s nimi stát může; ale když nechtěli jinak, svolil. Za několik dní odjeli. Trvalo dlouhý čas, a o princech nebylo ani slechu. Často král s nejmladším princem o nich mluvil, kde asi jsou, a vrátili-li se kdy — ten jej ale vždy těšil, ač sám tuze pochyboval, že by bratři ptáka přinesli. Konečně však viděl, že se otec trápí, a tak se rozhodl, že raději sám do světa pro ně půjde. Řekl to králi; ale král nechtěl o tom ani slyšet; neboť miloval jej nejvíce ze všech a raději by byl ty dva ztratil nežli jeho. Princ upustil tedy od svého předsevzetí; ale když čím dál tím hůře s otcem bylo a bratři ještě nepřicházeli, nedal se déle zdržovat a prosil dotud, až na otcí svolení vymámil.

Požehnání otcovské v srdci a něco peněz v kapse vydal se dle vlastní žádosti samojediný na cestu. Dlouho a dlouho chodil, aniž posud věděl, kam se obrátit; tu přišel na zelenou louku, která byla lesem jako obroubena. Ohlížel se, kde by jaká stezka byla, a na žádné straně nebylo ani stopy. Právě si chtěl odpočinout; tu spatřil uprostřed louky mrtvé tělo. „I můj Bože“, myslí si, „toho chudáka vrány roznesou; když ho žádný nezakopal, zakopu já ho.“ Jak řekl, tak udělal. Když bylo tělo pochováno, lehl si na nový hrob a usnul. Tu se mu

zdálo, že u něho stojí velký stařícký muž v dlouhém šatě, prstem na laňku ukazuje a praví: „Na poděkování, že jsi mé tělo do země zakopal, dovede tě tato laňka k cíli tvé cesty. Kdyby mně to byli tvoji bratři udělali, byl bych jim cestu ukázal; ale oni mne nechali ležet a proto ptáka nenašli.“

Potom stařeček zmizel, ale laňka tu zůstala. Princ si mnul oči; neboť mysli, že pořád ještě sní; laňka se ani nehýbala, očkama tak přívětivě na něho hleděla, až se osmělil a k ní přistoupil. Tu začala před ním poskakovat, jakoby říci chtěla, aby šel za ní, což on, zpomenuv si na svůj sen, také učinil. Když přišli do lesa, laňka věděla tak dobře všecky cestičky, že princ ani větve rozdělávati nemusel, aby pohodlně jíti mohl. Tu se však stmívalo, a oni šli pořád ještě lesem. Pomysli u sebe princ: „Jak pak to asi v noci bude? Já jí nebudu před sebou vidět a někam zabloudím.“ Ale sotva si to pomysli, viděl světýlko před sebou se míhat. Nevěděl, co to — s laňkou to stálo, s laňkou zase šlo? přihledl blíže, a tu uzřel, že špičky růžků jejích svítí. Všechn strach jeho minul, a s důvěrou krácel, kam ho ta živá světýlka vedla, a; zajisté se s dobrou potázal; neboť přijda do jeskyně na nocleh, našel tam mechovou postel, pak mléka a ovoce do sytosti.

Ráno šli zase dále, a tak několik dní po sobě, a vždy se laňka o všechno postarala. Jednoho dne šli do hory, na níž stál vysoký hrad; tu mu náhle laňka zmizela. Princ se ohlížel, ale nikde jí nebylo; mysli, že snad přijde, ale ona už nepřišla. Byl

tedy jist, že cíl své cesty našel, a chutě se pustil do hradu. Ale na jeho volání nikdo nepřicházel, aby ho do zámku pustil; a chtěl-li tam vejít, musel se o to pokusit, jak by si sám vrata otevřel.

Ale nedalo mu to pražádné práce; jak na ně sáhl, samy se otevřely. Vejš do zámku, neviděl ani v rozsáhlém dvoře ani na chodbách ani v pokojích živé dušičky. Šel tedy pořád dál a dále. V otcovském zámku to nebylo také jen ledabylo, ale taková skvostnost tam přece nepanovala. Jako v zrcadle viděl se ve stříbrných a zlatých stěnách, které drahými kameny vykládány byly; měkkých odpočivadel, skvostného nářadí, všelijakých drobností a drahých pletek stálo po pokojích v různém pořádku. Když přišel až do nejposlednějšího pokoje, spatřil u okna ve zlaté kleci hledaného ptáka. Ten kdykoli zazpíval, vypustil vždycky z úst krůpěj krve jako rubínek. Již ho sdělával: tu si zpomněl, aby se po pokoji ohlídl. Úžasem ruka mu sklesla. Na červeně aksamitové pohovce leží paní krásná jako bohyně; zdá se, že tvrdě spí. Jednu ruku má vedle sebe, druhou pod hlavou; dlouhé havraní kadeře splývají přes bělostné rámě až ke zlatému třepení, jímž odpočivadlo kolem je obroubeno. Bílé roucho krylo tělo, pod nímž jen nožka do měkkých polštářů vtlačena vyhlédala. Princ nevěděl, má-li ji zbudit čili ne. Ani žilka se v ní nehýbala, a přece nebyla mrtva. „Kdyby jen jedenkrát oči otevřela, jen jediné slovo promluvila!“ přál si zamilovaný princ, který již plné tři dni u ní seděl a očekával, až procitne. Ale toho se nedočkal. Konečně mu

bylo u ní úzko, a zpomenuv si na otce, umínil si, že tu chvíli odejde.

Když ptáka s klecí sundal, přišlo mu na mysl, aby si vzal od ní něco na památku. I ohlédá se, co by tu bylo, a spatří na stolku u odpočívadla meč, lahvici s vínem a chléb. Na prvním bylo psáno: „Tento meč má takovou vlastnost, kdo jím třikráte v povětrí máchne a řekne: ›Všem hlavy dolů!‹ v tom okamžení všem hlavy slítnou.“ Na víně stálo: „Kdo se toho vína napije, ať má nemoc jakoukoli, hned se uzdraví, ani pak vína kdy ubude.“ Na chlebě zase: „Byť ho na sta lidí jedlo, nikdy ho neubude.“

„Toť jsou výborné věci“, pomyslnil si princ. „Ta jich zde beztoho nepotřebuje, a mně budou k dobrému. Aby však věděla, kdo u ní byl, napíšu jí svoje jméno.“ I napsal na spod stolku, kde ty věci stály, své jméno, odkud je, a kdy v zámku byl. Potom políbil spící paní, vzal ptáka, meč, víno a chléb a ubíral se z hradu. V nejbližším městě si koupil koně a jel s dary dále.

Dlouho a dlouho jel, až přijel do města, kde byl veliký zmatek a zběh všeho lidu. I ptá se princ po příčině a slyší, že táhne nepřítel s četným vojskem proti městu, král že nemůže na kvap tolik lidu sebrati, aby se proti němu postavil, a tudy že povstal ten sběh a hluk. I zpomněl si princ na svůj meč a hned se dal u krále ohlásit. Král ho s radostí uvítal, ale nevěřil jaksí, že by mu princ mohl samojediný pomoci. I sebral tedy přece, kde koho mohl, a táhl proti nepříteli. Když byli blízko něho,

princ vytáhl svůj divotvorný meč, máchnul jím třikráte v povětrí a zvolal: „Všem nepřítelům hlavy dolů!“ a hle v okamžení se všechny nepřátelské hlavy po zemi kotálely. S úžasem a podivením hleděl každý na prince, a král ho s velikou úctou a vděčností do zámku vedl, kde se jemu ke cti slavily skvostné hody. Několik dní tam ještě pobyl, a pak bohatě od krále obdarován a vším potřebným zaopatřen, jel opět dále.

Meč ale nechal králi na památku. Zase jel několik dní, až přijel do města, kde byly brány zavřeny. I neviděl ani člověka, a dlouho křičel a klepal, než ho strážníci uslyšeli. S podivením ptal se jich co by to bylo, a ti mu řekli, že panuje v městě ukrutná nemoc, kterou každý, kdo tam přijde, nevyhnutelně dostane; že to již trvá dlouhý čas, a že nikdo pomoci nemůže. Všichni obyvatelé města, král s celou rodinou že jsou nemocni, a proto že tam raději žádného nepouštějí.

„Jen mne tam pusťte, já vám všem pomohu“, řekl princ s důvěrou, a strážníci s radostí učinili, jak žádal.

Jel zrovna ku králi a dal se ohlásit. Všickni vypadali tak bídne, že sotva nohy vlekli. Když před krále přišel, řekl, že má od zlé nemoci dobrý lék a že mu zajisté pomůže. Král jej hned vlídně vítal a mnoho mu sliboval, v skutku-li ho uzdraví. Tu se mu dal princ vína napít, a sotva ho král okusil, byl zdrav. I přišla také královna se svými dětmi, aby též uzdravena byla. A potom když to dal král ohlásit, přicházeli lidé valem do zámku, a každý

zdráv odešel. Byli by ho penězi zasypali, kdyby nebyl řekl, že je sám princ královský a že ničeho nepotřebuje. Ale když odjížděl, musel si přece slůvko klenotů od krále vzít na památku, začez mu na poděkovanou divotvorné víno nechal.

Měl tedy už jen ptáka a chléb. Tu přijel zase do města, a když se ptal v hospodě po jídle, neměli ničeho kromě trochu ovoce a ryb, a vedli nárek, že tam lidé hladem mrou. Při té příležitosti odbyl tedy zase u krále svůj chléb, jímž král hladové město brzy podělil a přece ho nebylo. Zase byl štědře obdarován; ale když odjížděl, nechal tam chléb pro potřebu a byl rád, že nic více nemá než ptáka. Domníval se, že snad už nebude tak daleko od domova.

Tu přijel jednoho dne k městečku a viděl před sebou vystavené lešení. „I koho pak tu asi budou popravovat?“ pomyslí si kníže a schválně zajel do městečka, aby se poptal. Na otázku jeho pravili mu, že tam již asi před rokem přijeli dva princové, kteří mnoho peněz měli, ale všechny je tam prohráli, a ještě od lidí se navypůjčovali; naposledy, když hodně křiku a různic nadělali, že chtěli v noci prchnout, ale že byli chyceni, a že mají teď pro výstrahu utrácení býti.

Princ se ulekl; nebo skoro s jistotou se domníval, že jsou to jeho bratři. Prosil tedy městských pánů, aby ho k odsouzeným dovedli, a tu opravdu poznal, že se nemýlil. Ale bratři ho nepoznali. Ptal se pánů, bylo-li by možná, spraviti to penězi, že jim dá, co budou chtít. Pánům na tom nic ne-

záleželo, ba ještě milejší jim bylo, když dostali peníze; tedy požádali znamenité sumy, kterou princ vyplatil, a pak s propuštěnými bratry odjel. Ale jakmile bratři věděli, kdo je vyplatil, a jak šťastné se bratr s cesty navrací, mrzelo je to, a myslili pořád na to, jak by překazili, aby se s nimi domů nevrátil. Již se k otcovskému městu přibližovali, a ještě se jim nenaskytlo příležitosti, aby ho se světa shladili. Tu přišli do lesa, o kterém dobře věděli, že je tam hluboká vlčí jáma. Lstivě ubohého bratra k ní přilákali a než se nadál, ptáka mu z ruky vytrhli a jeho do jámy vhodili. Potom jeli domů, a otcí řekli, že oni našli ptáka. Král se nemálo ulekl, když se ničeho o svém zamilovaném synu nedověděl. Sám toužebně očekávaný pták nemohl ho potěšit; neboť celý den ani zobáčku neotevřel, ne to aby byl zpíval; nebylo to tedy všechno nic platno.

Zatím princ ve vlčí jámě hladem a zimou na smrt umdlený div si nezoufal. Jak něco zašustlo, křičel, co hrdla měl, ale nic platno; třetí den teprv šel sedlák mimo a zpíval si veselou píseň. Jak to princ uslyšel, volal na něj, a na štěstí sedlák křik zaslechl. Přikročil k jámě a když viděl, že je to člověk, byl hned povolen a starostliv, jak by mu tam odtud pomohl. Snesl hole a provazy a když je navázal, spustil je dolů, a princ se po nich nahoru vyšoupal.

„I ty milý Božíčku, jak pak jste se tam dostal?“

„Neptej se, příteli, a raději mě doveď někam, kde bych se ohřál a najedl! Jsem již celé tři dni v té díře.“

Ochotně ho sedlák do svého příbytku zavedl, který byl nedaleko od té jámy, a tam ho vším zaopatřil. Teprv když se nasýtil a vyspal, pověděl sedlákovi o svém neštěstí.

„Toť jsou bohaprázni lotři, ti vaši bratři“, řekl dobrý sedlák, když všecko vyslechl; „a jak se váš ubohý otec bude rmoutit, kde jste asi zůstal! Nejlépe uděláte, jak se jen trochu zotavíte, když půjdete do města.“

To také učinil, a sedlák šel s ním. Jakou tu měl otec radost, když svého miláčka spatřil! Vypravoval mu hned, že mu synové ptáka sice přinesli, ale že nezpívá; princ neřekl ani slova, co se s ním stalo a co mu bratři udělali; také tomu sedláku zapověděl, aby o ničem ani zmínky nečinil. Potom žádal, aby mu ptáka ukázali, a když mu klec přinesli, zavolal na ptáčka, který jak známý hlas uslyšel, radostně poletoval a zpíval, čemuž se všickni podivili vidouce, že ptáčkovi živá krev z ústek kape. Princ chytil krvavé kapky do zlaté nádoby a donesl je otcí. Ten sotva jich několik užil, byl hned mnohem zdravější, a za krátko docela zdráv. Tu žehnali lidé dobrého syna, ale druhým dvěma nikdo nic dobrého nepřál. Oni sami měli dosti strachu, že se na nich bratr pomstí, ale toho on neudělal; ani slovem se jim o ničem nezmnínil, ačkoli měl právo, jakkoli je potrestat. Ale co přišel domů, byl vždy smuten, nejraději sedával ve svém pokoji a bavil še s ptáčkem anebo chodil na lov. Nemohl na svou krásnou princeznu zapomenout; často si přával otec, aby se oženil:

on ale nechtěl a posléze si umínil, že se nikdy nezasnoubí.

Krásná princezna, když kníže ptáka odnesl, probudila se; neboť s tím ptáčkem byla kletba od ní vzata, ale nevěděla nic o tom, co se s ní stalo ani kdo u ní byl. Spolu s ní probudili se i její v zámku zaklení lidé. Když se poohlídla, bylo jí to divné, kam se ty tři věci, meč, chléb a víno, poděly a kdo ptáka odnesl. Později shýbla se náhodou pod stůl a četla jméno princovo, kdy tam byl a proč. Tu chvíli si také umínila, že ho vyhledá. Poručila svým lidem, aby všecko na cestu připravili. Za několik dní bylo všecko pohotově, a ona odjela s velikým průvodem; správu zámku svěřila několika věrným služebníkům.

První město, kam přišla, bylo, kde princ meč nechal. Jak tam přijela, hned jí o tom divotvorném meči vypravovali. I byla ráda, že přišla na stopu, a dala se u krále ohlásit, žádajíc ho, že se jí meč ze zámku ztratil, aby jí ho vrátil. Když to král uslyšel, nemeškal dlouho a hned princezně meč vydal. Potěšena odjela dále. V druhém městě, do kterého přišla, našla víno a v třetím chléb, a oboje jako meč jí vrátili.

Naposledy přijela až do toho města, kde hledaný princ bydlel. I poslala hned ku králi s žádostí, aby k ní odeslal syna, který ptáka ze zakleného zámku odnesl. Nevěděla, že má král tři syny, a král nevěděl, že nejmladší syn ptáka odnesl. Řekl to tedy dvěma starším. Tito myslíce, že snad u princezny milosti dojdou, ba že si jednoho z nich

za manžela vyvolí, šli k ní bez meškání. Avšak toho pykali. Jak k princezně přišli, podivila se, že jdou dva; ale jak se začala na meč, víno a chléb vyptávat a oni o ničem nevěděli, poznala, že jsou šibalové, a trestem jim zahrozila. Tu teprve vyžradili, že nikoliv oni, ale bratr jejich ptáka přinesl.

Princezna dala jich zatím svými služebníky stříci a poslala pro nejmladšího. Silně mu srdce bilo, když k ní vešel a ona mnohem krásnější než prvé mu vstříc vyšla. Klekna před ní, žádal za odpuštění, že ji oloupil o divotvorný meč, víno a chléb a zázračného ptáka. Před sedmi lety přál si slyšeti od ní jen jedinkého slova, a nyní se prvního bál. Ale nebylo přísné; nebo se princezně krásný jinoch zalíbil, a byla ráda, že ji posud miluje a věren jí zůstal. Odpustila mu všechno, a on jí pak vypravoval, jak se všechno událo. Tu teprv poznala ničemnost bratrů jeho. Ani slova nemluvic, nechala prince ve světnici, vzala meč s sebou a šla ke druhým princům. Jak tam vešla, třikráte mečem nad hlavou máchnula, třikráte se jí ústa pohnula, a dvě těla bez hlavy ležela jí u nohou. Služebníkům poručila, by těla odklidili; pak se vrátila zase ku svému ženichu, ale nic mu o bratřích neřekla.

Potom šli oba k starému králi. Král nevěda, co se s jeho miláčkem bylo událo, s velikou radostí syna a nevěstu uvítal. Když mu princezna všechno vyprávěla, ustrnul nad nezbedností druhých synů a byl hnut dobrotou nejmladšího, a rád sňatek jeho požehnal. Co se s druhými syny stalo, nebylo známo; neboť princezna řekla, že utekli. Za několik

dní se slavila svatba mladých zasnoubenců. Nebylo v celé zemi ani jednoho člověka, který by byl dobrému princovi štěstí nepřál. A také se mu až do smrti s krásnou manželkou dobře vedlo.

5. Berona.

Byl jeden král, a ten král měl velikou a krásnou zahradu, které snad nikde rovné nebylo. V té zahradě byl vysoký a rozrostlý strom, rovný jako jedle, krásný jako lípa. Ať přišel do zahrady, kdo přišel, každý nejprv naň oči upřel a nevěděl se naň dosti nahledět. — Pro jeho krásu i sám král často si jej obhlížel se všech stran a nikdy se jeho krásy napatřit nemohl. I povídá si jednou: „Už bych jen rád věděl, jak tě jmenují a nosíš-li jaké ovoce. Sám si dost hlavu lámu a nic vymyslet nemohu, proč při své kráse od tolikých roků žádného ovoce nenosíš? Za mnoho bych nedal, kdyby mi někdo oznámil, co je to, jak je to s tebou.“

V myšlenkách odešel ze zahrady, ale vždy mu v hlavě vrtalo, jak by se čeho o tom stromě dovědět mohl. Konečně mu přišlo na rozum, či by mu to moudří lidé povědět neznali.

Dal povolati z celé krajiny moudrých lidí, zahradníkův i hadačův. Když se sešli, zavedl je do zahrady k tomu stromu, řka jim: „Moji milí lidé, od mnoha roků tento strom tu stojí, roste a ovoce nemá; rád bych věděl, jaký je to strom a ponese-li ovoce?“

Ti moudří lidé, hadači a zahradníci žasli nad tou krásou, obzírali jej se všech stran, ale na

královu otázku nevěděli odpovídat, až se tu přibelhal starý, o hůl opřený člověk. Ten z pomezí druhých vykročil a před krále se postavil řka: „Darmo si rozumy hubíte, to uhodnout nelze, ale já vám o tom divném stromě něco povím.“ — Všickni natrčili uši a stařeček vypravoval dále. „Za mého malička rozprávěl mi starý člověk, že tomuto stromu snad v celém světě rovného není a že také ovoce nosí, jakého lidé ještě nevidali. Před půlnocí se pučí, po chvílce kvítne, a zas po chvílce zlaté ovoce dozrává. O půlnoci ho kdosi obírá — já nevím kdo.“

Všickni hleděli na starce s podivením, král s vyjasněnou tvář. „Když je tak“, praví na to král, „dám ho hlídat. Strom je můj a se svého stromu mohu i ovoce obírat, v tom mi snad nikdo bránit nebude. Tak udělám.“

Královští tři synové stáli u otce a čekali, co dále řekne; ale král přímo k nim se obrátil a pravil jim: „Synové moji, nyní o tom přemýšlím, kdoby se na to hlídání dát mohl. Vy jste mi nejvěrnější, jste hodní, rezcí šuhajci, či by se z vás některý na to nedal?“

„Já se na to podberu“, pravil nejstarší; „snad ho přece uhlídám a na ukázkou vám jedno ovoce donesu.“

„Nuže synu můj, když se na to podbíráš, jen se statečně zachovej!“ řekl mu otec.

Přišel večer. Nejstarší králův syn nazval si druhův, nabrali si pečeně a vína, aby jim veseleji bylo a by také nezaspali; tak připraveni vybrali se

do zahrady pod strom. Naložili si oheň, jedli, pili, smáli se, veselili, tak že jim sen ani na oči nepřišel. — Před půlnocí obzírají strom, najdou puky; po chvíli se opět dívají, tu se rozvíjí květ, a po chvíli místo květu malé bleskové bobulky viděli. Bobulky videm očima rostly a krásná zlatá jablíčka jako hvězdičky po stromě se lihotají. Všickni hledí na strom, sotva že dýchají. „Jenom ještě jako mák čekajme, až dozrají“, šeptal princ. Zblížila se půluoc; každý se ke stromu tlačil, aby se nahoru vyšplhal a jablko utrhl; — tu — hle — blesk, třesk, vichor, hřímavice a strašlivý liják, tma a mrákota jako v rohu, nejinak bylo, než jakoby se svět převrátit měl. Hlídači nevěděli kde jsou, co jsou od strachu. Po chvílce se bouřka utiší, liják přestane, a na nebi se měsíček s hvězdičkami ukáže. Hlídači dívají se na strom, o jablkách ani znaku. „Nuže, vidíte-li“, pravil syn královský, „že je jakási mamona do jednoho v té hřímavici obrala. Či to člověk slýchal!“ Ale darmo bažili za jablky, jablek nebylo.

Ráno vyhledal král svého syna, sotva se roz-břeskovalo. Nemohl se ho dočkat, až ho viděl konečně pomalu přicházeti. Jak viděl, že nic neneše, tu mu srdce odpadlo. „Kýhože výra, synku, vždyť ty nic nenešeš?“

„No nic“, pravil syn a všecko otci pověděl. Otec se ho na vše ptal, jak strom kvete, jaké má ovoce, a jen litoval, že mu ani jednoho jablka nenechali a všechny obrali. „Já bych přece jen rád jednou ve svém životě to utěšené ovoce viděl.

Kdyby se jen někdo našel, coby ho uhlídal.“ — Tu se ohlásil prostřední jeho syn, že on druhou noc hlídat bude. — „Nuže, jen toho zkus, ale směle a opatrně, ne jako tvůj bratr“, řekl mu král. Prostřední syn se sotva večera dočkal. Hned si také dal do zahrady nanosit vína a pečeně a s druhy svými se tam vybral, jako jeho bratr. — Naložili oheň, veselili se, popijeli, jako mladí lidé. „Bratrové“, povídá královský syn, „třeba se nám postarat, abychom odtudto darmo neodešli. Já tomu, kdo první zlaté jablko utrhne, tento svůj drahý prsten dám!“

„Když je tak“, pravil jiný, „já mu dám svůj palaš zlatý.“ — „A já čapku s drahým pérem“, pravil třetí. — „Stojí, stojí“, řekli všickni a složili na hromádku prsten, palaš i čepici s pérem tomu, kdo první jablko se stromu snese. Půlnoc se blížila, strom pučel, kvetl, odkvetl, a ukazovaly se blyskavé bobulky. Ty rostly, rostly, a již bylo vidět jablíčka, jak se mezi listem lihotají. Družina se ke stromu tlačila. „Počkejte, ať ještě za máček dozrají“, šeptal princ; ale po chvíli sám, nemoha se dočkat, kázal: „No, nyní bratrové, kdo dřívě?“ Všickni jako splašení hnali se ke stromu s rozpjatýma rukama. Tu je zarazí neobyčejná zima, až jim tváře opekaly; pod nohama měli kluzký led, že za každým krokem na zem padali, tma je zavalila a zima je tak pronikala, div nezkréhli.

Tato nechvilu dlouho netrvala; tma pominula, oteplilo se, led zmizel, a na jasném nebi se měsíc s hvězdičkami ukázal. Chlapci dívají se na strom,

tu ani jedinkého jablíčka. „Nuže, bratrové“, pravil královský syn, „co z toho bude? To se přece nikomu nestalo, co nám. Jaká to bída na nás přišla!“ Daremné bylo všecko jich usilování. Reptajíce posbírali svoje věci a odešli ze zahrady. Král jich už čekal. V noci ani odpočinku neměl a na jisto myslel, že mu druhý syn žádost vyplní. — „No, co tam, synku?“ ptá se král syna. — „A věru nic“, odpoví syn, „měli jsme na půlnoc zimou zahynout a na ledě údy polámat.“

Král nevěděl, kde se od divu poděť — a ustavičně hlavou kýval. Viděl, že je vše namahání darmo. „Nech si rodí, komu chce!“ pravil posléze, „vidím, že je všecko darmo.“ — Tu se ohlásí nejmladší syn královský, krásný to, utěšený šuhaj, že on půjde hlídat. „Dej si pokoj, synu, vždyť vidíš, jak se bratrům vodilo“, řekl král.

„Když se jim zle vodilo, snad se mně vydaří“, odpověděl syn. Před večerem se vybral do zahrady, ale sám. Nic nevzal s sebou, jen píšťalu, na kterou si obyčejně hrával. Celá rodinka ho provázela a žehnala. — V zahradě nedaleko stromu se postavil. Večer byl tichý, že se ani lístek nehýbal. Začal si pískat, nejprv pomalu, potom rychleji a rychleji; tu si pískal, jakoby o něco prosil, tu jakoby mu srdce pukalo, tu jakoby si smělosti dodával, a zase jakoby mu veselost v žilách hrála. Vrchy a doliny se mu ozývaly. Tu se najednou blíží půlnoc. — Strom pučí, kvete, po květu zjeví se zlaté bobulky, a z těch vyrůstají zlatá jablíčka. Královský synek se díval na strom, ale nepřestával pískat, a čím

déle se na krásné ovoce díval, tím krásněji mu pšštalka vyrážela. O půlnoci náhle přiletí na strom krásná, zlatá paní, v bílých šatech oblečená a s ní přiletělo padesát pěkných děvčat. Začaly sbírat jablka. — Královský synek hledí, hledí a nemůže s té zlaté paní oči spustit, nikdy podobné krásy neviděl! Přestal pískat, ba přestal i dýchat, jen se díval. — Zatím děvčata a paní jablka posbíraly a když je měly posbírané, spustila se zlatá paní rovno se stromu k pěknému královskému synkovi. Stál před ní jako zakletý, nevěda, čím je. Zlatá panička se na něho usmála, uklonila hlavu a pravila sladkým hlasem: „Těžká věc to bylo vykonat, co's ty vykonal; tvá pšštalka vyzradila tvoje nevinné, dobré srdce, a jen tobě jsem mohla ustoupit. Poslyš, dosud já jsem chodila zlatá jablka obírat, ale nyní došlo na tebe. Já jsem obírala o půlnoci a ty je budeš obírat o poledni.“

Královskému synu se oči zjiskřily, duše mu jásala. „A kdo jsi ty a kde byváš?“ ptal se jí.

„Beronou mne volají, v černém městě byvám.“
Řekla a zmizela. — Královský syn stál jako sloup; nespouštěl očí s místa, kde zlatá panička stála. Žal ho zašel, když viděl, že je sám, a smutně si její slova opakoval. Když se rozbřeskovalo, upamatoval se, že má jít k otci. Rád měl otce a proto se ponáhlel, aby ho potěšil. „Dohlídal jsem, dohlídal, a všechno vím!“ volal z daleka.

„A kde že ti jablka?“ ptá se otec.

„Jablek nemám, ale budu mít každý den“, odpověděl syn. Krásné zlaté děvče, volá se Berona,

je vždy o půl noci obíralo, ale nyní mi kázalo, abych je já o poledni obíral.“

Otec hlavu radostně zdvihl, syna po tváři hladil, a téměř si poskakoval jako veselý člověk. Jak zlatá panička řekla, tak bylo; královský syn každé poledne jablka obíral a otcovi je nosil.

Půl roku bylo, jak bylo — ale po půl roku začínal býti nejmladší synek královský zamyšlen, práce ho netěšila, jídlo mu nechutnalo, nic ho netěšilo, postával rád pod stromem, myslel na zlaté děvče, myslel o ní ve dne v noci. Cítil, že by dobře bylo, kdyby šel Beronu hledat. Oznámil to otci. — „Dobře, můj synu“, řekl otec, „vidím, že za Beronou teskníš a nikde stání nemáš. Jdi s Bohem, rád tě na cestu vypravím.“ — Synek kázal zbroj připravit, vybral si sluhu, nabrali potravy, sedli na koně a dali se na pochod. Horami, poli, vodami, přes mnohé krajiny křížem krážem pochodili svět, ale o černém městě a o zlaté panně Beroně ani chýru ani slychu. Na dlouhé té cestě se vytrávili, že nic více neměli, než každý svého koně a šavli. Tu v té úzkosti, co si dále počnou, přijeli k zámku. I spěchali k němu, domnívajíce se, že tam někoho najdou, u něhož by se poptali na černé město a cestu k němu.

V tom zámku bydlela Ježibaba,¹⁾ matka Beronina. — Ježibaba je viděla, jak do zámku vjížděli, i hned jim v ústřety šla, přívětivě je vítala a žádala si vědět, proč přišli.

---

¹⁾ zlá čarodějnice.

„Rádi bychom věděli“, řekl královský syn, „zda tu neslychat o černém městě a o zlaté Beroně.“

„Ba věru slychat, děti moje“, odpověděla Ježibaba. „Tu najdete, co hledáte. Berona každý den tu do mé zahrady o poledni chodí, a tam ji můžete i vidět, líbí-li se vám.“

Ježibaba badala, že to bude námluvčí, proto se tak pěkně přihovořila; ale více na sobě znáti nedala. Poledne se blížilo a královský syn se vybral do zahrady. Ježibaba na všecko pozorovala, a jak se trochu vzdálil, zavolala tajně sluhu, na vše se ho vyptala, a že, je-li to ten král, co Beronu na zlatých jablkách dostihl? Sluha přisvědčil. „No“, praví mu Ježibaba, „na tuto písťalku, a jak zahledneš Beronu, zapískej na ni, aby tvůj pán tím rychleji k ní běžel. A nyní jdi za pánem a vykonej, co ti kážu.“

Netrpělivě projížděl se královský syn po zahradě sem i tam, díval se na vše strany, ale nemohl se dočkat Berony. Tu v právě poledne zahledl ji sluha mezi stromovím, jásala se jako slunce. Ihned zpomněl na Ježibabin příkaz, vzal písťalu, zapískal, a v tom okamžení pán jeho tak tuho zaspal, jako by ho zařezal. Zlatá Berona k němu přikročila, dlouho se mu do očí dívala, ale když viděla, že se neprobouzí, odešla. — Jak odešla, pán se probudil, a sluha mu vyprávěl, že Berona u něho byla a právě odešla, než se měl probudit, ale o písťale nic neřekl. I nevěděl královský syn, má-li se mrzet na sebe, že zaspal, či na sluhu, že ho nezbudil; všecek byl domrzen.

Na druhý den, když královský syn do zahrady přišel, opět Ježibaba na sluhu pozor dávala a vyhlídnuvši si chvilku s ním se radila a dala mu opět píšťalku. Zalíbila se na nic hodnému chlapu Zlatá Berona; i bylo mu tedy vhod, že pán spí, a on že na ni může hledět. Sotva že viděl skrze stromoví její tvář se jásat, zapískal a pán okamžitě usnul. Berona se zase dlouhou chvíli naň dívala, i mrzelo ji, že ho opět spícího našla, než neřekla nic a odešla. — Jak odešla, pán se probudil; ale když mu sluha vše vyprávěl, div si vlasy nerval a sluhu div nezbil, proč ho nezbudil. Ještě se těšil na třetí den. — Ale což když i třetí den Ježibaba se sluhou se umluvila, a ten rád se na to dal pána svého ošálit. — Jak Beronu spatřil, zapískl, a pán i po třetí usnul jako snop. Berona k němu přistoupila, žalostně se naň dívala a plakala, ale on se neprobudil. Dlouho se nemohla odloučit, ale na konec přece se od něho obrátila, sluhovi pak takto pravila: „Pověz svému pánovi, aby ti klobouk o klínce níže zavěsil, že mne jen tak dostane.“ — V tom zmizela, a pán se probudil. Ihned se ptal sluhy, zda-li tam zlatá paní byla a slyše, že tam byla a co mu vzkázala, padl do hrozného zármutku. Vida, že u Ježibaby nic nepořídí, odešel a cestou přemýšlel, co poslední slova Beronina asi znamenají. I přemýšlel dlouho, až mu přišlo na um, že sluha na zradě stojí. I tu se rozpálil hněvem, uchytíl šavli, máchl sluhovi po hrdle, a mžikem mu hlava odletěla. Země tělo jeho pohltila.

Královský syn, nevěrného sluhy jsa sproštěn,

sám chodil horami, dolinami, rudnými cestami, kam ho oči vedly. Tu slyší strašný křik, že se až hory rozléhaly. Jde za křikem a přijde na loučku, na které se tři obři o plášť, papuče a karabáč hádali.

„Bůh dej štěstí; co se tak trháte?“ pozdravil rozpajedené obry.

„Těžko se netrhat, když žádný ustoupit nechce“, zvolali obři všickni najednou, div ho neohlušili.

„Neskřečte všeci, jeden rozprávěj, a vy mlčte“, kázal královský synek.

„Nuž, poslyš tedy. Tento plášť, tyto papuče a tento karabáč jsme po otcovi zdědili a je to vzácné dědictví. Kdo se do pláště zakroutlí, toho nikdo neuvidí; kdo papuče obuje, toho hned tam odnesou, kde jen chce; kdo tímto karabáčem pleskne, hned je tam, kde si zamyslí! Těmito věcmi bychom se měli podělit, ale každý chce mít i plášť i papuče i karabáč, a proto se trháme.“

„Ale jste vy blázni“, praví jim královský syn, „já vás na skutku dobře podělím, jak přivolíte. V tom je pravda, že by nejlepší bylo, kdyby se to dědictví jednomu z vás dostalo; a když je beztoho každý chce mít, dobře, ať všecko dostane jeden. Ale jak! Nuže, vyjděte tamto na ten vrch, věci tu nechte, a který nejdřív sem přiběhne, dostane všecko. No, či se vám to líbí?“ — Blázni obři přivolili a šli všichni tři na ten vysoký vrch.

V tom chytrý královský syn přehodil plášť přes sebe, papuče obul a karabáčem švihnuv, pravil:

„Chci býti před černým městem, kde bývá zlatá Berona!“ a v tom okamžení ho do povětrí zdvihlo, letěl nad vrchy, krajiny a vody, až se octnul před branou černého města. Shodil hned plášť i papuče a karabáč odhodil. Jedna z těch pěkných padesáti děvčat, co s Beronou přilétaly jablka obírat, právě se tam nedaleko motala. Jak spatřila královského syna, běžela hned své paní to oznámit. Berona nechtěla uvěřit, myslela, že se k ní nikdy nedostane, poslala druhou, třetí z panen, ale když všechny jednoduše tvrdily, že je to on, tu k němu pospíchala, by ho vítala. — Spolu s ní přihnali se za královským synem i ti tři obři. „Sto okovaných!“ zařvali jedním hlasem, „sem plášť, papuče a karabáč!“ — Královský synek jim to hodil a pěkně jim poděkoval. Bez jejich bláznovské hádky nebyl by se dostal ke zlatému svému děvčeti. Ta si ho zavedla do svého zámku a udělala ho pánem nad sebou i celou krajinou. Kdyby byli neumřeli, mohli žít ještě!

---

6. O třech zhavranělých bratřích.

Byla chudobná matka a měla tři syny a maličké děvčátko; chlapci byli již hodní výrostkové, ale děvčátko bylo ještě maličké, ani neběhalo, ani nemluvalo. Za to nadělali chlapci více křiku; byli svéhlaví a rozpustilí, jak obyčejně chlapci bývají, matka nestačila jich rozsuzovat a nestačila pozor na ně dávat. Kde jaká škoda, kde jaký křik se strhl, zajisté její chlapci při tom byli; a když jich

z domu pustit nechtěla, dům div vzhůru nohama neobrátili, takové caparty tropili. Ani rady si už s nimi nevěděla. — Jednou pekla chléb; její tři synkové ustavičně za ní lezli, hněvali ji, za sukni ji tahajíce, aby jim už dala toho chleba. Již ji všecka trpělivost pomíjela; říkala jim, že dostanou, až bude upečen, ale to bylo tak, jako když hrách na stěnu hází, oni přece škemrat nepřestávali, a při tom se prali jeden s druhým a pod nohama se jí pletli. Nevědouc již, co s nimi počít, vyškrábala z díže kus těsta, rozválela je, jen tak před ohněm v horkém popele na rychlo upekla, upečenou tu posušku na tři díly roztrhla a hodila ji těm chlapcům, říkouc všecka rozhněvána: „Tu ho máte, bodej jste zhavraněli!“ — Sotva ta slova dořekla, chlapi se proměnili v havrany a ven dveřmi uletěli.

Jak to matka viděla, přešel ji všecek hněv, i rozplakala se pláčem usedavým a lomila rukama nad neštěstím svých synů, jež jim těžkým svým zaklením způsobila. Srdce jí hryzla lítost a bolest a nebylo dne, aby nebyla synů svých oplakávala.

Léta přešla a o synech ani vidu ani slychu. V domě bylo sice ticho, ale v duši matčině byl věčný nepokoj a zármutek. Zatím vyrostlo děvčátko, stala se z ní hodná dívka, krásná, utěšená, bílá jako labuť, červená jako růže, že jí daleko nebylo rovné. Byla veselá, kde se obrátila, vše se usmívalo, byla milá, kam přišla, rádi ji viděli, byla i pracovitá, matčina to pravá ruka. A že děvče tak spokojené a milé bylo a matku milovalo, matka ukřý-

vala před ní svůj žal nechťic, aby se dověděla, že kdy jaké bratry měla.

Než děvčeti mnohdy bylo divno, proč bratra nemá, kdežto jich družky její i po několika mají. Ptala se na to jedenkrátě matky, ale ta si vzdychla, rozplakala se, ale odpovědi nedala. — Ptala se jiných lidí, a ti pověděli jí, že měla bratry tři, ale že se jedenkrátě ztratili a od té doby že není o nich památky.

Jak to děvče slyšelo, běželo k matce. „Ach, mamičko má,“ povídá, „lidé povídají, že jsem měla tři bratry; povězte mi, kde se poděli?“

„Dívko má, ti šli světem!“ odpověděla matka, a slzy ji polily.

„Nuž, a nač šli světem? kam odešli, a kdy? — či se už nevrátí? Přece mi už jenom povězte, co a jak se s nimi stalo?“

„Ach, dívko má, co a jak se s nimi stalo!“ vzdychla matka, a tu teprv vyrozprávěla děvčeti všecko, jací byli a kterak jich v hněvu zaklela, aby zhavraněli, a že budou muset světem litati, dokud jich nevysvobodí, kdo jim po krvi nejbližší.

„Uspokojte se, drahá máti“, pravila dcera matce, „nejbližší rodina jsem já. Já půjdu, máti má, půjdu, vybledám jich a vysvobodím, co by mi to jak těžko padlo.“

„Ach, dívko má, nestroj se tak, nestroj, nebo se nadarmo strojíš. Vždyť jich nenajdeš, co kolikero krajin pochodíš. Pánbůh ví, kde ti lítají. — A mne bys na staré dni tak zanechala, beze vší ochrany?“

„Nelitujte, máti, že vás zanechám. Mně je souzeno, bratry své vysvobodit, a já jich vyhledat a vysvobodit musím, co by hned v sedmdesáté krajině létali“, odpověděla dcera matce a nedala se odmluvit, nedala, až na konec matka do sti nerada přivolila a po několika dnech na cestu ji vypravila, napekši jí dobrých postruhníkův.

Děvče si postruhníky svázalo do uzlíka, ustrojila se do nových šatů, uzlík přehodila si na záda, rozloučila se od matky a šla ve jménu Božím, kam ji oči vedly a nohy nesly.

Šla dlouho horami, dolinami, pustými cestami, a co z domu vyšla, s člověkem se nepotkala. — I přijde tu konečně k Měsíčkově materi. „Pánbůh dej štěstí, paní matko“, poklonila se jí pocesná.

„Pánbůh dej, dívko má, i tobě“, odpověděla jí stařena, „a kde ses tu nabrala, vždyť tu neslyšet ani ptáčka, ani zpěváčka, ne že by to člověčka.“

„Ach, kde jsem se nabrala! Přišla jsem se vás optat, zda byste mi něco povědět nevěděli o třech havranech, mých zakletých bratrech.“

„O třech havranech, tvých zakletých bratrech, ti já, dívko má, povědět nevím; ale počkej, až můj syn domů přijde, snad on bude vědět. Ale, abys nějak zle nepochodila, skryj se tuto pod koryto, ale že se ani nepohni, nebo by tě mohl i sníst, kdyby tě uviděl.“ — Děvče vtáhlo se pod koryto a sedělo tam tiše, ani nehleslo.

Po nějaké chvíli se Měsíc domů vrátil, ale jak do jizby vstoupil, hned zvolal na matku: „Mamo, fuj, člověčina tu smrdí, sem s ní, ať ji sním!“

„Ach, kdeže by se ti tu člověčina vzala, vždyť víš, že k nám nikdo nechodí, to se ti jen tak vidí, že jsi v noci tuho svítil. Na, tu máš večeri, najez se a potom si oddechni, nebo ses ukonal.“

Měsíc matčinými slovy uspokojen sedl a jedl. Jak se najedl, zdřímł; aby tím dříve zaspal, matka mu v hlavě vískala. Zadržimł — a tu ho matka trochu za vlasy zakrálala. „Mamo“, probudil se rozmrzen, „co mě tak kváčete?“ — A matka mu odpověděla: „Byla jsem sama trochu zadřímala, a tu se mi snilo, že kdosi zpytoval, neviděl-lis tří zhávranělých bratrů?“

„Ej, šlaka viděl! Slunce lépe vidí, to je mohlo dřív uvidět.“

„No tak si jen spi“, uchlácholila ho matka.

Když se měsíček vyspal, šel zase do cesty a matka radila krásné pocestné: „Dívko má, tu se nedoptáš, ale jdi s Bohem dále touto dolinou po tom potoku, tam najdeš slunečkovu matku, snad ti její syn něco poradí.“

Šlo děvče onou dolinou, bloudilo lesem velmi dlouho až se přece jen dostalo k Sluncově mateři.

„Pánbůh dej štěstí“, poklonila se jí pocestná.

„Pánbůh dej, dívko má, i tobě! A kde se's tu nabrala, vždyť tu neslyšet ani ptáčka, ani zpěváčka, kdežeby to človíčka?“

„Ach, drahá paní matko! Přišla jsem se vašeho syna optat, zda by mi nevěděl něco povědět o třech havranech, mých zakletých bratrech.“

„O třech havranech, tvých zakletých bratrech bude-li vědět, ti já povědět nemohu, ale se ho

optám. Ale abys nějak zle nepochodila, skryj se tuto pod koryto, nebo by tě mohl i sníst, kdyby tě uviděl.“

„Ach, paní matko, jen se už smilujte nade mnou, skryjte mne někde, kde bych byla bezpečna.“ — Matka ji skryla pod koryto. — Sotva ji skryla, Slunce přišlo a hned na matku volalo: „Mamo, člověčina smrdí, dejte ji sem, ať ji sním!“

„Ach, synu můj, kde by se ti sem člověk dostal, to se ti jen tak vidí, že tuho svítil ve dne. Tu máš večeri, najež se a lehni si, neboť se's ukonal.“ — Slunce dalo se matčinými slovy uspokojiti, naježlo se a po chvíli zdřímlo. Aby tím dříve zaspalo, matka mu v hlavě vískala; jak usnulo, zakrákala ho matka za vlasy. I probudilo se a rozmrzeno obořilo se na matku: „Ej mamo, co mne tak kváčete?“

„Vždyť jsem tě já nechtěla, ale jsem byla i já zdřímmla a tu se mi snilo, že se kdosi ptal, neviděl-lis tří zhavranělých bratrů?“

„Kdež bych je viděl, vždyť já do každého kouta nesvítím; ale větrík, ten všechno prodouchá, ten bude o nich spíše vědět.“ — V tom zase Slunce usnulo a spalo až k ránu.

Ráno vydalo se na cestu; jak odešlo, matka zbudila pocestnou a pravila jí: „Dívko má, můj syn nevěděl nic povědět, ale se ti kázal u větríka ohlásit, že ten bude vědět. Jdi teda k němu — vidíš li, za tam tím vrchem bývá.“

Matka Sluncova děvčeti cestu pěkně ukázala, vyprovodila ji, a děvče zase přes doly a lesy

k Větrově matce pospíchalo, až se k ní na ostatek dostalo.

„Pánbůh dej štěstí, paní matko!“ poklonila se pocestná.

„Pánbůh dej, dívko má, i tobě!“ děkovala se jí Větrova matka. „Vítej! kde se's tu nabrala, vždyť tu neslyšet ani pláčka, ani zpěváčka, kdežeby to človíčka.“

„Ach, přišla jsem se vašeho syna optat, neslyšel-li kde o třech havranech, mých zakletých bratrech?“

„O třech havranech, tvých zakletých bratrech? Dobře; optám se ho, až domů přijde, snad bude vědět. Ale, co tu s tebou? Abys nějak zle nepochodila, mohl by tě i sníst, až přijde.“

„Tak mne už jen, má drahá paní matko, nějak zachraňte, kde by mne neviděl“, prosila pocestná.

I skryla ji matka Větrova pod koryto a přikázala, aby se ani nepohnula.

Větrík přišel domů, všecek vydýchan, — jak domů přifučel, volal na matku: „Mamo, mammo, člověčina smrdí, sem ji, ať ji sním!“

Matka k němu přiskočila a pěkně se k němu majíc, pravila: „Ach člověčina, kde by se ti tu vzala, to tě jenom ten lidský dech zaráží, kterého se's nadýchal. Tu máš večeři, co jsem ti připravila, najez se a potom si lehni, abys si oddechl.“ — Po těch slovích předložila mu upečeného vola a vědro vína, a Větrík se upokojil. Když se byl najedl a napil, pobídla ho matka, aby si lehl: „Ukonale's, synku, pojď, lehni si, povískám ti trochu.“ —

Vískala mu, vískala, a když zadřímł, potáhla ho za vlasy. Větrík se z dřimoty protrhnul a zle se na matku obořil, že ho škube. „No, jen se utiš“, řekla mu matka, „vždyť jsem byla i já zdřímła, a tu se mi snilo, že se kdos zpytoval, neviděl-lis tří zhavranělých bratrů?“

„Ba, viděl jsem je; na skleněném zámku bývají, tam je každý den vidím obletávat“, zabručel Větrík, obrátil se na druhý bok a spal dále.

Když se vyspal, odešel zase douchat po světě. Matka jeho zvolala pocestnou z pod koryta a takto jí pravila: „Dívko má, ty se's na mnoho vzala. Tvoji bratři jsou na skleněném zámku, a skleněný zámek je tam za těmi horami. Ale nevím, jak se naň dostaneš. No, ale počkej, upeku ti ptáčka, toho cestou sníš, ale si kostečky z něho dobře poodkládej. Jak přijdeš pod zámek, z těch kosteček si uděláš žebřík a po něm lez vzhůru ku svým bratrům.“

Pocestná se za dobrou radu pěkně poděkovala, a když se ptáček upekl, vzala si ho a šla dále. Šla opět hustým lesem, pustými cestami, kudy ji byla Větríkova matka ukázala, a cestou okusovala kostičky z ptáčka a pak je do zástěrky ukládala. Po dlouhé chůzi přišla na skleněný zámek.

Zámek ten byl velký, krásný, byl hladký a průhledný jak oko. Cesty nebylo naň žádné, pocestná by se naň nebyla nikdy dostala, kdyby nebylo kostiček. Ty před sebou kladla jednu nad druhou, a tak po nich nahoru vylezla jako po žebříku, a oknem se šťastně dostala do zámku.

Vkročila do krásné světnice a viděla státi

uprostřed pokrytý stůl a na stole pro tři osoby připraveno. „To je večeře mojich bratrů“, pravila sama sobě, „už nezdalouho přijdou!“ I přikročila k jednomu talíři, trochu z něho ujedla a potom se skryla pod postel.

Za chvíli bylo slyšeti šum křídel, na okno sedli tři havrani, ale v tom okamženi, jak na okno sedli, stali se z nich pěkní tři mládenci, kteří do světnice poskákali a za stůl se posadili. Jak sedli, zvrtili se všem talíře. „Hop!“ praví nejstarší, „tu je kdosi z naší rodiny; a mně i polévky kdosi ujedl!“

„Ale co by to tam, plotky, kde by se ti tu vzal“, pravili mu bratři a pokojně dali se do jídla jako jindy. Nejstarší se sice ještě dlouho přel, že musí někdo v zámku býti, strojí se také, že se po večeři podívá, ale po večeři se mu chtělo spát, ráno zapomněl a po snídani s bratry odletěl.

Děvče zůstalo po celý den ukryto; když se k večeru blížilo, stál tu náhle stůl pokrytý a na něm pro tři osoby bylo připraveno. I přistoupila ke stolu, ujedla trochu z jednoho talíře a trochu vína upila z poháru, pak se zase vtáhla pod postel. — Za chvíli bylo slyšet třepetání křídel, bratři se vrátili, sedli na okno, a v mládence se proměnivše do světnice poskákali a za stůl posedali. — Jako první den, tak i druhý den se jim talíře zvrtily. „Eh“, povídá prostřední bratr, „přece si ty, bratře, včera darmo nehovořil, že tu kdosi z naší rodiny být musí. A hle, i mně polévky a vína chybí. Až se najím, však ho vynajdu, kde je a kdo je.“ —

Nejmladší mu to vymlouval, ale on si to nedal vymluvit a strojil se, že půjde po večeři po zámku hledat. — Ale po večeři byl umdlen, lehl a usnul a ráno časně odletěli, ani si nezpomněli. Třetí večer sestra zase z jednoho talíře ujedla, z poháru upila a po jedné posteli se poválela.

Když se bratři vrátili a ke stolu zasedli, opět se jim talíře zvrty. „Ej“, povídá nejmladší, „už to přece musí být cosi. Ty talíře se každý večer zvrtnou, a už i mně chybí polévky i vína. Však ho vyhledám, když jste vy zapomněli.“ — I skočil od stolu, schytil meč a v tom viděl poválenou postel. „I-postel mi je poválena!“ — zvolal a hledal po světnici a mečem do každého kouta píchal. I pod lože se díval; a tu hle, pod svým ložem viděl ukryté krásné děvče. „Aha, tu si“, zkrkl, „pojď ven, pojď, ať vidíme, jsi-li dobré či zlé!“ — „Ach, dobré, dobré, vždyť jsem já vaše sestra; přišla jsem vás vysvobodit!“ pravila jim vylézajíc ze svého úkrytu.

Bratři poznavše ji měli velikou radost; i těšili se s ní, posadili ji mezi sebe, aby jim povídala o matce, oni jí zase rozprávěli o svém živobytí, a ona jim o své cestě. — Na konec pravila jim: „Když jsem se už až sem dostala a tolik vystála, povězte mi, jak vás mám z tohoto vašeho zakletí vysvobodit?“

„Jej, sestro naše“, ozvali se bratři, „i když ti to povíme, ty to nevyvedeš, nebo ten, kdo nás má vysvobodit, nesmí za sedm roků, sedm měsíců, sedm týdnů, sedm dní a sedm hodin ani slova

promluvit. Jak jenom slovo prořekne, všecko nic nestojí, a my na věčné věky zůstaneme zakletí.“

„Těžko je to, těžko“, vzdychla sestra, „ale poručeno pánu Bohu, já se i na to dám, když jsem se už jednou na to odhodlala, a nepůjdu domů, dokud vás nevysvobodím.“

Když bratři takovýto pevný úmysl sestrin slyšeli, vůle její nechtěli lámat. Aby tedy slib svůj snáze vykonati mohla, vyhledali jí v lese dutý strom k obývání, aby se žádným mluvit nemusela. Sedla si tedy do toho stromu, zatarasila se, aby jí nikdo neviděl, a bratři jídlem ji zaopatřovali. — Dlouho, velmi dlouho v tom stromě seděla a nikdy človíčka neviděla. — Ale jednou jel lesem mladý král té země, a cesta ho vedla právě mimo ten strom, kde sestra seděla. Jel čtyřmi koňmi, jakoby ho vítr nesl, a tu najednou, jak ke stromu přijíždí, koně — jakoby se byli zasekli — a nedej Bože, s místa se pohnout nechtěli. Bili je; frkali, hrabali, spínali se, ale od stromu se živou mocí dále pohnout nechtěli. Tu skočil mladý král s vozu a jde ke stromu. „Už já to“, povídá, „musím vyzpytovat, co je to za strom, že se při něm moje koně tak vzpirají!“ Prohlíží ho, prohlíží, odhrne houštinu, jíž byl zatarasen, dívá se do stromu, a tu hle — vidí krásnou, utěšenou tvář ženskou. — I prosí jí, aby vyšla k němu ven, a pomohl jí ze stromu vylézt. Šatky její byly již velmi chatrné, ale byla v nich přece tak krásná, že se král všecek do ní zahleděl a si umínil za ženu ji vzít. Když se jí ptal, odkud je, kdo je, jak se do toho stromu do-

stala, ani slovíčka neodpovídala a na všechny jeho otázky leda hlavou pokývala nebo zakroutila. Posléze ptal se jí, zdali by nechtěla s ním jet na jeho zámek, a ona stydlivě oči sklopivši, pokrčila rameny. Tu si ji radostně pojal do náručí, do vozu si ji odnesl a na pěkný zámek vezl, jsa té jistě naděje, že bude mluvit, jak se jen trochu osměl.

Když do zámku přijeli, král ji dal do krásných šatů obléci; oblečena v krásných šatech byla ještě krásnější. Od toho času se jen vždy okolo ní měl, s ní se bavil a těšil, ale ona na všechny jeho otázky jen znameními odpovídala, a když jí prosil, aby promluvila, lahodně se naň podívala rameny pokrčivši. I viděl, že je němá. To však lásce jeho nepřekáželo a na konec udělal, co si byl z počátku umínil. Dal přistrojiti velikou hostinu, sezval si hosti, a slavila se nádherná svatba. Ani při zdavkách nevěsta nepromluvila, jen pokynutím hlavy svolení na jevo dávala.

Od té doby byli tedy svoji a žili šťastně, třeba že královna nikdy slova nepromluvila. Ale štěstí toto dlouhého trvání nemělo. Spikli se proti králi nepřátelé, musel táhnouti do boje a krásnou svou ženu doma nechat. I dal ji v ochranu babě, která na zámku bývala a potom se bolestně s ní roz-
žehnav odejel do boje.

Ta baba měla také dceru, ošklivou, ale přece ji chtěla králi namluvit; když si však král krásnou svoji němou nevěstu z lesa přivedl, všecka naděje jí zmešla. Rozhněvala se na krále, ale více ještě na královnu, a kterak si hněv na ni vylít, byla

jediná její myšlenka. Tuto se jí naskytla příležitost; stavěla se k ní sice, jakoby ji po samé nohy snísti chtěla, ale to byly všecko jen plané řeči a pod beránčí koží číhal vlk. — Královně za nedlouho po králově odjezdu narodil se krásný chlapeček se zlatými vlasy a s hvězdičkou na čele. Toho utěšeného chlapečka jí baba ukradla a místo něho štěně jí podložila. S krásným chlapcem běžela k oknu, chtěla ho do vody hodit, ale v tom letěl okolo okna havran, a baba hodila ho za havranem volajíc: „Na si ho, havrane, na!“ — a havran chlapce uchytí a Bůh ví kam s ním letěl.

Zlostná baba hned po celém městě roznesla, že se královně štěně narodilo, a i samému králi tu novinu psala. Král se pravda takovouto neočekávanou zprávou zarmoutil, proto však ženy své nepřestal milovat. Odepsal, že se všelico ve světě přihodí, aby jen to štěně dobře opatrovali, dokud by se nevrátil.

Když se vrátil, našel místo syna štěně a zarmoucenou nad tím královnu; ráda by se byla z toho podezření očistila, a nemohla. Proto přece mlčela, a král miloval ji jako před tím.

Za nedlouho musel král zase do boje a královnu pod ochranou zlostné baby opět nechal. — Královně narodil se druhý, zase tak utěšený chlapeček se zlatými vlasy a hvězdičkou na čele. Co se stalo? — Stalo se to, že baba krásného chlapce oknem ven mimo letícímu havranu hodila a paní štěně podhodila. Potom roznesla opět po městě novinu, že se královně štěně narodilo, a to též

královi psala. — Ovšemž že to krále velmi trápilo, ale proto se přece na královnu nehněval, a když se domů vrátil, tak ji miloval jako jindy, ani jí neukazoval, že se rmoutí, vida, jak i ona ustavičně jest smutna.

Musel král po třetí do vojny. I opustil královnu, a nemaje v podezření babu, královnu jí v ochranu odevzdal. Po třetí narodilo se královně děvčátko se zlatými vlásky a hvězdičkou na čele. Baba podhodila jí kotě, a krásné děvčátko hodila oknem ven mimo letícímu havranu. Potom roznesla hned novinu, že se královně kotě narodilo, a králi to odepsala. — Tu již král nemohl se hněvu zdržet. „Dále to trpět nebudu!“ Umínil si, že ji dá zmárnit.

Když se s vojny vrátil nechtěl jí už ani vidět a odsoudil ji, aby byla odpravena. Ona nebožátko, aby bratry svoje vysvobodila, raději trpěla, ani slovíčka na svou obranu nepromluvila, jen oko její se prosebně ke králi obracelo, ale ten se pohledu jejímu vyhýbal.

Vyvedli ji tedy do pole a mnoho lidu sešlo se na podívanou; měliť také na ni zlost, za nějakou bohapráznou osobu ji pokládajíce. Již strojí se kat, že jí hlavu setne, v tom, kde se vezme tu se vezme, letí havran a z daleka křičí: „Hop, kate, stoj!“ — Kat zadrží, a havran položí mu k nohám chlapečka se zlatými vlásky a zlatou hvězdičkou na čele řka: „Tu máš tohoto pěkného chlapce, pobav se s ním!“ Potom uletí, a kat i lidé i král dívají se na chlapce, až si zase kat zpomene na svoji práci. — Ale sotva že ke královně přistoupil,

letí druhý havran zdaleka volaje: „Hop, kate, stoj!“ a i ten položil před něho utěšeného chlapce se zlatými vlásky a zlatou hvězdičkou na čele řka mu, aby si s ním hrál. A kat se s potěšením díval na chlapce i král i ostatní lidé, až si kat zpomněl na svoji práci. — Již meč napřahoval, a o málo že by byl královnu odpravil, která vše vidouc promluvit nesměla, tu najednou letí třetí havran a nese roztomilé děvčátko zlatovlasé s hvězdou na čele. „Hop, kate, stoj!“ volá zdaleka a sletnuv dolů položil děvčátko před královnu, řka: „A nyní, sestro, mluv!“

V tu chvíli sedm roků, sedm měsíců, sedm týhodnů, sedm dní a sedm hodin minulo, co královna svobodění bratří od kletby započala, — a v tu chvíli se proměnili tři havrani v krásné mládence a padli sestře kolem hrdla, děkujíce jí za vysvobození.

„Už jsem si bratry vysvobodila“, promluvila královna, „už ti nyní, můj nejmilejší, rozpovím, proč jsem nemluvila, a jak tě Ježibaba oklamala, když mi podhodila štěně a kotě místo krásných dětí, které se mi narodily a které ona ven oknem vyházela.“ — I vyrozprávěla vše králi od počátku až do konce, a bratři jí zase pověděli, že oni děti její, když je baba ven vyhazovala, pochytili a na Skleněném zámku opatrovali, a nyní že je sestře přinesli.

Krále polévaly slzy lítostí a radostí a pokorně prosil ženy své, aby mu odpustila hněv jeho a ukrutnost, že sklamán jsa nemilosrdně s ní nakládal.

Ona mu mileráda odpustila a všeho trápení zapomněla; vždyť měla svoje krásné děti, svoje bratry a milého muže zase.

Král dal velikou hostinu přistrojiti a mnoho panstva na ni pozval. Před hostinou konal však soud nad Ježibabou, a když hostem předložil otázku, co by zasloužil takový člověk, který chtěl čtyry lidi zmárnit: tu všickni usoudili, že by se takový člověk měl zabeďnit do sudu a s vysokého vrchu spustit do propasti. — Takovýto soud byl i také na zlomyslné babě vykonán. — Od toho času žil král se svojí krásnou ženou a dětmi spokojeně a šťastně; ti tři bratři jeli potom pro starou matku, přivedli ji na králův rozkaz do královského domu, a všechněm se dobře vedlo do smrti.

---

7. Sůl nad zlato.

Byl jeden král a měl tři dcery, které choval jak oko v hlavě. Když mu hlava sněhem zapadala, a údy mu již nevládly, jako vládaly, myslíval si často, která z dcer by po jeho smrti královnou býti měla. Dělal mu to nemalé starosti, neboť měl všechny tři rád. Konečně mu přišlo na rozum, aby tu za královnou ustanovil, která ho nejvíc miluje. I zavolal hned dcery k sobě a takto jim pravil: „Dcery moje! Starý jsem, vidíte, a nevím, dlouho-li ještě budu s vámi. Chci tedy ustanovit, která z vás po mé smrti královnou bude. Dříve bych ale rád zvěděl, dítky moje, jak mne která milujete. Nuže

dcero nejstarší, pověz ty nejprv, jak miluješ svého otce?“ ptal se král, obrátiv se k dceři nejstarší.

„Eh, otče můj, milejší ste mi nad zlato“, odpovíděla dcera nejstarší a pěkně otci ruku políbila.

„No dobře, a ty, dcero prostřední, jak ty svého otce miluješ?“ obrátil se k dceři prostřední.

„Jej, otče můj drahý, já vás miluju jako drahé kamení!“ ujišťovala prostřední a kolem se uvijela.

„No dobře; a ty, dcero nejmladší, jak ty mne miluješ?“ ptal se král nejmladší, již říkali Maruška.

„Já, tatínku, vás miluju jako sůl!“ odpověděla Maruška a sladce na otce pohledla.

„Eh, ty nanichodná, ty otce víc nemiluješ, než jako sůl?“ rozkřikly se starší sestry.

„Jako sůl!“ přisvědčila Maruška zcela opravdově a ještě libezněji na otce pohledla.

Ale král se na dceru náramně rozhněval, že ho má jen tak ráda jako sůl, takovou praobyčejnou sprostou věc, kterou každý má a mítí může, které si nikdo ani nevšimá. „Jdi, jdi mi s očí, když si mne víc nevázíš, než té soli!“ rozkřikl se král na Marušku, dodávaje: „Až nastanou takové časy, že bude lidem sůl vzácnější nad zlato a drahé kamení, potom se ohlas, — budeš královnou!“

Myslilťe král, že se tak nestane nikdy. — Maruška zvyklá jsouc otce poslouchati, odešla na ta slova ze zámku, majíc oči plné slz a srdce plné žalu. Líto jí bylo, že ji otec vyhnal, nepoznávaje, že ho neméně než sestry miluje. Nevědouc, kam se obrátiti, dala se po větru přes hory, doly, až přišla do hlubokého lesa. — Tu náhle postaví se

jí v cestu stará babička. Kde se vzala, tu se vzala. — Maruška ji pěkně, krásně pozdravila, babička jí poděkovala, a vidouc ji uplakánu, ptala se, proč pláče. „Ach, stařenko, nač vám to budu vykládat, když vy mi pomoci nemůžete“, odpověděla Maruška.

„No, jen mi to pověz, dívko, snad ti budu vědět nějakou poradu. Kde jsou šedy,¹⁾ tam bývají též vědy,²⁾ pravila jí babička.

Maruška tedy babičce všechno pověděla a na ostatek dodala plačíc, že nechce býti královnou, ale že si jen toho přeje, aby se otec přesvědčil, že ho má ráda zrovna dost. Babička Marušce věřila, vědělť již napřed, co jí bude Maruška povídati, neboť to byla Moudrá žena „věštice“. — I vzala Marušku za ruku a ptala se jí, měla-li by vůli jíti k ní do služby. — Maruška řekla hned, že půjde, ana neměla kde hlavu skrýti. Moudrá žena dovedla si ji do své lesní chýže a tam jí nejprve dala jíst a pít. Marušce to bylo vhod, neboť byla už hladná i žíznivá. Když se najedla, napila, zeptala se jí babička: „Umíš-li ovce pást? Umíš-li je podojit? Umíš-li přást a plátno tkát?“

„Neumím“, řekla Maruška, „ale kdybyste mi rozpověděli, jak se to dělá, věru bych to dobře udělala.“

„No, tomu já tě všemu naučím, jen buď poslušna, co ti budu kázat. Až najde doba dobu — dobře se ti to zejde.“ Tak řekla Marušce Moudrá žena; Maruška slíbila, že jí bude poslouchati, a

---

¹⁾ šediny. — ²⁾ vědomosti.

hned se také do práce hnala, neboť byla děvka pracovitá a pokorná.

Zatím co Maruška u věštice sloužila, starší sestry její žily v samých zábavkách. Ustavičně otce láskaly a kolem něho se uvljely, žádajíce na něm každého dne jiných a jiných věcí. Nejstarší se jen po celé dni do drahých rouch oblékala a zlatem se zdobila; prostřední pak si jen v zábavkách a tanci libovala; hostina stíhala hostinu, a dcery z radosti do radosti. Tu mu často Maruška na mysl přicházela, i připomínal si, kterak ho vždy milovala, oň se starala, a jak by ji byl nejraději královnou viděl. Rád by byl v takových chvílích pro ni poslal, kdyby o ní byl věděl, ale nebylo o ní pohádky. — Ale když se zase rozpomenul, že ho měla ráda jen jako sůl, tu se vždy zase proti ní popudil.

Jednoho dne měla býti opět veliká hostina; i přiběhl kuchař ke králi všecek polekán. „Pane králi, veliká nehoda se nám stala“, bědoval, „všecka sůl rozmokla. Čím budu solit?“

„Nuže, což nemůžete poslat pro jinou?“ král na to.

„Ach, pane, vždyť to dlouho, než se vozy z jiné krajiny vrátí. Čím budu do té doby solit!“

„Nuž, sol něčím jinším“, pravil král.

„Nuže, pane králi, a co tak solí, jako sůl?“ ptal se opět kuchař. Ale král nevěděl, co říci, na to si nikdy ani nepomyslel, že by bez soli bylo člověku těžko vyžít. Rozhněval se král a vyhnal kuchaře, rozkázav mu, aby vařil bez soli. Kuchař

si myslel, jak to pán chce, tak to udělám, a vařil jídla neslaná. Byla to divná hostina neslaná! — Hostem pranic nechutnalo, ačkoliv byla jídla jinak úhledně a dobře připravena. Král se velice mrzel. — I rozposlali posly na vše strany na sůl, ale všickni vrátili se s prázdnou, vyřizující králi, že všechny zásoby soli se rozpustily, že je všude nedostatek soli, a kdo ji má, že nedá, kdyby špetku zlatem platil. Poslali vozy na sůl do jiné země; než by se vrátily, poručil král kuchaři, aby vařil taková jídla, kde by třeba soli nebylo. Kuchař si myslel, jak pán chce, tak udělám, a vařil jídla sladká a taková, v nichž soli třeba nebylo. Ale ani takové hostiny hostem nechutnaly a vídouce, že to jinaké nebude, jeden po druhém se od krále poroučeli. Dcery se nad tím náramně trápily, ale co bylo platno, král nemohl si hostí zváti, ani jim nemohl ani chleba se solí podati, když k němu vešli. Den co den přinášela se na stůl jídla bez soli, a již odpadala lidem všechna chuť na jídla, a jen po soli každý bažil. — Také dobytek trpěl, a krávy i ovce málo dojily, protože nedostávali soli. Byla to pokuta na všechny. Lidé chodili jako svadlí a upadali v chorobu. — Sám král a dcery jeho onemocněli. Tak drahá byla sůl, že by za špetku byli lidé čímkoli nejvzácnějším platili.

Tu poznával král, jak vzácný dar Boží je sůl, kterou za nic neměl, a padlo mu těžce na svědomí, že Marušce ublížil.

Zatím vedlo se Marušce v lesní chaloupce dobře; nevěděla nic o tom, jak se otci a sestrám

vede, ale Moudrá žena to dobře všecko věděla. Jednoho dne pravila Marušce: „Dívko má, vždyť jsem ti pravila, doba dobu najde, co celý svět přejde; doba tvá došla, čas, abys domů se vrátila.“

„Ach, stařenko má dobrá, jak půjdu domů, když mne otec nechce?“ pravila Maruška a dala se do pláče.

Tu věštice jí všecko vypravovala, co se doma děje, a poněvadž se stala sůl dražší než zlato a drahé kamení, že smí se Maruška k otci hlásiti. Nerada opouštěla Maruška Moudrou ženu, která ji milovala a mnohému naučila, ale po otci také již tesknila.

„Statečně jsi mi sloužila, Maruško“, pravila jí na ostatek babička, „chci se ti dobrým odměniti. Nuže, pověz, čeho si žádáš?“

„Dobře jste mne řídili a dobře jste mne hleděli, stará matko. Nic nežádám, leda s přehršlí so'i, abych otcovi donesla výsluhu.“

„A jiného si nic nežádáš? já ti mohu všecko vykonat“, ptala se ještě jednou Moudrá žena.

„Nic nežádám víc, jen té soli“, odpověděla Maruška.

„Nuže, když si tak vážíš soli, nech ti nikdy nechybje. Tu máš hle proutek, jak nejprv vítr odpoledne zavane, jdi po větru, přejdi tři doliny, tři vrchy — potom se zastav, a šibni tím proutkem o zem. Kde šibneš, tam se zem otevře a ty vejdi do ní. Co tam najdeš, to měj za své věno.“ — Maruška vzala proutek, schovala si jej a babičce pěkně poděkovala. Mimo to dala jí babička plnou

mošnu soli, a Maruška se na cestu připravila. — Plačíc, loučila se od lesní chaloupky a dobré babičky, která ji provázela přes les; i těšila se Maruška tím, že si pro babičku přijde a do zámku si ji odvede. Babička se tomu jen usmála. „Zůstaň dobrá a hodná, dívko má, a dobře ti bude na věky“, řekla Moudrá žena, když vyvedla Marušku na kraj lesa. Maruška jí chtěla děkovati, ale už jí nebylo.

Divila se tomu Maruška a líto jí toho bylo, ale touha po otci nedala jí dlouho meškati; hupkem pospíchala k domovu. — Že měla sprosté šaty na sobě a hlavu v pleně zavinutou, nikdo jí v zámku nepoznal a nechtěli jí ke králi pustiti pravice, že je chorý.

„Ach, jen mne pusťte“, domlouvala se Maruška, „nesu pánu králi taký dar, co je vzácnější nad stříbro, nad zlato, a co se po něm jistě vyléčí.“ Řekli to králi, a on, aby ji k němu pustili, rozkázal. — Když k němu přišla, žádala, aby jí dali chléb.

Král poručil, aby přinesli chléb, „ale soli nemáme!“ dodal.

„Vždyť já mám sůl!“ řekla Maruška a ukrojila si krajíc chleba, sáhla do mošny, posolila jej a králi podala i s mošnou.

„Sůl!“ zaradoval se král, „ej děvče, to je vzácný dar, jak se ti odměním? Žádej co jen chceš, všecko dostaneš!“

„Nic nežádám tatíčku, jen mne rádi mějte jako tu sůl!“ odpověděla Maruška přirozeným hlasem a hlavu si odkryla. Tu král vida Marušku,

div neomdlel; prosil dceru za odpuštění, ale ta ho jen láskala, nevzpomínajíc zlého.

Rozneslo se hned po zámku i městě, že nejmladší králova dcera přišla a že přinesla soli; tu se každý zaradoval. — Starší sestry se netěšily tak nad sestrou jako nad solí, byly si vědomy, že jí zle činily. — Ale ona ničehož jim nezpomínala a měla radost, že otci pomohla i druhým. Každému, kdo jen přišel, dala trochu soli, a když otec, boje se o sůl, jí napomínal, aby všecku sůl nerozdala, vždy odpovéděla: „Dost jí tu ještě tatíčku!“ — A vskutku, tolik soli se ubíralo z mošny, a co se i vybralo, z mošny neubývalo.

S krále všecka churavost jak by spadla a takovou radost měl nad svojí dcerou, že dal hned svolati starší hlavy a Marušku královnou ustanovil, což také i veškeren lid schvaloval.

Tu když Marušku za královnu pod vysokým nebem vyhlásili, cítila, že jí teplý vítr na tvář zavál. Dul od poledne. Vzpomněla Maruška, co jí babička povídala a svěřivši to otci vzala proutek a hned se na cestu vydala. Šla po větru, jak měla kázáno, a když přešla tři doliny, tři vrchy, stanula a proutkem o zem šlehla. — Jak šlehla, země se rozstoupila a Maruška vešla prosto do země.

I přišla tu náhle do veliké síně, která byla jako z ledu, i podlaha byla taková, ale byly tam chodby a z těch přibíhali maličcí permoníčkové,¹⁾ š hořícími loučemi a Marušku vítali: „Vítej nám,

---

¹⁾ mužičkové.

vítej královno, už tě čekáme! naše paní nám rozkázala, abychom tě tu povodili a všechno ukázali, nebo že je to všechno tvoje!“ Tak okolo ní štěbotali, poskakovali, loučmi harcovali, po stěnách vzhůru dolů lozili jako mušky a stěny se všude v záři světél lihotaly jako drahé kamení. Maruška byla všechna udivena a jako oslepena tou krásou. Permoníci ji vodili chodbami, kde visely od stropu ledové střechy jako stříbro se blyštící, do zahrady ji dovedli, kde byly červené ledové růže a květiny přepodivné. Permoníci takovou růží utrhli a dali královně, ona k ní voněla, ale růže nevoněla. „Ale cože je to?“ zeptala se královna, „vždyť jsem ještě nikdy takové krásy neviděla.“ — „To je všechno sůl!“ odpověděli mužičkové. — „Ale, opravdu? To že roste sůl?“ divila se královna a mysli-la si, že by škoda bylo z toho bráti. Ale permoníčkové uhodli, co si myslí, a pravili, aby se o to netrápila a soli brala, co jí třeba, že kdyby vždy brala, přece se nedobere. Maruška permoníčkům pěkně krásně poděkovala a pak vyšla ze země ven, ale země zůstala za ní otevřena. Když se domů vrátila a otci růži ukázala i o všem mu povídala, co viděla a slyšela, tu viděl otec, že ji babička bohatším věnem obdarovala, než by jí kdy dátí mohl.

Maruška na babičku nezapomněla, a jak si již byla umínila, dala hned zapřáhnouti do pěkného kočáru a i s otcem pro babičku si jela, aby ji s sebou do zámku si vzala za to její veliké dobrodiní. Ale jakkoli Maruška dobře cestu k chýži znala, nemohli chýže nalézt; kříž křížem les prochodili,

jako makového zrnka chýže hledali, ale o chýži nebylo ani znaku, o babičce ani hlásku. Tu viděla teprv Maruška, co to bylo za babičku.

Síl v mošně se dobrala, ale Maruška věděla kde roste, a kolik koliv jí brali, nikdy se nedobrali. — Starší sestry Marušce toho štěstí nepřály, ale nebylo jim to nic platno, kdyby se byly zlostí rozsypaly, otec svoji Marušku na rukou nosil a každý ji miloval a jí děkoval. Ale ona zůstala vždy tak skromná a hodná, jako bývala, a do smrti na babičku nezapomněla.

---

8. O Popelušce.

Bylo krásné děvčátko a říkali jí Popeluška, protože se ustavičně po domě osmetala a popelila. Měla otce vlastního, a měl ji velmi rád, ale cože když měla zlou macechu a horší macechy sestru nevlastní, dceru macešinu, která jí neměla ani za mák ráda. — Všecko dobré své dceři jen dala, co odpadlo, Popelušce. — Její dcera pěkné šaty měla, Popeluška vždy jen sukénku režnou. Proto také mezi lidí jíti nemohla a macecha jí ani nedala, ani do kostela nikdy jíti nesměla.

Ale Popeluška byla vždy dobré mysli, ani si nenaříkala, ačkoli se jí krivda děla.

Jednoho dne šel otec do města na jarmak;¹⁾ než odešel, ptal se dcer, co jim má přinést jarmáčného. Dora, nevlastní jeho dcera, poručila si,

---

¹⁾ trh výroční.

aby jí otčím přinesl drahé roucho a skvostný šperk, jakého žádné děvče v místě nemá.

„A co mám tobě moje dcerko donést za jarmachné?“ ptal se otec Popelušky.

„Ach můj tatíčku, já si nic jiného nežádám, leda to, co vám o líce udeří, až lesem půjdete“, odpověděla skromná Popeluška.

„Nuž, dcerko moje, to se ti může stát“, řekl otec, ale macecha i Dora se jí vysmály, že je hloupá. — Otec šel tedy na ten jarmak a když svoje řízení odbyl, koupil pro dobrou vůli a domáclí pokoj pastorkyni, co si byla žádala, ač by to byl raději své Popelušce dal. — Když se domů vracel, šel lesem. V myšlenkách zabraný šel cestou, neohlížeje se ni v pravo, ni v levo, — až tu náhle vrazí do lískového keře, a proutek lískový o líce mu zavadí.

Zpomněv na svoji dcerušku, utrl hranu oříšků,¹⁾ aby jí žádost vyplnil. — Když přišel domů, dcery běžely mu naproti; Dora se hned ptala po jarmachném, ale Popeluška byla jen ráda, že má tatíčka doma; ani si na žádost svoji už nezpomněla, až když otec Doře drahé roucho a šperk podával a jí hranu léskovců; s takovou radostí ji přijala, jakoby z ryzího zlata byla.

„Věru, máš to vzácný dar! smály se jí macecha a sestra, ale Popeluška na ně nedbala a hranečku si za řádra schovala. — Druhý den byl svátek, a všickni lidé šli do kostela, jen Popeluška

---

¹⁾ Tři nebo čtyři lískové oříšky pohromadě je hrana.

musela doma zůstat. Když macechy prosila, aby jí nějaké šatky dala, aby také do kostela jít mohla, osopila se na ni: „Či bys ty se opovážila jít do kostela? Doma zůstaneš; tuto ti práce, a až se vrátím, ať je to uděláno“, kázala macecha — a sesypavši popel s prosem, s větel toho Popelušce přebírat uchystala.

Když odešli, Popeluška plačíc šla ke studni pro vodu, aby se trochu upravila, dokud by matka domů nepřišla. Jak se do studně nahýbala, vypadla jí ze záňadří hranečka oříšků a spadla do studně. I vzkřikla uleknuta a o málo že za ní neskočila. — „Ach moje milá hránečko, vyjdi mi ven!“ volala žalostně do studně, nahýbajíc se přes roubení. Jak tak pláče a volá po ztraceném dárku, vylézá ze studně žabka; když až na kraj studně vylezla, na Popelušku se podívala a na studeň oříšek z huby položila. — „Ach ty milá žabičko, moje sestřičko, či to mně ten oříšek neseš?“ zaradovala se Popeluška a po oříšku sáhala.

„Tobě ho nesu, tobě“, pravila žabička, když oříšek Popelušce na dlaň pouštěla, „rozloupni ho, a co v něm najdeš to je tvoje“, odpověděla žabka a zpátky do studně skočila. Popeluška hned oříšek rozloupila, ale div ho zase do studně nepustila radostným leknutím, když se do něho podívala. Ležely v něm slunečkové šaty.

„Jej, to je krása!“ zvolala, „a že to je moje! A budu-li se uměti do těch šatů odět? — Nuž ale vždyť musím i práci dodělat, co mi macecha uložila!“ zasmutila se Popeluška, ale jen na okamžení, o

chvíli pospíchala s oříškem do jizby, a šest holubiček slítlo se střechy a za ní do jizby vletělo. — Tři za ni proso z popela vybíraly, tři ji strojily.

Když se umyla a do slunečkových šatů ustrojila, tak se jákala. Než ji ty tři ustrojily, druhé tři proso z popela zvybíraly; i poděkovala jim Popeluška pěkně, krásně, ony ji přes práh vyprovodily a zase na střechu sedly.

„Mhla za mnou, mhla přede mnou, slunečko Boží nade mnou!“ pravila vycházejíc ze vrat a potom rychle do kostela pospíchala. Jak do kostela vešla, všech očí se po ní obracely a jeden ptal se druhého, „kdo je ta krásná kněžna?“ Ale nikdo jí neznal, ani otec, ani macecha, ani sestra jí nepoznali. — Byl v kostele také mladý kníže a ten, co Popeluška do kostela vstoupila, očí s ní nespustil. Když bylo po kostele, v patách šel za ní, ale sotva práh překročila, už jí nebylo. — Ptal se kde koho, čím je to ta krásná panna, ale nevěděl mu nikdo pověděti. Umínal si, že si druhou neděli pospíší, aby ji dostřehl.

Popeluška jak před kostel vkročila, pustila mhlou za sebou, mhlou před sebou a neviděna domů přiběhnuvši svlekla rychle šaty slunečkové, do oříšku schovala a oříšek u studně pod kámen položila, zavolavši do studně: „Žabičko, moje sestřičko, dávej mi naň pozor!“ Potom rychle do chýše běžela, do rezné sukénky se oblékla, hlavu zavázala šedým šatem, a když macecha domů přišla, nebylo ani známky nikde, co se tam dělo, ba macecha se divila, že už Popeluška práci podělala.

Dora o ničem nemluvila než o krásné paničce, co v kostele byla, ale když se jí Popeluška ptala, jaká byla ta panička a odkud, osopila se na ni Dora: „A co se ty opovažuješ o ní rozprávět, ty střape — babrej ty se ve svém popele, — to není tvoje věc!“ — Popeluška věděla více než oni, ale ani otci nepověděla, však už nebyla tak smutna, jak bývala.

Druhou neděli Popeluška prosila zase macechy, aby ji vzaly do kostela, ale jako vždy tak i tentokráte macecha ji odbyla, že tam nepatří; a davši jí místo kostela přebíratí mák z popela, čtvrt dobré míry, sama do kostela s dcerou odešla. Popeluška, jak macecha paty vytáhla, hned ke studni pospíšila — nebylo jí třeba ani volati, žabička už na kraji seděla a oříšek druhý na ruku jí položila, řkouc, aby si jej rozloupila, co v něm najde, že jest její. Po té do studně skočila a Popeluška oříšek rozloupila. Byly v něm šaty měsíčkové jako z ryzího stříbra. — „Jej, to je krása!“ zvolala Popeluška udivena, „ale já se nebudu umět do těch šatů odět. — A či vy mi, holubičky, moje sestřičky, zase pomůžete?“ — A šest holubiček hned slítlo se střechy a do jizby za ní letěly. Tři ji strojily, tři mák z popela vybíraly. — Než ji ty tři ustrojily, druhé tři mák z popela zvybíraly. — Poděkovala jim Popeluška pěkně krásně, ony ji přes práh vyprovodily, a ona pustivši mhu před sebou, mhu za sebou, slunečko nechavši nad sebou, do kostela pospíchala.

Už ji čekali, a mladý kníže ani dočkati se jí

nemohl. Pobožnost jeho za nic nestála. Popeluška se také po něm ohledla, ale jen tak na půl očka, a jakmile po kostele bylo, rychle ven se brala. — Ač byl kníže tenkrát rychlejší, přece mu pod rukou skoro zmizela. Byl už všecek zarmoucen, že nejen jí zadržeti nemůže, ale ani se dovědět, kdo a odkud by byla. Umlínal si použití lsti. Popeluška zatím domů pospíchala, šaty pěkně do oříšku uložila, oříšek pod kámen u studně k druhému položila, a než matka přišla, již se zase v popele popelila.

Tu bylo zase řeči o té krásné paničce a o krásném knížeti, jak se po ní ptá a jí hledá, až Popeluška tu zčervenala jako růže, tu zbledla jako lilije, jen že toho nikdo pod sivým jejím šátkem neviděl, v němž krásnou hlavu zavitu měla. — Jakkoli se neustále jen o knížeti a neznámé paní mluvilo, a kde kdo přišel, směl mluvit o tom, ale jak se Popeluška zmínila, že by si přála paničku vidět, hned macecha i Dora na ni vyjely jako zmije, že toho není hodna.

Přišla třetí neděle, a zase prosila Popeluška, aby ji macecha vzala do kostela, ale macecha jí nečistě vyhřešila, naměřila s půl věrtěle popela s lenovým semínkem a přebrat jí to kázala. Popeluška neřekla tak ani tak, nechala macechu s dcerou odejít a sama potom ke studni se obrátila, kde jí žabička již čekala, majíc v hubě poslední oříšek.

„Rozloupni ho, co v něm najdeš, je tvoje; mne už více neuvidíš“, řekla žabička.

„Ach, ty milá žabičko, moje sestřičko, jak se ti odsloužím?“

„My sme ti sloužily za to, že si dobrá k nám byla, a za to i šťastna budeš!“ a po těch slovech žabička do studně skočila.

Popeluška rozloupła oříšek, a byly v něm šaty hvězdičkové; nejinak se zdálo, než jakoby ze samých drahých kamenů složený byly. — „Ach, to je krása!“ zvolala uradovaná, „a či vy mně, holubičky, moje milé sestřičky, pomůžete se do toho připravit?“

„Pomůžeme, pomůžeme, i práci ti uděláme, proto že's k nám dobrá byla“, odpověděly holubičky a sletnuvše se střechy, do jizby za ní letěly. Tři vybíraly semínko z popela, tři ji strojily. — Než ji tři ustrojily, druhé tři semínko zvybíraly.

Poděkovala se jim Popeluška co nejpěkněji a slovy: „Mhla za mnou, mhla přede mnou, slunečko nade mnou!“ vyšla ze dveří a ke kostelu pospíchala. — Toužebně očekával mladý kníže, zvědavě ostatní lid, přijde-li zase krásná panička, a ona tu — hle — neviděna přišla a stojí na své blánce¹⁾ jako ta jasná hvězda zornice, když s večera na obloze zasvitne.

Kníže radoval se, že mu tenkrát neujde, a Popeluška se někdy líkrát po knížeti ohledla myslíc, že je to posledníkrát, co ho vidí. Líbil se jí, a kterak ne, když byl pěkný a všem lidem se líbil. Ale proto přece z kostela pospíchala jako jindy. — Tenkrát ji však kníže předešel. Jak vyšla z kostela, přistoupil k ní prose, aby se mu zjevila, kdo je,

---

¹⁾ čtyřhraně dlažici před oltářem.

a mu dovolila domů ji doprovoditi. — Popeluška sama nevědouc proč, nebyla s to, aby promluvila, ačkoliv by ráda byla něco řekla; když jí prosil, aby mu dovolila — jen na dostřelení ji doprovoditi, zavrtěla hlavou, pustila před sebou i za sebou mlhu a před očima mu zmizela. — Ale něco mu přece od ní zůstalo, totiž malinký její zlatý střevíček uvázl na smole, jíž dal kníže namazati cestu před kostelem, aby utéci nemohla. Nevidouc nastrojenou leš šlápla na smolu — a hned se jí zlatý střevíček zachytil. — Nechavši střevíčka na smole o jednom domů běžela. — Sotva že se svlekla a šaty uložila, už byly macecha i Dora také doma. I vyrozuměla Popeluška z jejich rozprávky, že kníže střevíček její má a že jí to nastrojil schválně; byla by se ráda na něho hněvala, kdyby jí bylo dobré srdce dalo. — Mělať střevíčků jen jediný pár, co byly u slunečkových šatů, při druhých střevíčků nebylo; bylo jí toho tedy dost líto, neboť bez střevíčků nemohla se ani do šatů ustrojiti. — Za nedlouho rozesla se pověšť, že kníže chýži od chýže chodí a že si každá mladá ženská střevíček ten obouti musí, která ho obuje, ta že jeho bude, neboť prý myslí, že ho jiná obouti nemůže, než ta, které je. „A zdali já ho obuju, matko?“ ptala se Dora mámy.

„Máš veliký palec, dcero moje, ale nic se o to nestarej, když ti střevíc malý bude, můžem palec ostrouhat“, mínila matka.

Když kníže všechny chýže pochodil a nohy nenašel, na kterou by se střevíček byl hodil, přišel

na ostatek i do chýže, kde Popeluška bydlela. — Popeluška také se chtěla podívatí do jizby, ale macecha ji vyhnala ven a strčila ji pod koryto. — Zatím si Dora střevíček obouvala, ale pro palec nemohla ho obouti, teprv když jí máma palec okřesala, střevíček obula, ale nemohla v něm bolestí dostoupiti; přece však s velikým namaháním přešla jizbu a pak jako Herodiana za stůl sedla. Kníže vida, že má střevíček na noze, — ale nevěda, že si proto palec osekati dala, — myslel, že to snad přece ona, ačkoliv se nikterak podobou na jeho krásnou paničku neponášela. — „A víc dcer nemáte?“ ptal se ještě jednou matky.

„Nemáme, než tu“, odpověděla macecha; starý otec rád by byl řekl, že má krásnou dceru, ale bál se ženy. — Ale tu kohout v síni zakokřhal: „Kikirikí — kikirikí, pěkná dívka pod koryty, škaredá za stolíky!“ — Macecha se na kohouta rozběhla, ale kníže srozuměv, co kohoutek kokřhal, poručil otci, aby přivedl druhou dceru.

I vyvolal otec Popelušku z pod koryta, ale ona utekla dříve ke studni, že se prý umyje. Ale zatím rozloupala oříšek, v němž byly slunečkové šaty, rychle je přes sebe přehodila, druhé dva oříšky za nádra schovala a o jednom střevíčku šla do jizby, kde kníže nedočkavě čekal upopeleného, jak mu otec řekl, děvčete. Tu hle, div a radost — neznámá krásná panička sama do dveří vchází, a všickni poznají teprv Popelušku. — Starý otec zaplakal radostí nad svojí Popeluškou, ale kníže hned k ní přistoupil, za ruku ji uchopil a už jí pustiti

nemíníl. — Dora a macecha vztekem sršely, dokonce když Popeluška vypravovala, kterak šatů nabyla. — Doře střevíc zuli a Popelušce obuli, které byl na nohu, jakoby jej na ni ulil. — Kníže hned prosil, aby za něho šla — lepší ženy přátel si nemohl. — Popelušce líbil se mladý kníže, otec též rád je požehnal, byli tedy svoji.

Když Popeluška do vozu sedala, ohledla se ještě jednou ke studni, děkujíc dobré žabičce, — ale kohoutek a holubičky, když Popeluška ze vrat vyjížděla, schytily se na křídla a letěly s ní, kohoutek sedl na vůz, holubičky poletovaly nad vozem. — Starého otce vzal kníže také s sebou, a v pusté chýžici zůstala zlá macecha a hrdá Dora, opuštěny a samy — bez lásky a bez radosti.

---

9. Co Bůh činí, dobře činí.

Byla jedna vdova, velmi chudobná; děti měla jako ratolesti, ale na všem jiném nedostatku zrovna dost. Byla dobrá matka, starala se o své děti, jak jen mohla; do úpadu pracovala, aby je vyživila; ale což platno, když to, co vydělala, přece jen malý kousek chleba bylo na tolik zubův. I trápila se nad tím, chřadla, až posléze ulehla a na smrt se rozstonala. Když se její poslední hodinka blížila, poslal k ní Pán Bůh anděla, by odvedl duši její do nebe. Když anděl přistoupil k jejímu loži a viděl plačící sirotky okolo něho státi, zželelo se mu jich a vrátil se do nebe prosit Otce nebeského, aby nechal ještě těm sirotkům matku na živu.

Když před Otce nebeského vstoupil a prosbu svoji mu přednesl, Otec nebeský mu řekl: „Vrať se na zem, ponoř se do moře a přines mi ze dna mořského veliký kámen!“

Anděl vrátil se na zem, ponořil se do moře, vzal veliký kámen a vrátil se s ním k Otci nebeskému. Otec nebeský vzal kámen a jako kousek chleba na poly jej rozlomil. Bylo v něm plno droboučkých zvířátek.

„Hle,“ pravil andělu, „sta rozličných drobných zvířátek tu žije, a nedám jim zhynouti, tak také nezhyne sirotci na zemi!“

To řka Otec nebeský složil kámen, jako dříve byl, a dávaje jej andělu, poručil mu donésti jej opět do moře. Ale za trest, že měl tak slabou důvěru k Otci nebeskému, kázal mu tři léta na zemi pobýti a lidem sloužiti. Šel tedy anděl na zemi a vstoupil do služby u pána, který měl ne-sčetné bohatství. Ani ženy neměl ani dětí, ani žádných příbuzných, ani přítelínka jedinkého; a také si jich nežádal. Co si zamanul, to se mu stalo, kam se mu zachtělo, tam jel, každá vůle se mu vyplnila; ale dobrého žádnému neudělal ani za mák.

Na lidi byl zlý, a neradi u něho ani za drahé peníze sloužili. — Ale anděl měl andělskou trpělivost, a pán si ho záhy zamiloval, a kamkoli jel, bral jen jeho s sebou.

Jedenkrát vybral se pán na lov, anděl s ním.

Přišli do velkého lesa, a tu pán, stíhaje srnu, hluboko do lesa zabloudil a cesty zpátky najíti

nemohl; anděl všude mu po boku. Noc je zašla, a poprvé ve svém živobytí pán spal na holé zemi. Ale více než to, hlad jej trápil, — a všude pusto, ani plánky viděti nebylo.

Jak rád by byl za vděk vzal nejčernějším kouskem chleba, kdyby ho bylo! Lačen, umdlen ráno vstal a zase na pochod se vydali. Druhý den našli už leckde plánku, čerstvý pramen, ostružiny, ale na stopu člověka nepřišli.

Pán plakal i lál, ale anděl jen ho těšil a domlouval mu, aby důvěřoval v Pána Boha, ten že jim jediné může pomoci. Ale pán na Pána Boha málo dbal

Tak bloudili mnohonácte dní v tom lese, živice se jediné kořínky, lesním ovocem, a zastřelil-li někdy pán veverku, upekli si ji. Ale na tom nebylo dosti. Jednoho dne přepadli je v noci zbojníci, a když viděli na pánovi pěkný šat, dočista jej o všecko obrali a ještě ho pobili. Nebyti anděla, nebyl by už pán ani vstal, — ale anděl mu rány zahojil.

„Ach, my tu v té hoře zahyneme“, naříkal pán.

„Jen měj, pane, důvěru v Pána Boha, jen on nám může pomoci!“ řekl anděl.

„Ach, kdež by se Pán Bůh o nás staral!“ zabručel pán.

„Třeba že se ty, pane, o něho nestaráš, on se přece o tebe stará, a kdyby se nestaral, byli bychom tu zahynuli.“

„A zdali nezahyneme? Vždyť nemáme ani šatu, ani co jísti“, pravil pán.

„Vstaň, pane, a půjdeme touto pěšinkou, doufám v Pána Boha, že dojdeme dobrých lidí.“

„Nuže, vrátíme-li se ještě domů, odměním se ti dobře za tvoji službu“, pravil pán andělu. Ale anděl zavrtěl hlavou, že žádné odměny nežádá. — Cestičkou skutečně dostali se z lesa ven a do malé vesničky, kde bydleli dobří sice, ale velmi chudí lidé.

Na strminách, na planých polích, motykou jen okopaných, špatné jenom rostlo žito a oves. Kousek chleba jen jako popel šedého a trochu mléka kyseleho dostali pocestní, ale z upřímného srdce jim dáno; pánovi ani nejdražší jídla, která na stole míval, tak nechutnávala, jako ten černý chléb. A nejen chléb že s nimi rozdělili, ale i šaty jim dali, slyšíc, že je zbojníci oloupili o šat.

Pán vida, jak ti chudí lidé jim pomáhají a poslední sousto dělí s neznámými, rozpomenul se, jak on bohatstvím oplývá, nikdy lidem nepomohl. I umínil si v duchu, až se domů vrátí, že bude lidem lépe činiti než dříve dělával. Anděl znal myšlenky jeho a těšil se z toho, že se pán nad sebou rozpomenul a jinak žít si umínil.

Když se u dobrých těch lidí posilnili a si odpočinuli, anděl vedl pána svého domů. Třetího dne přišli zase do jedné dědiny; anděl vedl pána k nejposlednější malé chaloupce, — a podívali se okénkem do jizby. Modlilo se tam v chudé jizbičce šest dětí za svoji mamičku a prosily Pána Boha, by jich neopouštěl.

„Vidíš, pane, to jsou sirotci, nemají matky ani otce, jen Otce nebeského“, řekl anděl pánovi,

— a šli dále. A když přicházeli k městu, anděl se zastavil: „Nyní jdi už, pane, sám domů, já s tebou býti nemohu, neboť tři roky minuly, co ti sloužím, a nyní se vrátím k Otci nebeskému. Doufej v Pána Boha a smiluj se nad těmi sirotami, aby se také Pán Bůh jednou smiloval nad tebou.“ To povědév, zmizel.

Pohnut odešel pán do města, a co si umínil, vykonal: všeliké nádhery zanechal, stal se vlídným, milosrdným otcem šesti sirotek.

---

10. Skleněný vrch.

Byli jednou dva bratři, jednoho otce, jedné matky děti. Ale třebas byli vlastní bratři, bylo mezi nimi jako mezi nejčizějšími, a to všecko pro staršího bratra; nebo to byl člověk lakomý a skoupý. Mladší zase byl velmi chudobný; ale na poctivost nebylo mu rovně v celé dědině. Tento nebožák nejednou šel prosit bohatého bratra; nebo jej nouze tak tísnila, že leckdy neměl co do úst dáti. Neprosil bratra za mnoho, jen pro Boha prosil, aby dal něco pojísti. Ale boháč, jakoby mu ani bratrem nebyl, ještě se s ním hodně vyvadil: „To tak“, pravil, „abych ještě lenocha živil“, a vyhnal ho ven.

Jednou jej také tak nemilosrdně odbyl, a ještě nikdy nebyl v takové bídě jako právě tehdy. Tu si již nemohl jinak poradit: šel do hory, že si vyhledá aspoň nějakých kořínků. Když se tak po té hoře motal, přišel k jabloni, a pod ní bylo plno napadalých plánek. Nedbal, že byly kyselé a zuby.

mu od nich trnuly, byl rád, že aspoň co to dostal. Když se těch plánek do chuti nahryzl, lehl si na zem a po chvíli, ani sám nevěděl jak, usnul.

Ale nebožákovi nebylo asi od těch plánek velmi teplo; nebo když tak spal, na všem těle přemřel, a když se probudil, třásl se jak osyka, a večer byl už tu.

„Ach, kde se já nyní hříšný člověk zehřeju“, mluvil sám k sobě; „bratr mne do domu nepustí, a moje chalupa dávno neviděla ohně.“

Stojí, myslí chvíli, co učinit? Tu najednou mu svítlo v hlavě: „Zkusím“, praví si, „jít na skleněný vrch; lidé praví, že tam hoří věčný oheň. Poručeno Bohu! Když se lidé nechť smilovat, snad se tam někdo smiluje nade mnou.“ Sebral se a šel.

Už z daleka viděl na skleněném vrchu veliký oheň blučet a okolo něho dvanáct divných lidí sedět. Jak ty lidi zahledl, ztrnul od strachu a všelijak si myslil: „Ale“, povídá, „co bys se bál, i tam Pán Bůh bude s tebou“, a stoupal rovno dále.

Když se na tři kroky sblížil, dal dobrý večer a jal se prosit: „Ach, dobří lidé, smilujte se nade mnou; jsem člověk chudobný, nikdo se na mne neohlédne; nemám ohně a přemřel jsem strašně, dovozte mi se trochu při tom vašem ohni zehřát.“

— Všech dvanáct se na něho podívalo a vážným hlasem promluvílo: „Synku, zehřej se od některého z nás a sedni si mezi nás!“

Sedl si mezi ně, a když všeci mlčeli, bál se i on slovo promluvit; ale zatím viděl, jak si těch dvanáct po řadě vyměňují místa.

A když už každý byl na svém místě, vyzdvihl se z plamene starý člověk se šedivou bradou a holou hlavou a takto k němu promluvil: „Člověče, nekrať tu tak svého života, ale jdi domů, usiluj se a přičiňuj! Naber si třeba toho uhlí.“

Tu hned všichni povstávali, nasypali uhlí do měcha a zazdvihli mu je na záda. Chudšas jim pěkně poděkoval a stoupaje chodníkem, lehčeji si vykračoval s plným měchem, než jda tam po prázdnu; zdálo se mu, jako by nesl jen samé pápeři. Tak přišel domů.

Tu rozradovaný, že bude mít aspoň oheň, vysypal to uhlí na prostřed jizby. Ale div divoucí! Každá jiskerka, sotva že dopadla země, proměnila se v zlatý peníz. Můžeme si pomyslit, jak mu při tom bylo, a že nepřestal sypat, dokud se měch všecek nevyprázdnil.

Stála tu hromada peněz, a to všecko bylo jeho. S počátku ani svým očím nevěřil, až když si hrst dukátů nabral, zpamatoval se, že to přece jenom pravda. Sepjal ruce k nebi a děkoval Bohu, že mu tak snadným způsobem pomohl ze vši bídy.

Když se tak chvíli natěšil, přišla mř vřle tu hromadu přeměřit; ale neměl čím. Šel k svému bratru a prosil ho, aby mu půjčil měrice. „Měřice půjčit?“ rozesmál se boháč, „co pak ty budeš s měricí činit?“ — Bratr zcela klidně odpověděl: „Soused mi byl měrici žita dlužen, nyní mi ji oplatil, rád bych si je přeměřil.“

Bratr mu sice nevěřil, ale mu přece měrici dal, dříve ji však na dně pomazal smolou. Mladší bratr

jen měřil milé peníze a mnoho jich naměřil. Když poměřil, nepozoroval, že se přilepilo na dně několik dukátů, vzal měřici a odnesl bratrovi. Ten hned poznal, co a jak, a náramně se na bratra osopil: „Ty taký a taký, chtěl jsi mne oklamat, ale ti selhalo. Což si myslíš, hladovče, že se ti na tvé prašivé peníze ulakomím? Ale pověz pravdu, kde's ty peníze vzal? Nepovíš-li, jak mne tu vidíš, hned poběhnu a obžaluju tě, že's je ukradl.“ A bratr jako hodný člověk vypověděl mu všechno, jak těch peněz nabyl.

Ale starší bratr nepřestal závidět štěstí mladšímu. Co neučinil? Vybral se na skleněný vrch, že i jemu se může tak dobře zvésti jako mladšímu. Došel ohně a jal se ke dvanácti mluvit: „Dobří lidé, dejte se mně chudobnému při tom vašem ohni zehřát; noční zima mne hrozně zdrobila.“

Na to se jeden ze dvanácti ozve: „Synku, ty's se ve šťastnou hodinu narodil; máš bohatství dost, ale jsi zlý a skoupý člověk. Nám do očí lhát nesmíš, a že jsi lhal, za to tě trest nemine.“

Ohromen a bledý jak stěna seděl tu boháč mezi dvanácti a bál se i jen hlesnout. Ti si zase místa vyměňovali, a když už každý na své dřívější místo přišel, vyzdvihl se z plamene starý člověk se šedivou bradou a holou hlavou a takto promluvil: „Zle se vodí lidem zlým; tvůj bratr je člověk hodný, proto je požehnán; ale ty jsi zlý, za to tě trest můj nemine.“ — A v tom hned jeden ze dvanácti zlostníka chytil a v oheň hodil.

---

11. Pohádka o Bídě jednooké.

Byl jeden kovář. „Hm“, povídá, „já nikdy jsem žádné Bídy neviděl. Říkají: je Bída na světě: půjdu a Bídu si vyhledám.“ Sebral se a šel hledat Bídy.

Potkal krejčího. „Pozdrav Pán Bůh!“ — „Dejž to Pán Bůh!“ — „Kam jdeš?“ — „Hleď, bratře! pořád říkají, že je na světě Bída, a já jsem nikdy žádné Bídy neviděl; i jdu jí hledat.“ — „Dobře, půjdeme spolu. Mně se taky dobře vede a neznám Bídy, půjdeme a vyhledáme ji.“

Tedy šli a přišli do lesa, do hustého tmavého lesa, a našli malou pěšinku. Šli pořád po té uzounké pěšince, až přišli k nějakému velikému stavení. Byla noc, a neměli se kde ukryt. „Půjdeme tu hle do toho stavení.“ Vešli tam; nenašli v něm nikoho, bylo tam pusto a děsno. Sedli si a čekali. Hle, tu přichází vysoká osoba ženská, hubená, krivá, jednooká. „Ahá!“ povídá, „mám tu hosti. Pěkně vítám!“ — „Děkujeme pěkně, babičko! přišli jsme k tobě sem na nocleh.“ — „Nu dobře; budu mít co večeřet!“ Ti dva se ulekli.

Tedy ona šla, přinesla velkou náruč dříví, narovнала do peci a zatopila. Potom přišla k nim, vzala jednoho, toho krejčího, a zařezala, vsadila do peci a pekla. Kovář seděl a myslil si: Co dělat? jak se mi povede? Ona pak vytáhla pečení a večeřela. Kovář kouká do peci a povídá: „Babičko, já jsem kovář.“ — „Co umíš dělat? — kovat?“ — „Ano, já všechno umím.“ — „Tedy mi ukovej oko.“ — „Dobře“, povídá kovář; „máš-li tu nějaký

provaz? Bude potřeba tebe svázat, ale ty se nedáš, já bych ti oko ukoval.“

Ona šla a přinesla dva provazy, jeden tenký, druhý tlustý. Tedy on ji svázal tím jedním provazem, který byl tenší. „Nuže, babičko, převál se na zemi!“ Ona se převálila a provaz přetrhla. — „Tak nic není, babičko!“ povídá: „ten provaz se nehodí.“ Po té vzal ten tlustý provaz a dobře ji svázal: „Teď se, babičko, převál!“ Tedy ona se převálila a nepřetrhla provazu. On potom vzal šidlo, rozpálil je, nasadil jí je na oko, na to zdravé, vzal sekyru a obuchem uhodil na šidlo. Tu ona, jak se převálila, přetrhla provaz a posadila se na prahu. „Ha, padouchu! nyní mi neujdeš.“ On viděl, že mu opět dobře není; i sedl si a přemýšlel, co dělat? Potom přišly s pole ovce; ona je vehnala do svého stavení na noc. A kovář tu také přes noc zůstal.

Ráno pak ona vypouštěla zase ovce. On vzal kozich a obrátil je na ruby, potom je tak oblekl a přilezl k ní po čtyřech jak ovce. Ona pouštěla pořád po jedné; jak ji popadla za záda, tak ji vyhodila ven. V tom on také přilezl, a ona ho také popadla za záda a vyhodila. Jakmile byl venku, vstal a povídá: „S Pánem Bohem, Bído! zkusil jsem od tebe zlého dosti; teď už mi nic neuděláš.“ A ona řekla: „Počkej, však ještě zkusíš, ještě's mi neušel!“

Kovář šel opět do lesa tou úzkou pěšinkou. Tu vidí ve stromě sekyrku se zlatou rukověťí, i chtěl si ji vzíti. Ale jakmile se té sekyrky chopil,

ruka mu na ní uvázla, a nikterak se nemohl odtrhnout. Co dělat? V tom se ohledl za sebe a vidí, ana Bída jde k němu i volá: „Hleď, padouchu! neušel jsi mi.“ Kovář vytáhl nůž, který měl v kapse, uřezal si ruku a ušel. — Přišel do své vesnice a ukazoval ruku, a že nyní už viděl Bídu. „Hle,“ povídá, „podívejte se, jak vypadá: já jsem pozbyl ruky, a mého kamaráda dokonce snědla.“

---

12. O dvanácti měsíčkách.

Byla jedna matka a měla dvě dcery: jedna byla vlastní, druhá pastorkyně. Svoji velice milovala, ale na pastorkyni ani hledět nemohla, jediné proto, že byla Maruška krásnější než její Holena. Dobrá Maruška neznala svojí krásy, nemohla si pomyslit, kterak to je, že se matka tak velmi na ni hněvá, kdykoliv na ni pohlédne. Všecku práci sama dělat musila: uklízela v jizbě, vařila, prala, šila, předla, tkala, trávu nosila, i kravičku sama poklízela. — Holena se jen strojila a na zaspí si hověla. Než Maruška všecko ráda dělala, byla trpělivá, snášela lání, hřešení sestřino i matčino jako beránek.

Nebylo to však nic platno, ony byly den ode dne horší, a to jenom proto, že Maruška čím dále více pěkněla a Holena škareděla. I pomyslila si matka: „K čemu by to bylo, abych si pěknou pastorkyni v domě nechávala!“ Od té chvíle hleděly macecha i dcera její, jak by se nebohé Marušky zprostily; hladem ji mořily, bily ji, ale ona trpěla

a při tom všem den ode dne pěkněla. Takových útrap si na ni navymýšlely, že by hodnému člověku ani na um nepřišly. Jednoho dne, bylo to v polovici ledna, zachtělo se Holeně fialek.

„Hoj, Marušo, přineseš mi z lesa kytici fialek, chci ji mít za pasem, abych je vonět mohla!“ rozkázala sestře.

„Ach Bože, sestro milá, co ti to přišlo na um; či to kdo slýchal, aby rostly pod sněhem fialky?“ pravila ubohá dívka.

„Co se opovažuješ odmlouvat, když já ti kážu? Raději jdi, a nepřineseš-li z lesa fialek, zabijeme tě!“ zahrozila jí Holena. Ale macecha Marušku uchopila, vystrčila ze dveří a dvěře za ní pevně zavřela. Děvče bloudilo, bloudilo dlouho; hlad je mořil, zima jím třásla a prosilo Pána Boha, aby je vzal raději z toho světa. Tu shlédla opodál světlo. Šla po záři i přišla až na vrch hory. Na vrchu hořel veliký oheň, a kolem ohně leželo dvanácte kamenů; na těchto kamenech sedělo dvanácte mužů. Tři byli bělovousí, tři byli mladší z nich, tři ještě mladší a tři nejmladší byli nejkrásnější. Nemluvili, jen tiše seděli a do ohně pohlíželi. Těch dvanácte mužů bylo dvanácte měsíců. Leden seděl nejvýše; měl vlasy i vousy jako sníh bílé a v ruce držel kyj.

Maruška se ulekla; stála chvíli udivena, ale pak se osmělila a přistoupila blíže, prosíc: „Dobří lidé Boží, dovolte mi ohřátí se u ohně, zima mnou třese.“

Leden kývl hlavou, otázal se děvčete: „Proč jsi přišla, dívka, co tu hledáš?“

„Jdu na fialky“, odpověděla Maruška.

„Teď není čas chodit na fialky, vždyť je sníh!“ řekl Leden.

„Ach, vím, ale má sestra Holena a macecha mi přikázaly přinést fialek z lesa. Nedostanu-li jich, zabijou mne. Pěkně vás prosím, tatíčkové, povězte mi, kde jich najdu?“ Tu se Leden zdvihl, popošel k nejmladšímu měsíci a dal mu kyj do ruky, řka: „Bratře, posedni nahoru!“

Měsíc Březen sedl výše na kámen a máchl kyjem nad ohněm. V tom okamžení oheň výše vzplanul, sníh tál, stromky pučely, pod boučky zelenala se travička, v travičce růžověla se poupátka chudobek, a bylo jaro. Ve křoví pod lístky uschované rozkvétaly fialky, a než se Maruška nadála, bylo jich, jakoby modrou plenu prostřel.

„Honem sbírej, Maruško, honem!“ kázal jí Březen. Maruška radujíc se trhala, až měla velkou kytici fialek. Potom měsíčkům pěkně poděkovala a vesele pospíchala domů.

Divila se Holena, divila se macecha, vidouce Marušku, že přináší fialky; šly jí otevřít, a vůně fialek po celé chýži zavanula.

„Kde's jich natrhala?“ ptala se urputně Holena.

„Vysoko tam v lese rostou pod keřičky, je jich tam až modro“, pravila Maruška.

Holena vzala fialky, dala si je za pás, voněla je sama, dala matce vonět, ale sestře neřekla: „Ovoň!“

Druhý den hověla si Holena u peci a zachtělo se jí jahod. I zavolala si hned sestru a řekla jí: „Hoj, Marušo, přines mi z lesa jahod!“

„Ach Bože, sestro milá, kde najdu jahod? či to kdo jak živ slýchal, aby pod sněhem jahody rostly!“ pravila Maruška.

„Co se opovažuješ odmlouvat, když já ti kážu? Honem jdi, a jak nepřineseš jahod, zabijeme tě!“ zahrozila zlá Holena. Macecha chopila Marušku, vystrčila ji ze dveří a dvře za ní pevně zavřela. Děvče hořce plačíc šlo do lesa. Sněhu leželo vysoko, nikde stopy nebylo. Bloudilo děvče, bloudilo dlouho; hlad je mořil, zima jím třásla. Tu vidí opodál totéž světlo, které viděla před tím dnem. S radostí se k němu pustila. Přišla zase k tomu velikému ohni, okolo něhož sedělo dvanácte měsíčků.

Leden seděl nejvýše.

„Dobří lidé Boží, dejte se mi ohrát u ohně, zima mnou třese“, prosila Maruška.

Leden kývl hlavou, tázal se jí: „A proč jsi zase přišla, co tu hledáš?“

„Jdu na jahody!“ odpověděla Maruška.

„Vždyť je zima, a na sněhu jahody nerostou“, pravil Leden.

„Ach, vím,“ smutně povídala Maruška, „ale sestra Holena a macecha přikázaly mi přinést jahod; jak jich nedonesu, zabijou mne. Pěkně vás prosím, tatíčkové, povězte mi, kde jich najdu?“

I zdvihl se Leden, popošel k měsíci, který mu seděl naproti, dal mu kyj do ruky, řka: „Červne, posedni výše!“

Měsíc Červen sedl nahoru na kámen a máchl kyjem nad ohněm. Vysoko vyšlehl plamen, žárem jeho sněh roztál za chvíli, země se zelenala,

stromy obalily se listím, ptáčekové začali prozpěvovati, rozmanité kvítky po lese rozkvétaly, — a bylo léto. Pod boučky bílých hvězdiček, jak by nasil. Vůčihledě se ty bílé hvězdičky měnily v jahůdky, skokem zrály, a než se Maruška nadála, bylo jich, jakoby krve rozlil.

„Honem sbírej, Maruško, honem!“ rozkázal měsíček Červen. Maruška radujíc se sbírala, až měla plnou zástěrku. Potom pěkně měsíčkům poděkovala a vesele pospíchala domů.

Podivila se Holena, podivila se macecha, vidouce, že nese Maruška domů jahod plnou zástěrku. Běžely jí otevřít, a vůně jahod hned po celé chýži zavanula.

„Kde jsi jich nasbírala?“ ptala se Holena urputně.

„Vysoko v lese, dosti jich tam roste pod boučky“, pravila Maruška.

Holena vzala jahody, najedla se do syta, i macecha se najedla, ale Marušce neřekly: „Vezmi si jedinkou!“ Pomlsala se Holena jahodami a třetího dne zachtělo se jí červených jablek.

„Hoj, Marušo, jdi do lesa a přines mi červených jablek!“ rozkázala sestre.

„Ach Bože, sestro milá, kde by se v zimě jablka vzala?“ namítala ubohá Maruška.

„Co se opovažuješ odmlouvat, když já ti kážu? Honem jdi do lesa, a jak nepřineseš červených jablek, věru, že tě zabijeme!“ zahrozila zlá Holena. Macecha uchopila Marušku, ze dveří ji vystrčila a dvěře za ní pevně zavřela. Děvče hořce plačíc,

pospíchalo do lesa. Sněhu leželo vysoko, nikde nebylo stopy. Ale děvče již nebloudilo, přímo pospíchalo na vrch, kde veliký oheň hořel, okolo něhož dvanácte měsíčků sedělo. Seděli tam, seděli, Leden seděl nahoře.

„Dobří lidé Boží, dovolte mi ohřátí se u toho ohně, zima mnou třese“, prosila přistupující k ohni.

Leden pokývnuv hlavou, tázal se jí: „A proč jsi přišla, co tu hledáš?“

„Jdu na červená jablka!“ odpověděla Maruška.

„Zima je; nerostou v zimě červená jablka!“ odpověděl Leden.

„Ach, vím,“ odpověděla smutně Maruška, „ale mně sestra Holena i macecha přikázaly, abych přinesla z lesa červených jablek. Nepřinesu-li jich, zabijou mne. Pěkně vás prosím, tatíčkové, povězte mi, kde jich mám hledati.“

Tu se zdvihl Leden, popošel k jednomu ze starších měsíčkův a dal mu kyj do ruky, řka: „Bratře, posedni nahoru!“

Měsíček Září sedl nahoru na kámen i máchl kyjem nad ohněm. Plamen rudě zahořel, sníh se ztrácel, ale stromy neobalovaly se listím; lísteček po lístečku opadával, a chladný větrík je roznášel po zažloutlém pažitě, jeden sem, druhý tam. Neviděla Maruška tolik rozmanitých kvítků. Po stráni kvetla turanka, červenaly se karafiátky, v údolí ocún, pod boučky rostlo vysoké kapradí a hustý zimozeleň. Maruška dívala se jen po červených jablkách, a tu skutečně viděla jabloň a na ní vysoko mezi ratolestmi červená jablka.

„Honem setřásej, Maruško, honem!“ rozkázal měsíček.

Maruška radujíc se zatřásla jabloní; spadlo jedno jablko. Zatřásla po druhé, spadlo druhé.

„Honem spěchej, Maruško, domů!“ volal na ni měsíček. Maruška hned poslechla; sebrala spadlá dvě jablka, měsíčkům pěkně poděkovala a vesele domů pospíchala.

Podivila se Holena, podivila se macecha, vidouce, že Maruška nese domů jablka. Šly jí rychle otevřít, a Maruška jim dvě jablka podala.

„A kde jsi je utrhla?“ ptala se Holena.

„Vysoko v lese rostou a dosti jich tam ještě“, pravila Maruška.

„A proč jsi jich více nepřinesla? Čili jsi je snědla cestou?“ osopila se na ni Holena.

„Ach, sestro milá, nesnědla jsem ani kouslíčku. Když jsem nejprve stromem zatřásla, spadlo jedno, když jsem podruhé zatřásla, spadlo druhé, — a vícekrátě trásti mi nedali. Volali, abych šla domů!“ pravila Maruška.

„Bodejž tě Parom ubil!“ hřešila Holena a chtěla Marušku bít. Maruška se dala do hořkého pláče, prostě Pána Boha, aby ji raději vzal k sobě a nedal od zlé sestry a macechy ubít. Utekla se do kuchyně. Mlsná Holena nechala zatím hřešení a dala se do jablka. Jablko zdálo se jí tak lahodné, že jistila, takové dobroty že jaktěživa neokusila.

I maceše zachutnalo. Snědly obě, a zachtělo se jim jich více.

„Dej mi, matko, kožíšek, půjdu sama do lesa!“

řekla Holena, „ta švandra by nám je zase cestou snědla. Vždyť já najdu to místo a všechna je setřesu, ať by si na mne volali!“

Darmo matka odmlouvala. Holena vzala kožíšek, plenu na hlavu a pustila se do lesa. Matka stála na prahu, pohlížejíc, jak se jí jde.

Sněhu plno, stopy nikde: Holena bloudila, bloudila dlouho, ale mls poháněl ji dál a dále. Opodál uviděla světlo. Pustila se k němu. Přišla na samý vrch, kde hořel veliký oheň; okolo ohně na dvanácti kamenech sedělo dvanácte měsíčků. Holena se zalekla; ale hned se vzpamatovala, přistoupila blíže k ohni a vztáhla ruce ohřátí se. Neptala se měsíčků: smím se ohřát nebo nesmím, ani k nim nepromluvila.

„Proč jsi přišla, co tu hledáš?“ mrzutě zeptal se jí Leden.

„Proč se mne ptáš, ty starý blázne, netřeba ti vědět, kam jdu“, odsekla urputně Holena, odvrátila se od něho a šla do lesa.

Leden svažtil čelo a kyjem máchl nad hlavou. V tom zachmuřilo se nebe, oheň hořel jen nízko, sníh se začal sypat, jak by cíchu rozsypal, ledový vítr dul lesem. Holena neviděla na krok před sebe; bloudí, bloudí, padá do závějí, údy jí slábnou, křehnou. Ustavičně sníh se sype. Holena hřeší na Marušku, na Pána Boha. Údy jí v teplém kožichu mrznou.

Čeká matka Holeny, vyhlédá z okénka, vyhlédá se zaspí, nemůže se dcery dočkat. Ubíhá hodina za hodinou, Holena nepřichází. „Snad jí tak jablka

zachutnala, že se jí od nich nechce, — či co? Abych se sama podívala, kde je!“ pomyslíla si na konec macecha, vzala kožíšek, plenu na hlavu a pustila se za Holenou. Sněhu plno, nikde stopy. Volala Holenu, nikdo se jí neozýval. — Bloudila, bloudila dlouho, sněh se sypal, ledový vítr dul lesem.

Maruška uvařila oběd, poklidila kravičku, — Holena ani macecha nepřicházely. „Kde jsou dotud?“ povídala si Maruška, sedajíc ku přeslici.

Již je plné vřetenko, již se v jizbě setmělo, a Holena, ani macecha se nevracejí.

„Ach Bože, co se jim přihodilo“, stýská si dobré děvče a úzkostlivě okénkem vyhlédá. Nebe se třpytí, zem se svítí, — člověka nevidět. Smutně zavírá okénko, požeňává se a modlí za sestru i matku. Ráno čeká se snídáním, čeká s obědem, ale nedočeká se ani Holeny ani macechy. Obě v lese zmrzly.

Zůstala dobré Marušce chaloupka i kravička i kousek pole, — dobře bylo jí žítí v pokoji.

---

13. Sirotek v Radhošti,

Kdysi se stalo, že byli dva bratři; jednomu bylo jméno Mach a druhému Jan. Mach měl dva chlapce, a Jan měl čtyry děti. Mach se roznemohl a požádal svého bratra Jana za poručníka svým dvěma chlapcům a odemřel. Žena jeho také již byla umřela před rokem.

Když se Jan vrátil od bratra zemřelého domů, žena se ho ptala: „Snad se's nestal poručníkem?“

— On odpověděl: „Což myslíš, že nechám těch ubohých siroteků zahynout? Vždyť jsou to děti mého bratra! Nyní budeme rozprávět o jiném, sebereme-li obě děti k sobě, či je rozdáme lidem cizím?“ — Na to odpověděla žena: „Toho staršího bych ještě vzala, ale toho mladšího nechci! Starší již má čtrnácte let a ten mladší má teprve dva roky!“ — Muž pravil: „Milá brachu, víš, že jsem jejich strýc a že se musím o ně postarati chtě nebo nechtě; vezmu si je oba dva k sobě.“

Když je k sobě sebral, měl je devět let; starší, Josef, vydělal si dobře, co dostával od strýce svého; a mladší, Michal, poslední čas také již pomáhal při menších pracech. Ale tu přišly zlé časy, kdy bylo se všemi bídnými lidmi zle. Také Jan musil na konec i krávu odprodat. Tu přistoupila žena k němu a pravila: „Vidíš, bylo-li nám třeba těch dvou dětí? Povídala jsem ti, neber jich! Nyní nemůžeme ani svých vlastních dětí uživit!“ — Ale muž jí odpověděl: „Co se nad tím staráš, vždyť víš, že chalupa těch dětí zůstane nám; odkoupím ji a jim splatím.“ — Na to žena: „Zdali by nebylo lépe zbavit se toho mladšího chlapce? Přišlo by nám to laciněji!“ — Muž pravil: „Vzpomeň si na to, vzali jsme je v dobrý čas, zdali by nebylo hříchem před Bohem a před světem, zbavit se jich ve zlý čas? Co by řekli lidé?“ — Ale žena na tom stála, aby ty děti přišly pryč. — Muž tedy řekl: „Víš-li co, ženo, aby bylo všady dobře, zavedu toho mladšího do hor.“ — Ona povídá: „Prosím tě, kam pak ho zavedeš? Zavedeš ho asi dvě

hodiny cesty, a on zase přijel“ — Muž odpověděl: „Zavedu ho dále, odkud se už nikdy nevrátí! Od Boha jsem toho sirotka přijal, Bohu jej nyní zase odevzdám.“

Druhého dne, než svítalo, mluvil ku chlapečkovi desítiletému: „Michale, půjdeme spolu, kdybychom v tom Radhošti mohli najít nějaký poklad!“ — Michalovi nepřišlo ani pomyšlení na něco zlého a stoupal vesele za strýcem svým. Když přišli k děrám na Radhošti, strýc rozsvítil světlo a vešel do nich i s Michalem. Tam slezli po chatrném řebříku do hlubiny, chodili dlouho a prolézali mnohé jeskyně, až přišli k podzemní řece, přes kterou byla položena úzká lávka. Za vodou řekl strýc: „Michale, sedni si tu na té skále: zde máš chleba a kudlu, zatím pojez a já se půjdu sám dále podívat.“ — Michal ostal sedět a po tmě ukrajoval si chleba a jedl. — Nešťastný chlapec dlouho očekával strýce svého, až by se vrátil k němu se světlem; nehýbal se ani s místa, neboť se bál v té černé tmě. Toužebně naslouchal, přichází-li už strýc, ale ten nepřicházel. Tu sobě pomyslíl: „Snad mne sem strýc zavedl, nechal mne tu a odešel domů!“ — Když si na to vzpomněl, vlasy se mu hrůzou ježily: vzchopil se a hledal cesty z Radhoště ven. Ale té nebylo možná naléztí. Jak se měl beze světla prodírat těmi jeskyněmi? Jak měl naléztí úzkou lávku přes řeku a řebřík z jeskyně vzhůru? Místo, co měl jíti k řece, odcházel pořád dále od řeky; to zpozoroval teprve potom, když jekotu jejího hrubě ani neslyšel. Unaven sklesl na mokrou zemi, položil

hlavu na studenou skálu a plakal hlasitě. Potom zase vyskočil a šel zpátky. Když po tmě v pravo v levo hmatal, uklouzla mu noha, a on spadl se skaliny dolů. Letě chtěl se zachytnout a utrhl dva velké střežýle, které se mu ulomily. Nevěda, co činí, uschránil je ve své mošně a šel dále. Blížil se k řece, neboť její jekot pořád víc a více slyšel, až omakal, že jest u vody. Ale pak nemohl najít té úzké lávky, po které ho strýc byl přivedl. Zmužile skočil do vody a šťastně přeplaval na druhou stranu. Potom přišel k nebezpečnému řebříku a jako kočka hned byl nahoře. Když byl ještě půl hodiny hledal, makal a přemýšlel, vyšel na venek z díry, ale měl ruce a nohy podřeny a zkrváceny a třásl se zimou a strachem přestálým. Padl na kolena a děkoval Pánu Bohu za to, že ho vyvedl a že nezahynul v Radhošti. Potom si sedl, jedl suchý chléb, co mu ještě v mošně zbyl, a rozvažoval si, co počít. Věděl, že ho strýc nechce, a proto si umínil, že půjde dále do světa, že se přece nějak obživí. Šel cestou necestou, lesem nelesem a když byl celý den o hladě chodil a bloudil, přišel na jakýsi hrad, vyptal si kus chleba od služebníka a posadil se na kameni nárožním. Když vytahoval z mošny kudlu, služebník spatřil ty dva žluté střežýle v jeho mošně a ptal se ho, co to má. Služebník je obracel na všechny strany, potěžkával je v ruce, ukazoval jiným, až pak šel jich ukázat pánovi. Pán toho hradu dal jej k sobě přivést. Když jej k němu přivedli, tázal se ho pán, odkud by měl ty dva kusy ryzího zlata? Michal vypravoval, co se s ním stalo a jak těch

střechýlů nabyt. To vypravování pohnulo pánem tak, že si ho vzal za vlastního, neboť sám neměl svých dětí. Zlato mu odprodal a peníze dobře na úroky uložil. Také jej dal ve všech potřebných vědomostech vycvičit. Michal již byl na tom hradě sedmnáctý rok. Když pak dochodilo sedmnácté léto, pán se roznemohl. Všecko majetství své odporučil Michalovi a přikázal mu, aby byl střdmě živ a na bídný lid aby pamatoval. Michal sobě pomyslí: „Kterak bych neměl na bídný lid pamatovat, když jsem sám z bídy a nyní jsem se stal bohatým pánem?“ — Do čtrnácti dní pán byl pochován.

Dvě léta bylo tomu, co byl Michal svým pánem. Jednoho dne stál v okně a díval se na náhradí. Tu přicházel do hradu stařec bídný v šatech roztrhaných. Jeho bída jím velice hnula, a hned rozkázal vratnému, aby ho k němu nahoru přivedl. Když stařec do jizby vstoupil, Michal poznal, že jest to jeho strýc; ale strýc Michala nepoznal — „Smilujte se, milostivý pane“, prosil stařec, „nade mnou, — nad starcem hladovým, Pán Bůh vám to zaplatí!“ — Michal pravil: „S radostí vám dám užiti potřebného jídla a nápoje; zatím se posaďte!“

Potom zavolal služebníka, dal mu klíč a potichu mu poručil, aby donesl z jeho mošny, kterou sobě i s valašskými šaty nechal na památku, kudlu, a sedl si k stařečkovi, kterýž mu vypravoval, jak býval zámožný, jak zlými časy upadl do chudoby a jak soudem o všecko přišel, tak že místo své musil prodati a nyní že se musí živit paným chlebem.

„Nemáte-liž žádných dětí?“ ptal se Michal.

„Ach, Bože,“ pravil stařec, „měl jsem čtvero dětí; tři mi zemřely na neštovice, a čtvrté jest ničema, který se ani o Boha ani o svého starého otce nestará.“

Zatím donesl služebník jídlo a pivo. Michal sám starcovi podal chléb a kudlu, aby si krájel. Stařec vzal kudlu do ruky, díval se na ni, zbledl jako stěna, neboť poznal znamení, které svou rukou do ní vpálil — a jako zmámený sotva vykoktal slova: „Milostivý pane, kde se tu vzal ten nůž?“ — Michal odpověděl: „Což pak je vám po tom noži? Nůž jako nůž!“ — „Ne tak, ne tak,“ zvolal zoufale stařec, „pro Boha živého, povězte mi, kde se tu ten nůž vzal? Povězte mi to a nemučte mne!“

Michal již se nemohl déle zdržet a zapírat a proto zvolal: „Otče Jene, neznáte-liž sirotka Michala?“

Strýc se ulekl, poznal Michala a hanbou i strachem padl před ním na kolena. Ale Michal ho pozdvihl, objal a pravil: „Strýčku, nebojte se nic, já jsem vám již dávno odpustil!“

Stařec se posadil, ale do jídla již neměl chuti. Michal ho podržel u sebe až do smrti, a když se dověděl, že starší jeho bratr Josef je ve službě, i toho k sobě vzal na hrad. Strýc však nepřečkal celý rok na živobytí, ale umřel aspoň s tou radostí, že Michal v Radhošti nezahynul, což ho před tím v jeho bídě nejvíce trápívalo dnem i nocí.

---

14. Potrestaná závist.

Byli dva bratři, jeden velmi bohatý, druhý velmi chudý. Jednou hlídal chudý svému bohatému bratru snopů na poli, a sedě pod kupkou, spatřil bílou ženu, ona sbírala klasy, ježto byly zůstaly na záhonech, a zastrkávala do kupek. Když pak se až k němu dosbírala, chytil ji za ruku a tázal se jí, co je zač a co tu dělá? — „Jsem tvého bratra Štěstí a sbírám ztracené klásky, aby měl více pšenice.“ — „A prosím tebe, kde pak je moje Štěstí?“ otázal se chudý. — „Na východě“, řekla vidma a zmizela.

I umlínal si chudý, že půjde do světa hledat svého Štěstí. A když jednou z rána už odcházel z domova, nenadále vyskočila ze zápečí Bída a plakala i prosila, by ji taky vzal s sebou. „Oj, moje milá!“ řekl chudák, „jsi velmi slabá, a cesta daleká — nedošla bys; ale mám tu prázdnou láhvičku, umenši se, vlez do ní, a já tě ponesu.“ Bída vlezla do láhvičky, a on nemeškaje zandal ji zátkou a dobře zavázal. Potom cestou, když přišel k bařině, vyndal láhvičku a vstrčil do bahna a tak se Bídy sprostil.

Po některém čase přišel do velikého města, a nějaký pán vzal ho do služby, aby mu kopal sklep: „Platu žádného ti nedám,“ řekl, „ale co kopaje najdeš, bude tvé.“ — Když tak nějaký čas kopal, našel hroudu zlata. Dle úmluvy byla jeho, ale on dal přece polovici pánovi a kopal dále. Konečně dokopal se železných dveří, a když je otevřel, byl to podzemní sklep a v něm nesmírné bohatství.

Tu slyší z jedné skříně ve sklepě hlas: „Otevři, pane můj, otevři!“ I pozdvihl víko, a ze skříně vyskočila krásná panna, všecka bílá, poklonila se mu a řekla: „Jsem tvoje Štěstí, jehož jsi tak dlouho hledal; od nynějška budu s tebou i s tvou rodinou.“ Po tom zmizela. On pak o to své bohatství opět se podělil se svým bývalým pánem, i zůstal mimo to nesmírným boháčem, a jmění jeho den ode dne se množilo. Při tom však nezapomínal na svou minulou nouzi a činil chudým toho města mnoho dobrého.

Jednoho dne, procházeje se městem, potkal svého bratra, jenž tam přijel za svým obchodem. I vzal ho s sebou domů a vypravoval mu obšírně všechny příhody své: jak viděl jeho Štěstí na poli klásky sbírat, jak a kde se své Bídy sprostil, a jiné věci. Hostil jej u sebe po několik dní a potom mu dal na cestu mnoho peněz a ženě i dětem jeho mnoho darův, i rozloučil se s ním bratrsky. Ale bratr jeho byl neupřímný a záviděl mu toho Štěstí. Ubíraje se domů neustále přemýšlel, jakby na bratra svého mohl zase Bídu poslati. A když přijel k tomu místu, kde bratr jeho láhvičku v bahně byl pochoval, hledal, dlouho hledal, až ji zase našel a hned otevřel. V okamžení vyskočila Bída, a před očima jemu rostouc, radostně kolem něho poskakovala a objevši ho, líbala i děkovala mu, že ji z vězení vysvobodil. A za to vděčna budu tobě i tvé rodině až do smrti a nikdy vás neopustím!“ Darma se závistník vymlouval, darma ji poslal k prvéjšímu pánu: nikterak již nemohl Bídy s krku

zbýti, ani prodati, ani darovati, ani zakopati, ani utopiti, neustále mu byla v patách. Zboží, které si domů vezl, pobrali mu cestou loupežníci; dostav se domů žebrotou, našel místo svého stavení hromadu popelu, a s pole mu zatím úrodu všecku pobrala voda. A tak nezůstalo závistivému boháči nic než toliko — Bída!

---

15. Tak svět odplácí.

Jednou sedlák nesl z lesa dříví, a chtěje si odpočinouti, hodil dříví na zem a posadil se na kámen. V tom slyší nedaleko z jámy nárek: „Ach, člověče! smiluj se, odval kámen, ať nezahynu; vysvoboď mě, a já ti tak odplatím, jak nejlépe svět odplácí.“

Člověk odvalil kámen, a z jámy vylezl veliký had, svinul se v kolečko, vymrštil se vzhůru a řekl: „Věz, člověče, že jsem já had Jaza; připrav se, musíš umřít!“ — Člověk ulekl se velmi a nařikaje, vytýkal hadovi nevděk: „Zdali jsi mne nevolal na pomoc? zdali jsem ti nezachoval života?“ — „Ovšem“, řekl had; „avšak nečiním, než co jsem slíbil, totiž odplatiti tobě tak, jak svět odplácí.“ I zůstali konečně na tom, aby tu rozepři jiní rozsoudili, a co soudce vyřkne, při tom aby zůstalo.

Šli spolu hledat soudce a našli na jednom místě starého psa ku plotu přivázaného. „Jak se máš, věrný strážce domu?“ — „Jak vidíte.“ — „Buď tak dobrotiv a rozsud' nás, máme spolu rozepři.“ A sedlák vypravoval jemu celou svou

příhodu. — „Tak-li to bylo?“ tázal se potom pes hada. — „Tak“, odpověděl had. — „Člověče,“ řekl pes, „jest ti zemřítí, neboť tak skutečně svět odplácí. Když jsem já byl mlád, byl jsem miláčkem svého pána; beze mne nebylo lovu, já jsem naplňoval pánovu kuchyni zvěřinou; pán chodil v liščinách i vlčinách, kterých jsem já nalovil. Později hlídal jsem domu jeho; pán měl mě rád, dávali mu za mne kočár i s koňmi, a přece mne neprodal. A nyní, když jsem už stár a nemocen, když se už ani hýbati, ani štěkati nemohu, vyvedli mě sem a přivázali ku plotu, aby mne zabil ras. Takhle svět odplácí!“

Ubohý sedlák vida, že ztratil při, prosil tovaryše svého, aby jiného soudce vyhledali, a had i k tomu svolil. I šli spolu roklinami a lesinami a našli na jednom místě starého bídného koně, měl hlavu svislou, boky vpadlé jako deska, hovadice a mouchy celé tělo mu pokryly, štípající jej; neměl ani síly tolik, co by je odehnal. — „Jak se máš, šlechetné zvíře?“ — „Jak vidíte.“ — I prosili ho, aby je rozsoudil, a doložili, že sedlák už u jednoho soudce propadl. Kůň vyslyšev trpělivě jejich rozepří, dal také hadovi za právo, řka, že takto svět odplácí. „Když jsem já byl mlád,“ povídá, „uměl jsem všelijaké pěkné věci: když mě vyvedli ze stáje, všichni hosté se mi divili. Nad to pak nosil jsem pána svého na vojně a nejednou jsem jemu svou rychlostí zachoval život i ke slávě mu pomohl. Proto mne také dva lidé tehdáž obsluhovali, každý den dvakráte mne česali, nejpěknější oves i seno

mi dávali, ve stáji mé bylo jako v pokoji, v létě, aby mne hovadice neštípaly, dávali na mne sít, a můj pán byl by mne nedal ani za půl vsi. Ale když jsem zestárl, mořili mne hladem, ani slámy najísti se mi nedali a naposledy mě vyvlekli na paseku, aby mne vlk zadávil!“

„Co chceš nyní ještě člověče?“ tázal se had. Ale sedlák ho ještě zas uprosil, aby šli do třetice a posledního soudce hledali. Šli, a podle lesa běží lišák. „Hej, pane lišáku! počkej a rozsud' nás: máme spolu rozepři; už u dvou soudců prohráno.“ Lišák, moudrá hlava, oba je vyslechnuv, mrkl po straně na člověka i pošeptal mu: „Dáš-li mi všechny své slepice, pomohu ti z té nesnáze.“ — „Což slepice!“ řekl člověk, „i husy ti dám, a třeba celé své jmění.“ Lišák vzal na se způsob soudce ne-
stranného a řekl: „Spor jest velmi důležitý, jdeť o život a o smrt. Ti první soudili lehkovázně. Jinde ta rozepře rozsouzena býti nemůže, leč na místě, kde se přihodila, a protože tam pojďme, tam se shledá, která strana má pravdu.“ — Když pak na to nešťastné místo přišli, řekl lišák, že třeba tu věc vzítí od počátku: „Ty, člověče, posad' se na kámen, kde's tehdáž seděl, a ty, hade, vlez zase do jámy, kde jsi byl.“ Když oba tak učinili a had se vsoukal do jámy, lišák mrkl na člověka: „Nuže, rychle přival kámen!“ a člověk nedal se po druhé poblízeti. — I děkoval lišákovi za vysvobození od jisté smrti, a lišák odpověděl: „Ale nezapomeň na slepice; zítra přede dnem přijdu si k tobě na snídání!“

Sedlák přišel domů s radostí, jako by se byl znovu narodil, a vypravoval ženě, co se mu přihodilo, velebil lišákovu moudrost a doložil, že mu za to slíbil všechny slepice a že si zítra přede dnem pro ně přijde. Žena byla sice ráda, že muž její nezahynul, ale bylo jí také líto slepic. — Druhého dne časně ráno přišla žena k oknu a vidouc lišáka přecházeti po dvoře a v okno nahlížeti, zavolala muže: „Slyšíš, starý, někde se tu vzal lišák pod okny.“ — „I to ten, co mne vysvobodil, přišel si pro slepice.“ — „Leda bych se zbláznila, abych mu slepice dala! Buď Pán Bůh pochválen, že's ty zdrav! Vezmi ručnici a lišáka zabij, dostaneš ještě několik zlatých za kůži“ — Člověk uposlechl ženy, vzal ručnici a na lišáka vypálil. Umíraje zvolal žalostně lišák: „Tak svět odplácí!“

16. Čert páleníkem.

Byl sedlák, bídák nad bídáky, pravý chudáček; nebo nejen krejcaru nikdy očima neviděl, ale často ani kouska chleba nemíval; jenom dětmi ho pán Bůh požehnal hojně.

Se ženou tedy a s dětmi veda život chudácký, „Chudáčkem“ byl přezýván.

Jednou sedlák Chudáček vyjel na pole orat a vzal z domu ostatní dokrojek chleba.

Oře, oře, a když bylo poledne, postavil upracované volky při měchu s trochou trávy, sám usedl na mezi, vzal uzlík s chlebem a zamyslel se hluboko.

Byl pracovitý, svou rodinu miloval srdečně, pro ni v potu tváří pracoval, pro ni toliko pod břemenem bídy neupadal. Rozmyslil se, povzdych si a uzlík s chlebem na místě položil.

„Posílím se později, snad něco více zbude dětem“, pomyslí si chudšas, vstal a dal se do práce.

Kde tenko, tam se trhá, praví přísloví; tak též stalo se s chudáčkem.

Když chudšas nad dokrojkem chleba rozmýšlel, kde se vzal, tu se vzal, u něho stál ďábel neviditelný.

Jak měl prokletec nezpůsobiti paskudy bídákovi! Ukradl dokrojek chleba, poběhal po roli, chechtaje se ďábelsky, a čekal, co chudšas počne, nenalezna chleba v uzlíku. Znova neviditelný na mezi usedl.

Dlouho Chudáček přemáhal hlad nesnesitelný, ale nemoha již déle, posel k uzlíku, aby aspoň z hruba hlad ukojil.

Vzal uzlík, rozvinul — chleba nikde!

„Divná věc,“ pomyslí si Chudáček, „vidět nebylo nikoho, a přece kdosi dokrojek sklídil. Jistě byl hladný jako já, požehnej mu pán Bůh; za den hlady neumru, a zítra se zase Bůh smiluje.“

Přežehnal se, pomodlil se otčenáš, pöoral ještě a s pluhem domů se vrátil.

„Co to divného!“ zamručel ďábel, pokrucuje hlavou, „ukradl jsem mu ostatní kus chleba, a on mi nejen nezlořečil, nýbrž i Božího požehnání mi přál!“

Vrátil se do pekla, postavil se před luciperem a vyložil mu, co a jak bylo.

„Zle jsi učinil“, pravil luciper. „Zle činiti,

naše to věc, ale což když i ďábel má své svědomí! Učiníš-li zle člověku zlému, učinil jsi, jak se na čerta sluší; ale učiníš-li něco horšího, něco jako bylo s dokrojkem Chudáčkovým, hrůza pojme srdce ďáblovu, a zachvěje se i sám čert. Pospěš tedy k Chudáčkovu a způsobenou škodu mu odsluž!“

Stanul znova ďábel na zemi, krčil se jako zmoklá slepice, vzal na se podobu lidskou, přišel k Chudáčkovu a dává se k němu na službu.

„Mohu-liž chovati čeledína, když sám hladý mru?“ — vece Chudáček.

„E což na tom?“ odpovídá ďábel, „já bídný, ty bídný, budeme spolu bídu třít, a dvěma práce bude ubývati. Urodí-li se, bude chleba a platu žádného nepotřebuju. Peníze jsou kulaté a tak jak tak se rozkutálejí, jsou-li tedy, či jich není, vše jedno; jen když bude kus chleba!“

„Je-li tomu tak, budiž u mne, ale mzdy nečekej žádné, leč by z lásky Boží zlé časy pominuly.“

Tak vetřel se čert k Chudáčkovu, zůstal u něho pacholkem, a tak mu pracoval, že nikdo takové práci porozuměti nemohl.

Ve chlívě Chudáčkově jedna kravka, a přece pacholek celé pole hnojem navozil, za den zoral, zasil, zboží jako les roste, žene v klasy na div a vydává úrodu neslýchanou.

U Chudáčka chleba do pána Boha, žena mu neběduje, děti neplačou.

Na podzim všechno pole zaseli, nemálo zboží prodali, ale ostatek není komu prodati; bědují tedy, co se zrnem počítí?

„Učiňme my tak,“ ozval se pacholek Chudáčkův, „zorme bahniska, zasejme; léto, jak se zdá, bude suché, a tak se urodí.“

Jal se ďábel bahnisko orati. Pole schne za pluhem, zavláčil, zasil, obilí vzchází.

Sousedé, vidouce, jak zrno do blata házel, smáli se s počátku, ale když se dobře urodilo, umínili si ho následovati.

Chudáček sebral po druhé úrodu hojnou, zbohatl, pacholkovi mzdu vyměřil a žil pozpěvuje si.

Příštího jara sousedé hnali se na místa bahnitá, zorali je, zavláčili a zaseli.

„Víš-li co, pane hospodáři,“ ozval se pacholek, „mně se zdá, že rok ten bude deštivý; poorme a zasejme stráně a písčiny, nech sobě sousedé piplou se v bahnech.“

I vyjede orat a zasévat stráně a písčiny, a čas tak se zadeštil, že na nížinách všecko vymoklo, ale na stráních a písčinách tak se urodilo, až se klasy pod zrnem ohýbaly. Chudáček takovou úrodu sebral, až i sám už nevěděl, co se zrnem počítí.

Přejný dosavad pacholek pomyslil si na konec: „Zdá se, že za ukradený dokrojek hospodář má náhradu i s lichvou; čas by byl ho zanechatí. Ale nemám-li mu něco splskati? Na to jsem ďáblem, abych zle činil!“

„A co, hospodáři,“ řekl ďábel Chudáčkoví, „zboží máme nazbyt, co s ním učiníme?“

„Budeme jísti do vůle Boží, dáme chudým, udělíme potřebným, a ostatek nech zbude v zásobě na zlou hodinu.“

„Zásoba neškodí, ale zrno dlouho ležeti nemůže; bude pro nás, bude i pro lidi, zůstane i v zásobě. Ale co by se mělo bez užitku zkaziti, toho by se mohlo užiti na nějakou zkoušku; nepodaří-li se, nic neztratíme, a podaří-li se, čest nám i chvála!“

„Jakáž to zkouška?“

„Velmi prostá a nenová, ale slibuje užitek veliký. Z ječmene vaříme pivo; žito silnější než ječmen; nuž, vařme je, možná, že z toho bude něco chytřejšího.“

„Nuže zkus toho, podobá-li se ti. Sloužil jsi mi věrně, nebudu litovati, bys i něco zkazil.“

Dal se ďábel do své zkoušky, zhotovil kotly, zasmažil, míchal, vařil, převařoval; slovem dělal to i ono, a na konec byl z toho jakýsi nápoj, čistý jako voda, ale tak hořkavý a pálivý, že i sám ďábel se podivil svému vynálezu. Nazval jej pálenkou, natočil do láhve, nalil kalíšek, postavil na stole a zasedl s hospodářem.

Chudáček si zavdal, ušklíbl se a pravil: „Oj, je to hořké a pálí!“

„To nic,“ vece pacholek, „i pivo je hořké, i pepř pálí, třeba zkusit, co dále bude: vylupni kalíšek jeden, druhý, — lekati se není čeho, vždyť to totéž obilí, jenom že tekuté.“

Vychýlil Chudáček kalíšek, i chutnal.

„Hořká, ale neprotiví se mi!“

„Vylupni ještě kalíšek!“ praví ďábel.

A ještě jeden kalíšek vypil a pravil: „Ani není tak hořká, cosi tak jako . . .“

Podivil se ďábel a sám vypil kalíšek.

„E, kde pak hořká,“ zvolal ďábel, „nerozeznáváš chuti, — ani za mák hořká!“ A oba ještě po kalíšku vylupli.

„Však věru ne hořká, jak mne vidíš živého, ne hořká!“ ozval se Chudáček.

„Ne toliko nehořká, ale životem rozchodí se jakési teplo; — zavdejme si ještě!“

Nalili a vypili.

„Pravda, pravda!“ — zvolal Chudáček, „i já cítím, jak se životem rozchodí a hřeje až milo!“

„A mně cosi jako veseleji se dělá; — ještě po kalíšku!“ A ještě jeden i druhý vychýlili.

„A, jak veselo!“ — praví Chudáček, „zdá se, že jsem o deset let omládl, a krev tak hraje, že až — ha! . . .“

„I já jsem omládl,“ řekl ďábel, „a v srdci taká radost, a v očích tak jasno, jako bych se na jiný svět narodil; — ale počkej, počkej, co se ti zdá, hospodáři?“

„Mně se zdá, že ještě po kalíšku neuškodí.“

„Sláva! ještě po kalíšku!“

„Ještě!“

Nalévajíce kalíšky, popřelávali, pohlédli na sebe, jakoby se navzájem nepoznávali, a vypili do kapky.

„Počkej, počkej, hospodáři! Či se tobě nic nezdá? . . . á?“

„Mně se zdá, že se začíná chalupa kroutit . . . stůj, stůj! zastav! skroutí se ještě a zboří, a kdez přezimujeme?“

„Nechytej se stěny, nechytej! Neboř se, co se ti nezdá?“

„Když se kroutí, kroutí se!“

„Nekroutí se, to se tak jenom zdá, neboť i mně se zdá . . .“

„A co se tobě zdá?“

„Mně se zdá, že jsem ve svém domě, — v pekle! — že dýchám domácím vzduchem plamenným! — a že v klepetech držím tvou duši . . . cha—cha—cha!“

Takto Chudáčkovi i ďáblu vidělo se to i ono, různé vidiny snuly se jim před očima, různá mamidla rojila se jim v hlavách, až na konec usnuli.

Když se probudili, Chudáček hlavy zdvihnouti nemůže; je mu těžká jako kámen.

„O to nic!“ — ozval se ďábel, „víš co, hospodáři? klín klínem vyrážeti třeba, — zavdejme si po kalíšku!“

„Přines!“

Ďábel přinesl a nalil.

„Ne, nemohu,“ řekl Chudáček, ušklíbaje se a všecek se třesa, „tak je mi jaksí ošklivo!“

„Nic to, vypij jenom na jednou! — já jsem už vypil, a je mi veseleji!“

Poslechl Chudáček a vypil.

„Ó, lehčeji, dej ještě kalíšek!“

Ďábel mu nalil, a bolení hlavy jak by utal.

„Víš co? dobrou věc jsi vymyslel! Abychom pozvali hosti a dobře jich počastovali? Ať vědí, že Chudáček dle příjmení, nejsem Chudáček dle jmění, — co já, to ne oni!“

A od té doby rozmohla se mezi lidmi pálenka, ten bič Boží, kterým se totiž lidí dobrovolně hubí a který do chat selských bídu a nouzi uvozuje, tělo i duši otravuje a svému vynálezci — ďáblu tisíce duší co den dodává.

---

17. Pohádka o krajíčku chleba.

Před dávnými časy — brzo by to nebylo už ani pravda — byl chudý baráčník, a ten měl syna Janka. Jankovi se doma nelíbilo, protože nemíval než brambory a chléb a že mu šla huba po mase. Řekl jednou tatíčkovi: „Tatíčku, já doma nezůstanu. Půjdu do světa; ve světě je líp.“ — Baráčník mu zrazoval, že ve světě teprve pozná, co je zle, — ale Janek ne a ne. Svázal si ranec a odešel. Bylo to právě v neděli ráno. Po poledni došel do vesnice, kde byly hody. Janek uslyšel muziku z daleka a poskočil si. Hned první dům byl velikánský, krásný statek. Zeman ležel právě v okně a díval se ven. Janek smekl čepici a prosil o kousek něčeho od oběda. Zeman se obrátil, vzal se stola, co tam právě leželo, krajíček chleba, a podal ho Jánkovi. Janek si chystal hubu na kousek pečeně, a tu máš, — dávali mu chleba. Vjela do něho zlost, i zahodil krajíček daleko na cestu, jako by to byl nějaký kámen.

„Proč to zahazuješ?“ volal naň zeman. „Nevíš, že je to dar Boží? Modlíme se každodenně za chléb vezdejší.“

„Eh co!“ bručel Janek, „chléb jsem měl také

doma, teď jsem ve světě, a tady jsou k tomu ještě hody; patří mi aspoň kus pečeně.“

„Pečeně chceš?“ řekl zeman. „I ano, pojď jen dále, dám ti, kolik budeš chtít.“

Janek vešel a zeman volal na hospodyň: „Dones sem ten pekáč s pečením!“ Potom kázal Jankovi: „Přisedni, vandrováčku!“ — Janek položil ranec a čepici na lavici a měl se ke stolu.

„Počkej!“ — zavolal naň zeman. „Můžeš tu pečení snísti třeba celou — pod jednou však výminkou.“

„A pod kterou?“

„Že's venku ten krásný chléb zahodil, určil jsem ti trest, abys se naučil chleba si vážit. — Nežli se do té pečeně dáš, slib mi, že u mne dočkáš nového chleba. Zítra budeme sít. Po ten celý čas, než z toho nasetého žitečka hospodyň napeče, dostaneš masa do syta, ale chleba ani krajíčka! Také nic jiného nedostaneš než pouhé maso! Svoluješ na to? Nechceš-li, nech pečeně stát a jdi s Pánem Bohem dále!“

„A jiného na mně nežádáte?“

„Ne.“

„I zaplať Pán Bůh za takový trest. Uбудu bez chleba třeba deset let. O to nemám starosti.“

„Ale rozvaž si, že tě do žní nepustím, kdybych tě měl i provazy svázati, chtěl li bys mi utlíkati.“

„Nebojte se, hospodáři; od masa vám do smrti neuteku!“

„Dobrá tedy. Sedni si a jez!“

Janek se rádně přezěhnal, zasedl si jako čtyři

a dal se do pečeně, až se mu od huby prášilo. Při tom se radostí smál, jako by byl v nebi, a myslil si: kdyby mě tatíček viděli, řekli by: „Náš Janek měl přece pravdu, že je ve světě líp než doma.“

Když první hlad zahnal, vzpomněl si: „A jak pak, hospodáři, budu-li u vás mítí těžkou práci?“

„Žádnou!“ odpověděl zeman, „leč bys dlouhou chvílí sám něco chtěl poklízeti.“

„Toť jsem kraj světa lepšího bydla naléztí nemohl“, pomyslel si Janek a jedl s novou chutí dále.

Poobědvav pomodlil se vroucněji, než kdy jindy, za to Boží nadělení a šel pak na zahradu lehnout si do chládku. K večeru se podíval na chvílku k muzice, jak se tam prohánějí, a když se setmělo, lehl si na hůře na seno a spal až do bílého rána jako zabitý.

„No, Janku, jakž,“ budil jej ráno zeman, „nepůjdeš-li se podívat, jak na ten tvůj krajíček budeme zasívati?“

Janek sebou trhl, vyvalil oči a vzpamatovav se, řekl ochotně: „I ano! Proč bych ne? Zaseju, dovolíte-li, třeba sám.“

„Můžeš. — Umyj se a přijdi k snídani.“

Čeládka snídala mléko s chlebem, Jankovi donesla hospodyně kus pečeně.

Pacholci hleděli na milého Janka závistivě, a Janek nafukoval tváře jako pán; ale když dojídal, myslil sám u sebe: „Je to mastné; kousek chleba na zajedění by neškodilo. Ale co! Maso vždycky lepší než chléb.“

Po snídani jeli na pole. Janek rozsívaje chechtal se a volal na pacholky: „Seju, seju, — ale chleba z toho jísti nebudu! To ne!“

K obědu jedl s hospodářem zase maso, jenže hospodář přikusoval chléb a brambory, a Janek nedostal než masa. K večeři bylo zase tak. A tak bylo pořád. Chléb se od té doby, co Janek v domě byl, zamykal jako jed.

Čtrnáct dní byl Janek vesel a při dobré chuti, ale pak věšel hlavu a málo jedl.

„Co pak je ti?“ tázal se zeman, „že nejíš?“

„Není mi jaksi dvakrát“, odpověděl Janek a hleděl smutně na pacholky, jak si velké krajíce ukrájovali. „Nevím ani, co to je. To maso má teď jakousi divnou chuť. Dal bych je všecko za takový krajíček.“

„Aha!“ usmál se zeman, „teď bys už nezahlodil! Ne, ne, — z toho nebude nic! — Hafane, tu máš!“

Hodil psovi kus chleba. Starý, přesycený pes očuchal jej a nechal ho ležeti.

„I ty zpropadené hovado!“ rozzlobil se Janek, „ani chleba nechce! Takového psa zabil bych na místě!“

Sehnul se, zdvihl chléb psovi hozený a strkal jej do úst. Zeman mu zachytil ruku: „Ne tak! Chleba nedostaneš!“

„Ani toho, co pes nechce?“

„Ne, měl's býti o posvícení rozumnějším, nežli pes. Jez maso!“

Pacholci se smáli, a Janek studem hořel.

Od té doby chodil Janek jako marnotratný

syn, kdy ho pán odehnal i od toho koryta, z něhož
vepři hltali. Maso se mu znechutilo a jedl je toliko
z velkého hladu. Na chléb myšlil od rána do večera
a v noci se mu o něm zdálo. Kdykoliv hospodyň
pekla, sedával celý den u pekárny a vdýchal ote-
vřenými ústy chlebovou vůni. Nikdo by tomu ne-
uvěřil, ale je to svatá pravda: Janek potácel se
jako ve snách a vzdychal, kudy chodil. Asi za měsíc
padl jednoho krásného rána před zemanem na
kolena, sepal ruce a prosil s pláčem: „Zlatý ho-
spodáři, pro Boha vás prosím, pusťte mne pryč;
déle u vás nevytrvám.“

„Ne tak, Janku,“ řekl zeman, „z toho nebude
nic. Ujednali jsme, že u mne dočkáš nového chleba,
dřív tě nepustím, a kdybych tě měl provazy svázati.
Předpověděl jsem ti to.“

Jankovi vyhrkly slzy: „Ach, nového chleba se
nedočkám! Do té doby umru, nedostanu-li chleba.
Dejte se mi aspoň zemáků najísti!“

„Nedám!“ zakroutil zeman hlavou a odešel.

Janek šel na zahradu, aby ho nikdo neviděl,
a tam si poplakal do vůle. S jakou žalostí vzpo-
mínal na krásné, rozpukané brambory, kterými
doma pohrdal! Ale bylo vše marno, — pláč a
žalost mu chleba ani bramborů nedaly, — a Janek
se bez nich cítil nešťastným. Každý den mu byl
věčností a lezl pomalu jako hlemýžď.

Ale, byť i čas sebe zdlouhavěji ucházel, konečně
přece ujde.

Přišel štědrý večer. Hospodyně s děvečkami
pekly, a vůně krásného pečiva naplňovala celý dům.

Janek seděl v konírňě, aby těch vánoček raději ani neviděl, a vzdychal nad svým osudem.

Přišel za ním zeman: „Nuže, Janku, co pak bude dnes s tebou? Masa ti pro přísný půst dáti nesmím a jiného v mém domě pro tebe nic není! Co počneš?“

Janek pohledl na hospodáře zoufale a řekl hlasem smutným: „Dnes i nejbídnější žebrák si pochutná, a nemá-li sám nic, vyžebře si přede dveřmi; jen já mám večer hladem býti?“

„U mne nedostaneš ničeho!“ pokrčil zeman ramenoma.

„Tož mně dovolte dnes aspoň žebrati!“

„To můžeš“, řekl zeman.

Janek vyskočil, oblekl se rychle a šel po žebrotě.

Zeman se bál, aby mu Janek neutekl, proto poslal za ním pacholka, by ho zdáli střehl.

Milému Jankovi nevedlo se však na té žebrotě valně. Přišel k prvním dveřím a spustil: „Chudý pocestný prosí poníženě —.“

Hospodyně, zaslechši žebráka, volá od peci na děvečku: „Podej mu tam koláč.“

„Tetičko, to je zemanův Janek“, řekla děvečka.

„Ten? Naděl jej. Takový člověk almužny nezaslужuje; zahodil krajíček.“

Děvečka šla ke dveřím a volala uštěpačně, aby to slyšelo půl městečka: „Naděl vás Pán Bůh. Peněz nemáme a chleba neberete!“

Janek se zapýřil a zabručel: „To je hrubiánka!“ a šel o dům dále. Tam zpívali zrovna takovou a v třetím domě také, a tak napořád po celém

městečku. Jankovi klesala mysl čím dále, tím více. Když obešel celé městečko a i v poslední chaloupce jej odkázali, sedl si vzadu u cihelny na mez a plakal hořce. —

Šla tudy stará, shrbená žebračka s rancem na zádech. Vidouc Janka plakati, zastavila se soustrastně a tázala se, proč pláče?

„Ach, zlatá babičko,“ bědoval Janek, „jak bych neplakal? Jsem nejnešťastnějším člověkem na celém Božím světě!“

„Nemluvte tak, človíčku. Jste mlád a zdrav, můžete pracovati, a to je velké štěstí! Co mám teprve já stará chuděra říci? Pracovati nemohu, doma nemám, co bych do úst dala, — nezbyvá mi na stará kolena, leč se potloukati světem. A vidíte, nezoufám si a chválím Boba za všechno, za dobré i za zlé.“

„Vy si můžete aspoň vyžebrati“, řekl Janek trpce, „a já ne! Obešel jsem celé městečko a nedostal ani krajíčka chleba.“

„To nemůže býti pravda! Znáám lidi zde v městečku dobře: jsou hodni, a odnáším odsud, chvála Pánu Bohu, svaté almužničky dost.“

„Vy ano, ale já ne!“

„A jak to?“

„Mne odehnali ode všech dveří, že prý almužny nejsem hoden.“ A Janek jí pověděl vše upřímně a pravdivě, jak do městečka přišel, a co se mu u zemana přihodilo a jak se teď má. „Rád bych utekl,“ doložil, „ale nemohu. Podívejte se, jak tamhle zemanův podomek po mně číhá.“

„Člověčku, člověčku, prohřešil jste se těžce na Božím dárku, proto vás Pán Bůh tak trestá. Sná-
šejte svůj kříž trpělivě, však není nejtěžší. Vždycky
jest lépe mít aspoň maso, než pranic. Dnes, na
štědrý den, má se těšiti každý. Nechci, abyste vy
jediný byl smuten, když vám mohu pomoci. Podržte
mně ten ranec.“

Rozvázala plachtu a nacpala mu plné kapsy
chlebem a koláči. Janek nevěděl radostí kudy kam,
děkoval staré žebračce na stokrát a slavil svou
štědrou večeři hned za městečkem na zemi.

Když zeman uslyšel, co se Jankovi přihodilo,
byl pohnut až k slzám a řekl: „Vidíš, Janku, jak
tě Bůh pokořil za tvé zhrdání! Když se nad tebou
stará žebračka smílovala, nechci ani já nemilosrdným
býti. Ode dneška dostaneš jen brambory, jak si's
onehdy přál, ale chleba dříve ne, až si ho nasečeš,
namlátíš a nameleš.“

Janek byl teď s brambory spokojen, ač doma
na ně hubovával, ale po chlebě mu bylo přece
velice teskno. Jak jen Pán Bůh jara dal, chodíval
se každodenně na žito dívat, o kolik vyrostlo, a
když se dalo do květu, strožil už hrabici, a sotva
že první kousek na výsluní dozrával, naklepal si
kosu a chtěl jíti na pole žito klást.

„Počkej, až ti poručím“, řekl zeman. „Ještě
neuzrálo.“

„Ten kousek v šterkovině je už zralý.“

„Tedy si ho poseč; ale svážeš a vymlátíš si
je sám. Pro tebe nesmí druhá čeládka pořádku
rušiti.“

Janek spěchal na pole, jakoby hořelo, požehnal se sv. křížem a dal se do sečení radostně, jako do tance. — Když mu žitečko uschlo, svezl si je na trakaři domů, a ještě večer rozléhalo se v zemanově stodole bouchání jednotlivého cepu. Ráno si zanesl pytel žita do mlýna a večer mu zadělávala hospodyně na první chléb. Když druhého dne v poledne nový pecen na stůl položila, a hospodář ukrojiv skrojek, Jankovi jej podal, vyhrkly ubohému slzy. Zlbal zlatý chlebiček a spěchal pak domů k tatěčkovi do chudé chaloupky, kde spokojeně a pilně žil až do své smrti, a vždy toho člověka za nejšťastnějšího vyhlašoval, kdo má vždy chleba do syta.

---

18. Pohádka o zlaté rybce

Na břehu siného moře
stařec žil se svou stařenou;
žili ve vetché chaloupce
třicet let již a tři roky.
Stařec v sítě lovil ryby,
a stařena přízi předla.

Jednou stařec vyjde lovit,
sít rozestře v siné moře,
vyšla sít se samým blátem;
po druhé zas sít rozestřel,
vyšla sít jen s mořskou trávou;
sít rozestřel do třetice,
vyšla sít se zlatou rybkou.
Promluvila zlatá rybka,
promluvila řečí lidskou:
Pusť mě, starče, pusť mě v moře,
drahý dám za sebe výkup;

vykoupím se, čím jen zachceš.
Podivil se stařec divu;
rybařiltě dávná léta,
ale nikdy neslychával,
aby ryba mluvit měla.
Pustil v moře zlatou rybku,
laskavé k ní pravil slovo:
S Bohem budiž, zlatá rybko,
výkupu mně není třeba;
vrať se chutě v siné moře,
hoň se po něm do své vůle.

K stařeně se stařec vrátil,
celý div jí vypravoval:
Ulovil jsem ti dnes rybku,
mluvila ti lidskou řečí,
prosila mne, bych ji pustil,
slibovala drahý výkup,
jehož bych jen sobě žádal.
Výkupu jsem vzíti nechtěl,
pustil jsem ji v siné moře.
Zkřikne stařena na starce:
Ó ty bloude, nerozumo,
že jsi od ní nevzal výkup!
Aspoň mohl's žádat necek;
naše jsou již na rozsutí.

Zašel stařec nazpět k moři,
hle, moře se rozehrálo.
Zavolal na zlatou rybku;
rybka přišla, tázala se:
Čeho sobě žádáš, starče?
Stařec s poklonou jí vece:
Slituj se, velmožná rybko;
Žena má mě vyplísnila,
nedá pokoje mně starci,
žádá sobě nových necek;

naše jsou již na rozsutí.
Odpoví mu zlatá rybka:
Nermut' myslí a jdi s Bohem!
Dostanete nových necek!

K stařeně se stařec vrátil,
stařena u nových necek
ještě hůře jemu laje:
Ó ty bloude, nerozumo!
Žádal's, bloude, nových necek!
Jaký prospěch z nových necek?
Vrať se, bloude, ihned k rybce,
pokloň se jí, dům si vypros.

Zašel stařec nazpět k moři,
hle, moře se zakalilo.
Zavolal na zlatou rybku;
rybka přišla, tázala se:
Čeho sobě žádáš, starče?
Stařec s poklonou jí vece:
Slituj se, velmožná rybko!
Žena ještě hůře laje,
nedá pokoje mně starci.
Dům chce míti, stará křikna.
Odpoví mu zlatá rybka:
Nermut' myslí a jdi s Bohem:
Stanet' se, dům bude míti.

Ke své chaloupce se vrátil,
po chaloupce ani stopy;
stojí před ním dům s světnicí,
blíží na něm z cihel komín
a z dubových prken vrata.
Stařena pod oknem sedí
a až hrůza muži laje:
Bloude bloudský, nerozumný,
hned se vrať, pokloň se rybce;

nechci být již vesničankou,
vzácnou býti chci zemankou.

Zašel stařec nazpět k moři,
hle, moře se rozvlnilo.
Zavolal na zlatou rybku;
rybka přišla, tázala se:
Čeho sobě žádáš, starče?
S pokorou jí stařec vece:
Slituj se, velmožná rybko!
Žena opět hůře laje,
nedá pokoje mně starci;
nechce být již vesničankou,
vzácnou býti chce zemankou.
Odpoví mu zlatá rybka:
Nermut' mysli a jdi s Bohem!

Vrátil se k stařeně stařec.
Což to vidí? Velký zámek!
Na pavlači žena jeho
v sobolovém kabátíku,
v drahém čepci z zlatohlavu;
na krku má šňůry perel,
prstenův má plné prsty,
stěevíce má z safiánu.
Před ní, za ní houfy sluhův,
bije, za vlasy je tahá.
Stařec praví ke stařeně:
Zdráva budiž, vzácná paní!
Teď snad máš, co srdce ráčí.
Rozkřikne se na něj žena,
v konírnu ho sloužit pošle.

Sotva druhý týden minul,
ještě hůře se rozlítí,
k rybce zas posílá starce:
Vrať se a pokloň se rybce,

zemankou již býti nechci,
ale býti chci královnou.
Stařec zvolá poděšený:
Což jsi, babo, blínu snědla?
Vždyť neumíš ani kročit,
vždyť neumíš ani mluvit;
všecka se ti zem vysměje!
Stařena se rozdurdila,
muže v líce udeřila:
Jak? ty chlape, smíš odmlouvat
mně, zemance urozené?
Hýbej k moři hned po dobrém,
sic tě mocí dám odvésti!

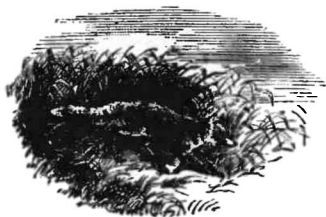
Stařec vypravil se k moři,
siné moře počernělo.
Zavolal na zlatou rybku,
rybka přišla, tázala se:
Čeho sobě žádáš, starče?
Stařec s poklonou jí vece:
Slituj se, velmožná rybko!
Žena má se pobláznila;
zemankou již býti nechce,
ale býti chce královnou!
Odpoví mu zlatá rybka:
Nermut' myslí a jdi s Bohem!
Dobře, stanet' se královnou!

Stařec vrátil se k stařeně.
Co to? Před ním hrad královský,
ve hradě sedí stařena
za stolem jako královna,
slouží dvořané jí, páni;
vína zámožská popíjí,
perníku k nim přikusuje,
kolem hrozná stráž stojí
s sudlicemi na ramenou.

Stařec spatří to a žasne,
jme se hluboko uklánět
a k stařeně takto mluvit:
Zdráva buď, mocná královno!
Teď snad máš, co srdce ráčí.
Ona na něj nepohledne,
s očí svých ho vyhnat velí.
Přiskakují dvorští páni,
starce bitím vyhánějí;
přiskakují v dveřích stráže,
zbraní div ho nezabijí;
všecken se mu lid posmívá:
Dobře tobě, starý blázne!
To máš, bloude, na pamětnou;
nechtěj s pány třešní jíst!
Mine týden, mine druhý,
ještě hůř se stará sápe;
dvořany za mužem vyšle,
starce najdou, k ní přivedou.
Tu stařena dí ke starci:
Vrať se a pokloň se rybce:
nechci býti již královnou,
ale panovnicí mořskou,
abych žila v širém moři,
zlatá rybka ať mi slouží,
ať mi bude za poslici.

Stařec nesměl odporovat.
Ani slova nepromluviv,
odešel k sinému moři.
Hle, na moři černá bouře,
hněvem vzedmuly se vlny,
zmítají se strašným jekem.
Zavolá na zlatou rybku;
přišla k němu, tázala se:
Čeho sobě žádáš, starče?
Stařec s poklonou jí vece:

Slituj se, velmožná rybko!
Co mám počít' s kletou babou?
Nechce býti již královnou,
ale panovnicí mořskou,
aby žila v siném moři,
ty abys jí poslouchala
a jí byla za poslici!
Ničeho neřekla rybka,
chvostem jen do vody šlehla
a v hluboké ušla moře.
Dlouho stařec, dlouho čekal,
odpovědi nedočkal.
Navrátil se ke stařeně . . .
Hle, před ním chaloupka opět,
stařena na prahu sedí,
a před ní — rozbité necky.

Pověsti.

1. O králi Svatoplukovi.

Lid v chrámě Velehradském po kázání dopěl; poslední zvuky pobožné písně vyzněly, zraky všech se obracely k oltáři. Nastala chvíle sv. mše, kterouž měl sloužiti sám arcibiskup Methoděj. A slavně sloužiti; bylť veliký svátek, zasvěcený den svatých apoštolů Petra a Pavla.

Již plály svíce na oltáři, již chvíli hořely, ale Methoděj nešel. V kostele čekali a po tichu se modlili. Chvíle za chvíli ubíhala. Slunce již vysoko vystoupilo, již padly jeho paprsky do oken kopule, již zašlehly dolů zlatým proudem do lodi chrámové. Vše se rázem vyjasnilo, stěny, obrazy svatých na zlaté půdě, hlavy věřících, žen i zarostlých mužů i starců, i plavé vlasy dívek a dětí.

V jasné té záplavě zemdlely zarudlé prameny svěc, které již hrubě ohořely. Již šepot zavanul kostelem, tlumené hlasy, již se tam ohlíželi, hlavy sestrkovali, tiše mluvili a se ptali, co se děje, co se stalo. Tak šeptem se tázali, a šeptem spěla odpověď po všech prostorách svatyně: že arcibiskup čeká na krále, že král mu vzkázal, aby hrubé mše bez něho nesloužil, aby na něho čekal, až přijde.

„Kde je? Kde je král?“

„Proč nejde?“

Ptali se všude a všude pak žasli a trnuli, když kdosi oznámil, že na hon, dnes ráno, před svítáním že si král vyjel na hon s četnou družinou a lájí. Na hlučný hon v takový posvátný den!

Pak rázem umkli, když se najednou objevil velebný Method. Nastával již poslední čas, a svaté mše déle již odkládati nebylo možná. S arcibiskupem vstoupili k oltáři kněží, diakoni, všichni v bohatých kostelních rízách. I začal arcibiskup bohoslužbu; diakoni a kněží přisluhovali, kadidlo zapálili, zpěvy zapěli a zpívali.

A lid kleče i stoje, maje sepjaté ruce, hleděl na krásu oltáře v plné záři svěc, v nichž také se třpytila kněžská roucha i řezby i obrazy, naslouchal modlitbám a kněžskému zpěvu, jak hlaholil pod klenbou sborem i různě. A všichni věřící jati jsouce vroucí, srdečnou zbožností jako u vytržení povznesli myslí své k Bohu. Na krále zapomněli.

V tom zalehl do chrámu ohlas pustého, temného ryku, zmatený balas, divá směs zvuků a hlasů, jež kvapem, letem se blížila, rostla jako lomož vichřice. Ryk a divoký křik, troubení rohů, štěkot psů a řehotání koní. Již před samým chrámem ta bouře zahlučela, již na prahu, již pod klenbou hřmí, již hrnou se strůjci té bouře chrámovou lodí, přímo k oltáři. V čele všech král Svatopluk s čapkou na hlavě a s mečem v ruce, za ním lovecká družina se psy.

Umkli knězi, lid strnulý ustupoval, choulil se, tlačil se ku zdem a sloupům. Král však nedbaje

nikoho, mávaje nahým mečem, hnal se k oltáři a křičel divě na arcibiskupa, proč šel k oltáři, proč nečekal. Ale u stupňů oltáře zarazil prudký krok, a planoucím zrakem hleděl, jak stanul tváří v tvář svatému muži.

Ten stoje proti němu pravici vztáhl.

„Ni o krok dále!“ zvolal u svatém hněvu, „ať Bůh tě na místě neztrestá! Dábelskou pýchou jsi posedlý. Tvé libovůle mám býti více poslušen, nežli zákona duchovního. A zneuctil's chrám Hospodinův! Proto zůstaneš v zlořečení, a Bůh tě poníží!“

Král rudý po líci, hrdle, hněvem již lýtý a slepý, řečí tou jako udeřen, a pohledem, velebou přemožen, zarazil se, meč sklonil, váhal, pak obrátiv se pádil z kostela ven a za ním hlučící lovci a láje.

Ale jak přišel do svého hradu, znovu ho posedly pýcha a vzdor. Nechtěl uznati svého provinění, a styděl se i hněval, že se dal slovem a pohledem biskupovým tak přemoci. I poslal hned k němu a vzkázal mu, aby více před jeho oči nechodil. Svatý muž tak učinil a hned se vydal z Velehradu na apoštolskou cestu po krajinách, jichž byl duchovním správcem a vůdcem, a všude kázal, křesťanskou víru rozmnožoval a utvrzoval. A tak činil až do své smrti.

Ale král zůstal tvrdý proti němu po všechem čas a zapomněl nevděčně, co svatý ten muž pro moravskou říši učinil, že jí přinesl světlo pravé víry, že obětoval jeho lidu všechno své dílo, všechem svůj život.

Svatopluk však bez trestu nezůstal; slova

Methodějova se vyplnila. Opustiloť štěstí mocného krále, jenž zůstal v zlořečení; z tolika stran vojensky na něj táhli a na jeho lid: Uhři, Poláci, Němci, a také Čechové se bouřili a nechtěli mu býti poddání. Všichni jeho zemi moravskou hanebně drancovali a hubili.

I prohledl král a poznal, že již naň přišlo Boží dopuštění, a že všecko to neštěstí se děje zemi jeho jenom pro něj, pro jeho pýchu a zpupnost. A tu často mu přicházel na mysl biskup Methoděj, proti němuž se tak provinil. Vzpomínal na něj a lítost ho pojímala.

Zasmušoval se v duchu, když slyšel, že nepřátelských spoust přibývá, že země víc a víc hyne. Proto povolal své rádce, a ptal se všech, co má činiti. Než oni žádné rady proti dopuštění Božímu mu dáti neuměli.

Tu, když ta rada, již svolal ve svém vojenském ležení, na večer skončena, odebral se sám, zasmušilý a smuten do svého stanu. A více ho pak dvořané a nikdo již nespátlil. Okolo půl noci vyšel opět ze stanu, to stráž viděla, vsedl na koně u stanu přivázaného a jel tiše spícím táborem. Nikdo si ho nevšiml, stráž pak, jež na kraji ležení stály, poznavše ho, nezkřikly na něj; uctivě ho pustily, ač jim bylo divno, nač tak pozdní dobou vyjíždí.

Nikdo netušil, že již dlouho neměl klidu a spokojenosti ve vši své slávě a moci, jak ho svědomí tížilo, že se tak obořil na velebného dobrodince moravské země, že rušil jeho řád a obřad. V bezesných nocích skroušeně přemítal na mysl,

jak by se kál. Až té chvíle se rozhodl, že nechá všeho, vojska, dvoru a sluhů, pokladů i krásné zbraně, vší moci, kterou hřešil, že opustí vše, aby zbavena byla moravská země neštěstí a trápení, jichž pro něj zakoušela.

I vyjel z ležení a jel pustou nocí, až dojel na jedno místo na stráni hory Záboru, kdež všude se černaly rozlehlé, neschůdné hvozdy, a kde před tím tři poustevníci vystavěli s jeho podporou kostel.

V tom černém lese, na odlehlém místě mezi stromy a houštím, probodl mečem hrud' svého koně a pak zahrabal ten meč zardělý krví věrného zvířete. Bezbranný bral se pak dále tmavým hvozdem ne-unavně, modle se, až za ranního svítání přišel k těm poustevníkům.

Tentokráte nevěděli, kdo je, ani netušili, neboť ho nikdy před tím neviděli. Ale přijali ho, a Svato-pluk, někdy král moravské říše, oblečen v roucho poustevničí. Pokud byl živ, zůstal nepoznán ode všech. Teprve když cítil, že se blíží hodina jeho, sám se mnichům vyznal a pověděl, kdo by byl a proč sem přišel. A hned umřel jest.

---

2. O králi Ječmínkovi.

Když Svatopluk král tak beze stopy zmizel, pomýšleli na Moravě zvoliti sobě jiného panovníka. I hledali, kdož by vladařského stolce byl nejhodnější.

Toho času žil v Přerovsku na hradě Chropini zeman, pán rozlehlých statků, muž bohatý, u pánů a zemanů vážený, od poddaných milovaný. Vládl

jim lidsky a maje dar ducha, soudil moudře a spravedlivě. A tak si řekli páni a zemané:

„Nač jinde vladaře hledati, když ho máme mezi sebou!“ I zvolili Chropinského pána všichni jednostejně, bez sporů a různic, a jejich volbu chválili po vší zemi a radovali se z nového krále.

Ten, aby poznal všechny končiny své moravské říše, objížděl zemi; všude ho vítali s mnohým plesáním a velikou slávou, ať jel na poledne končinami, kde réva zrála, ať požehnanou Hanou, ať na půlnoc i východ i západ dolinami mezi kopci. Všude se mu chtěli zachovati; páni a zemané předháněli se o jeho přízeň, lahodili mu, lichotili, dary mu nosili, radovánky strojili a hlučné hody.

Když se pak vrátil na Chropinský hrad, zastesklo se mu. Zdál se mu příliš tichý a jako pustý, nic ho tu netěšilo, ani oddaná příchýlnost jeho něžné, líbezná paní. Toužil po hřmotné zábavě. Proto poručil dvořanům, aby vystrojili hody a pozvali na ně hojně a vzácné hosti.

Páni a zemané v bohatých sukních kožešinou lemovaných s lesklými šavlemi a meči u nádherných pasů, v drahých čapkách s volavčím perlím sjížděli se do Chropině na pěkných koních v krumplovaných pokrovech. Sjížděli se ze všech končin země, že jim sotva stačil hrad, a že čeledi jejich a koňstva bylo plné městečko. I byly na hradě hody, bylo veliké veselí, a ne jednou, ne dvakrát. Přes tu chvíli se panstvo sjíždělo po vůli pánově, besedovali, zábavy strojili, nákladná sedání, a pokaždé dlouho hodovali a pili a pili.

Když se dělný lid na večer s pole vracel, hřmělo na Chropinském hradě veselí; zvučely číše, struny a zpěvy při záři pochodní a svící. A když lid, pospav po lopotné práci, záhy z rána se bral zase na pole, bylo na hradě ještě hlučno.

I hleděli vážně k panskému sídlu, starostlivě mluvíce, jaká to správa, co z toho bude? A po každé vzpomněli předobré paní králové. Litovali ji z té duše, povídali si, co zkouší, jak dobrá ta paní všecko to těžce nese a jak se straní radovánek a hodů, jež se jí oškliví.

Lid se nadarmo nestaral. Králi již nestačilo ani jeho vlastní, ani královské jmění na takové hospodářství. Proto se jal ukládati veliké daně, nové a nové, větší a větší, a ukládal berníkům, ať žádnému nic nepřehoví, ať třeba i tisknou, když by poddaní nechtěli platit.

A již nehleděl lid ku Chropinskému hradu vážně a s obavou, ale s hněvem a záštím, a již pronášeli krále a kleli mu. Jen o králové se řeč neměnila. Ba ještě s větším pohnutím o ní mluvili, jak za lid u krále prosí, oroduje, aby ho neutiskoval.

To pravdu mluvili; žádný však neviděl slzí, jež králová o samotě, potají v hořkém pláči proplakala, nikdo neslyšel, jak králi z úzkosti o něho a z lásky, srdečně, mírně domlouvala, jak se král na ni osopoval, jak hrubě odbýval, jak se sklopenou hlavou, všechna se třesouc vycházela, jak se jí tmělo v očích hanbou a slzami. Až jednou král, když opět uložil novou berni a králová zase za lid prosila, tím popuzen, ve vzteku vytrhl meč a hnal se

jím po své manželce tak prudce, že div uklouzla ze dveří ven.

V tom divokém hněvu poručil král, aby ji té chvíle hned vyvedli ze hradu, aby jí neměl ani na očích. A když vyhledl oknem ku bráně, děje-li se po jeho rozkazu, a když spatřil ubohou paní, chytl ho na novo takový vztek, že vyraziv z komnaty, hnál se za ní s dobytým mečem. Ale králová ho zahlédla v čas.

Než nikde neměla zastání, nikde ochrany. Ve smrtelné úzkosti hleděla kol; nikde však útočiště. Jen lán dozrávajícího ječmene stál u cesty, lán širý a p žehnaný, jenž svítil se na slunci krásně bělavý v úrodě bohatých klasů, v záblescích nesčetných vousin.

V ráz pohnula se tichá hladina širého lánu. Klasy se rozhoupaly a nad nimi se mihaly zlaté královniny vlasy. Prchala ječmenem, až najednou v něm zmizela, zapadla jako ve zlaté tůni. A hned se zase stišily vlny po lánu, hladina ječmene se zavřela, byla tichá jako v bezvětrí; král doběhnuv, darmo se ohlížel, kam zmizela jeho paní.

Tu našly pak vesnické ženy a vedle ní děťátko, jež se jí tu noc narodilo. Odnesly je do vsi, tam je pečlivě ošetřovaly, a královu synáčku daly jméno Ječmínek na památku toho, že se narodil v ječmeni. Král se však o tom útulku dověděl, a nemaje lítosti ani se svým dítětem, dal manželku i syna pryč odvésti. Žoldnéři je zavezli do odlehlé končiny nějaké. Kam, nikdo nezvěděl. Ale králi pak nešlo z mysli, co se stalo. Často teď vídal usouzenou

tvář své lsběžné paní, a často vzpomněl na jediného synka svého. To nejčastěji, když nabaživ se hostí, kvasů a pusté rozkoše, hledal samotu.

A pak ho pojalo takové teskno, že poslal posléze pro manželku a dítě, aby se vrátili k němu na Chropiňský hrad. Poslové přišli, ale sami a vyděšení, a král ustrnul, když uslyšel, že paní králová i kralevic zmizeli z toho úkrytu, a že nikdo neví, kam by se poděli.

Král ihned poručil ztracených hledat. První se na hledání vydali lidé Chropiňští a z Přerovska všeho, a všichni ochotně, rádi, neboť šli pro milou královou. Také král vyjel s družinou pátrat po své rodině. I jel tam, onam, neminul žádné končiny své říše, projížděl krajem, projížděl horami, po dědinách se sháněl, po hradech po lesích hledal i slujích. až dojel do širého, tmavého hvozdů na hoře Záboru.

Tam zahlédl u černé jeskyně starého poustevníka, zarostlého bílými vousy. I ptal se zbožného starce, neví-li o jeho paní králové a synu Ječmínkovi. Vstal poustevník a stanuv proti Chropiňskému pánu, přísně na něj h'eděl jako soudce, a prorocky k němu promluvil:

„Pro své hříchy a viny nejsi hoden své ušlechtilé manželky a svého syna. Ten napraví, co jsi pokazil. Jako ty jsi byl zkázou moravské země, bude on jejím požehnáním a spásou. Jako tobě klnou, jemu budou žehnati. Věz, že ho nenajdeš ani neuvidíš. Zjeví se a přijde, až vlast moravská bude nejhůře sklíčená svými nepřátely. Až se bude

zdáti, že nastává zhouba jejímu lidu, tenkrát přijde Ječmínek s velikou mocí zažene nepřátely a osvobodí Moravu od cizího jarma. Ale ty jdi a číň pokání!“

Zdrcen na mysli vrátil se král na svůj hrad. Poznal svou vinu, svědomí ho soužilo a touha po manželce a dítěti ho mučila. Jako mrak chodil Chropiňským hradem; lidem se vyhýbal, samotu hledal, až najednou si sezval zase dvořany, hostí a hýřil. Než veselý ryk cizích ho neutěšil. Na ráz nechával tabule, nechával hostí a bez klidu těkal za noci síněmi, nádvořím, až jednou zoufaje, skočil v bezednou studni hradskou.

Věštba poustevníková o synu Chropiňského pána letem se roznesla moravskou zemí, a lid nepřestal čekati krále Ječmínka. V Chropiňském zámku měli pro něj stůl stále prostřený a pokoje uchystány, jako by měl každé chvíle přijíti.

Čekali krále Ječmínka, čekali i hledali ho, Chropiňští, z Přerova města, Žalkovští a jiní po všem Přerovsku. Každým rokem se shromažďovali po městech i dědinách, a zástupem táhli se zbraní v ruce krajinou, dědinami, poli a lesem hledat žádaného, touženého krále Ječmínka, naději lepší budoucnosti.

---

3. Tatarské uši.

Kdo se kdy bral od Nového Jičína krajem na východ, překvapen byl obrazem velebným, který se za Rybím pozvolna vynořuje na obzor. V levo kulatina štramberská strmí nade strání holou —

jak obryně z dávných dob středověkých, v pravo z lesa hustého bílé stěny Kotouče vyčnívají k oblakům, a uprostřed jako v sedle nějakém rozkládá se starobylé městečko Štramberk, na něž z pozadí se dívá Radhošť staroslavný.

Co myšlenek vzniká pohledem na obraz ten! Kdeže jsou ti, již bohu pohostinstva žertvy pálivali na lysém temeni radhoštském? Hrdě kraji okolnímu vévodil kdysi výstavný hrad štramberský, až líté bouře nešťastné války třicetileté cimburií pyšné strhaly a hradby pevné rozmetaly v úval. Jedná věž, kulatinou zvaná, z rozsáhlého sídla panského zbyla; ale ruch a život všecek uprchnul s místa pustého, kavky toliko štěbetavé zsmalé čelo kulatiny obletují krákajíce, jakoby vypravovaly sobě o dobách zašlých. — A též Kotouč má slavnou minulost; bylť on svědkem dnů přemutných i přerodostných; pamatujeť, když se všecken svět třásl před ohavným Tatařinem a když jediné chrabrost praotců našich od záhuby zachránila celou západní Evropu.

Bylo v dubnu léta tisícího dvoustého čtyřicátého prvního. Děsné zprávy od severu nesly se do milé vlasti naší moravské. Státisíce nestvůr krvežíznivých, jímž Tataři jest jméno, vyhrnuly se z Asie do niv evropských. Rus úprkem byla povalena, tisíce a tisíce lidu pobito, a města slavná, i sám Kyjev knížecí, troskami ležela a doutnala žhavým popelem. Též polská země padla, a spojené vojsko polsko-slezské, jež kníže Jindřich Pobožný vedl proti barbarům, byvši poraženo krví svou vycedilo na rovině lehnické. Tu začátkem května zvěstováno,

že Tataři ohavní pro záseky nemohouce dobytí se do Čech, podél Odry se hrnou na Moravu. V krajině štramberské zděšení nastalo velké. Lid vida dobou noční rudé záře na obzoru severním a za dne dým hustý valiti se k nebi, opouštěl své příbytky a utíkal se na strmý, nepřístupný Kotouč, kde spásy dojítí doufal a ochrany.

Už už viděti bylo první tlupy tatarské. Jako když mraky černé zahalují modrá nebesa, rozlévaly se nepřehledné davy Tatarů po okolní krajině, a než se nadál lid postrašený, rozložili se divoši asijské kolem Kotouče táborem. Křikem jejich, řvaním volův a velbloudův a řčením koní děsně ozývalo se údolí, a ti, kteří na skalisko vápencové se byli utekl, mřeli úzkostí: nebo jsouce odevšad nelidským nepřítelem obklíčeni, nemohli uniknouti. Nazejtří strojil se Tatařin divoký k útoku. Lid křesťanský, padaje na kolena a oči zdvihaje k oblakům, modlil se a prosil za pomoc božskou. A pomoci té se mu dostalo.

Rozšířil se večer, večer to přede dnem na nebe vstoupení Páně. A když temná noc se rozešla kolkolem, utichl ryk a řinkot zbraně dole pod stany tatarskými. Ale touze chvílí na hoře ve mracích černých ozval se temný řev hromový, blesky klikaté zarsřely, a těžké krůpěje na zemi padaly. Vichřice zaburácela strašná, a brzo liják náramný přívalem se hrnul na hory a doly. Strašně hučely bystriny, z úžlabin se derouce do ležení mongolského, bořily stany a vírem unášely Tatary ze sna vyděšené. Zmatek nastal v táboře pohanův

a nárek veliký. Kam uchýliti se, když pro noční tmou ni druh druha neviděl?

Na Kotouči za to probudil se ruch čilý a radostný. Jakmile křesťané pozorovali, že následkem přívalu zle dole Tatarům, rychle odhodlali se živlu pomocného užiti na úplnou záhubu nepřátel ohavných. Po známých cestách — ač liják zuřil, a čirou tmou kročeje vázly — chvátali všickni s Kotouče dolů směrem k Ženklavě, kdež tehdy byl rybník velmi veliký. Přívalem nočním přibylo vody náramně, že sotva hlubina stačila. Tu dali se křesťané chvatem do díla a na mnohých místech rozkopali hráze vysoké. Jako moře rozvlněné hrnulo se vodstvo údolím do ležení tatarského a okamžikem všecko je zatopilo. I nastal křik, i nastalo bědování v táboře pohanském! Stany se bořily, lid i dobytek tonul v živlu rozpoutaném.

Když se rozbřeskl den, nebylo již nepřítelů tuto. Ti, kteří unikli záhubě, hrnuli se k Hranicím a s ostatními Tatary brali se dále směrem jižním. Kraj štramberský zachráněn jest další pohromy.

Každoročně v den na nebe vstoupení Páně slavívá se na Kotouči památka události této. Ze všech měst a vesnic okolních tehdy lid na pouť přicházívá, a živo a veselo bývá na temeni skalném kolem kříže, který vztýčen byl tam na památku vítězství křesťanského. Za příležitosti té prodávají se též perníkové uši, aby se poutníci upamatovali na mrzké Tatary, kteří pobitým křesťanům uši utínali. Vykládá se zajisté, že po jedné veliké bitvě Tataři devět velkých pytlův ušima naplněných

velkochánovi svému do Asie poslali na důkaz dobytého vítězství. Odtud název „uší tatarských“.

---

4. Velen.

Za praotce rodu Boskovského pokládá se nějaký Velen, ptáčník chudobný, o kterém se zachovala pověst starodávná tohoto znění: „Jednoho času vyšel sobě kníže moravský, jenž měl sídlo své na hradě brněnském, na lov do lesnaté krajiny nad řekou Svitavou a Bělou, a odraziv se od své družiny, stíhaje divokého kance, ve tmavém houští zabloudil. Dlouho bloudě po lese, spatřil konečně všečen utrmácený na blízkém pahorku chaloupku a dychtivě k ní pospíchal. Majetník chaloupky, chudý ptáčník Velen, vlídně přivítal pobloudilého hostě, pokrmu, nápoje a dle tehdejšího obyčeje i lázně mu poskytl, a všeho pohodlí mu opatřiv, nazejtří, stezek jsa povědom, šťastně z lesa jej vyvedl. Kníže, povděčen jsa hostinností sobě prokázané, pozval hostitele svého na hrad svůj do Brna, a když Velen, pána pobloudilého neznaje a pozvání tomu dosti čině, do Brna přišel, tu užaslého ptáčníka velmi skvěle vyčastoval a mimo to mu i vrch, na kterém měl čihadlo, a veškeru krajinu s horami a rovinami a jiným příslušenstvím na věčné časy daroval. Kromě toho povýšil Velena na šlechtictví a dal mu za erb hřeben bílý o sedmi zubech s věníky a poduškou na památku, že mu po koupeli hřebenem vlasy pročesal a věníky a podušku do lázně přinesl. Velen, všečen blažený

z takového obdarování a povýšení, vystavěl v krajině sobě darované hrad a půl hodiny na východ od hradu, tu kde mívá čihadlo, vesnici, kterou dle svého jména nazval Velenov.“

5. Erb pernštejský.

V šedé dávnověkosti obrovský zubr potuloval se v lesích nedaleko hradu Pernštejna na Moravě a rolníkům okolním na polích působil mnohé škody. V těchto krajích bydlil tehdy chudý uhlíř, muž vysokého vzrostu, údů pevných jako železo a síly vskutku nadlidské, jménem Vojtěch. Do chudé, se všech stran otevřené chatrče přicházel ten zubr často, když uhlíře doma nebylo, a chléb mu všec-k požíral. Uhlíř unánil si, že potrestá nezvaného hostě, a vracel se proto jednou časněji než obyčejně z práce, aby zuba v chalupě očekával a jakožto nezvaného hostě kyjem nebo sekerou uvítal. Nemohl však vyvésti svého úmyslu; nebo právě, když bezbranný domů přicházel, aby se proti zubru teprv řádně ozbrojil, zubr vyřítil se mu naproti, rozdrážděn jsa nemítým potkáním. Avšak uhlíř rychle stranou odskočil a zuba tak obezřele a silně za mohutné rohy chytil, že se mu živou mocí vymknouti nemohl. Než nastala uhlíři nesnáze nová. Jak měl zuba skrotiti nebo skláti, nemaje při sobě ni provazu, ani nože nebo sekyry nebo jakékoli zbraně? Dovolati se nikoho nemohl, ani zuba od-vléci: nebo rohy byly příliš hladké, aby byly mohly poskytnouti pevného držadla. Z největších nesnází

vyvedla (dvážívého siláka nahoda, a to švitoření ptáčka, na blízkém stromě poskakujícího a neustále cvrčícího: „Lejčím. lejčím!“ I uznal uhlíř hlas ten za zvláštní pokyn, a jednou rukou zubra mocně drže za roh druhou si odepjal veliké lýči, ježto z obuvi jeho se točilo přes nohy až ke kolenům; lýči to protáhl zubrovi chrápkami a tak jej dovedl snadno skročeného do chalupy své. Druhého dne odebral se uhlíř na Velehrad k panovníku moravskému, v pravé ruce maje sekyru a levou veda za prsten z lýči ohromného zubra. Podivil se tomu kníže velice, a podiv jeho dostoupil nejvyššího stupně, když uhlíř sekyrou jedním rázem uťal zubrovi hlavu. Kníže pasoval potom uhlíře na rytíře a dovolil mu, aby přijal hlavu zubří do erbu svého. Téhož uhlíře syn jmenoval se prý Prsten a vystavěl si hrad, jemuž říkali p dle zakladatele „Prsten“, kteréžto jméno prý později proměněno v „Pernštejn“. Pernštejnové od počátku až do vymření veleslavného rodu svého užívali za erb zubří hlavy černé ve zlatém poli, mající ve chrápkách houžev čili prsten z lýči.

---

6 Bílá paní.

Nejenom v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, nýbrž po celé téměř Evropě rozšířena jest pověst o Bílé paní, ježto se zjevovala lidem na zámcích a hradech, které bývaly majetkem slavného českého rodu z Růže nebo Rožmberkův anebo jejich příbuzenstva; ano bývalo prý ji viděti také na místech,

kde někdo z Rožmberkův po delší dobu byl pobýval, jako: v Berlíně, v Paříži, v Lyoně, ve Štokholmě a v Kodani. Nejčastěji zjevovala se však na starých Rožmberských državách, na hradech v Jindřichově Hradci a v Krumlově v Čechách, v Telči na Moravě a na Kynsberku v Slezsku.

Podle obecného podání Bílá paní vypadala takto: Byla to štíhlá paní velmi bledé tváří a vznešeného, mírného pohledu, oděná od hlavy po paty bílým rouchem, kteréž i jako závoj krylo část její tváří; kolem těla měla pás a na něm svazek klíčů, jimižto cinkala, když ji něco nepříjemně došlo. Tak ji prý bylo jednou v Hradci v pravé poledne viděti v okně na staré hradecké věži, kam nevedly již nižádné schody; lidé ji pozdravovali, prstem na ni si ukazující; ona však neodcházela, nýbrž, děkujíc lidem slabým kynutím hlavy, ponenáhlu mizela, až i zmizela.

Kdykoli měla se státi nějaká změna v rodině Rožmberské, vždy vídali lidé již dlouho před tím Bílou paní, o níž utvrdilo se znenáhla mínění, že je to dobrý a k věčnému spasení vyvolený duch; obecná domněnka tato zaznamenána je také v jedné staré rodinné knize Rožmberské. Přibyl-li rodině nový člen narozením dítěte, Bílá paní jevila velikou radost a pečovala všelijak o milé robě, uspávajíc je a rukou svých, kolébajíc je a zpívajíc mu ukolébavku. Když se narodil Petr Vok z Rožmberka, poslední potomek mocného rodu tohoto, Bílá paní přicházela prý noc jako noc a ošetřovala pacholátko, když chůvy jeho spaly. A stalo se, že

jedna chůva, jsouc teprve nedávno v domě a neznajíc rodinné ochránitelky, se probudila, když právě Bílá paní dětátko na rukou svých chovála; i přiskočila k ní směle, a vzavši jí dítě z náručí, těmito slovy na ni se osopila: „Co tobě s naším dětátkem činiti?“ Načež prý odpověděla Bílá paní: „Zlá ty děvečko! Jak smíš se o tom tázati? Ty jsi v domě několik dní, já od několika věkův, a dítě to je dítě rodu mého. Ty ani ostatní nectíte mne, své paní, jak se sluší; nuže, vezmi to dítě a opatruj ho bedlivě; já nepřijdu již více! Avšak, až doroste, pověz mu, co jsem mu dobrého prokazovala, jak jsem k němu z toho příbytku přicházívala a jak jsem zmizela.“ To pověděvši ukázala prý na protější stěnu a rozplynula se jako pára před očima užaslé chůvy.

Měl-li kdo v rodině zemřít, vídali před tím Bílou paní ve smutku s černými rukavičkami na rukou, ano vypravuje se, že sama přivedla jednou kněze, aby opatřil svátostmi Adama z Hradce, když ležel na smrtelném loži.

Ostatně dbala velmi dobrých mravův a domácího způsobu a trestávala všelijakým způsobem ty, kteří se proti tomu prohřešovali, jak toho zakusil jednou domácí sluha, jenž jí na porok podle své hlavy nábytek v pokoji chtěl rozestaviti. Na toho přitrhla hroznou vichřicí a bouřkou, že všecek poděšen musil od práce utéci.

Bílá paní byla prý duch paní Perchty Rožmberské, narozené r. 1430. Paní tato, provdána jsouc za Jana z Lichtensteina, bývala sužována od svého

manžela nespravedlivými výčitkami, což mu nikdy za svého živobytí prominouti nemohla, jakkoli jinak velmi pobožná a cituplná paní byla, ježto chudým všeliké dobrodiní prokazovala a kterou každý, kdo její povahu a skutky znal, velmi ctil a miloval. Když r. 1456. manžel její ve Vídni zemřel, Perchta odebrala se do své vlasti a žila jakožto vdova v Jindřichově Hradci, kdež vedla hospodářství za nezletilé Jana a Jindřicha, syny Menharta z Hradce, jsouc jejich poručnicí. Toho času lehla popelem větší část Hradce, a zámek musil býti nově vystavěn. Tu přicházívala paní Perchta v černém vdovském oděvě velmi často mezi dělníky, dívala se, jak pracují, napomínala je laskavými slovy k vytrvalosti a k pilnosti a říkávala: „Pracujte, lidičky, pracujte; až bude zámek s pomocí Boží vystavěn, dám vám sladké kaše.“ Když příštího podzimku stavba byla dokončena, vystrojila dělníkům hody a zároveň nařídila, aby rok co rok jednou v určitý den na zámku hradeckém vyčastován byl každý z hradeckých poddaných, kdožkoli by přišel. A to mělo se díti nejen v Hradci Jindřichově, nýbrž i v Krumlově a na Telči. K takové hostině sešlo se někdy až 5000 lidí, a každý, starý, mladý, dostal po housce, po bochníku chleba, po kuse ryby, něco hrachu a sladké jáhlové kaše a po pintě piva; když došlo jídlo a lidé ještě čekali, dostal z ostatních každý přiměřený dar na penězích. Toto vyčastování slulo „sladká kaše“ a stalo se posvátnou skoro povinností všech pozdějších majetníků hradeckých. Také prý Běla paní, když počala se

zjevovati, přísně trestávala toho, kdožby byl opominul udílení lidem sladké kaše.

Posledně byl lid takto častován roku 1783.; od těch dob změněna jest sladká kaše v peněžitý dar chudým. — Paní Perchta zemřela nábožně r. 1476., a tělo její pochováno v Lichtensteinské hrobce ve Vídni. Brzo po jejím úmrtí roznesla se v Hradci pověst, že se zjevoval v zámku její duch, jejžto sluhové, kuchaři, ponocní a jiní lidé prý vídávali.

V zámku hradeckém viděti lze obraz paní Perchty. Tu vymalována jest v úplné velikosti, všecka oděná v bílý hedbávný šat, ale bez závoje a bez pásu s klíči; na hlavě má bílou čepičku zvláštního druhu, jako starodávný birét doktorský. Její tvář ukazuje velmi jemnou pleť, ko má výraz zádumčivosti, a pěkná ústa vyjevují dobrotu.

---

7. Několik příběhů z paměti města Kocourkova.

Města Kocourkova darmo byste hledali na mapě; není ho nikde, ani na Moravě, ani v které jiné zemi, a přece je na světě, je vlastně všady, ne sice celé, nýbrž po kousku v každém městě, v každé dědině.

Za stará lidé bývali veselejší, milovali nevinný žert a šprým. Zvláště se svými sousedy rádi se škádlivali, vypravujíce o nich všeliké směšné historky, buď skutečně sběhlé, ale všelijak „vyšperkované“, buď, a to ovšem mnohem častěji, smyšlené a vy-

bájené. Sousedé jim nezůstávali nic dlužni, nýbrž opláceli jim to i s hojnými úroky.

Z veselých těchto příběhů vybrali jsme několik i našim čtenářům pro obveselení mysli.

V Kocourkově mají vodu až z Ameriky. Kdysi tam totiž kopali studni na vysoké stráni podél řeky se táhnoucí, a nemohli se dlouho vody dokopati. Konečně — ó té radosti! — uslyšeli dělníci dole pracující gagotání kachen, a za nedlouho valila se voda do studně. Všeci poděšení i potěšení dali se honem vytáhnout nahoru a hlásali, že se prokopali až do Ameriky; neboť prý to kachní gagotání nemohlo pocházeti odjinud nežli z Ameriky. Znalci však, když okusili vody, měli za to, že pochází z nedaleké řeky.

Opatrnosti nikdy nezbyvá; pročez naši moudří a opatrní Kocourkované mají u svých příbytkův okenice, aby se jim zloději nemohli vloupati; jen že nezastrkují okenic ze vnitř, nýbrž z venčí, proti čemuž nižádný zloděj nic nenamítá.

Kdysi Kocourkovští káceli na vysoké stráni les, a nemajíce ani koní ani volů, zapřahali se sami do klad a tahali je na dlouho dolů. I přihodilo se, že člověk cizinec jda mimo a vida pošetilé jejich počínání smál se jim: „Bláhoví! proč pak ty klády neskutálíte s kopce, aby se samy dolů válely?“ — „I hlehle!“ mínili Kocourkovští, „máte pravdu; že jsme na to nepomyslili!“ — A aby napravili svou chybu, zapřáhli se znovu do těch klad, jež byli dolů dostali, vytáhli je zase na kopec a pak je váleli pohodlně dolů.

Potom přišel do Kocourkova nějaký cizinec na noc. Předě dnem — bylo ještě tma — otázal se hostinského, kolik je hodin; neboť by byl rád dorazil ještě ráno do nejbližšího města. „Nemáme hodin,“ povídá hospodský, „ale počkejte, já se podívám na sluneční.“ — „Ty nám teď po tmě málo prospějou“, vece cizinec. — „A to by bylo!“ řekl hospodský se vši jistotou, rozsvítil lucernu a vyšel ven. Za chvíli se vrátil a vyrizoval: „Ještě můžete spáti; když jsem si na ně lucernou posvítíl, bylo teprv jedenáct.“

Kdysi z jara bylo hromadu kocourkovských výrostků na procházce. Od severu vál studený vítr, a že byli všichni jak obyčejně bosí, záblo je v nohy. Najednou vyskočilo slunečko z mraků a začalo příjemně hřáti. „Což abychom si ohřáli nohy?“ pravil jeden z výrostků. Znameníť nápad; všichni s ním souhlasili. Posadili se do kola, všichni nohama do vnitř, jež si kladli jeden přes druhého a obraceli je, aby si je na slunečku ohřáli. Ale když potom chtěli vstávati — nastojte! všechny nohy byly tak spleteny a promíchány, že nikdo nemohl poznati, které jsou jeho. Ubožáci, nevědouce si rady, dali se do pláče. Jel tudý vozka a zastavil. I vypravovali mu, co se jim přihodilo, prosíce, aby jim pomohl. „Milerád“, vece; „z nesnáze této mohu vám pomoci.“ I vzal bič a švihal milým výrostkům do spletených nohou, jež jako zázrakem začaly se vyplétati. A než by pět napočítal, každý z nich měl svoje nohy, vzali je na ramena a uháněli domů.

Jinak mládež kocourkovská je dosti čiperná a o muzice musí sobě dupnout buď jak buď. Ale že v jejich hospodě podlaha je dlážděna cihlami, na kterých by se špatně dupalo, kladou hned vedle muzikantů na zem prkénko, a kdo si chce dupnout, stoupne na prkénko a zadupe si podle chuti a libosti. Zvláštního platu od toho nevybírají.

A víte-li, kterak Kocourkov se toho domohl, že mívá každý týden čtvrtek? Došloť jednoho času Kocourkovských oznámení, že tam zavítá sám zeměpán. Aby ho poctivě a slavně uvítali, radní pánové dali si ušítí všichni stejné nové pláště, zároveň pak usnesli se, že vznesou na Jeho Veličenstvo pokornou žádost, aby svůj týdenní trh s nešťastného pátku směli přeložiti na čtvrtek. — Nastal den slavnostní. Otcové města v nových pláštích sešli se na radnici v prvním poschodí, a aby zeměpána nepropásli, postavili před městem dva lidi na stráži, kteří by jeho příjezd oznámili výstřelem z hmoždíře. Ale ten den bylo náramné parno, a páni na radnici odložili svoje těžké pláště a hověli si, jsouce bezpečni, že mají času dosti, až uslyší ránu z hmoždíře. Než těm dvěma strážníkům bylo na slunci teprv horko, pročez povídá jeden: „Kamaráde, nežli zeměpán přijede, pojďme se schladit do vody.“ — „A kdyby jel?“ namítl druhý. — „Času dost; však jej uvidíme zdaleka, abychom mohli vyskočit a ránu vypálit.“ I šli se koupat. Zatím, co si libovali ve vodě, zahrčel na silnici povozy, a než se toho nadáli, průvod byl už na blízku. „Už jedou!“ vykřikli oba strážcové jako z jednoho hrdla

a skrčili se opatrně pod vodu, aby jich nikdo nezahlédl. Hmoždík umluveného znamení ze sebe ovšem nevydal. Na štěstí zpozoroval průvod v poslední chvíli hlásný na věži a hned zatroubil. Na radnici strhl se náramný poplach; radní páni hnali se po svých pláštích. „Nic se nelekejte!“ dodával jim odvahy pudmistr; „co budu dělati já, dělejte po mně, a bude dobře.“ Jen že v tom chvatu sám se přechytl a vzal na sebe plášť radního, který byl o celou hlavu vyšší než on. Však už stál před radnicí kočár — a páni měli co dělat, aby nepřišli pozdě. Kvapili po schodech dolů, pudmistr napřed, ostatní za ním. V tom se však zaplete pudmistr do dlouhého pláště, natáhne se jak široký tak dlouhý na zem, splete si tím svůj koncept a volá: „Vaše Veličenstvo! každý týden čtvrtek! . . . každý týden čtvrtek!“ — a radní páni, myslíce, že tak musí býti, padli všichni na břicha opakující po něm: „Každý týden čtvrtek! Každý týden čtvrtek!“ — Panovník se smíchem přisvědčil: „No budiž, mějte si ho, když jste si ho tak perně zasloužili!“ A od těch dob ho mají.

Když k nim zase jindy jejich pan hrabě zavítal, chtěli ho poctiti skvělou, ale zároveň lacinou hostinou; pročež na tom se usnesli, že dají zavařiti do polévky několik knedlíčků z nejpěknější mouky pro hraběte, ostatní pak knedlíky ze snědé mouky pro magistrát. Stalo se. Při stole bral sobě hrabě dle tehdejšího zvyku sám z mísy a náhodou vylovil dva snědé knedlíčky a jeden bílý. Pudmistr zpozorovav to, poprosil s hlubokou poklonou: „Vaše

Milosti hraběcí, račte ty snědé knedlíky vrátit do mísy, ty jsou pro nás, a račte si vybrati bílé, je jich tam ještě několik.“

Kocourkovští honosívali se výbornými pstruhy. Příhodilo se pak, že místodržitel konaje cesty po zemi měl zavítati též do Kocourkova. I rokováno o tom, kterak by vzácného hostě měli uctít, a zůstáno na tom, že bude nejlépe uctiti místodržitele tím, co jest chloubou města i krajiny: výbornými pstruhy. Stalo se. V ustanovený den očekávala veškera obec s chutnými pstruhy místodržitele. Čekali, čekali — slunce už se dávno převalilo přes poledne, chýlilo se k večeru — místodržitel nepřijížděl, a opatrné městské radě už kručelo pod vestami dlouhým od samého rána postěním. Když se už ukazovala zvířetnice, kdosi z rady prohodil: „Myslím, že teď už nepřijde. Škoda těch pstruhů. Což abychom se do nich sami dali a ke cti a slávě našeho pana místodržitele jich požili?“ — Nikdy posud nebyl návrh přijat tak svorně a bez debaty, jako tento. Ale co ďas nechtěl mlti! Nazejtří rozlétna se najednou městem zvěst, že místodržitel jede. Co si počít? I sebrány na kvap ještě zbytky včerejších pstruhů, jež si páni radní za výslužku domů byli odnesli, a předloženy místodržiteli. — Místodržitel chválil si pstruhy, že jsou dobré. „O to není, pstruhy jsou dobré,“ osmělil se prohoditi jeden z rady, „ale Vaše Jasnost měla přijeti včera, to by si byla teprve pochutnala! Tohle jsou jen zbytky.“

A když zase jednou do Kocourkova zavítal

sám panovník, děla se jemu ke cti veliká sláva. Panovník děkoval, což měšťanům velmi lichotilo. I jal se pudmistr mluvit v tato slova: „Veličenstvo! ještě skvěleji chtěli jsme oslaviti Váš příchod: chtěli jsme také střeliti z kanónů!“ — „A proč jste nestříleli?“ otázal se panovník. — „Z 99 příčin“, odpověděla hlava města; „předně jsme kanónů neměli; za druhé . . .“ — „Dosti, dost! Ostatních důvodů netřeba uváděti“, doložil panovník.

Jako v jiných městech za stara, i v Kocourkově měli své hrdelní právo, a ovšem také svou šibenici, na kterou bývali velice pyšní. Když jedenkrát chytili zloděje z cizí dědiny a ten měl býti oběšen, opatrná rada městská silně opřela se proti tomu, že prý „naše šibenice jest jen pro nás a pro naše potomky.“

Jednou se přihodilo, že byl kovář tamější pro nějaký zločin odsouzen na šibenici. Tu však otcové města rozpomenuli se ještě v čas, že mají v obci pouze jednoho kováře, ale dva provazníky; i vzali o to poradu a na tom se usnesli, aby místo potřebného kováře byl oběšen zbytečný provazník, čímž bude i právu zadosti učiněno i prospěchu obecního šetřeno. Na štěstí nevinného provazníka nepotvrdili jim na vyšším místě tohoto moudrého nálezu a tak dali raději kovářovi milost, aby si ho zachovali.

Jindy zase vedli zločince k šibenici, a cesta šla přes osení. I bylo jim líto krásného obilíčka a povídali si, že se tím nadělá škody aspoň za 34 zl. (Tenkrát byly šajny.) Zločinec, slyše jejich stesky

nabídl se, že jim dá 17 zl. a půjde jinam se dát oběsit. Oni s radostí svolili a pustili jej.

Za to velmi přísně se zachovali k obecní lípě. Kdysi totiž konšel, jda pozdě v noci navalený z hospody domů, vrazil v ulici do lípy. Nazejtří potom svolána hromada, kteráž se na tom usnesla, že lípa, poněvadž se panu konšelovi nevyhnula, musí býti odstraněna.

Když přijel do Kocourkova krajský inženýr prohlédnout šatlavu, je-li v pořádku, pudmistr zavolal na policajta: „Zaveďte toho pána do šatlavy!“ Policajt ho tam zavedl — a zavřel.

Zajímavost jest, jak kocourkovští pytláci chytají zajíce. Pytlák lehne si v poli na znak, vstříc si do huby košťál, roztáhne ruce a nehýbaje sebou číhá. I přihopkuje zajíc, počne si pochutnávat na košťále — v tom však pytlák spráskne ruce a už drží milého ušáka v náručí.

Ještě zábavnější je lov na zajíce o čtyřech. Umluví se čtyři nejsrdnatější chlapci, a ti nejprve vyhledají za dne ležisko, v němž zajíc nocuje. V noci pak vyjdou na lov. Jeden nese lucernu se svíčkou, druhý vezme buben s paličkou, třetí kropicí konev s vodou a čtvrtý široký pytel. Po špičkách přikradou se k ležisku, jež bývá obyčejně pod nízkým smrčkem, pozorně rozestaví se kolem něho a začnou: Ten první máchne několikrát nad smrčkem rozsvícenou lucernou, při čemž zajíc, všecek rozespálý, sobě myslí: „No, no, to se nák začíná blýskat!“ V tom druhý uhodí několikrát na buben, a zajíc rozumuje: „Aha, už hrom bije!“

Potom třetí pokropí z konve janka, který, podrav se za uchem, potichu hořekuje: „Safraporte, už prší! Toť abych se honem někam schoval!“ Hop, hop! vyskočí — zrovna do roztaženého pytle, jež ten čtvrtý byl nastavil.

Způsobem neméně chytráckým vyzráli také na bažanty. Pytlák vezme lucernu a jde v noci pod strom, na kterém bažant hřaduje. I hledí bažanta na sebe upozorniti, a bažant, jakmile ho zhlédne, nepustí už pytláka s očí. Po té pytlák počne zvolna okolo stromu obcházet — bažant kouká pořád na něj; že však sedí na větvi a nemůže se otáčet, točí po něm jenom hlavou. Znenáhla pytlák zbystří krok a obchází okolo stromu vždy rychleji a rychleji, až se dá do klusu — bažant očima stále za ním, až najednou bums! leží milý bažant pod stromem jako hnilička. Ukroutil si krk! Šikovný a bystrý pytlák, kterému se hlava nezatočila, nachytal takto za noc, až i mandel bažantů; ký div, že je brzo všecky vychytali!

V čas nouze pes mouchy lapá, a naši Kocourkovští, když nebylo už bažantů, vypravili se do lesa na mladé vrány. Ale tu tak dobře nepochodili. Vzali s sebou dlouhý žebřík, aby se dostali snáze k hnízdům. Přisedše k lesu, nemohli dále, protože nesli žebřík na přič. Co teď? Inu, jakáž jiná pomoc, nežli že musili na každém konci žebříka kus uříznout, potom teprv se dostali do lesa. Ale že les houstl čím dál víc, Kocourkovští uřezovali překážející konce pořád, až zbylo žebříka jen kousek. Tak posléze se octli až u stromu, na němž bylo

vraní hnízdo. Přistavili honem žebřík, a tu s nemalým ustrnutím zpozorovali, že ustavičným uřezáváním na pahýl zkrácený žebřík nestačil až do vrchu. Jak se dostati nahoru? I měl pudmistr dobrý nápad: aby prý se postavili jeden na druhého, nejsilnější vezpod a ti ostatní druh druhu na ramena, až by nejhorší dosáhl hnízda. Podařilo se to, jen že ten poslední, jakmile byl nahoře, dal se do křiku: „Už je vidím, už je vidím!“ Nejspodnější pak slyše to, chtěl je také vidět, i odskočil proto od stromu a hledě nahoru volal: „Ukaž!“ Ale v tom už také všichni ostatní sřítli se na hromádku, a bylo po vybírání.

Mill Kocourkovští slyšeli kdysi, že se v Severním moři lovívá ohromné množství slanečkův. I pomyslili si: „Nač bychom my to tak draze platili, když se to tak náramně množí? Nač máme obecní rybník?“ Koupili si kopu čerstvých slanečků a nasadili si je do svého rybníka, že si jich jako na štědrý den každý naloví, kolik bude chtít a že jich i na čas postní bude dost a dost. Kolik jich potom nalovili, o tom v dějinách jejich slavného města nic není zaznamenáno.

Kde se vzal, tu se vzal, z ničeho nic objevil se v tůni pod jezem kocourkovským mořský had a jen hlavu z vody vystrkoval. I sběhli se hned srdatí Kocourkovští, každý s jinou zbraní a všichni s velikým křikem a rámusem, i nastalo hrudami, klacky a kamením bombardování takové, jakému by ani bradby pevnostní nebyly odolaly — jenom mořský had jakoby byl hluchý a slepý a desatero-

násobným železem okován: ani si toho hrubě nevšímal. Teprve když přiběhli hasiči s háky na dlouhých tyčkách, podařilo se jim obludu ulovit a k břehu přitáhnouti. A tu se vylouplo z té obludy — neobyčejně silné lano, a její hlava se proměnila — v uzel neboli suk. Byl by ten podivný tvor stál za vycpání pro museum kocourkovské, ale Kocourkovští nechtěli.

V Kocourkově bývalo zvykem, že obecní pastucha častoval o sv. Martině sousedy polívkou dršťkovou a dvěma pečenými skopci. Obec dávala pivo. Jednoho roku žena pastuchova uvařila dršťky a postavila je zatím do komory. Náhodou dostalo se tam psisko a neodešlo, až byly dršťky v něm. Pastuchová div si nezoufala. Když přišel její muž domů a uslyšel, co se přihodilo, poradil ženě: „Vezmi tamhle moje staré koženky, rozkrájej a uvař z nich polívku; bude dosti dobrá.“ I stalo se. Ale o hostině znechutila se houževnatá polívka sousedům tak, že od té doby nechtěli na pastuchovi polívky nižádné.

Velmi chytře navlekli to Kocourkovští se svými rybníky. Darovali je milostivé vrchnosti; a jenom si vymínili, že v nich směji lovit. Vrchnost ochotně svolila s t u jedinou výhradou, aby jí Kocourkovští nalovené ryby všechny odváděli. I zbývají Kocourkovským z rybníků — umáčené kalhoty.

Kocourkovští mají také svou vápenku. Když pak se stavěl v sousedním městečku kostel, vyžádali si, aby jim bylo dovoleno dovážeti na stavbu t ho kostela vápno. Dovolili jim to beze všech okolků;

ale když si potom přišli pro peníze, utřeli hubu a ještě byli rádi, když jejich dobromyslný závazek byl zrušen.

Veliké neštěstí je stihlo, když jim vyhořel pivovar. A přece měli stříkačku, kteráž byla uschována u jednoho chalupníka ve stodole. Když pak obecní sluha troubil na poplach, sebrali honem stříkačku, sami se do ní zapřáhli, hlava obce sedla na kozlík a ujížděli k požáru. Začnou pumpovat — ale nastojte, co to? ze stříkačky lítají na pivovar brambory! Chalupník totiž, nemaje sklepa, uložil si brambory do stříkačky a v tom chvatu na ně jako na smrt zapomněl. Od té doby chodí slavná komis pokaždé tři dni před ohněm prohlídnout stříkačku.

Jednou v zimě jel kočí po silnici ke Kocourkovu a ztratil houni. Občan jeden kocourkovský jda tudy domů viděl ji, ale maje za to, že tam leží někdo zmrzlý, vyhnul se jí zdaleka. Přijda domů, oznámil věc ihned starostovi, a ten vzav s sebou dva radní, jel pro toho zmrzlého. Když přijeli na místo a nenalezli nic než houni, naložili ji na vůz a jeli domů. Kocourkovští však, domnívajíce se, že vezou nebožtíka, jali se hned zvoniti umíráčkem.

Přísloví.

Přísloví jsou jadrné a vtipné průpovídky, jež zavírají v sobě staletou zkušenost našich předkův a vyjadřují stručně a bystře jejich smýšlení a mínění o věcech nejrozmanitějších. Hledíce ke všem stránkám a vztahům života lidského, naše přísloví dávají vždy a všude nejlepší radu, jak nám jednati a čeho se varovati jest, abychom žili, jak sluší na lidi a na křesťany. Přísloví naše vedou ku pravé zbožnosti, pracovitosti, střídmosti, sporivosti, účinné lásce k vlasti a k bližnímu, vůbec ke všem pravým ctnostem křesťanským a občanským, tepajíce zároveň nemilosrdně všelike neřesti a pošetilosti.

Proto važme si tohoto vzácného odkazu našich moudrých předků, chovejme naše krásná přísloví nejen v paměti, nýbrž i v srdci a spravujme se v životě jejich radou a výstrahou.

I.

Bůh. Náboženství. — Ctnost. Hřích.

Čiňme od Boha počátek, a bude dobrý pořádek.

Ne vše na rozum, ale více na Boha dáti.

Bůh dal zuby, Bůh dá i chleba.

Dal Pán Bůh kravičku, dá také travičku.

Více má Bůh nežli rozdal.

Bůh jedny dvéře zavře, a sto jiných otvírá.

Bůh vysoko, ale vidí daleko.

Pán Bůh nespává.

Boj se Boha, styď se lidí, nehřeš více, Pán
Bůh vidí.

Co před světem zde ukryto, bude někdy všem
očito.

Všeho do času, Pán Bůh na věky.

Bůh dobře ví, proč které koze rohy sráží.

Bůh nikomu dlužen neostává.

Bůh nevyplácí každou sobotu.

Koho Bůh miluje, křížem ho navštěvuje.

Neštěstí učí hledati Boha.

Boha vzývej, sám ruky přikládej.

Proti Bohu nic nemohu.

Kdo s Bohem, Bůh s ním.

Moře nevyleješ, ďábla neošidíš, Boha nepřemudruješ.

Všecky věci v Boží moci.

Do cizí pšenice srpů nestrkej, do Božího soudu
se nemíchej.

Co chudému dáš, na lžici ti naroste.

Svíce lidem sloužíc, sama se tráví.

Koho chrání Bůh svým štítem, nezahyne v boji
litém.

V Boha doufej, a sám foukej.

Člověk míní, Pán Bůh mění.

Kdo se Boha nebojí, ten se lidí nestydí.

Kdo Bohu slouží, dobrého má hospodáře.

Vyslyšel-li by Bůh po každé pastuchu, všechno
by stádo přes léto pozdychalo.

Lépe zpívati, nežli klívati.

Kdo za pluhem kleje, zlé semeno seje.

Kdo do tebe kamenem, ty do něho chlebem.

Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá.

Kdo v mále se pronevěřil, pronevěřil se i ve mnoze.

Otcova kletba vysušuje, a matčina z kořen vyvracuje.

Nikdo nemůže dvěma pánům sloužiti.

Ctnost v prostřední míře stojí.

Ctnost se s člověkem nerodí, náhodou se nenahodí, kdo jí hledá, v ní uhoří.

Za štěstím sláva, za ctností chvála.

Milejší ctnost s chudobou, nežli hřích s ozdobou.

Lepší ctnost ve blátě, nežli hřích ve zlatě.

* * *

Jednou v roce i to v oce. (Ač kdo málo kdy co nenáležitého páše, i to pověsti jeho škodí.)

Dvakrát hřeší, kdo se hříchem honosí.

Jak se zhyzdíš jednou vadou, nesmyješ se žádnou vodou.

Hřích sladký, a člověk padký.

Starý hřích činí novou hanbu.

Hřichy mladosti kárá Bůh na staré kosti.

Každý hřích svou výmluvu má.

Lépe se jednou zardít (studem) nežli stokrát blednouti (strachem).

II.

Dobré — zlé. Těžké napravení zlého. Spolek — stejné rádo k stejnému. Pokrytství — lesť — podvod. Dobročinnost — dar. Vděčnost — nevděk. Lakomství — sobectví. Marnotratnost.

Dobré s dobrým, a zlé samo.

Dobrý člověk se neleká, když šibenici vidí.

Čím se dobré činí více, k tomu vždy přibývá
chtíče.

Dobrý čím povýšenější, tím lidu milejší.

Dobrota srdce jímá, násilím se nic neužívá.

Každý dobrý může lepší býti.

Od dobrého se rádo ulže, a k zlému přilže.

Dobré se pomní dlouho, a zlé ještě déle.

Kdo mě loni bil, ten i dnes mi není mil.

Na dobrou koupi netřeba kupcův pobízeti.

Dobré víno i bez víchy vypijou.

Dobrého po málu. — Cukr se nejídá plnou
hrstí.

Kdo chce užívatí sladkého, musí prvé okusiti
hořkého.

* * *

Zlé samo se učí.

Kdo chce hada umořiti, po hlavě ho musí bítí.
(V počátku zlé udusiti.)

Ta myška už lapena, s kterou kočka pohrává.

Kdo sobě zlý, komu dobrý?

Do řídkého bláta neházej kamenem.

Kdo se s chámem hádá, lidem v posměch se
dává.

Voda a zloba nemá stání.

Červivá jablka se stromu letí.

Kaž se lidmi, ať se nebudou tebou kázati.

Koukol se musí s kořenem vypleti.

Zlý člověk, když sám hyne, rád by celý svět zahubil.

Mráz kopřivu nespálí.

Štika umřela, ale zuby ostaly. (Ačťe zlý člověk dávno umřel, neumřely jsou s ním tolikéž skutky a ustanovení jeho.)

Dobrým škodí, kdo zlým hoví.

Těžko berana s vlkem smířiti.

Učinili cikána králem, a on nejprvé svého otce oběsil.

Z čerta anděl nebude, kdyby ho v devíti kostelích světil.

Mlať plevu jak mlať, zůstane plevou.

* * *

Kdo se po sobě nepoznává, pozná se po spolku.

To nebyla ovce, co s vlkem se procházela.

S kým obcuješ dopoledne, takový jsi odpoledne.

Okolo močidla chodě neujdeš nádchy.

Slunce prochází i kalné mraky, a přece se nepokálí.

Lépe jest v samotě býti, nežli spolek se zlými míti.

Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá.

Vrána vráně oka nevykline.

Neušpiní se saze uhlím.

Kdo chce s vlky býti, musí s nimi výtí.

Osel oslu nejpěknější.

Kdo lehá mezi otruby, přichází svini pod zuby.

Jedna ovce prašivá, celé stádo nakazí.

Pod pláštíkem ctnosti, mnoho se kryje nepravosti.

Bohu slouží tak, aby čerta nerozhněval.

Ne všickni jsou svatí, co si otírají o kostel paty.

Praví, že se postí, an nemá co jísti.

Klamy jak šidla v měchu nedlouho se utají.

Falešný přítel jako kočka, z předu líže, pozadu škrábe.

Když chce ďábel svést, za anděla se přistrojí.

Kde maso, tam psi.

Krkavci tam létají, kde padlinu čenichají.

Když tě v oči chválí, boj se nachýliti mysli.

Slavíček u oběda, a vrabec krom oběda.

Horší jazyk falešníka, nežli kopí bojovníka.

Kam vítr, tam plášt

Kdo se dvou břehův drží, oba se s ním snadno utrhnou.

Když ptáčka lapají, pěkně mu pískají.

Starého vrabce plevami neošidíš.

Svedeš jen jednou kozu na led.

Když liška dříme, hled' se kohoute.

* * *

Štědrý člověk groš na střechu uvrže, dva mu spadnou.

Z obce po nitce, a nahý má košilku.

Kdo pospíš, dvakrát dává.

Dávej s rozumem, a ber s pamětí.

Přílišná štědrota, hotová žebrota.
Učiň se ovčí, a vlci hotovi.
Darovanému koni na zuby se nedívej.
Draho nekupuj, a darmo neber.
Kdo se ptává, nerad dává.
Blázen kdo dává, větší kdo nebere.
Něco za něco, nic za nic.
I pes pomní, kdo ho krmí.
Nepamatuje kráva zimy, když se léta dočká.
Strop a podlaha pekla — sama nevděčnost.
Vychovaný krkavec i pánu oči vyklove.
Čiň čertu dobře, peklem se ti odmění.
Lakomství hluboké moře.
Chudému se nedostává všeličeho a lakomci
všeho.
Čím kdo více pije, tím více žízní.
Skoupý boháč jako jeho skříň; ač v ní zlato,
přece v koutě stává.
Nelituj podkovníčku, abys podkovy neztratil.
Víc škoda střevíce než nohy, říká skrblík a
ubohý.
Těžko z kamene olej vytlačit. (Lakomce k do-
brému skutku přimět.)
Žernovy samy nejedí, a lidem mouku dávají.
Tu máš, nebohý, co se mi nehodí.
Darmo ten zboží má, kdo ho neužívá.
Zlý pes ani sám sní, ani druhému dá.
Lakomec všem bývá zlý, sobě nejhorší.
Ovce vlnu rostí a skrblík se postí — pro
jiného.
Vně okáči, doma krti slepí jsme.

Cizí chyby na slunce, své do stínu stavíme rádi.
Každý vlastenec o svůj humenec, a vlasti šípek.
Každý rád na svůj mlýn nahání vody.

Neštěká pes pro ves, ale pro sebe.

Každé hrábě k sobě hrabou.

Vše rád udělám: jen nechtěj, bych něco dal,
půjčil anebo slibil. — Učiním všecko pro každého,
krom toho trého: Neslibím, nepůjčím a nedám za
něho svého.

Až se najím, půjčím ti lžice.

Koho nám třeba, víme hned, jak mu říkají.

Hledej sobě zisku bez jiných nátisku.

Chvále cizí večere, otvírej také sám dvěře.

* * *

Marnotratnost, jako rozeschlá nádoba: jedním
koncem lješ a desíti teče.

Meče nedávej zuřivému, svobody mladému,
statku hloupému a peněz útratnému.

Chudoba marnotratnosti nejbližší dědička.

Marnotratník jest žebrák budoucný a skucepec
— věčný.

Hýřil za mladu, a pod starost umírá z hladu.

Začal na zlatě, skončil na blátě.

Roboty do soboty a peněz do neděle.

Ne vždycky hody, i nehody.

Kde samá hostina, tam nedaleko hladu.

Mnohý chlebem pohrdal a suchou kůrkou za
vděk vzal.

Kdo Martinka z husta světlí, statek dýmem mu
vyletlí.

Statku se nedohostí, jestli nedopostí.

Žebrácká hůl těžká, a přece jí lidé často hledají (marnotratností).

III.

Pravda — spravedlivost — lež. Jazyk — mlčelivost — tlachavost. Žerty. Zdvořilost — veta za vetu. Kleveta — pomluva. Sliby.

Pravda jest dítě boží.

Dávnost pravdě dá svědka.

Pravda přátely má, ač ne vždy na ulici.

Kde cesta rovná, nezajížděj.

Ohně nelze upáliti, vody utopiti, větru udusiti
a pravdě zabynouti.

Vyjdeť pravda na vrch, jak olej nad vodu.

Kdyby zavřel okenice, přece pravda vyjde ze
světnice.

Kdo pravdu zastává, vítězem ostává.

Příteli k vůli pravdy neodstupuj.

Pravdu sobě huďme, spolu dobří buďme.

Těžko pravdu mluvíti a neuraziti.

Pravda oči kole.

Kdo nevděčnou pánům pravdu huďe, houslemi
o hlavu míti bude

Ošklivá tvář zrcadla nemiluje.

* * *

Lež má plytké dno.

Lež má krátké nohy, daleko neujde.

Lží, ač svět projdeš, ale nazpět se nevrátíš.

Mladý lhář, starý zloděj.

Zloděj u lháře rád hospodou stává.

* * *

Mluv málo, a to dobře.

Po peří ptáka, a po řeči člověka.

Co na srdci, to na jazyku. (V rozličném smyslu se užívá, anebo: nač kdo rád myslívá, o tom také rád mluvívá; anebo o člověku upřímném, jehož řeči se vždy se smýšlením srovnávají; anebo o tom, kdož ničeho smlčeti nemůže.)

Co v srdci vře, v ústech kypí.

Zle jest, když jazyk před rozumem ubíhá.

Jazyk bez kostí, ale kosti láme.

Více jazyk nežli meč protíná.

Jazyk dává silnou ránu, proto má dvojí bránu.

Ve zlosti jazyka s uzdy nepouštěj

Rána se zahojí, ale slovo ne.

Mluv pane Martine, ať tvá věc nehynie.

Sám se udává, kdo se bez potřeby vymlouvá.

* * *

Uměti v čas mlčeti není leda umění.

Dobře jazyk za zuby mlti.

Řeč na váze měř, málo komu věř.

Vola za rohy, člověka za jazyk lapajl.

Jazyk nechávej doma, a venku uši.

Hubu zapni, oči napni.

Mlčením člověk mnoho řečí odbude.

Dobré mlčení, lepší než špatné mluvení.

Mluvíti stříbro, mlčeti zlato.

Mluv méně s jinými, a více s sebou.

Kdyby uměl blázen mlčeti, při mudrcích by mohl seděti.

Svrbí jazyk toho, kdo ví co tajného.
Co chceš mlti tajného, měj u sebe samého.
Svěř se tetě, roznese tě po všem světě.
Neudržel-lis za svými tvářemi, za cizími pozdě
udržovati.

Pozdě po lidech slova chytati.
Co někdy z úst vrabcem vyletí, zase toho ne-
vtáhneš čtyřmi koňmi.

Slovo vypustiv a vodu rozliv, nikdy neschyťš.

* * *

Kdo mnoho mluví, lže anebo se chlubí.
Mnoho řeči, málo skutků.
Která kráva mnoho řve, ta málo mléka dává.
Prázdný sud se nejvíce ozývá.
Čím kolo u káry horší, tím více vrzá.
Zbytečné řeči škodí a mrzutosť plodí.
Čím míň křiku, tím míň hřichu.
Řeč se váží a nepočítá.
Ne každý, kdo jazykem seče, hodí se do bitvy.
Co se doma uvaří, má se doma snísti.
Smetí z domu na ulici nevynášej.

* * *

Nevíš, co stojí mezi anděly a čerty? — Žerty.
Časem z žertu přichází se do pravdy.
Přestaň žertovati, když se tvář pýtl.
Nežertuj kočka se psem.
Nežertuj, s kým jsi nerostl.
Nežertuj tím, co smrdí, co škodí a co bolí.

* * *

Řeč uctívá bez prospěchu nebývá.

Laskavé slovo najde laskavé ucho.

Laskavé slovo jest kyje silnější.

Pěkné slovo železná vrata otvírá.

Pokorné slovo hněv ukrocuje.

Zdvořilost i kočku těší.

Vlídnuu řečí více získáš nežli sečí.

Ne vše praskem a bičem, mnoho zmůžeš i hvizdem.

K službě se nevtírej, a požádán neodpírej.

Laciný přítel, jež dobrým slovem a kloboukem koupiti můžeš.

Jaká služba, taká výslužka.

Ruka ruku myje.

Na rohatou otázku kulovatá odpověď.

Dáváš rozsochaté otázky a žádáš kulaté odpovědi.

Jaká půjčka, taková oplátka.

Na tvrdý špalek tvrdý klín.

Na křivou díru křivý hřebík.

Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá.

Vám zpívají, a na nás nota padá.

* * *

Kleveta jak uhel: nespálí-li, aspoň ušpiní.

Klevetář a velká voda berou zlato i blato.

Často lidé hynou klevetníkův vinou.

Kdo o kom před tebou, jistě o tobě u jiných.

Kdo na slunci chodí, stín ho následuje.

Zlata se rez nechytí.

Lev much nelapá. (Veliký muž velikomyslně pohrdá pomluvači — tímto lidským hmyzem)

Tím řeka není horší, že z ní psi pijou.

Pes štěká a vítr odnáší.
Vlna bez větru se nepohne.
Podle sebe soudím tebe.
Šilhavý slepého kárá.
Sova síkoře hlavatých nadává.
Lopata se pohrabáči posmívá.

* * *

Sliby — chyby.
Pravil pán, kožich dám; zatím slovo jeho teplé.
Sliby se slibují, blázni se radují.
Kdo sliby živ, zbohatne-li, bude div.

IV.

**Pokora — pýcha. Chlouba — chvála — čest —
dobré jméno — pověst. Závist. Trpělivost —
svornost — povinnost. Hněv — msta — ukrut-
nost — svéhlavost. Udatnost — smělost —
strach — bojácnost. Stud.**

Čím plnější klas, tím hloubě se kloní.
Lepší prosba nežli hrozba.
Pýcha peklem dýchá.
Hleď, páve, na své nohy.
Hloupost a pýcha na jednom dřevě rostou.
Není dudka bez chocholky a hlupce bez pýchy.
Jindy okolo bot chodíval, a nyní neví jak si
v nich vykračovati.

Pod kordem a bosky.
Nečín se pátku nedělí.
Kdo vysoko létá, nízko sedá.
Krákala vrána, když zhůru letěla, a když dolů,
i křídla svésila.

Ještě nedosedl na koně, a už kope nohama.

Od pluhu pána, zlá to rána.

„Kdybych byl jak vůl“, pravil krtek žábě,
„všecko bych roztrhal.“

Kdyby měla svině rohy, jak by ploty obstály?

Dobře, nedal Pán Bůh svini rohů a býkovi
rozumu.

Když se vrána zjestřabí, hleďte se ptáci.

Vlastní chvála z hrdla smrdí.

Kdo sám se honosí, v hlavě mnoho nenosí.

Vlastní chvála v oči práší; jiných chvála čest
přináší.

Po vojně hrdin mnoho bývá.

Nechlub se pradědy, sám jsa škaredý.

Chvála k dobrému podnět.

Příjemná pochvala od slavného.

Nechval v oči, nehaň za zády.

Cesta slávy na ledu stojí.

Lidská chvála není stálá.

Světská chvála jenom pára.

Čím dále pověst letí, tím více přibírá smetí.

Had se chválí, že je dlouhý, a liška, že je
krátká.

Čest nad bohatství.

Dobré jméno nejlepší dědictví.

Za čest a slávu hotov buď dáti i hlavu.

Dokud síla, hleďme díla, by památka po nás
byla.

Ten nežil, po kom pěkná pověst neostala.

Čest a dobrá pověst mnoho na světě může.

Opatruj oděv za nova, a čest z mládí.

Dej Bože tomu česť, kdo ji umí snést.

Komu česť, tomu česť, pastuchovi hůl.

Když ovce pošly, i kozy cti došly.

K vůli hospodáři musí se druhdy i psu šetrnost
prokazovati.

Kdo sám cti nemá, jinému jí nedá.

Kdo cti nemá, nerad ji vidí na druhých.

Kde jednou smetiště, lidé ještě víc naházejí.

Trest se neklátí bez větru.

Co dálnější, to valnější: tak sprostáctvo nese.

* * *

Závist dávno před námi se zrodila.

Všemu konec kromě závisti.

Není štěstí bez závisti.

Zlý pláče od závisti a dobrý od radosti.

Žebrák žebračku závidí.

Záviděl lysý holému.

Závistník schne od toho, vidí-li zdar u koho.

Železo rez sežírá, a závistník od závisti umírá.

Kdo sobě cizí štěstí cukruje, zbytečně své si
zhořčuje.

U souseda všecko lepší.

V cizím dvoře pěknější jehňata. ;

Sousedova kráva více mléka dává.

Hojnější vždy obilí na sousední roli.

V cizích rukou vždy větší krajíc.

Lépe jest, by mně jiní záviděli, než já komu.

Lepší jest závist na sebe vésti než slitování.

Trpělivost železná vrata probíjí.

Čeho nelze ujít, musíš se mužně podjít.

Trp hlavo, na to jsi z kostí ukuta.

Při svorné vůli jde vše do hůry.
Otep nepřelomíš, a po prutu všecku zlámeš.
Lepší svorná hrstka malá, než nesvorný zástup.
Kdy jeden na vůz nakládá a dva s vozu, ne-
břzo ho nakladou.

Povolnost přátely činí.
Čelem zdi neprovalíš.
Nespraví ten nic do roka, kdo nezavře na čas oka.
Jedno minouti, druhé svinouti, k třetímu po-
mlčeti — cesta ku pokoji.

Hněv a jazyk na uzdě měj.
Kdo hněv svůj podmaňuje, statečnost dokazuje.
Hněv špatný rádce.
Hněv žalost za sebou vodí.
Prchlivost člověka oslepuje.
Hněv přátelstvo ruší.
V hněvu vyvře, co v srdci vře.

Hněv ochladí se v skoře, nenávisť nestopí ani
moře.

Hněvati se jest lidsky, ale zlost v srdci chovati
dřábelsky.

Lepší jedna zlost než dvě mrzutosti.
Není dobře oheň ohněm hasiti. — Nepřidávej
oleje k ohni.

K šlechtné mysli nemá přístupu pomsta.
Kvapná pomsta, hotová škoda.
Strašný mnohým, strachuj se mnohých.
Kolik se jich tebe bojí, tolik jich o život stojí.
I obruč udeří, když naň šlápneš.

Kdo každého poslouchá, zle činí, a kdo nikoho,
ještě hůře.

Svéhlavost jest vada slabého rozumu.
Dva křesací kameny jiskry dělají.
Nesmělé srdce cti nedochází.
Bez odvahy není oblahy.
Smrt udatnému nestrašna.
Dvou smrtí nebude, a jedné minouti nelze.
Strach má veliké oči.
Snadno strašiti, kdo se bojí.
Kdo se bojí chřestu, nechoď do lesa.
Při kom je stud, při tom i svědomí.
Boha se boj a lidí styď.
Ctnost v červení chodí. (Pýř barva ctnosti.)
Stud jen jednou ztratíš.
Stud prodán, život zmrhán.
Nestoudné oči nestoudného srdce jsou svědkové.

V.

Práce, pilnost — zahálka, lenost. Obžerství a opilství. Hra.

Bez práce není koláče.
Co je po síle, když není píle?
Příčinnivému dvojit život.
Pracovitému bláda jenom do okna nahlédá, do
jizby nesmí.
Kůň k tahu, pták k letu a člověk ku práci.
Nechopiv se sekery, chaloupky nesroubíš.
Kdo dělá, vydělá.
Kdo dbá, ten má.
Ráda kočka ryby jí, než do vody nechce.
Kdo neseje, ten nevěje.
Komu se nelení, tomu se zelení.

Kdo chce chleba, pracuj co třeba.
Z pilnosti se štěstí rodí, lenost holou bídu plodí.
Kdo chce jádro jísti, musí ořech rozlousknouti.
Kdo chce čeho dojít, musí za tím pojit.
Bez chuti ani provázku neukroutí.
Častá krůpěj i kámen prorazí.
Červík malý velký dub ztráví, ne proto, že
tuze kouše, ale že často točí.
Slepička po zrnečku klove, a tím syta žive.
Pečení ptáci nelítají do huby.
Pečení holubi neletí do huby.
Pán Bůh dává požehnání, ale do chléva sám
nevhání.
Ustavičná práce všecko přemůže.
Jednou ranou dub nepadne.
Úsilím a prací i nebe koupíš.
Velké řeky ticho plynou, malé s šumem běží.
Napřed se mlátí, potom platí.
Jaké dílo, takový plat.
Jaká příze, takové plátno. (Hra ve slozech
plátno a plat.)
K čemu kdo chuť má, v tom těžkosti nepozná.
S chutí do toho, je půl hotovo.
Bez ochoty zlé roboty.
Než špatně orati, raději vypřahati.
Práce kvapná málo platná.
Kdo se potí na poli a modlí v komoře, ten
hladý neumře.
Modlitba bez práce sekyrka bez topírka.
Unavenému koni i ocas těžek.
Struna příliš natažená praskne.

Važ si času, chop se práce, zahálky se chraň
co zrádce.

Den začíná laštovička, večer končí zpěv slavíčka.

Po práci milo odpočinouti.

Hlad a práce výborné koření.

Cizím volám chleba se nedořeš.

Kdo se skládá na druhého, je lenoch nebo
nedbalec.

Kdo z rána políhá, večer pobíhá. — Kdo dlouho
líhá, toho chléb odbíhá.

Zahálka počátek všeho zlého.

Zahálka matka hříchův.

Stojatá voda ráda se zsmradí.

Lenoch i pod svou střechou zmokne.

Kdo pozdě chodí, sám sobě škodí.

Hleď na les nevyrosteš, a zevluje na lidi ne-
zbohatneš.

Mladí ležáci, starí žebráci.

Přijde čas, že se zeptá zima, cos dělal v létě.

Kým nepohneš brkem, toho strč podávákem.

Mlsná huba veliká zhouba. — Do huby je malá
dírká, ale proleze jí velká komůrka. — Na komoru
třeba jeden, na hubu dva zámky.

Kdo všem na zdraví připlí, sám svoje zaplčí.

Víc se jich utopí v sklínce než v řece.

Lata na latu se bije, a pivo se přece pije.

Kdo sklenice dopívá, věku nedožívá.

Opilému i moře po kolena.

Kdo se honí za toušem, peníze mu vypadají.

Kdo nehrá, neprohrá.

I nejlepší hra za nic nestojí.

Co dostaneš při hře, to ti čert vydře.
Do lutryje krávu vsadí a ocas vyhraje.
Lutryje slibuje dukáty a vysláká kabáty.

VI.

Štěstí, neštěstí. Peníze. Bohatý, chudý. Nebezpečný stav velkých. Bolest — hoře, žalost, lítostivost — péče. Hlad. Pozdní žel. Útěcha — naděje.

Bůh štěstím vládne.

Když Pán Bůh ráčí, štěstí musí.

Ač ti Bůh dal, avšak neupsal.

Štěstí má vždycky nenávisti dosti, sama bída se závisti zhostí.

Koně za ovsem běží, a osli ho dostávají. (Štěstí obyčejně příznivější bývá troupům než moudrým.)

Při dobrém větru na bouři pamatuj.

Čtnost a štěstí visí na tenké niti.

Štěstí noclehy mění.

Štěstí sedá na rozcestí.

Štěstí a neštěstí sousedy sobě jsou.

Štěstí s neštěstím ob jeden dvůr žive.

Radost nese na zádech žalost.

Když je dobře, nevýskej; když je zle, netřískej.

V neštěstí se rozum poznává.

Dobrého vůdce nehoda ukáže.

Štěstí rozum odnímá a neštěstí přidává.

Těžko člověku v štěstí nezpýchati.

Dobré bydlo rohy má.

Štěstí se trousí, neštěstí sype.

Štěstí o berle se vleče, a neštěstí lítá na křídlech.
Sam-li tě štěstí nevyčká, na koni ho nedohoníš.
Kde se dobře vodí, tam se rádo chodí.

Dej jenom med, a much dosti přilne.

Stroj jen hody a budou i písň.

V štěstí mnoho přátel bývá, a v nehodách i
svoji se opouštějí.

Neštěstí nechodí po horách, ale po lidech.

Dokud jednomu se nestmí, nemůže druhému
svítati.

Škoda vtipu dodává.

Šťastný, kdož cizí příhodou vystřihá se před
svou škodou.

Pod někým i korek tone, a jiného i olovo
podnáší.

Lépe zmoknouti, nežli utonouti.

Nešťastný, by se břehu chytil, i ten se s ním
utrhne.

Radost jest, když není zbylí, svých neřestí
druha mítí.

Kdo chce kam, pomozme mu tam. Neboť:
Chtícímu se krivda neděje.

Každý sobě štěstí kuje.

Jak kdo sobě ustele, tak lehne.

Co si naseješ, to žítí budeš.

Sám sobě hudeš, sám vesel budeš.

Mnohýť buk sám ke své záhubě topůrka po-
skytuje.

Sekera lesu neškodí bez lesu.

Peníz pán, chmel hrdina, oves komoň.

K penězům celý svět tváří obrácen.

Nemáš-li peněz, do hospody nelez.

Peníze jsou slepy.

Peníze jedněm panují, druhým slouží.

Peníze lakomci muka, šlechtnému čest, a
zrádci smrt.

Zlatý klíč všecky zámky otevře — i pekelný,
ale nebeský nemůže.

* * *

Máš-li příjmy početné, měj i srdce šlechtné.

Boháč želí korábu, a žebrák mošny.

V pranci bohatý chrání úška, a chudobný
rouška.

Malých ptákův malá hnízda.

Kdo má koně, snadno k němu sedlo najde.

Na starém ohništi snadno jest oheň naložiti.

(Snadno hospodařiti na zděděném zboží.)

Snadno s plným břichem o postu kázati.

Kde holubův mnoho, tam jich ještě více přiletuje.

Zrno tone, pleva pluje: proto přece plevou
sluje.

Kdo má cvoky, podpírá si boky.

Chléb má rohy, nouze nohy.

Chlap bohatý, jak býk rohatý.

Syté prase věchtem hrá.

Pozve-li se osel na svatbu, aneb vody třeba,
aneb dříví nenanošeno.

Král veliký pán, a lopatou cukru nejídá.

Co platny perly, když krk mi škrtí.

Čím vyšší strom, tím bližší hrom.

Čím více peněz, tím více starostí.
Zlaté lůže nemocnému nepomůže.

* * *

Chudoba poroba.

Vlast se hubí chudobou, mysl klesá nehodou,
a nedostatky všem jsou nesladky.

Chudý s bohatým nehoduj, moudrý s bláznivým
nežertuj.

Řídko kdo darmo chudý. (Nejčastěji z marnotratnosti, lenosti, nedbalosti atd.)

I ve Vidni lidé bídí.

Co chleba, to v něm, co roucha, to na něm.

Prosíš mošny od žebráka, a holi od ovčáka.

Není docela bos; má ještě podvazky.

Chudoba cti netratí.

Na chudobných svět stojí.

Lépe žítí v chudobě, než-li v hanobě.

Lepší poctivost s chudobou, než-li bohatství
s nepoctivostí.

Při mále malé starosti.

Chudých jest náuka.

Třeba chaloupka dřevěná, jen když v ní srdce
zdrávo.

Milá chudobo, nenajíš-li se, ale se vyspíš.

Nedostatky okazují, jak málo lidé potřebují.

V nouzi poznáváme, co zbytečných potřeb
máme.

Není ten chud, kdo nikdy ničeho neměl, ale
ten, kdo měl a pozbyl.

Bída učí rozumu.

Nejdražší jest, co se prosbou kupuje.

Tonoucí i slámy se chytá.
Čím vzchod vyšší, tím pád nižší.
Bývá pod vozem, kdo bývá na voze.
Na světě jako v lázni; čím kdo výše sedí, tím
více se potí.

Větší hlava, větší hlavobol.
Kdo na zemi sedí, pádu se nebojí.
Netřeba se třtině báti, větrové když dub vy-
vrátí.

Nejvyšší stromové největší nepokoj od větrův
mlvají.

Velicí stromové dlouho rostou, a chvilkou
padnou.

Když dub padne, ledakdo třísky sbírá.
Zdechlého lva snadno za bradu škubati.
Na strom nachýlený i kozy skáčou.

* * *

Co máme nevíme, až když ztratíme.
Dokud u mne nacházel, i v noci přicházel;
a teď co jsem chudý, neví ani ve dne kudy.

Cizí hoře lidem smích.

Kdo má škodu, o posměch se nestarej.

Koče hříčka, a myšce slzička.

Méně bolí, co v oči nekůle.

Zdravý nemocnému nevěří.

Sytý lačnému nerozumí.

V kalné oči písku nepřisypuj.

V každém stavu najdeš davu.

Všudy práce, všudy kříž, všudy jest nějaká tíž.

Ne všechno pířmem a kadidlem voní.

Každá švestka svou pecku má a pecka jádro.
Půl světa skáče a půl pláče.

* * *

Břicho nevděčník, starého dobrodínů nepomní.
Hlad a žízeň přiročí žádného nezná.
Hladověmu vždy poledne.
Hladové břicho uší nemá.
Hlad je nejlepší kuchař.
Na bílý chléb máslo, na černý hlad.
Když se kdo vypoští, v ničem není kostí.
Hladové slepici o prosu se snívá.
Hladové se i o mouchu svadí.

* * *

Co se stalo, odestati se nemůže.
Co bylo, a není, na to žid nepůjčí.
Co bylo v loni, nikdo nedohoní.
Pozdě klec zavíratí, když ptáci vylétali.
Pozdě závory dělají, když koně vyvedli.
Kdyby nebylo kdyby, nebylo by chyby.
Kdybychom měli tolik mouky, kolik nemáme
másla, napekli bychom celému světu buchet.
Po radě bývají páni moudřejší.
Dobrý rozum po škodě, lepší před škodou.
Zadní rozum bez předního, co kolo bez nápravy.
Koho had uštknul; i hlísty se bojí.
Koho kaše spálila, ten i na podmáslí fouká.
Opařený kohout i před deštěm utíká.

* * *

Však není ještě všem dnům večer.
Čas raní, čas hojí.

Zas dobře bude, až zlé pomine.
Vzpomínati milo, co před tím trápilo.
Dokudkoli žítí, vši touhy nelze zbýti.
Zajíc utíká před liškou, a žába před zajlcem.
Odpadne jeden květ, nastane jiných pět.
Kdy žalost vrchu dostupuje, už se radost
ohlašuje.

Po dešti slunce jasněji svítí.
Poteče kdys voda i na můj mlýn.
Nebude-li uhlí, bude popel (nebude-li z něčeho
velikého zisku, jen když aspoň malý).
Naděje má hluboké dno.
Netrať naděje, když se zle děje.
Dokud člověk ústy zívá, nech všeho naději mívá.
Doufej směle, dokud duše v těle.
Vždycky se neděje, jak se kdo naděje.
Naděje dobré snídání, ale zlá večeře.
Bos chodívá, komu celá ves boty kupuje.
Sám dělej, přátel nečekej.
Přijdou, přijdou lepší časové — ale kdo se
jich dočká!
Bylo nám dobře — jen že tomu dávno; a
bude zase — dočkáme-li se.
Kdo stín lapá, prázdnou hrst mívá.

VII.

**Mysl — rozum — vtip. Moudrost — zpozdilost
— bláznovství. Učení a umění. Řemeslo. Zvyk
— přirozená povaha.**

Mysl soudí, vůle volí.
Rozumu nikdy nazbyt.

Nedokáže-li hlava, ruce nedokážou.
Vlastní rozum král v hlavě.
Kolik děr, tolik sýslův, kolik hlav, tolik smyslův.
Nedozralý rozumek jako jarní sněžek.
Raděj rozumem než sochořem.
Komu Pán Bůh nedal, kovář neukuje.
Komu není s hůry dáno, v apatyce nekoupí.
Cizím rozumem nežij.

Málo ten ve světě spraví, kdo vše na svou
hlavu staví.

Dle šatu vitají, dle rozumu provázejí.
Často v haleně chatrné najdeš rozumy jadrné.
Čas a příhoda, rozumu škola.
Moudrost miluje tvrdé lože.
Z palce obra poznáme.
Moudrému napověz, hloupému dolož.
Na chytrého mrkni, hloupého trkni.
Chytrost nejsou žádné čáry.
Největší moudrost znáti sebe samého.
Moudrým ten se darmo zove, kdo neumí radit
sobě.

Živá hlava klobouku dobude.
Hloupý hledá místa, a moudrého i v koutě najdou.
Co mudrlec mudroval, hloupý hrad opanoval.
Děravého měchu nenadmeš a hlupce nepoučíš.
By vedl osla do Paříže, komoň z něho nebude.
Ani v Paříži nedělají z ovsu rýži.
Janek do Prahy, Janek z Prahy.
Vyjel teletem, volem se vrátil.

Na blázný netřeba hnojití (rodí se jich bez
toho dost).

Co je hloupému po rozumu!

Z pusté stodoly vyletí sova, z hloupého člověka
hloupá slova.

Posaď blázna vysoko, bude nohama klátiti.

Kdyby šlo po sovim, nebylo by nikdy dne.

Běda světu, zachce-li se bláznů býti hrdinou.

Co jeden hlupák zkazí, tisíc moudrých nena-
praví.

Co jeden hloupý koupí, ani sto rozumných
neprodá.

Zle nohám pod bláznovskou hlavou.

Zle každé dilo spraveno, když osla za správce
voleno.

Nouze s hloupostí sousedí.

Všude na blázna kape.

Ne z každého dřeva nebo kamene sv. Václav.

Ne z každého žáka bude kněz.

Byť sova pod nebesa létala, sokolem nikdy
nebude.

By slavík jak krásně zpíval, přece vrabce ne-
naučí.

* * *

Krásný páv peřím a člověk učením.

Umělost světlo, neumělost tma.

Umění v štěstí okrasa a v neštěstí útočiště.

Čím výše vystoupíš, tím širší rozhled.

Co neumíme, na to nevražíme. — Co neznáme,
na to nedbáme.

Lepší neuk než nedouk. — Lepší prosták po-
volný, než mudráček svévolný.

Tolik známe, co v paměti chováme.

Učení kořen hořký, ale plod sladký.

Bez muky není nauky.

Kdo se z mládí čemu naučí, k stáří jak by to našel.

Kdo se v mládí učil leda, bude volat v stáří: běda.

Žádný učený s nebe nespádl. — Nikdo se nenarodil mudrcem.

Tkadlec od kazu začíná.

Mezi slepými jednooký králem.

Když Pán Bůh dopustí, i motyka spustí.

I slepá slepice někdy na zrnko trefí.

Kniha za mistra stojí.

Byl jeden mnich, měl mnoho knih, a nic nevěděl z nich.

Řemeslo zlaté dno.

Kdo dva zajíce honí, žádného nechytí.

Zvyk jest druhá přirozenost.

Jedna muka nauka (zvykání), a dvě muky oduka-
Cikánovy děti nebojí se jisker.

Zeptej se husy, zdali ji zábne v nohy.

Kam se dřevo kloní, tam i padá.

Co kolébka vyhoukala, to motyka zakopala.

Kavka, by se na sněhu válela, nezbělí.

Kočka myš nenechá, liška slepic a vlk ovec.

VIII.

Domov. Přátelství — nepřátelství. Láska — nenávisť — přízeň velkých. Svě každému milo.

Všude dobře, doma nejlépe.

Každý kraj má své peklo i svůj ráj.

Lepší doma krajíc chleba, než v cizině kráva celá.

Chval cizinu, ale zůstávej doma.

Otcovské zemi odumři, ale neodcházej.

Kde se kdo zrodí, tam se i hodí.

Kde sosna vzrostla, tam ona i krásná.

Kde jest peníz bit, tam nejvíc platí.

V cizím kraji i sokola za vránu mají.

Kde se kdo zlíhne, tam se i tihne.

Nechvalitebný pták, který trouse do svého hnízda.

Živ buď vlasti, přátelům, vzdají čest tvým popelům.

Kdo se za vlastní řeč stydí, hoden potupy všech lidí.

Čítati dávné jazyky a cizím rozuměti, dobře jest, než mateřský třeba napřed uměti.

* * *

Upřímný přítel za bratra.

Těžká shoda s ohněm voda.

Pro přítele nového nespouštěj se starého.

Přítel nebudiž ti jako kvítek, který potud milý, pokud čerstvý.

Přítel každému, jistě žádnému.

Hedbávnou rukou přítele vybírej a železnou třímej.

Přítele poznáš tím pravého, miluje-li tebe víc, než co tvého.

Nehraď se plotem, ale hraď se přátely.

V nouzi a potřebě přítele poznati.

Zlý rok ohlíží se po úrodě, a člověk po přátelích v nehodě.

Přátelské služby se neúčtují.

Kdo tě napomíná, měj ho za přítele.

Přítel jest, kdo pravdu mluví, ne kdo pochlebuje.

Lepší jest zjevný nepřítel, nežli úlisný přítel.

Přítele s tákavou hlavou ubíhej, s přímým čelem objímej.

Svoji se psi hryzte a cizí nepřistupujte.

V nouzi přítel snadno padesát na lot se vejde.

Bez nehod přítel nepoznáš.

Přítel u boháčův jako plev okolo zrní.

Máš-li chléb, zuby se najdou.

Máš-li cinkače, najdeš i posluchače.

Dej mi Bože plačidruha, zpěvodruha sám si najdu.

Kde teplá kuchyně, teplí přátelé. Kde je mastná kuchyně, tu much sletí se velmi mnoho.

Přítel hned hojně nabudeš, když nic nebera hojně dávati budeš.

Rádi se mějme, a každý o svůj měšec dbejme.

Pokud měšce, potud přítele.

Přítel mnoho, ale upřímných málo.

Přítel jest dobrá věc, ale běda, kdo jich mnoho potřebuje.

Ze starého nepřítel nebude nový přítel.

Nepřítel smířený a břeh podemlený.

Přítel příteli hrad staví, a nepřítel nepříteli rakev teše.

Jak ti kdo nejvíce lahodí, jistě tě nejspíš uhodí.

Bocan (čáp) žábě nepoví, že ji z vody vyloví
(nepřítel se nepřizná, že chce škoditi).

* * *

Kde láska, tu i Bůh, kde závist, tu zlý duch.
V čem kdo zalíbení mívá, hned mu na jazyku
bývá.

Co na srdci, to na jazyku.

Nemůže se šidlo v pytlí tajiti.

Co ze srdce nejde, v srdci se neujme.

Lásky nevyhroziš.

K lásce nepřinutíš ani prosbou ani hrozbou.

Strach zapuzuje lásku.

Láska s strachem neobstojí; nemiluje, kdo se
bojí.

Láska nejlepší ochrance říše.

Koho milují, toho také poslouchají.

Láska vše sladí, všemu učí, ke všemu ponukne,
vše přemáhá.

Máš mě, nedbáš mne; ztratíš mě, poznáš mě.

Co kdo miluje, za poklad mu stojí.

Není blaho stříbro ani zlato, ale blaho jest,
co komu milo.

Ráda paní Nouze do Svárova zajíždí.

Komu slunce svítí, co mu do měsíce?

Láska velkých pánův jest lehčí než mech, a
hněv jejich těžší než olovo.

Každému svoje se líbí.

Každému své i nemyté bílo.

Každá liška svůj ocas chválí.

IX.

**Pravidla opatrnosti. Vůbec a zvláště, prohlížejíc k jistotě a bezpečnosti. Kvapiti radno i neradno. Uchopení příležitosti. Povaha času a správo-
vání se jím. Malým nepohrdej. Soud dle zevnitř-
nosti a postavy. Cizího nežádati ani si nevší-
mati. Dluh — půjčka — pořádnost.**

Opatrnosti nikdy nezbyvá.

Bez opatrnosti i moudrost slepa.

S každým pěkně, s nemnohými důvěrně.

V každé věci hled' konce.

Opatrného Bůh opatruje.

Běd se každý chraň, nežli přijdou naň.

Zrada z koutka číhá ráda.

Kdo z kouta měří, jistěji udeří.

Kdo hrozí, vystřihá.

U samých hranic není dobře chalupu stavěti.

Na jednu loď neklaď svého všeho zboží.

Nepouštěj se bez vesla na moře.

Neokusiv brodu nepouštěj se na vodu.

Tím lidé nehrají, od čeho umírají.

Nemáš zahrádky hlav, aby ztratě jednu vzal
na sebe druhou.

Proto jest štika v řece, aby karasi nedřímali.

Kdo máš skleněnou střechu, neházej po jiném
kamením.

Kdo po jiném blátem hází, sám se zamaže.

Pole má oči, les uši; chovej se všude, jak sluší.

Vyjde dilo na bílo.

Ač krtek pod zemí chodí, přece se ukryti
nemůže.

Sysel dosti chytré zvíře prozradí se přece v díře.

Kdo chce v domě škody zbýti, nedej jiskře ohněm býti.

Sousedská pohroma tobě výstraha.

Viz za se, před sebou uzříš.

Kdo do nebe hledí a po zemi chodí, snadno se uhodí.

Kdo ví, co v hrnci vře, když jest pod pokličkou.

Věř, ale komu věz.

Nekaždému věře zavírej pevně dvěře.

Nevěř nikomu, jenom Bohu a sobě trochu.

Mnohým lidem věř, jednomu se svěř.

Zároveň zle jest i všechněm věřiti, i nikomu.

Čtyři věci vždy jsou hojnější nežli myslíme: naše léta, naše dluhy, naši nepřátelé a naše chyby.

Na penězích, opatrnosti a víře vždycky spíš při počtu se nedostává, nežli nadbývá.

V horku vez plášť s sebou, v dešti sám pojede.

Dobře jest si zajíti a zdravě domů dojiti.

Lépe jest se s cesty vrátiti, nežli špatnou cestou do konce jíti.

Kdo nemá v hlavě, musí mlti v nohou.

Jedeš-li kam na den, ber chleba na týden.

Myš jest malé zvíře, a nevěří jedné díře.

Na ptáky lepem, ne cepem. — Kdo chce ptáky lapati, musí pěkně pískati, a ne bičem práskati.

Kde krátko, nastav. (Kde moc, síla tvá nestačuje, nastavuj vtipem, rozumem.)

Kde vlčiny nestačí, liščíny nasaditi.

Dechem větru nepřemůžeš.
Ještě vlka nezabili, a už mu na kůži pili.
Zajíc v lese, a on rožeň strouže.
Neslibuj jeřába v nebi, dej raději sřkoru v ruce.
Lepší vrabec v hrsti, nežli zajíc v chrasti.
Lepší holub v ruce, než jeřábek na střeše.
Lepší dnes vejce, než zítra slepice.
Ne každý, kdož mrkev strouhá, také ji jídá.
Groš v domě lepší než zlatý na cestách.
Nespouštěj se silnice pro nejistou pěšinku.
Lepší jest chvála Bohu, nežli dá-li Pán Bůh.
Víra naději nic nepůjčuje.
Lepší hrst jistoty než pytel naděje.
Lepší míra nežli víra.
Více věř svým očím nežli cizím řečem.
Lepší málo než nic.
Pozdě přicházející kosti jídající.
Kdo záhy seje, záhy žne.
Lépe pozdě, nežli nikdy.
Vyčkání málo komu uškodilo; ale nedůčkavost
bez počtu lidí zavedla.
Kvapky mívají hapky.
Spěch brzo umírá.
Lepší počkej než bych.
Bezpečněji krokem, než skokem.
Kvapnému rostou boule na čele, lenochovi na
hřbetě.
Spěšná práce nad výdělkem pláče.
Dílo kvapné není platné.
Co se prudce staví, rádo se boří.
Přemysli dobře, začni rychle, konej pilně.

Kdo se příliš namáhá, brzo nemáhá.
Pomalu dále ujdeš.
Čeho moc, škodí.
Spravuj vůz, než se kola rozběhnou.
Lepší jedna rozmyšlená, než sto učiněných.
Nerozmluviv s hlavou, nechvátej rukama.
Desetkrát měř, a jednou řež.
Přijď raději pozdě na hody, než záhy k svárům.
Jdi rychlým krokem, dohoníš bídu; jdi zvolna,
dohoní bída tebe.

Za mízy jest lýčí dřiti.
Horké železo nejlépe se kuje.
Mlať, dokud se mlátí.
Dokud zuby máš, najez se chleba.
Kdo za stolem jídlo zmešká, Bohu ho není žel
(totiž kdo pěkné příležitosti samoděk promeškal).
Zmeškalv léto, pozdě do lesa na maliny.
Co dnes propustíš, zítra nedohoníš.
Kdo má k čemu příhodný čas, nechť na jiný
nečeká zas.

Ostatní (špatný) kocour, který čeká, až k němu
myši přiběhnou.

Než se jablko přikotoulí, dobrá plánka.
Kdo se nenají, ten se nenalže (kdo zmeškal
příležitost).

Nepuť hýla pro motýla.
Na hůře (půdě) se ještě nikdo plovati nenaučil.
Snadno okolo kopy sbíratí klásí.
Kdybych věděl o tom, co bude po tom!
Tluč hlavou o stěnu, ucítíš hned změnu; ale
ne na stěně, nýbrž na kotrbě. .

Kdo máje čas, času čeká, trátí čas.

Co se upeče, to ukroj.

Čas na nikoho nečeká.

Čas ubíhá jak voda, každé chvíle věčná škoda.

Rok má krok, přejde dříve, než se nadáš.

I zpěvu čas, i modlitbě svá chvíle.

Čas platí, čas trátí.

Druhý den vždycky moudřejší.

Ztracený čas nikdy se nevrátí.

Všeho do času, Pán Bůh na věky.

Odtud až potud.

Dotud něco praští, až se přelomí.

Dočkej času, jak hus klasu.

Nechval den na vzchodu slunce (dříve večera).

Často pod večer pláče, kdo se smál z rána.

Večer ukáže, jaký den byl.

Neříkej hopsa, až přeskočíš. Hop! za příkopem.

Nešklub ptáka, až ho lapíš.

Nescházejí se hory s horami, ale lidé s lidmi.

Malý slavík, ale hlas veliký.

Truf vydává růžičku, skořípka drahou perličku.

Dorostouf někdy štěncům zuby.

Oko do srdce okno.

Tvář myslí zrcadlo; vydá hned, co tam padlo.

Z tváří mysl září.

Ze šatu se vidí obyčejě lidí.

Jak tě vidí, tak tě za to mají.

Podle srsti psu jméno.

Jaký oděv, taková česť.

Ptáka poznáš po peří, vlka po srsti, a člověka
po řeči, kroji a chodu.

Lva a medvěda po pazouru poznáš.
Sud' z podstaty a ne z pohledu.
I pod ošumělým kloboukem moudrá hlava bývá.
Křivé dříví, ale rovně hoří.
Zajíc dlouhé uši má, a není oslem.
Není vlk, co šerou barvu má.
Šat nedělá muže.
Není všecka latina slovo boží.
Není všecko zlato, co se blyští.
Tiché vody břehy podmývají.
Pes, který velmi štěká, nerad kouše.
Umeť nejprvé před svými.
Co koho nepálí, toho nehas.

Cizího nežádám a svého nedám. — Z cizího nezbohatneš. — Cizí zboží nerozmnoží. — Pustil svůj pecen a běží za cizím krajcem. — Jde pro cizí s hrstí a čert pro jeho s měchem.

Rád by cizí rukou hada chytil.
Cizí proso oháníš, a tvé vrabci zobou.
Nebuď do každého hrnce vařečkou.
Člověk není čáp, aby svět čistil.
Cizího jídla nesol.
Dluh zlý druh.
Dluh z mísy jídá.
Dluh nosí lež na zádech.
Dluh bývá čím dál tím mladší.
Když dům shoří, dluh na komín vyletí.
Nepůjde ti k duhu, dáš-li jísti s sebou dluhu.
Půjčka po oplátce krásná.
Dobrý dlužník cizího měšce hospodář.
Od zlého dlužníka i plevy ber.

Když hospodský na křídě dává, tu mnohý
skáče; ale maje platit ošívá se a pláče.

Dlužník vesele bere, ale smutně vrací.

Dlužník když žádá, pýří se, a když má oplatit,
bledne.

Chceš-li přítele ztratiti, půjč mu peníze.

Nepůjčís-li, hněvu na týden: půjčís-li, na rok.

Přátelé budme, dluhy si platme.

Milujme se jako bratři, a počítejme se (hleďme
svého) jako židé.

Zvykej pořádku, ujdeš zmatku na statku.

X.

**Svět — člověk. Svoboda — vůle — mušenost
— moc — přestávání na svém. Chyba. Rada.
Nelze všem se zachovati. Prohlížení k užítku.
Cestování. — Směs.**

Svět ten všech lidí domov.

Svět každému mil, ale přijde rozloučiti se
s ním.

Ó časy! ó léta nynějšího světa.

Svět se mění, a my v něm.

Člověk člověku Bůh i ďábel.

Ryba rybou, pták ptákem a člověk člověkem žije.

Strom se podpírá o strom, a člověk o člověka.

Člověk všady má své vady.

Bez rozumné svobody nemá život lahody.

Svobodná mysl jediná člověku rozkoš.

Svoboda pěkná věc, není na ni v světě klec.

Stříbrná klec, a zlatá svoboda.

Těžkoť i ve zlaté kleci slavfku; zdravěji mu
po zeleném lesíku.

Zvůle kazí, a nezvole učí.

Dej duši vůli, nebude chtění konce.

Přílišná zvůle hotová poroba.

Dobrá vůle stojí za skutek.

Kdo čemu chce, dá se jedním vlasem přitáhnouti.

Chťicímu nic není za těžko, nechťicímu všecko.

K čemu chuť, k tomu láska.

Bez ochoty zlé roboty. — Hůře jest, když se nechce, než když se nemůže.

Těžko toho voditi, kdo sám nechce choditi.

Osla na most těžko bezděk hnáti.

Nerady slepice na svatbu, ale musí.

Pan Musil jest veliký pán. — Mus je sukovitý kus.

Musil jest nejlepší učitel.

Moudrá i v tom se hlava pozná, že co musí, z dobré vůle koná.

Zdi hlavou neprorazíš.

Darmo proti vodě plovati.

Těžko bezrohému s rohatým se bůsti.

Dosti má, kdo na svém přestává.

Nedbám o veliký hrnec, když se z malého najím.

Kdo nic nového nevídal, ten i starému rád.

Svatá spokojenosti, s tebou všeho dosti.

Nemůžeš-li v čem předkovati, není nejhorší i druhovati.

Měkce spal, kdo na lavici celou noc přespal.

Sladké vyspání — pěst pod hlavu a pasem se
přikryti.

Kůň žádá jha, a vůl sedla.

Ač horší, jen když jinší.

Kde nás není, tam dobře.

Bez chyby nikdo není. — Nikdo není bez ale.

I vlas má svůj stín.

Hřích a bída na kohož nečlhá?

I dobrému kocourovi myš někdy uklouzne.

S každým se rad, a jednoho slyš.

Více svěc, více světla.

Slepého na cestu a blázna o radu se neptej.

Špatně se slepice poradí s liškou.

Snadno jest zdravému raditi nemocnému.

Nejsnáze rokovati o tom, co už minulo.

Bez rady nic nečiň, a po účinku nepykneš.

Kdo se radí, nezavadí.

Po účinku zlá rada.

Komu není rady, není pomoci.

Všem se zachovati nelze.

Nenarodil se ten, kdo by se líbil všem.

Ani Pán Bůh se všem nezachová.

Kdo u cesty staví, mnoho správcův mívá.

I Bohu svíčku, i čertu oharek. (O tom, kdo
všem se chce stranám zachovati.)

Kdo se chce zalibiti každému, nezalíbí se
žádnému.

Bez dolu nebude hráz, a zisk bez nákladu.

Kde se tisíce vydělají, mohou se sta obětovati.

Lépe vydělati na blátě, nežli prodělati na zlatě.

Čuba se nenosí pro krásu, ale pro teplo.

Jezdce švec pozdraví, pěšimu se pokloní.

Nemůže-li kovati, ale pomáhá dýmati. (Vždy k něčemu platen.)

Chléb na cestě netíží.

Netíží rohy jelenu, ani křídla ptáku, ani oves koni.

Datlovi svůj nos nepřekáží.

Na cestu nespíchej, dříve rozpočtej.

Cizina rozum bystří.

Není na světě té strany, kde bys zléčil duše rány.

Kdekoliv budeš, sebe nikde nezbudeš.

Kde se polepšíš, tu si polepšíš.

Tulák mnoho světa zrejdí, a bratra nikde nenajde.

* * *

Co se na jiných nelíbí, na sobě netrp.

Jinak smýšlejí lidé o nás, než my o sobě.

Nehodí se každá obuv na jednu nohu.

Buď všímavý, ale ne zvědavý.

Kdo za dveřmi poslouchá, sám o sobě slýchá.

K hostině ani první nebuď ani poslední.

Do domu před hostem, z domu za hostem.

Jez, co ti dají, a odpovídej, když se ptají.

Rády by oči jedly, ale huba nemůže.

Krátká veselost dlouhou často činí žalost.

Zpívá kohoutek, těší ho živůtek.

Kdyby jinoch věděl, stařec mohl, lenoch chtěl: niče ho by se v světě nedostávalo.

• Ten mlád jest, kdo zdrav; ten bohat, kdo bez viny; ten vesel, kdo si hlavy naláme a s Bohem se těší.

Děti povídají, co činí; staří, co jsou činili;
blázni, co by činiti měli; stateční, co by rádi činili;
rozumní, co činiti sluší.

Jedna laštovka nedělá jara.

By kůň o své síle věděl, nikdo by na něm
neoseděl.

Když na medvěda žalud spadne, bručí; a když
ho větev udeří, mlčkem se klidí. (Člověk v malých
nesnázích často hůře si vede, než když ho potká
veliké neštěstí.)

Kdo se vrabcův bojí, nech prosa nesije.

Jiným se divili, a sami se na ledě prolomili.

Hotovil saně, a koně ty tam.

Zlá obrana sově vrána.

XI.

**Zdraví. Střídmost — správa života — potravý
a nápoje. Nemoc — lékařství. Krása. Mladost
— starost. Smrt. Začátek — konec.**

Zdraví hlava všeho.

Bez zdraví není bohatství.

Zdraví na všecko vystačí.

Ostříhej zdraví pod starost.

Co máš, ne tvoje, i zdraví na dvoje (nejisté).

Zdraví od srdce, a nemoc k srdci. (Dobré
svědomí, veselá mysl, spokojenost, nepoddávání se
vášním a naruživostem jest počátek zdraví; nemoc
odevšad zas přijíti mohouc vždy k srdci míří. Jak
mnoho v nemnohých tu slovech obsaženo! Srdce
tu považováno jako chránitel zdraví, jako střed
života, vypouštějící ze sebe paprsky ke všemu tělu,

kdežto zas jako z obvodu ke středu choroby se tisknou.)

Přirození na mále přestává.

Prostě-li žiješ, sta let dožiješ.

Střídmost se při hojnosti poznává, a ne v nouzi.

Sladkosti se nedobírej až do hořkosti.

Veselá mysl půl zdraví.

Čistota půl zdraví.

Nemůže každý skvostný oděv mítí; ale čistě můž každý choditi.

Kde pití a hody, tam i choroby.

Kam střídmost nechodí, tam chodí lékař.

Jez do polosyta, pij do polopita, vyjdou ti na plno léta.

Ponoukej ruce k dílu, a ne hubu k jídlu.

Nemnoho jídej, ne všechno zvídej, budeš dlouho živ.

Kdo sladko jídá, nesladko spává.

Krátká večere, lehká noc.

Na lože o deváté, s lože o páté.

Co neuspíš před půlnocí, po půlnoci nedospíš.

Hodina před půlnocí lepší, než dvě po půlnoci.

Nech piva, pij vodu, nečiň kapse škodu.

Voda mladým, víno starým.

Dnes člověk, žeby skály lámal, a zítra by ho větřík povalil.

Tělo stárne, neduhy mladnou.

Nemoc na koni přijíždí a pěšky odchází.

Panská nemoc, chudobného zdraví.

Chudý nemoci hledá, a k bohatému samy se hrnou.

Lékař léčí, Bůh uzdravuje.

Lázeň druhá matka.

Vítr otec, a voda matka.

Víno hřeje, ale nešatí.

Napij se vody, neuděláš kapse škody.

Nejlepší lék voda, kdo mu rozumí.

Krása — očím pastva, a duši vazba.

Na pěkný kvítek i včela letí.

V čem není skladu, v tom není i ladu.

Škoda krásy, kde rozumu není.

Mladost — radost.

Zlaté časy — mladá léta.

Mladým náleží budoucnost.

Mlád jsa pamatuj, že stár budeš.

Mladý nabývej, starý užívej.

Buď za mládí starcem, abys byl ve starosti
mláďencem.

Člověk jeví už v mladosti, jakým chce býti
v starosti.

Kde není květu, nečekej ovoce.

Co se kopřivou býti strojí, hned ze země
lezouc pálí.

Čemu kdo z mládí přivykne, to i v stáří
k němu lípne.

Co kolébka kolébala, to motyka zakopala.

Starost — žalost. — Staroba — choroba.

Letům ani cvalet neutečeš.

Kůň jest jednou hříbětem, člověk dvakrát
dítětem.

Ne tak starostí šedivějí vlasy jako starostmi.

Znáti víno po octě. (Starost obraz mladosti.)

Smrť konec všemu.

Dnes jsme zde, a zítra kde!

Doba za dobou a k smrti blíže.

Rok má krok a život v patách smrti.

Žil dlouho, a umřel skoro.

Se smrtí nikdo bratrstvo nepil.

Běž jak běž, smrti neumkneš.

Smrť všecky v jeden snopek váže.

Starý musí, mladý může.

Starý má smrť před očima, mladý za zády.

Ten v zlatohlavě, onen v damašku; a my po
prostu — po tomže mostu.

Smrť, co lepší, bere.

Hrob a pohřeb zbytečná starost.

Smrť všecko rovná.

Pán se na sluhu za života ježí, a po smrti
v kostnici zároveň s ním leží.

Smrť v trampotách vzýváme, a když přijde,
zavíráme.

Lépe poctivě umřít, než potupně živu býti.

Ctnostný život, dlouhý život.

Abys nehřešil, často na smrť pamatuj.

Každý začátek těžký.

Dobrý začátek, půl práce. — Jen s chutí do
toho, půl díla hotovo.

Čím dále v les, tím více dřev.

Konec dílo chválí.

Noc chval ráno a den večer.

Jaká jest věc, dává znáti konec.

Není květu bez odkvětu.

XII.

Právo. Obyčej — zákon — soud. Pokuty a tresty. Soudce. Úřady. Vojna — pokoj. Svědomí.

Kolik krajův, tolik obyčejův.

Kolik měst, tolik obyčejův jest; kolik vsí, tolik zvyklostí; kolik krajův, tolik mravův i nemravův.

Co se mnohým hodí, to v obyčej vchodí.

Dobrovolná úmluva všechna práva zavírá.

Stará práva, čerstvá potrava — nejlepší.

Dávnost svědek nemalý.

Vrch práva, vrch křivdy.

Kdo zákony vydává, nech je první zachovává.

Málo platny ploty, přes které se leze.

Zákon jak zvon; kdož ho slyší, nebije-li srdce.

Nevědomost hříchu nečiní. (Nevědomost práva však z nejmenší částky omlouvati se nemůž.)

Ve vlastní při nikdo soudcem býti nemůže.

Kdo činí co chce, utrpí, co nechce.

Co malým ptáčkem do knih vletí, toho největším volem nevytáhneš.

Co napsáno pérem, nevyhladíš toporem.

Moje a tvoje, celý svět mate to dvojce.

Cizí jmění strachem ohrazeno.

Svoje svato, a cizí nejsvětější.

Cizí hrouda ublíží člověka.

Každá věc za svým pánem křičí.

Našel a neohlásil, jakby ukradl.

Slovo dělá muže. Muž slovo. Slovo za skutek.

Nectno nedostáti slibu.

Kdo svého neдрží slova, nemá poctivosti zhola.

Raděj neslibovati než slovu nedostáti.
Do soudu se nepouštěj, dřív jiné cesty zkoušej.
Slyš moudrých lidí rady: Můžeš-li, nedávej se
do svády.

Krátké porovnání lepší, než dlouhé sporování.
Lepší slaměné porovnání, než zlatá pře.
Kdo mnoho žita má, ať si myšl nasadí, kdo
mnoho peněz, ať se soudí.

Orlové se bijou, a junákům peří.
Když dva o krávu se brojí, třetí pokojně ji dojí.
Když se dva pohánějí, třetímu nahánějí.
Jest věru věc těžká, pěští zabiti ježka.
Práva jak pavučina, brouk se probije a na
mouchu vina.

Snadno hůl najít, kdo chce psa bít.
Suď se suď, ale k smíření vrátek nezavírej.
Očím před ušima víra.
Kdo mlčí přiznává se. — Kdo mlčí, svoluje.
Zřídka sobě lidé co z prstu vycucají.
Plamen nebývá daleko od dýmu.
Po niti klubka se doviješ.
Ve lživém běhu Bůh nohy podráží.
Pomsta i na chromém dojede.
Co se vleče, neuteče.
Netěžko hlavu sraziti, ale těžko nasaditi.
Ukřivděnému může se škoda nahraditi, ale
slzy nikdy.

Koho se dobrá slova nechytají, toho se musí
karabáč chytati.

Pilník s železa rez stírá. (Ostré ostrým, zlé
zlým zaháněti se musí.)

Obec velký kopec. (Mnoho osob i malými snůškami více může než člověk jednotlivý.)

Nemohou býti vlci syti a kozy cely. (Všem se těžko zachovati. Anebo: Co jinému škodí, jinému požitěčno.)

Snáze je v kalné vodě ryby lovit.

Vinen medvěd, že krávu snědl; vinna i kráva že do lesa šla.

Běda ovčím, kde vlk soudcem.

Nesvěřovati vesla těm, kteří na vodách nebývali.

Kdo svého domu spravovati neumíš, nech v obecní správy se nepouštíš.

Hodnost ukazuje, co se v srdci kuje.

Dostal blázen palici, už všechny napořád mlátí.

Nepřizývej vlka ku pomoci na psy.

Vojnou jeden zbohatne, a sto jiných schudne.

Co ve vojně nepřítel nedobral, dobírá přítel.

Kudy vojsko chodí, tráva se nerodí.

Kdo chodí v zápasy, neplač o vlasy.

Kdo bývá na koni, bývá i pod koněm.

Kdo se ženeš po nepřátelské hlavě, svou dříve schovej do vaku.

Mnoho psův, zaječí smrt.

Lepší kárka v pokoji, nežli bochník v rozbroji.

Nešlehej v cizí vrata prutem, aby neprali do tvých sochorem.

Jedno minouti, druhé svinouti, třetího tak nechati.

Zlé svědomí ustavičná poprava.

Kdo zlé svědomí má, hada za řadry chová.

Před svědomím neutečeš a Pánu Bohu se ne-
skryješ.

Jazykem lidi odbudeš, ale svědomí nepozbudeš.

Dobré svědomí nade všecko jmění.

Svá mysl peklo i ráj.

Kdo česnek jedl, tomu dech páchne.

Na mou střechu hází, na jeho padá.

Kdo sobě svědom, zasměje se klevetám.

Dobré svědomí klevet se nebojí.

Čiň co jest pravého, neboj se žádného.

Voda je Boží: jednomu vezme, druhému vloží.

XIII.

Domáci život. Přibuzenstvo. Soused. Host.

Vlastního domu zlatem nezaplatíš.

Kdo doma radosti nemá, v hospodě jí marně
hledá.

Tvůj dům tvá vůle.

Ne dům pánu čest dává, ale pán domu.

Hospodář má páchnouti větrem a hospodyně
dýmem.

Pilný hospodář činí obratnou čeládku.

Co se doma navaří, má se doma snísti.

Dobrou rukou dobrá zbraň, kůň jezdcem.
vojsko vůdcem, poddaní králem, statek hospodářem.

Jak veliké hodiny ukazují, tak malé se po
nich spravují.

Jaký pán, taký krám.

Běda tomu hospodáři, jejíž sluha učí.

Kdo má věrného čeledína, má poklad v domě.

Lepší vlastní kousek chleba, nežli cizí pečeně.

Doma jez, co máš, a u lidí, co ti dají.
Kdo v službě nebýval, ten bídy nevidal.
Syt chleba neodcházej ani v horko šatův.

* * *

Těžko všude svému beze svého.

Bližší košile než kabát.

Jazyk dobře věří, když zub bolí. (O nejbližších
příbuzných, potká-li je neštěstí nějaké.)

Bratr bratru jako silná věže.

Ač jsme my bratři, nejsou přece naše kapsy
sestry.

Dokud živi rodičové, cti je, a za mrtvé modli se.

Požehnání rodičův na vodě neutone, v ohni
neshoří.

Matčina modlitba z mořského dna vynímá.

Jak ty rodiče své, tak tě uctí dítky tvé.

Na slunci teplo, a při matce synu blaze.

Kulka se chybí, ale nechybí se matčino slovo.

Bez matky včeličky, ztracené dětičky.

Kůň o dlouhých otěžích rád z koleje vyskakuje.

Větev odrostlá nedá se ohýbat.

Čím hrnec navře, tím zapáchá, až se rozbije.

Kde kázeň, tu stud a bázeň.

Povol čepu, hned bude po pivě. (Popust
v kázni, a zlé následky brzo spatříš.)

Lísková masť divy tvoří.

Rozum v hlavu nevbiješ, a ctnost ke kůži
nepřisiješ.

* * *

Soused za přítele stojí.

Od dobrého souseda hraditi se netřeba.

Chce-li se žid pomstit, přeje nepříteli zlého souseda.

Lepší je se zlobit přítel s přítelem než souseď se souseďem.

Noha nohu podpírá, a stojí obě dobře.

*   *   *

Maje hosta v domu, vystřihěj se sporu.
Kdes rád viděn, zřídka bývej, kde nerad, nikdy.
Kde nescházím, nechci zbývati.
Host častý a dlouhý, brzo se omrzí.
Host a ryba třetího dne smrdí.

Nepleť se, hosti, v hospodářovy věci, své měj na péči.

Více spozoruje host v cizím domě za hodinu, než hospodář za rok.

V cizím domě nejlépe býti poloněmým, polohluchým, poloslepým.

XIV.

Hospodářství polní a domácí. — Příčinnivost — dohled — šetrnost a spoření. — Chovej se dle svého stavu a důchodu; — mála si vař; — na budoucí pamatuj. — Živlové.

Znáti čas — první hospodářské pravidlo.

Špatný hospodář, který mluví: Po náš věk bude, a po nás třebať ani tráva nerostla.

Který hospodář nemyslí večer: co zejtra? ten už dohospodařil.

Kdo kvočnu prodává, ten své štěstí prodává.
(Kdo k dědičnému zboží, k polnosti, základním jistinám sahá, pomáhá si z bláta do louže.)

Bez rozumu statky jdou na zmatky.

Tomu zisk jde neomylně, kdo vzdělává roli pilně.

Ačť hezký bochník tvůj, přece pole upravuj.

Ono pole dobře rodí, po kterém hospodář chodí.

U rolníka černé ruce, a chlebiček bílý.

Láska k poli krmí voly; tučný vůl krmí stůl.

Chceš li s pole bráti, musíš na ně dáti.

Dvoji orání, dvoji chléb; troji orání, troji chléb.

Brázda hluboká, sláma vysoká.

Úzká brázda široká skyva.

Pot chlebu první vláha

Ne tak rosa jako pot činí úrodná pole.

Hnůj na dvoře, zlato na poli.

Sláma — polí máma; neřád — hrabej pořád;
mech — toho nech.

Oř mělko, sij řídce, urodí se metlice.

Ranní ptáče dál doskáče.

Kde pán sám do koutův nahlédá, tu hospodářství dobře stojí.

Kdo chce šest párů holubů při domě přichovat,
ten musí ze chléva jednu krávu odprodat.

Kdo se chytne ptačího pisku, nedojde žádného zisku.

Běda té kuchyni, která nevidá hospodyně.

Více dvě oči než ruce vydělají.

Oči hospodářovy střežou domu.

Co sám můžeš spraviti, nechtěj jiným svěřiti.

Nikdy se člověk po poslech nenají koláčův.

Když není kocour doma, mají myši hody.

Kde pán chrom, tam i sluha kulhá.

Spoření — bohaté koření.

Uměj strádati, nebudeš strádati.

Přivykej hospodárnosti z mladu, nepoznáš na starost hladu.

Šetrnost — jistý výdělek.

Ženská ať začne hospodařit od niti a od sirky.

Kdo chce našetríti, musí záhy začítí.

Jmění se po nitkách sbírá, a provazem vyvleče.

Lépe jest nepřátelům po smrti nechati, nežli u přátel za živa hledati.

Nešij pytle hedbávím. (Na špatnou věc nečiň velikého nákladu.)

Chléb má nohy kratoučké, ale pustíš-li ho, ani dlouhými nedohoníš.

Co zbytečno, nebývá požitěčno.

Kup, čeho nepotřebuješ, a brzo prodáš, bez čeho nelze.

Laciné maso, řídká polévka.

Hloupý všecko skoupí.

Neutrácej víc, než získáš, sic se na hlavu potřískáš.

Neudržíš-li za uzdu, za ocas neudržíš.

Když nechytne za rohy, za ocas neudrží (o lidech marnotratných, kteří by hospodařili, když už není z čeho).

Ne tak jak chceme, ale jak můžeme.

Víc se nenatahuj, než se můžeš přikryti. — Jakou duchnu máš, tak lehni, tak pod ní se obrať, stěhni.

Zpívej, co umíš; dělej, co můžeš; jez, co máš; nesahej výše sebe: ostojíš, poznáš.

Kdo vysoko laží, ten se často urazí.
Pod nízkým stropem vysoko neskákej.
Kdo krátké nohy máš, drobné kroky dělej.
Nechtěj lítati, dokud křídla nenarostla.
Oděv, stravu podle stavu.
Co dům, ne co trh dává.
Kdo chce spořiti, od úst musí začíti.
Kdo si mála nevází, po mnohu ať nebaží.
Zrnkem po zrnku kuřátko naplní svoje volátko.
Z kapek moře.
Dej pozor (pamatuj) na zadní kola.
Zítra také den bude. (Říká, i kdo rád spoří,
i kdo leniv práci odkládá.)
Rok má dlouhý zobák.
Není každý den posvícení.
Za dobrou dobou zlé čekej.
Nyní tak, ale potom jak?
Přijde čas, že se zeptá zima, cos dělal v létě.
Hotov v létě saně, a vůz v zimě.
Ne hned nový dům vystaví, kdo starý zboří.
Těžká shoda — oheň voda.
Oheň a voda dobří jsou sluhové, ale zlí pánové.

XV.

Příслови žertovná a mravokárná.

Ukradli mi truhlici, ale štěstí, že od ní klíč mám.
Z dobrých ptáčkův nejlepší hus.
Ach kam se děly ty časy, když lítávaly po
světě klobásy.
By měly klobásy křídla, nebylo by lepšího
ptáka na světě.

Varuj se příliš zdravých krmí, dobrých lidí a velkého štěstí. (Zdravé totiž krmě za léky nemocným se radí; dobrých lidí zástupnictví a přímlov obžalovaný potřebuje, a když někomu oheň stodolu ztrávil, říkávají obyčejně: Veliké štěstí ještě, že neshořely také stáje.)

Dobrou noc, rozumě; sám Pán Bůh ví, kdy se zas shledáme (pravil ochlasta vstupuje do hospody).

Šel pán pro Joba, zůstali tam oba.

Poruč psu, pes ocasu: pes lehne, ocas se nehne.

Pán nemůže pro kord, a pes pro ocas (dveři zavřít).

Měl jsem jít na posvácení, ale nikdo nepřichází zvat.

Hezoučké tváře, škoda že není v hlavě hospodáře.

Od desky do desky, a mezi tím třesky plesky.
(Krátký to sice, ale dobrý posudek mnohých spisův.)

Lesem šel, a stromův neviděl.

Po nebi hvězdy chvátá, a co pod nosem, nevidí.

Viděla baba jehlu na věži, a věže neviděla.

Práv's jako srp, až se spravíš, budeš jako podkova.

Podvodník! sušený sníh mezi sůl míchal, a s vodou olej.

Jedna baba čarovala, z ječmene kroupy dělala.

Utal kohout, a ucho zazpívalo. (O jednom kantoru se praví, který když pašije zpíval, dva listy na jednou obrátiv se zmátl, a potom nejapně se opravoval.)

Sním tě, ať se pěníš nebo nepěníš; neboť jsem dal za tě peníz. (Řekl cikán, když mu dali za peníze mýdlo místo sýra.)

Dva kmáni a čtyři hejtmani.
Hrozí myš kočce, ale zdaleka.
Divné věci pes ve džbánu vidí, ale hlava nevleze.
Vari, otrubo, jde bílá mouka.
Posílá mě pán, že prosí o kus chleba své paní.
Pán nosívá u bot ostruhy a chuděra palce.
V botách chodí a bosé po něm šlapěje.
Nesní žába vola, ač naň hubu rozdávuje.
Koně kuli, ano i žába nastavila nohu.

Prorokovali proroci, že bude tma v noci, a po dešti bláto.

Na dvojí baba hádala: anebo umře, anebo zůstane živa.

Napřed já budu jísti, a ty se dívej; potom zas ty se budeš dívatí, a já budu jísti.

Prostři na stůl. „Není čím.“ Dávej na stůl.
„Není co.“ Tedy sklízej.

Pravil pán: kožich dám — zatím slovo jeho teplé.
Dej vám Pán Bůh ostré nehty: jenom nás jimi nepoškrabte.

Já tě neodru, jen mi kůži dej.

Vyhnali berana na dvůr, aby ho psi nepotrhali.
Sobě vlk ostronos, sobě jezek kadeřav.

Za mořem jsou krávy po českém, ale od přívozu se dává po padesáti zlatých.

Už se o tele staráme, a ještě kráva kdesi.

Pod řešetem lapená vece myš: Nad zázraky zázrak! Děr plno, a přece nemám kudy vyléztí.

Dočetl se mudřec v starověkém špargálu, že sokol a straka nelítají spolu.

Zde na to ruka — že ze žita bude mouka.

Němý hluchému pošeptal, aby beznohý utíkal.
Baba žne houby, dědek pomáhá mrkvi růsti,
syn plže střílí, dcera loutky dělá. (Celá rodina
jeden lenoch.)

Každá víra jináč světlí: Turci v pátek, židé
v sobotu, křesťané v neděli, a ševci v pondělí.

Lepší Tomáš než Adam.

Napřed Sobkovi, potom Tobkovi.

Musil jest větší pán než Nechtěl.

Čekali, čekali, až i čekanku snědli.

Pán Bůh peče oplatky.

Kráva i vůl knihy mají a přec čísti neumějí.

Sešívá kouty. (Když kdo zaháleje po koutech
chodí.)

Nemůže vratidla najít. Vezmi s sebou vratidlo!

Pamatuj na Vracov (místo na Moravě).

Vezmi s sebou do práce pilník.

Čísti komu latinu (láti).

Dostati od koho hubovou polívku.

Vzal ho na káry. (Káratí, trestati.)

Kdo neuměl střídati, musí strádati.

Žil, až žíly spřetrhal. (Mrhač, prostopášník)

Má v kapse očištec (čistou, prázdnou kapsu).

Má otok z Božího daru (o tlustém).

Výroční obyčeje, slavnosti a zábavy.

Za stara náš lid žil ve svých dědinách jako jedna rodina, odloučen jsa od ostatního světa a nestaraje se hrubě oň. Dětem a lidem svobodným každý hospodář slul „strýčkem“ a každá hospodyň „tetičkou“, tito zase každému chlapci řkali „synku“ a každému děvčeti „dcerko“. Nad to všecka dědina byla pošvakřena a pokmottřena; neboť nosil-li kdo komu na křest, všecka rodina i přízeň s obojí strany Bůh milý sám ví do kolikátého kolena navzájem se kmotrovali. Při práci polní i domácí, kdykoliv bylo potřebí, sousedé ochotně si pomáhali, i jinak se podporujíce a zakládajíce. Čeho koli v domě se nedostávalo, ať chleba, ať soli, ať náčinu nějakého, o to šlo se k sousedovi, kterýž ochotně půjčoval, zač byl požádán, v čas potřeby téhož se naděje. Strojil-li kdo svatbu, mimo přibuzenstvo aspoň nejbližší sousedy všecky pozval, ba obyčejně bývala pozvána všecka dědina, soused od souseda. Když zabíjeli, posílali si zabijačky; chystala-li hospodyň co lepšího, neopominula poslati sousedě okusit. Přichozlímu do stavení hospodyň ihned přinášela ukrojil si chleba, přišel-li kdo, když právě jedli, pozdraviv: „Rač Pánbůh žehnat“, zván

byl ke stolu slovy: „Dejž to Pánbůh, poďte s námi k obědu!“ Načež děkoval: „Zaplať Pánbůh, obědvejte s Pánembohem!“ Ale bylo-li co lepšího, musil aspoň okusit s nimi.

Cit rodinný a příbuzenský vůbec byl velmi živý v lidu našem. Bratřenci a sestřenice byli mezi sebou jako bratři a sestry, bratrovci a sestrovci lnuli ke svému strýčku a své tetičce jako děti k rodičům; kmocháčkovi a kmotřence děti s úctou dávaly pac a líbaly ruku, kteréžto pocty kromě knězi nikomu sice neprokazovaly, ani svým rodičům. Sv. Mikuláš nakládal nejen dětem domácím, nýbrž i příbuzným, jmenovitě kmotřencům.

Při tom však velmi pilně rozeznáváno co mého a co tvého; cizího majetku šetřeno s největší svědomitostí. Ze svých mladých let nepamatuji se, by se kdy byla udála nějaká krádež v naší dědině, ačkoli domácí, odcházejíce z domu, kliku ode dveří, kteréž ostatně lečjakým háčkemodemknouti mohl, dávali na okno, všemu světu na oči, a klíček od komory leckdy celou noc trčel ve dveřích.

Bývaly ovšem i za starších dob hádky a spory mezi sousedy, ale to vypořádali a vyrovnali sami mezi sebou. Ničeho se lid tak neštítil jako soudův a dluhů. Žel, že tato bázeň nezůstala dědičnou!

Potřebného osvězení jak tělesného tak duševního, ušlechtilé a laciné zábavy poskytovaly našim předkům v domácnosti i ve veřejnosti rozmanité obyčeje a slavnosti roku církevního i občanského. Obyčeje a slavnosti tyto v některých krajinách už na dobro vymizely, jinde vůčihledě mizejí a hynou.

Za to mnozí nyní náhrady za ně hledají v bohapustém chlastu a karbanu a jiném marnotratném maření času i majetku. Nebude tedy našim čtenářům snad nezajímavé zvědět, jak docela jináče se bavili naši předkové. Proto vypisujeme jim tu aspoň některé význačnější obyčeje a slavnosti výroční.

1. Besedy.

Práce polní skončeny. Dlouhé večery zimní shromažďovaly rodinu i čeleď při teplém krbě domácím. Nastala doba přátelských besed a veselých přástev, na nichž zábava ve způsobách nejrozmanitějších ukracovala a oslazovala dlouhou chvíli.

Kamna sálala příjemným teplem; světadlo na stojaně svým kmitavým světlem jen napolo pronikalo šero jizbové. Staré babky přikrčily se ke kamnům; hospodář seděl prostřed jizby na stoličce řezací, buď nová světidla strouhaje nebo nějaký nový náčin pro příští práce polní chystaje. Přástevnice, mladé ženy a svobodné dívky, zasedly u svých kolovrátkův, a za nedlouho dostavili se i šuhaji „otřípat pazdeří“. Zpočátku rozléhá se jenom jedno-
tvárné „vrnění“ kolovrátků prostrannou jizbou. Ale ne dlouho. Mysl dívčina nezahálí; celý roj písní bzučí jí v uších, přemítá jenom, kterou napřed. Již ji našla, zanotí ji, a již přástevnice všechny ji pějí jako z jedné úst. Sotva píseň dozpívána, již začíná jiná jinou; zpívají hodinu, dvě, a jakoby ještě ani nezačaly; písním nebylo by konce ani do rána. „Ale matko,“ přeruší hospodář zpěv, „ženským vysychá v krku, běž jim pro poslinek.“ A

hospodyň přinesla z komory okřín jablek „na poslinek“. Chutě daly se přástevnice do nich, a hovor se zatím rozproudil o tom i onom. Kterak tu nevykládati za vítanou novinku, jak nedávno tolio tam a tam postrašilo. A hned se tu vybavila celá řada pohádek o strašidlech, kteréž, třeba stokrát již slyšeny, vždy milý a vzácný byly a rády se opět a opět poslouchaly. „Ale nechte už těch strašidel,“ připomene některá dívka trochu bojácná, „radši nám vy, stařenko, vykládejte něco veselejšího.“ A stařenka nedala se dlouho prositi a vybírala z hojně své zásoby pohádku za pohádkou, kterou si kdo právě přál a žádal. Děti na peci, jež slyšice o strašidlech, hastrmanech a diviženách až do zadního kouta byly zalezly, přilezly potom na sám kraj peci a poslouchaly ani nedutajíce.

Zítra a pozejtří a skoro každého dne zase beseda a přástva v též nebo jiné chalupě a zase písne a pohádky nové a nové.

Byl-li ve stavení školák nebo školačka, umějící hbitě čísti, čítávali besedníkům z knížek zábavných a poučných, ve škole nebo na faře vypůjčených, v advent pak a půst z písma svatého.

---

2. Advent.

První neděli adventní oblašuje „panáček“ s kazatelný, že ranní mše sv. ve všední dni po celou dobu adventní sloužiti se bude o šesti hodinách. Jsou to milé, vítané roráty, na něž staří, mladí velmi se těší. Do nedávna ještě v jizbách našich

venkovských chaloupek hodiny bývaly věcí neznámou. Lid jsa zvyklý vstávati časně zrána a nemaje v zimní tmavou dobu práce až tak pilné, vypravuje se z přifařených dědin do chrámu Páně hodně časně, aby nezmeškal. Raději třeba hodinu čekati, nežli se o chvilku opozditi. Doma zůstane jenom kolik jich třeba na poklid; po dvou, po třech jdou z každého domu na roráty. Zvláště děti, poněkud jenom odrostlejší, nerady zůstávají doma. Vycházejíce za tmy svítí sobě na cestu lucernou. V mé otčině, kde přifařené dědiny kolem osady farní kruhem, většinou na kopcích se prostírají, překrásný bývá pohled na řady luceren noční tmou na všech kopcích se kmitajících. Čilé obrazivosti dosti se tu naskytovalo námětu k bájím o světlo-noších, o nichž se právě v advent nejvíce vypravovávalo. Chrám Páně hodnou chvíli přede mší se otvírá, přicházející zažihají si voskové sloupky, u nichž kostelníčtí děti za zvláště milou službu sobě pokládají, a zapějí z upřímného srdce „Vyros nebe Spasitele“ a jiné písně adventní.

V advent má se málo mluvíti: „jako Kristus Pán byl v životě blahoslavené Rodičky zavřen, tak zavřena mají býti ústa“. Tím méně ovšem smí se tančiti. Kdyby kdo v advent tančil, opadalo by mu ovoce. Písně „světské“ na přástvách nahradí se „svatými“, adventními. V některých krajinách moravských pějí děti celý advent večer pod okny koledy vánoční, jimiž se touha po narození Spasitelově vyjadřuje, a jiné písně adventní.

---

3. Sv. Mikuláše, dne 6. prosince.

Svatý Mikuláš slavíval se hlučně a okázale v městech i na dědinách. Večer dům od domu chodil sv. Mikuláš za biskupa přestrojený v bílé dlouhé košili, v ornátě, s dlouhým lněným vousem, pod mitrou z papíru malovaného a pozlaceného, s berlou v ruce. Anděl v bílé oblečený ponášel mu v košíku dárky (jablka, ořechy, sušené ovoce, perník) pro hodné děti a prut na děti neposlušné, cinkaje zvonkem. Mimo to provázela jej Smrt s kosou, v bíle oblečená, několik čertů s řetězem a kladivem, a „Laufr“ (běhoun) s „tatarem“ (tlustým bičem), jímž pod okny práskaje, příchod Mikulášův ohlašoval. Svatá hrůza obešla tu děti. K vyzvání Mikulášovu padnuvše na kolena, modlily se Otčenáš a jiné modlitby. Dlouho ještě potom pamatovaly na bílou smrt s kosou a hrozný čerty s řetězy a s vyplazenými jazyky z červeného sukna. Než i chasa dospělá modliti se musila, sice zakusila chladné lázně v nedaleké bařině, kam ji čerti bez milosrdenství vhodili. Do rána sv. Mikuláš naložil dětem za okny doma i u kmotrův a jiných příbuzných.

Na Budějovsku chodí sv. Mikuláš, baba s dítětem (loutkou), nesouc v košíku otruby pro kozu a v druhé ruce koště, koza s rohama (jde čtvernožky pod plachtou), čtyři svatí, tři „černí“ s řetězy.

- V některých osadách na Vyškovsku, jako v Ruprechtově, slavívá se sv. Mikuláš způsobem zvláště okázalým. V průvodě sv. Mikuláše jdou

„svatí“, oblečení v bílých sukních opentlených s mitrou na hlavě, „kněží“ též bílé oděny pod kvadrátkem, „čerti“ slamou omotaní, s dlouhými ohony, „koníčky“, jedou na „koni“ (na holi) se zvoncem a ježovinou, kterouž děvčata píchají, rozmanití „hadláci“ s měchy a klapáčkami, „smrti“ v oděvě bílé, černo prouhovaném se šavlemi, jimiž „uřezují hlavy“, „pulbíři“, „kováři“, „zpěváci“, „muzikanti“, „kati“, kteří včejší, „karušáci“, „žebráci“, „Turci“, „koza“ s velkou tlamou a j. Svatí a kněží nakládají, ostatní pokutují.

---

4. Sv. Lucie, dne 13. prosince.

Večer dne sv. Lucie chodila po domech Luca, osoba ženská v bílé přistrojená. Na tváři měla škrabošku s velikými zuby řepovými, na hlavě hrotek, přes něj plachtu. V košíku nosila vařečky, jimiž po prstech tloukla špatné přadleny. Přadleny dobré, prohlédnuvši důkladně jejich přízi, chválila. Jinde Luca nosí v uzílku pazdeří a vřeten a v ruce nůžky, jimiž stříhající děti straší. — Na Hrozenkově chodí tři chlapi v bílé oblečení, jeden s vodou a věchtem, druhý s metlou, třetí se štětkou. První umývá lžice a lávky, druhý za ním zametá, třetí obličuje. Nemluví nic, dostanouce dar, pokývnu jenom hlavou na poděkovanou.

---

5. Štědrý den, 24. prosince.

Štědrý den zasloužil si dobře svého jména u našeho lidu. Čeho skromná domácnost od jídel postních poskytnouti může, toho všeho hojnou měrou hospodyň nachystá svým domácím. I dobytek, drůbež a stromy dostanou svůj podíl se stola štědrovečerního. Ale „štědrým“ není vlastně den, nýbrž teprva večer. Do večera zachovává se přísný půst; jenom v některých krajinách pojedl o poledni trochu hrachové polévky nebo vařené hlozy (sušeného ovoce) s chlebem. Dětem konejší se hlad známým „zlatým prasátkem“, jež se jim má ukázati na protější střeše sousedově, zachovají-li půst. I dobytek se toho dne postí. Na Valaších dostanou toliko krávy ráno „na hladno“ po kousku „osúcha“ (přesného koláče) s husím sádlem, aby se jich v novém roce choroby nechytaly; o poledni se i dobytku trochu pohodí.

Dopoledne roznášival dříve „pan rector“ oplatky po všech osadách přifařených, začez mu hojně udělováno mouky, obilí, vajec a ovoce.

Práce toho dne v domácnosti dost a dost. Hospodář s čeládkou chystá dobytku píci a nápoj na svátky, hospodyň peče zásobu pečiva, jež by na celé svátky stačila nejen domácím, nýbrž i četným koledníkům. Jizba a celý dům se bedlivě vymete a vyklidí; nebudeť tak v domě celý příští rok hmyzu a neplechy. Tak míjí hodina za hodinou, již se stmívá, hvězdy na nebi vyskakují, ale večere neobjevuje se posud na stole. Ostýcháť se hospodyň

rozsvítiti, neboť ve kterém domě napřed rožnou, odtud vyjde oheň. Konečně jako na dané znamení zaplá ve všech chaloupkách na stole sváteční svíčka, i tam, kde sice po celý rok dračkami svítivali.

Na Valaších před večeří, když se rozžehne, přichází děvečka „šťastikovat“ (blahopřát). V ruce nesouc snopek ovsa, který se za tím účelem při mlácení odložil, vstoupí do jizby a šťastikuje takto: „Pochválen buď Ježíš Kristus. Daj vám Pánbů štěstí, zdraví na ten nový rok, všeho dobrého rozmnožení, hříchův odpuštění, co sobě žádáte od milého Pána Boha, aby vám to Pánbů dal: menší hříchy, větší radost a po smrti království nebeské, do tak roka ve zdraví a ve štěstí Krista Pána na zemi dočkati a s novorozeným Ježíškem se radovati. Vám, hospodářčku, do roka sto tolarů do pokladnice uložiti, vám, hospodyňko, sto otepí (lnu) jak hedbáv, a vám, dítky, štěstí a zdraví; vinšovala bych na tisíce, ale vám vinšuju kralovství nebeské.“ Když takto pošťastikuje, dá snopek gazděně, ta jej rozestře po stole, na jeden roh položí pecen chleba, na druhý slaměnku (ošatku), v níž jest po trošce každého obilí, mimo to česnek, cibule, petržell. Na to na všecko prostře obrus, a postaví na něm svíčku.

Úpravě stolu štědrovečerního věnuje se všude zvláštní péče. Na východní Moravě stůl „zamkne“ (obtáhne) se řetězem, aby prý se vlkům zamkla huba, by nepožírali ovec;¹⁾ na Brumovsku dávají z téže příčiny zámek pod plachtu. Řetěz ten otočí

---

¹⁾ Ač tam vlků už dávno není!

se po večeři na dvoře v kolo; do něho pak se drůbeží sype žír celé svátky ze slaměnky. Která slepice nežere z toho kola, bude tulačkou a bude zanášeti vejce; proto ji hospodyně raději zabije na polévku.

Na stůl prostrou všeho obili v klasích, nebo položí na každém rohu stola pecen chleba, prostředek posypou pšenicí, na ni postaví koláč s děrou uprostřed, to všecko postrou plachtou, na ni pak nad koláčem postaví se mísa, nebo se pod obrus nasype krup, anebo se postaví na stole slaměnka naplněná zrním všeho druhu, k němuž se přidá petržel, cibule a česneku, a na slaměnku ubrusem pokrytou postaví se mísa.

Pod stůl postaví se „masnica“ nebo hrotek (někde se řetězem ke stolu přiváže), do ní se dává z každého jídla po lžici, jakož i všechny odrobinky, okrajky a p Stůl zůstane takto pokryt až do Štěpána nebo do mláďátek, aneb i do nového roku; odložené v masnici zbytky dávají kravám, aby dobře dojily; krup užívají za lék od nemoci dobytčí, „roupy“ zvané; nebo se nakuřují odrobinkami od nátech a jiných nemocí.

Na Příborsku kladou pod stůl radlici, všichni položí na ni nohy a začnou najednou jísti. Na západní Moravě před večeří vykropují svěcenou vodou celé stavení, chlévy i dvůr, a vykuřují kadidlem, kteréž potom na křídélce postaví pode strom.

Večeři snese hospodyně najednou všecku na stůl; jak sedne, nevstane až po večeři, „aby prý

drůbež dobře seděla“. Při stole nesmí se plíti; komu se chce, musí se jíti napít ven.

Před jídlem pomodlí se všichni hlasitě s hospodářem: evandélium sv. Jana, Otčenáš, Zdrávas a Věřím v Boha a zapějí nábožnou píseň. Napřed se pojidají oplatky medem pomazané, k nimž někde přikusují tři šípinky nebo kousek petržell. — Na Bzenecku pokládají oplátek na skyvku chleba, na oplatku jest kousek medu a stroužek česneku. Večeře ostatní jest dle možnosti co nejhojnější, polévka bývá nejčastěji hubová nebo hrachová, pak rozmanité kaše, krupice, koláče a ovoce syrové i suché. Na Podluží dávají pod polévku z každé stravy po trošce. Na Příborsku má býti na štědrý den devatero polévek, na Dačicku zase devatero máček (česneková, hubová, ze sušených rybiček, černá na velkou rybu, bílá, sladká ze švestek a j.). Kdo se na štědrý den zeli nají, ten prý nezabloudí. Ubrus nechá se do třetího dne na stole, na svatého Štěpána odrobinky se rozsypou po zahradě. Na Valaších z plachty, kterou byl na štědrý den stůl prostřen, na vesno rozsévají.

Po večeři žene pastýř děti po vsi, jakbys hnal „stádo betlémské“; děti zvoní na zvonky, bečí; pastýř trubicí a práská bičem. Potom děti, jmenovitě na Uh. Hradištsku, pod okny koledují, a bývá tu zpěvu plná dědina.

V některých krajinách na štědrý den, v jiných na sv. Štěpána roznáší pastýř po domech březové pruty, v nichž jest po větvičce tisové nebo smrkové. Pruty těmi trestají se neposlušné děti, také dobytek

se jimi šibá, když se z jara poprvé na pastvu vyhání. I housátka, když se tím prutem vyhánějí, jsou „podárny a pěkně rostou“. Berouc prut ten od pastýře, hospodyně nemá ho bráti v holé ruce.

Na Záhoří Lipenském člověk malého vzrůstu spraví se napolo do mužských, napolo do ženských šatů, vycpe se slamou a senem, na hlavu vezme řešeto a do ruky býkovec. Chodí po dědině, a kde kterého výrostka potká, bije, aby prý lépe rostli než on a nebyli líni. Říkají mu čaputa.

Na štědrý den mluví prý dobytek a stěžuje si na čeládku. Proto hospodyně posílá čeládku do chléva: „Běžte poslouchat, jak si na vás stěžuje dobytek, kolikrát jste ho nenakrmili a pro nic a za nic bili“. Na štědrý den tedy chystá se štědrý oběd nejen rodině, nýbrž i „statku“ (dobytku). Na Valaších chudobná „hofrava“ (podruhyně) z těsta chlebového nejprv upeče „podplamenník“ své kozičce. Zamožnější gazděna upeče kravám, kozám, ovčím, koňům po zvláštním podplamenníku. Vdolka toho, do něhož se zapekou zeliny, co byly o Božím Těle na oltářích, dá pak po kousku každému dobytčeti. Potom teprve gazděna peče chléb domácím. Pekouc koláče, z každého těsta i „potěradla“ (povidel, tvarohu, maku) ubere po kousku, upeče z toho „osůšek“ a podělí jím všecek statek. Po poledni valašská gazděna chystajíc oběd, upraví nejprve „šchedračku“. Na šchedračku dá se vařiti hrachu do hrnce, do něho se přidá suchých švestek, hrušek a hub, se dva kousky „kvačky“ (sladké řepy) a zemákův, aby se to vše hojně rodilo.

Polovic této ščedračky jest prvním jídlem ščedro-večerního oběda, polovic se jí usuší a celý rok po trošce statku do soli přidává. Než zasednou za stůl, pohodí se napřed štědře dobytku. — Na Bzenecku hospodyně nakrájí na dřevěný talíř tolik skyvek chleba, co osob a kusů dobytka v domě. Do každé skyvky vloží strouček česneku a kousek medu. Před večeří hospodář nese chléb dobytku, napřed koňům, potom kravám. Až se vrátí, vezme každý svou skyvku a sní; potom teprve se večeří. Na Strážnicku dávají dobytku před večeří po oplatku, do něhož bylo zapečeno petržel. Na Laších namažou statku oči medem, aby ho nebolely. Když se sází do peci, mouka s lopaty se smete a posype se jí dobytek. První koláč z peci vytažený položil se na sýtko, k němu se přidá česneku, cibule a petržel a nese dobytku (St. Hrozenkov). Kdo to nese, vezme kus vdolka do hrsti a velmi rychle jí, aby také dobytek dobře žral. Od štědrého večera schovávají se zbytky každého jídla; když se kráva tell, dají se jí sežrati. Koze, když se oprčí, dávají ořech od štědrého večera, by měla sladké mléko. Na severní Moravě koupají toho dne kozy, aby dojily. Na západní Moravě zabijou tři kohouty, nachytají krve, upekou s ní placku a dávají krávě, když se tell.

Nemenší péče věnuje se toho dne drůbeži. Všecko obilí smíchané postaví se pod stůl a na Boží hod ráno dá se drůbeži. Toho dne hodí se také slepicím věnec obžínkový. Ve Slezsku nasypou kurám do obroučky hrachu, aby hojně nesly a nezanášely. Jinde jim dávají maku nebo prosa :

„Kolik sezobe makových zrníček, tolik snese do roka vajlíček.“

Zbytky jídel štedrovečerních vůbec všecko posvěcují, všemu prospívají, vzrůstu a zdaru dodávají. Odrobinky z nich sejí se do zahrádky, urostou prý z nich „voničky“. Hojně ovoce bude, když se skořápky z ořechů rozsejí po zahradě. Když hospodyně zamísí těsto, jde do zahrady a tam rukama hladí ovocné stromy, říká: „Stromečku obrod, obrod!“ Někde i studánkám kousek vánočky, ořech a jablko i peníz obětují, aby měly čistou a zdravou vodu; na Brušperku zbytky od večere hází do řeky, kde voda škodí, aby neškodila, jmenovitě kosti z ryb pokládají na břehy, aby jich voda nebrala.

---

6. Božího narození.

Na Valaších na štědrý den po večeři přinese čeledín z lesa „šťastíčku“, jedlovou to větvičku o třech vrškách, a vstřel ji do hnoje. Časně ráno před jitřním jde děvečka na potok, nabere třikráte proti proudu vody („jordánky“), vezme „šťastíčku“ a namáčeje ji ve vodě kropí všechny domácí, ani ještě leží, takto říká: „Pochválem buď Ježíš Kristus. Pámbů vám daj dobrý deň, výš vodička lež (než) oheň.“ Potom šťastikuje jako na štědrý den. Tu všichni povstávají, „jordánku“ vylejí na mísu, do ní si vloží každý po penízi a pak se umývají. Potom jde děvečka s vodou do chléva a do ovčírny, kropí dobytek a šťastkujíc i jemu. Šťastíčka se pak rozčesne ve tré, jeden vršek se

vstrčí pod poval (strop) v jizbě, druhý ve chlévě a třetí v ovčárně, kdež zůstanou až do tak roku.

Jinde chodí se časné ráno na potok myt, aby byli „pěkní a červení“; ba otužilejší i koupat se chodí z téže příčiny do strouhy mlýnské „do ščasnej vody“.

Odtroubiv hodinu dvanáctou ponocný zpívá:

Stávajte, stávajte, křesťané milí,
k jesličkám chváťajte v téjto božskéj chvíli,
lebo sa narodí nám
Ježíš Kristus sám!

Potom chodí po dědině a vytrubuje budí lidi, aby se strojili na jitřní. Ne dlouho po půl noci otvírá se kostel, lid z okolních vesnic hrne se do něho celými zástupy, a dětem svým rodičové nemohou větší radosti způsobiti, nežli vezmou-li je toho dne s sebou „do kostelíčka“. Slavíváť se posud v některých našich kostelích narození Páně přelíbeznou pastýřskou hudbou. V kostele rozžato kde které světlo, zvláště jasně osvětlen postavený na ten čas „betlém“. Lid shromážděný porozžihá své sloupky a pěje koledy vánoční jednu po druhé. O čtyřech hodinách začnou se hodinky; po každé hodině zapějí zpěváci na kruchtě koledu za průvodu hudby a jásavého klokotu slavičího, kukání zezulčího a vrkání hrdliččího. Ptačí tento zpěv napodobuje se velmi dovedně na zvláštní nádoby hliněné. Hliněný slavík naplněn jest do jisté míry vodou, a podobnost zvuků jím vyluzovaných ke klokotání slavičímu jest věru podivuhodna, a nešveholí tyto zvuky jen tak ledabylo, nýbrž jsou

podstatnou částí průvodu hudebního; zahlaholít vždy na svém místě určitým taktem a souladným rythmem.

Těmto hodinkám říká se vlastně jitřní. Po nich následuje slavná mše „andělská“ a po ní „pastýřská“. Při andělské provozuje se zvláštní slavnostní mše „valašská“, složená ze samých koled vánočních, provázených hudbou pastorální, kterýmžto prostonárodním oratoriem živě a dramaticky se znázorňuje a oslavuje narození Páně. Reformator zpěvu církevního nebyl by asi hrubě potěšen touto pastýřskou muzikou; ale kdo pováží, jak důležitá účast ve věcech náboženských náleží srdci, nebude smělou rukou chladného rozumu a „šedé“ theorie zasahovati v tyto dětinné projevy vroucího citu náboženského dlouhým zvykem posvěcené a s názory lidu jako srostlé, v nichž právě jeho neotřesená víra a srdečná nábožnost má svou nejsilnější oporu. Do chrámu Páně, v němž se jitřní takto slavívá, přicházejí lidé o míle z cizích farností, obětující na to rádi bezesnou noc a dalekou obtížnou cestu.

Den Božího narození jest největším svátkem v celém roce. Na Brodsku toho dne v kuchyni se netopí, požívá se pokrmů na štědrý den připravených. Ráno se ani nestele ani nemete, až odpoledne, a náčiní nechává se nemyto do druhého dne. Na Břeclavsku „statku“ (dobytku) ráno zavazovali hubu, by tak „nežváchal“ a posud nedávají mu žráti až po službách Božích. Tím méně smí se ovšem toho dne voda nositi. Na vodu se chodí od 11—12 hodin v noci štědrovečerní, kdy „se po-

žehnání Boží rozlije po zemi“. Toho dne nejde nikdo na besedu nebo do hospody, děti nesmějí ani „na vozičky“ (na led), ani na sáňky. Celý den se ztráví na modlitbách a zpěvem nábožných písní.

---

7. Sv. Štěpána.

Na sv. Štěpána světlí se v kostele po službách Božích jarní obilí na setí, každý hospodář pošle si ho po trošce do kostela a přimíchá potom k semeni. Na Morávce ve Slezsku hází při tom obilím na kněze u oltáře, až jej obsypou; to pak jest jeho. Na Břeclavsku pastýř, přicházejí „vinšovat šťastné a veselé svátky“ vysype na stole vším obilím křížek, kteréz obilí hospodyně potom hodí drůbeži, aby se šlechtila. Jinde pastýř přinášíje toho dne do domu „březovec“ (březový prut), dá hospodáři s hrst ječmene smíchaného s turkyní. Kolik v ječmeni zrnek turkyňových, tolik se ulíhne selátek.

Koledy, jež v některých krajinách, jako na Slovensku, celý advent pod okny se zpívají, jinde nastanou na svatého Štěpána. Přicházejí koledovat chudé děti cizí i drobné děti příbuzných a sousedův, a všem se dostává štědré koledy. — Na Laších chodívají ráno i dospělí „se štěstím“ (chvojkou) po sousedech, zvláště svobodní chasníci.

---

8. Sv. tří králův.

Když se tříkrálová voda z kostela donese do stavení, hospodyně uleje jí do nádoby a třemi žitnými klásky kropí po všem stavení a stájích;

hospodář plše na všechny dvěře svěcenou křidou: K † M † B †. Po trošce té vody vypijí všichni domácí večer před spaním; ostatek se schová. Tou vodou kropívají pak rodičové své děti, když se vydávají na cestu nebo když vstupují do stavu manželského, včelaři jí vykropují úle, když z jara včely přehlížíjí nebo když roj usazují. Něco se jí také ulije do studně; tři lžičky se solí svěcenou dá se krávkě, když se omladí. Mimo vodu a sůl světlí se též kadidlo, jímž se pak všechno stavení vykuřuje.

---

9. Ostatky.

Poslední tři dni masopustu slovou ostatky nebo končiny. Na ostatky stavení se všecko obličí a uklidí jako před každými úročitými svátky. Slavnostním jídlem jsou smažené koblihy a „Boží milosti“ smažené, takové asi podoby jako židovské „macky“.

Pro chasu ostatky jsou zvláště tím důležitý, že si volívá ze sebe na příští rok až zase do ostatků své představenstvo: dva stárky a drába, jinde čtyři stárky. Na Přerovsku volívala chasa na ty tři dni ze sebe celý obecní výbor, na Prostějovsku zvolilo jí ho představenstvo obecní a odevzdalo tomuto „mladému výboru“ na ty tři dni vládu v obci.

Vnějším odznakem moci tohoto masopustního úřadu bylo právo a ferula.

Právo je meč šátky a fábory všelijak ozdobený. Na Vyškovsku bývalo na meči blízko konce navázáno bílých, červených a modrých šátků hedbávných a

rozmanitých pentlí. Na Přerovsku nastrojili meč jako „panenku“ (loutku). Meč se ovinul „lipským“ (červeným) šátkem, na vrchu opásal se bílým fěrtuškem, na hlavě (konci) měl „kotouček“ (věneček z pentlí); od věnečka přes fěrtušek až na konec meče visela dvoulaketní pentle, dole („na stopce“) byl omotán lipský šátek. Takto vystrojenému právu říkalo se také „dróžka“. Jinde byl meč obvázan osmi šátky, pokaždé dvěma stejně barevnými proti sobě: bílými, červenými, kvítkovanými a černými; kolem konce byl věnec.

Ferula (farula, fagula) byla na způsob veliké vařeky, na širším konci rozštípená, kteráž, když se jí udeřilo, hodně štěrchala.

„Právo a ostatky držívá“ nebo držívala chasa jinde jinak.

V obcích na Dražanské vysočině v neděli večer sejde se u starosty celý obecní úřad; potom dostaví se chasa. Dosavadní stárek předstoupí a děkuje celému slavnému úřadu, že vždy pečoval o pořádek a dobrou kázeň mezi chasníky a prosí za dovolení, aby se za jejich přispění a dozoru předsevzítí směla nová volba na budoucí rok. Starosta jim připomene, jak důležitá jest obapolná shoda mezi chasou a sousedy, kterak v každé rodině, obci i zemi jest potřebí bedlivé hlavy, starající se o pokoj a pořádek mezi jednotlivými údy. Toho lze jen tehdy dosáti, je-li moc výkonná v rukou řádných představených. I napomíná jich, aby si za vůdce volili chasníky mravopochestné a svědomité, ku kterým by měli důvěru a jich poslouchati chtěli.

Potom se přikročí k volbě, kteráž se vykoná ústním vyjádřením shromážděné chasy, kterých kamarádů si přeje za stárky. Napřed se volí první stárek, potom druhý, konečně dráb. Po volbě jest drábovi sednouti na židli a opřít se o lenoch. Přikročí první stárek a vysáže mu jich „ferulou“ na záda pět, po něm tolikéž druhý stárek. Potom mu odevzdají ferulu, odznak to výkonné moci drábovy, kterouž si on opentlenou na pravou ruku uváže. Dříve mu odevzdávali také „právo“.

Poděkovavši chasa představenstvu a poprosivši, aby jich poctili svou návštěvou, odebere se do hostince.

Každý stárek zvolí si svou stárkovou (stárku) a dráb drábovou. První stárkovou bývá nejbohatší děvče z dědiny, a rodiče pokládají si za česť, vyhlédne si stárek jejich dceru za svou družku. Vyvolené stárky odeberou se s ostatními děvčaty do hostince, kdež jim chasa s hudbou svou česť vzdá, napřed první, potom druhé stárce.

Toto zvolené představenstvo přijímá v ostatky dospělé mladíky mezi chasu, kteří prvního stárka za to požádají a se zavážou pořádku a kázně ve všem dbáti a všechny povinnosti této mladé obce plniti.

Když přijde přespolní chasník k muzice, musí stárka za povolení k tanci poprositi.

Dopustí-li se někdo z chasy nějakého přestupku, musí se podrobiti trestu stárkem vyměřenému, kterýž na něm dráb vykoná ferulou, an provinilce na židli sedícího a o lenoch opřeného za zvláštního průvodu

hudebního obskakuje a v určitých přestávkách určený mu počet ran ferulou vysazuje.

Při tanci stojí vždy jeden stárek v kole a pečuje o náležitý pořádek.

Děvčata v neděli masopustní jsou oblečena bílo, majíce bílý šorec (sukni), bílou kordulku, na krku bílou „polůvku“ krajkovanou a na hlavě červený šátek. V pondělí a v úterý mají šaty barevné.

V pondělí masopustní odpoledne, vystrojí první stárková hostinu, na kterouž se dostaví s hudbou obecní úřad a chasa. Obě stárky a drábová zasednou za stůl, a chasníci kolem nich.

Večer toho dne jakož i v úterý večer vybírá se od děvčat „pargalt“. K půlnoci seřadí se stoly na dvě strany, pokryjou se bílými ubrusy, a na nich postaví se několik bílých mis. Hudba zahraje zvláštní tanec, a první stárek otočiv se se svou stárkovou v kole, zavede ji k prvnímu stolu, kdež ji usadí. Po něm zasazuje svou tanečnici druhý stárek a dráb, pak ostatní chasníci každý svou tanečnici a na konec i vdané. Při tom vkládají tanečnice peníze na mísy, a první stárkové jest se tu zvláště ukázati. Z peněz těch zapraví se hudba a ostatní útraty; čeho se nedostává, na to se složí, co na koho připadne z těch, „co vostatke držíjó“.

V úterý ráno chodí chasa s hudbou po dědině, vybírajíc vejce, slaniny, koblihy atd. Z vybraných takto příspěvků pořídí se večer společná hostina. Do společné pokladnice vybírají mimo to peněžité dárky. Některý spraví se za komináře, žádaje poplatku od vymetení komína, jiný prodává kvasnice

atd. Hudba je doprovází, v každém domě zahraje kousek, a chasníci zatančí s hospodyní a domácími dcerami „na len a na konopě“.

Na Vyškovsku sejde se v neděli odpoledne obecní výbor u starosty a vybere z chasy prvního, druhého, třetího a čtvrtého stárka. Starostova manželka pak pozve ženy výborníků na svačinu. Tyto a s nimi stárky vystrojí právo. Vystrojené právo nese první stárek u veliké slávy do hospody a zapichne je koncem nahoře vyčnívajícím do trámu nad „úředním stolem“. Druhý stárek nese ferulu.

V pondělí masopustní házejí děvčata „do věnečka“ na talíři položeného. Věneček má na starosti stárek třetí.

V úterý chodí chasa dům od domu „s právem“. První stárek nese právo, s nímž jde vždy napřed, druhý ferulu, třetí věneček, čtvrtý pokladnici. Ostatní chasníci nesou meče.

Několik najatých chlapů ponáší za nimi pivo a měchy na obilí.

Za prvním stárkem vkročí do jizby ostatní chasa. Hospodyně je uctí uzeným masem, koblihami atd., domácí dcery dají zase něco do věnečka, kus slanin „na šablu“ a do měcha obilí. Hudebníci zahrají, zatančí se kousek a jde se o dům dále. Večer se nasbírané potraviny dražbou prodají.

Na Hané sešel se v neděli odpoledne u pudmistra obecní výbor. Dostavila se tam děvčata a vystrojila právo, kteréž se zapichlo nad stolem úředním. Potom přišli chasníci, „požádat za právo“. Obecní výbor vyvolil z chasy „mladý výbor“, ten

pak ze sebe zvolil rychtáře, pudmistra, mladšího pudmistra, konšela a dva sklepníky, kteří měli pod sebou pivo uložené ve sklepě u sedláka naproti hospodě. V ostatky totiž chasa muziku sama si zjedнала a zaplatila a piva si též nakoupila a sama nalévala, začez se hospodskému dostalo nějaké náhrady.

Odevzdáváje obecní výbor právo tomuto mladému výboru na dni masopustní, sám vzdal se na ten čas práva souditi a udržovati pořádek v obci a přenesl toto právo na mladý výbor. Starosta napomenul přiměřenou řečí chasy, aby byla dbalá pořádku a dobré kázně. Z domu starostova neslo se pak právo slavnostním průvodem do hostince. Mladý výbor zasedl za „úřední stůl“, nad nímž do trámu se zapichlo právo. Muzika zahrála i nastal taneční rej, přerušovaný čas od času nějakým žertovným soudem. Někdo někomu něco podstrčil; třebaš jehlu mu zapichl do šatu. Šel potom k úřednímu stolu žalovat: „Pane rychtáři a pane pudmistře a celé poctivé právo, já jsem tomu a tomu vynášel, on mi ukradl železný sochor.“ Rychtář zaklepal ferulou a poslal konšela pro zloděje. Ten se dostavil, řka: „Pane rychtáři a celé poctivé právo, co je mne tu třeba?“ Rychtář mu oznámil, z čeho jest viněn. Nastalo vyšetřování, „železný sochor“ se u něho našel, i byl souzen a odsouzen k pokutě „buď na zlatě nebo na gatě“. Tato se vyplácela ferulou. Konšel vzal ferulu a šel s ní ke dveřím. Muzika hrála a chasa zpívala píseň: „Jedna dvě, byly dvě, byly, byly, byly dvě, kdo jich nechce

počítati, nech se ide podívat, že jsou dvě.“ Konšel začav ode dveří měřil ferulou poklepáváje po zemi potom poklepával vinníka od země po nohou, po zádech až po lopatky, kdež mu vyměřený počet vysázel. Jiný byl obviněn, že se ze slavného úřadu posmíval, anebo že škaredě pohlédl na právo atd.

V pondělí a v úterý dopoledne chodili jako jinde s právem po sbírce, v pondělí po jedné, v úterý po druhé straně dědiny. Večer v pondělí začalo se tančiti „coufavou“ na nápěv: „Rostó, rostó, rostó konopě za cestó“, při kteréž se děvčata „zasazovala za stůl“. V úterý o 12. hod. muzika přestala hráti; pobavivše se ještě chvílku společenskými hrami, rozešli se.

Na škaredou středu děvčata šla na přístku, chasníci jim přinesli zavdané. Večer šli s průvodem k pudmistrovi odevzdat právo, při čemž se na basu „něco švrdlikalo“.

V osadách, kde „nedržívají práva“, jako na Valaších a na Brodsku, chodí v pondělí a v úterý masopustní maškarní průvody po dědině za účelem sbírek.

Nejvíce chodívá se „s medvědem“, za něhož se správi pacholek obaliv se všecek hrachovinou, v zadu přivázav si dlouhý slaměný ocas a mezi nohy zvonek. Když přijdou do stavení, medvěd zatančí s domácí dcerou dvakráte do kola „na konopě a na len.“ Hospodyně utrhne si s medvěda kus hrachoviny, husám do hnízda, „aby se husata dobře válaly“. V každém domě dostane chasa po kuse slanin, jež napichujíc na rožeň, potom zpeněží a propije.

Vybírajíce slaniny zpívají:

Masopust se krátí,
můžete nám dátí
aspoň kúsek slaniny,
nebo kúsek klobáse,
co se třikrát opáše.

Tudy nám nedali, tudy nám dajú,
zabili komára, slaniny majú.

---

10. Půst.

Půst zachovával se všude velmi přísně. Na Hané masa nebylo ani v neděli, jídla se mastila konopným olejem. V pátek se pučila pučálka z hrachu.

Za soumraku před večeří, dříve než se rozžalo, modlili se všichni domácí s hospodářem růženec, po němž zapěli píseň „Poděkujmež Pánu Bohu“.

---

11. Sv. Jiří.

Na sv. Jiří obcházejí se obecní hranice. Po mši sv. sejdou se hospodáři v obecním domě a rozdělí se ve tři sbory. Každému sboru přidělí se po dvou nejmladších sousedech, z nichž jeden nese hrotek s hašeným vápnem, druhý štětku. Každý sbor jde jinam na hranice U „sádu“ (mezníku) se zastaví a zkoumají, nebylo-li hnuto hranečnickem. Nejstarší člen sboru káže pak oběma nejmladším, aby sád obílili. K poledni se vrátí a zvěstují starostovi čekajícímu, co a jak shledali. Za stara brávali s sebou také hochy a mrskávali je u sádův,

aby si zapamatovali, kde jsou obecní hranice. (Záp. Mor.)

Na Brněnsku pastýři křesají toho dne hraniční kameny, „aby se jim stáda pohromadě držela“.

---

12. Veliký pátek.

Na veliký pátek, někde i na zelený čtvrtek a bílou sobotu, před sluncem východem jdou se všichni na proudnou vodu umyt aneb i okoupat. Jinde jde někdo z domácích na potok nabrat vody, jíž se všichni pod širým nebem, obyčejně v zahradě, umývají. Vodě té říkají na Hané „mlčlavá“, protože kdo na ni šel, celou cestu sem i tam mlčel, ani pozdravení nedávaje ani neděkuje, jako prý Kristus Pán mlčel, když ho mučili.

Myjíce se říkají:

„Beru vodu na své ruce,
Pána Krista na své srdce“

a pomodlí se pět otčenášův a zdrávasův a věřím v Boha.

Vítám tě voděnko čistá,
která tečeš z Jordána od Pána Krista;
když obmýváš břehy a koření,
obmyj mne také, hříšné stvoření.

Na veliký pátek ženou se také koně brodit a v některých osadách umývají se na potoku také máselnice, díže, putny, stoly, lávky a ožehy.

Na Valaších házejí do studánek svěcenou sůl a svěcené dřevo vazové.

Veliký pátek jest vůbec svátkem všeobecného očišťování. Přede dnem vyvěsí se ven všechen oděv

a peřiny, aby se do nich toho roku nedali moli. Hospodyně uváže na pometlo všechny klíče, co jich v domě jest, a zametá všude, aby prý se myši vypudily. Také blechy toho dne ze stavení vyhánějí. Vezmou svěcený proutek klokočový, šlehajíce jím po postelích a podlaze až ku dveřím a říkajíce: „Ven hosti bez kostí!“ (Záp. Mor.)

---

13. Bílá sobota.

Na bílou sobotu musí býti všecko doma, nic nesmí býti „na požčaji“. (Brodsko.)

Ráno za tmy jdou nabrat proudné vody, v níž se vaří vajíčka na mrskut. (Od Brna.)

Zahrada se pomlátí cepem, aby krtice neryly, strom se pokropí svěcenou vodou, aby obrodil. Když se v kostele zpívá gloria, třepou stromy, aby bylo hojně ovoce.

Když se světlí u kostelní zdi nový oheň, čili, jak říkají, „když se Jidáš pálí“, světlí si na něm hospodáři po kousku dřeva vazového, březového nebo klokočového, opalujíce je nad ohněm, pročež takovému dřevu ve Slezsku říkají: „hlavénka“ (oharek).

Na Příborsku světlí se též „klokoč“ t. j. svazek prutů klokočových, léskových a „zlatolíčových“ (jilmových). Ze svěceného tohoto dřeva dělají se křížky a v neděli nebo v pondělí velikonoční zastrkují do obilí.

---

14. Boží Hod velikonoční.

V neděli velikonoční po hrubé světlí kněz v kostele jídla, jež za tím účelem z každého domu přinesou, jmenovitě buchty, maso uzené a vajíčka malovaná. Těchto jídel po kousku požívají před obědem, zbytky z nich: odrobinky, kosti, skařoupky z vajec rozsypou se po zahradě, po poli a po louce, aby krtice neryly.

Z kostela pospíchají co nejvíce, „aby byly brzo žně“.

Kterého hospodáře děvečka jde se svěcenou buchtou první z děveček z kostela, ten bude celý rok v práci napřed. (Od Kyjova.)

Na Hané dostane každá kravička po kousku svěcené buchty.

Odpoledne po požehnání „světí se žito“. Hospodář s hospodyní obchází všechny tratě, kde má seto ozimé žito, a zastrkuje do něho svěcené křížky. Křížky tyto jsou buď ze svěceného na bílou sobotu dřeva, nebo ze svěcených kočiček, kde se dřevo nesvětí. Ke křížkům zastrkávají se také kočičky. Do lnu zapichují na západní Moravě proutky od Božího Těla.

Na Žďársku kotouli hospodář kolem žita svěceným vejcem; v pravém rohu pole potom je s mazancem sní s hospodyní a skařoupky tam zahrabe.

Na Příborsku jde hospodář na pole sám. Hospodyně mu dá žitný koláč, kterýž on na poli hltavě pojídá, by se žito hojně urodilo a nebylo snětivé.

Na Telecku hospodář nadělá na veliký pátek přede dnem ze svěcených ratolestí kočičkových křížičků. Na Boží hod velikonoční odpoledne po požehnání vyjde s domácími na pole. Kromě křížků nesou s sebou také vodu tříkrálovou, „chůjku“ (chvojku), kočičky a kus svěcené buchty. Přijdouce na místo, namočí chůjku do svěcené vody a pokropí pole, do něhož pak zapichnou křížek a kočičky, a jdouce brázdou podél celého pole jedí svěcenou buchtu. Čím více při tom koušou, tím více mandelů bude na poli.

Ve Slezsku v neděli velikonoční (někde v pondělí) odpoledne chodí „na škrobanka“ (skřivánka). Hospodář s hospodyní a s dětmi do osmi let jdou na pole. Nesou křížky a v šátku perník, cukroví a malovaná vejce, kteréžto pamlsky potom dětem „škrobanek shazuje“, počínajíc od nejmladšího do nejstaršího. Ke křížkům totiž, co dítě nevidí, položí na zem určený mu dárek a zavolají potom k tomu dítě, že mu to skřivánek shodil.

---

15. Červené pondělí.

V pondělí velikonoční, kteréž od červených vajec „červeným“ sluje, slaví se „mrškačka“. Po mrškačce chodí děti, chasa i ženáci. Děti koledující sbírají po příbuzných a známých malovaná vajíčka, dospělí mrskají ženské na potkání i po domech. V úterý jest pak mrškačka ženská.

Jinde mrškačce říkají: šlaháčka, šlaháky, mrskut (na Hané a západní Moravě), šibáky

(u Brodu), šmirgrust (val. a laš.), kyčkování (Opavsko), kupačka.

Nástroj, kterým se mrská, jmenuje se: tatar, korbáč, žila, mrskačka, kyčka (Opavsko), a plete se v neděli odpoledne z vrbového proutí. Někde berou na to pruty sladkého dřeva.

Původ mrskačky vykládá se takto: Když Pán Kristus vstal z mrtvých, lidé stáli na ulicích Jeruzalémských v zástupech, volajíce: „Vstal z mrtvých! Vstal z mrtvých!“ Židé je mrskajíce rozháněli, a na památku toho slaví se mrskačka. Jinde prý se mrskají proto, aby neoprašivěli.

---

16. Máje.

Všude na Moravě bývalo a někde jest posud zvykem stavěti „máje“ tu noc před sv. Filipem a Jakubem. „Máj“ je strom jedlový nebo borový, až po vršek z kůry oloupaný, na vrchu ozdobený fábory, červeným šátkem, někde i láhví s vínem. Takový máj stavívají chasníci pod okny svých milých. Takových májů stávalo v dědině kolik, neboť „kde je máj, tam je dívka na vydaj“.

V okolí Jaroměřic zastrkují heči na 1. května svým dívkám do vikýřů „májky“. Ve Slatině jdou v noci společně do lesa, nasekají májkův a ráno za průvodu hudby každému svobodnému děvčeti po májku před domem zatlukou.

Mimo tyto soukromé máje stavívá se společný máj před hospodou.

Na Vyškovsku na 1. května odpoledne všechno

se svátečně nastrojilo, chasníci byli od děvčat podarováni kytkami rozmarýnovými; okolo máje pak se tančilo až do noci.

Na Prostějovsku postavili na dědině tři máje a tančili okolo nich.

Na Brodsku máj 1. května postavený stíná se slavnostně v pondělí svatodušní. Muzika hraje a a mládenci tančí okolo máje s každým děvčetem. Pod májem stojí ověncený stolek, na něm víno. Po tanci každé děvče si zavdá a položí na talíř stříbrňák. Když potančí všichni, máj se svalí, a pacholek za kata spravený setne mu šavlí vršek.

Na Dačicku kácí se máj v neděli odpoledne po 1. květnu. Okolo velkého máje pozastrkovány jsou do kola menší máje ověšené cukrovím; mezi nimi a velkým májem je kolo na tančení. Když se potančí, kácí se máj za žertovných obřadův, an vystoupí „hájný“ a žaluje, že se mu máj ztratil z lesa. Nastane soud, a máj se odsoudí, že musí padnouti. Skácený máj se prodá dražbou, rovněž i šátky, počtem 20 i více, jimiž děvčata máj byla ozdobila, ana každá svobodná po šátku na to obětuje. Malé májky potom roznášejí a rozdávají za průvodu hudby po lepších domech, kdež se i tančí, začez se jim dostává dárků.

Na Valaších slavíval se máj v sobotu před letnicemi a v úterý svatodušní za hudby a tance se kácel.

Na Štrambersku stavívali máje na „smrtnicu“ (smrtnou neděli) a káceli je v neděli provodní.

17. Letnice.

Svatodušní svátky slavívají se pod zeleným. V sobotu večer ozdobí se celý dům vně i uvnitř lipovými větvemi, jichž nastrkají do střechy nad okapem, do rámcův od oken a do dveří z venku a za trámy, za obrazy atd. uvnitř.

Na Brodsku v sobotu svatodušní „cúdijsa“ pacholci studně. Vezmou puténky, provazy a jiné potřebné k tomu náčiní a cídí všecky studně v osadě. Po vykonané práci chodí po domech a vybírají „dochtorovi od pliskýřů“, jež jim při té práci naskákaly.

V neděli přede dnem musejí býti koně vyplaveny, nechytne se jich žádná nemoc.

Ve Slezsku v pondělí svatodušní vycházejí celé rodiny do blízkého lesa, kdež si smaží vaječninu. Někde pacholci a děvečky smaží si vaječninu na hranicích obecních.

V pondělí svatodušní odpoledne bývalo na Moravě, jmenovitě v dědinách hanáckých a slovenských, zvykem hledati (honiti, voditi) krále (jezditi po králoch). Starobylý ten obřad konává se nyní už jenom na Hradištsku a na Brodsku. Na Přerovsku posledního krále honili r. 1868.

Obřad ten konal se všude podobným způsobem; nejnádherněji vypraven byl asi královský průvod na moravském Slovensku.

V neděli svatodušní sešli se pacholci v hospodě a vyslali ze sebe tři posly k obecnímu starostovi, požádat ho za dovolení, aby směli „hledat

krála“. Majíce povolení zvolili si krála, synka to 14—15letého některého z nejváženějších občanů, jehož si pak od otce vyprosili. Královi ustanovili dva statečné pacholky za pobočníky a mimo to vybrali si ještě tři vyslance, tři vyvolavače a tři vyběrače. Potom se rozešli po domech vypůjčiti si od děvčat ženských šatů, v něž jezdci toho dne ubrání byli.

V pondělí po hrubé upravili a vyšňorili si jezdci, jichž bývalo 20 i více, své koně. Hřívu jim spletli v samé leličky ozdobené červenými, modrými a bílými pentlemi. Na konci leličků přivázán byl zvoneček nebo rolnička; ocas byl svázan v uzel a opentlen. Prsa koňovi ovázali tureckým šátkem červeným, opentleným.

Jezdci pak sami oděli se v bílé ženské rukávce bohatě vyšívané a opásali se bílým fěrtochem. „Vyslanci“ měli mimo to na hlavě zavázaný červený šátek, po boku šavli; vyběrači podpásali si bedra červeným šátkem.

Král měl na hlavě skvostný věnec z vítého kvítí; oděn byl jako jezdci v rukávce s baňatými rukávy a bílé fěrtochy, na nichž přišito bylo plno kytěk. Křížem přes prsa a záda přepásán byl dvěma širokými, červenými pentlemi. Jel na bílém koni, na němž místo sedla prostřen byl široký červený šátek. Seděl na svém broní, boky maje podepřeny rukama. Král nesměl promluvit k žádnému, proto leckde míval růži v ústech.

Oba královi pobočníci, kteří se od něho hnouti nesměli, jeli na vranicích tolikéž ozdobených. Oděni

byli jak ostatní jezdci, jenom že měli křížem šerpy jako král a hlavy opentleny. V pravici leskla se jim šavle.

Někde královský průvod zobjezdil napřed domácí dědinu, potom nejbližší dědiny sousední, počtem 4—6, jinde se vypravil hned přes pole. Popatřme na tuto výpravu!

Když je všechno náležitě vystrojeno a vypraveno, průvod vyjede z domácí dědiny a uhání tryskem k některé z nejbližších dědin sousedních. V čele průvodu jedou tři vyslanci, za nimi tři vyvo'avači, za vyvolavači tři vyběrači, potom řada jezdců, po dvou nebo po třech vedle sebe, uprostřed nich král se svými dvěma pobočníky.

Před dědinou průvod se zastaví, a do dědiny vjedou krokem vyslanci k obecnímu starostovi, požádat za dovolení, aby směli v té dědině „krála hledat“. Povolení toho dostane se skoro vždycky. S tím vrátí se vyslanci k ostatním, a celý průvod vjíždí nyní volným krokem do dědiny.

U prvního stavení v pravo vyvolavači odbočí s cesty a vyvolávají pod okny:

Hýlom, hýlom!
Poslouchajte horní, dolní,
domáci i přespolní,
co vám budu povídat
v svatodušní pondělí:

Před týmto domem sa koníček pode mnú točí,
že tá vaša céra má pěkné černé oči.

Hýlom, hýlom!

To pověděvše jedou o dům dále; hned za nimi dostaví se pod okna vyběrači. První z nich říká :

Na krála, pani matko, na krála!
Máme krála poctivého, ale chudobného.
Okradli nám ho na horách, na dolách,
na krakových mostinách.
Ukradli mu tři sta koní
z prázdného stání,
ukradli mu tři sta volů
z prázdného dvoru.
Dobře, že tam neměť nic,
byli by mu vzali ešče víc.

Dořikav odjíždí za vyvolavači, na jeho místo postaví se pod okno druhý vyběrač a pokračuje :

Odbývajte nás, pani matko,
máte-li nás odbývati,
než vám začnem střechnu drati,
pod naše koničky stlati
a na stříbrných podkověnkách roznášati.

Přece, matičko, přece
aspoň to sviňské plece,
a lebo tú klobásu,
co sa ňú tlikrát opášu
a po čtvrtěj svého vraného koníčka podpášu.

Honem, pani matko, honem,
ať já tu nestójím s vraným koněm!
Vведу vám ho do žitečka,
spasu vám ho do zrnečka!
Brzy, matičko, brzy
velice to moje kamarády mrzí;
chcú mne odjeti
a mne tu s mojím vraným koníčkem nechatí.

Také druhý vyběrač odjede za prvním, a třetí s košem v ruce přijede ke dveřím, kdež se mu od hospodyně dostane kus uzeného nebo slanin, aneb od hospodáře peněžitého dárku.

Tak objížděli celou dědinu dům od domu po obou stranách. Vyběrači ze svého říkání jen málo měnili, kdežto vyvolavači před každým stavením něco jiného pověděli, na př.:

Hýlom, hýlom! atd.

Před týmto domem je hruška kaménka,
že je tu švarná panenka.

Před týmto domem sú kláty,
že sú tu cérky jak karafiáty.

Před týmto domem koníček hlavěnkú kývá,
že se krásná panenka z okénka dívá a p.

Zatím co vyvolavači a vyběrači takto dům od domu objížděli, ostatní průvod bral se pomalu prostředkem dědiny; konec dědiny přidali se k němu i onino, vykonavše svou službu. Za dědinou vyprázdnili koš do putny, kterou najatá ženská za nimi dědinu od dědiny ponášela.

Vyslanci uháněli zase napřed do druhé dědiny, kdež se opět všecko týmž pořádkem dělo.

Tak objezdivše okolní osady, k večeru se vrátili domů. Z navybíraných dárkův ustrojena jim v domě rodičů králových nebo v hostinci večere. Na Hané dával otec králův za česť, která se jeho domu stala volbou jeho syna za krále, chase bečku piva.

Sjeli-li se dva průvody v dědině, hleděli jedni druhým krále uloupiti. Podarilo-li se jim to, král odveden byl do zajetí a musil býti dosti draze vykoupen. Nestalo se to ovšem bez tuhého boje a někdy i krvavé potýčky.

Na Záhoří chlapci honívali krále tímto způsobem: V pondělí svatodušní po ranní vyvedli chlapci koně na pastvisko. Hotař zavěsil věnec z vrbového proutí na žerď a 500 kroků od ní zatáhl svázanými ohlávkami chlapce na koních řadou stojících. Jak napočítal „jedna, dvě, tři“, ohlávky padly, a chlapci hnali se o závod k žerdi. Kdo uchyl se žerdi věnec, byl králem.

Odpoledne opentlili koně a krále pentlemi a kvitím ozdobeného posadili na koně, jež dva pobočníci na koních za opentlené opratě vedli. Dojedše stavení, obstoupili krále, a hlasatel vyjel ze řady říkáje:

Král Šalomón jede,
drahý koření veze,
má muchu v uchu
a švrčka v břuchu.

Dám já svému koníčkoví ovsa,
a on se mnó hopsa:
dám já svému koníčkoví obroku,
a on se mnó do skoku.

Při tom stiskl koně ostruhami, až vyskočil.

---

18. Božího Těla.

Na průvod o Božím Těle přinášejí si lidé svazečky rozmanitých zelin, jmenovitě žebříčku,

smetánky, totenu, balšínku, mařího listu, šalvěje luční, meduňky, popence, mateřídoušky, svízele, heřmánku, jitrocele, pampelišky. U každého oltáře po vykonané pobožnosti bere kněz ty svazky a dotýká se jimi vystavené velebné Svátosti. Totéž činí po celý oktáv slavnostní v kostele po požehnání. Když se dobytče omladí neb ochuraví, přidávají odvaru těch zelin do nápoje, kromě toho svěcené soli, svěcené vody a zbytkův od štedro-denní večeře, též otrub, hrachu a cukru.

S březek od oltářů, zvláště od posledního oltáře, ulamují větvičky, šibají jimi zeli, aby ho nežraly mušky, zastrkují je do lnu a do konopí, aby vyrostly hodně vysoké a dávají slepicím do hnízd, aby dobře seděly.

---

19. Sv. Jana Křtitele.

Na Žďarsku večer před sv. Janem uřežou bylinu „vlčí ocas“ a tahají ji po celém stavení, vypuzující tím myši.

Na Vsatsku přede dnem navijou věnců z rozmanitého květí a ozdobí jimi a lípím celý dům vně i uvnitř. Do lnu a do konopí nastrkají též halouzky lipových.

Na Zábřežsku chodívají přede dnem na koření, kteráž říká: „Dopoledne pomozu, odpoledne nemozu“.

Večer všude na Moravě pálívali „Jána“ nebo „Svatojana“. Na blízkém návrší nebo na pastvisku zapálili hranici dříví, a mládež za veselé hudby

okolo ní tančila a ji přeskakovala. Místy váleli se svrchu dolů. Na Valaších tančivali na úvratích. Hlavně (oharky) se posekají a pozasírkují do zeli opáleným vzhůru, aby ho mušky a housenky nežraly.

Ve Velké na Strážnicku konávaly se v noci svatojanské dívčí závody pěvecké. Z každé části osady sešly se dívky na jiném kopci. Tam naloživše oheň svatojanský přeskakovaly přeseň a s horícím doškem na žerdi napichnutým pobíhaly po kopci. Při tom zpívaly písně svaté i světské. Sou sedé vycházeli z osady a poslouchali, která družina nejpěkněji zpívá. Té se pak dostalo pochvaly.

V Polance na Vsatsku „pálíja svatojan“ v pondělí svatodušní. Na výpustě za dědinou postaví se máj; pod ním naloží se oheň z jalovců. Po nešporách sejdou se u máje, muzika hraje a chasa tančí okolo máje až do bílého rána. Když se rozcházejí, povalí máj. Kdyby prý se ta slavnost opominula, potloukly by kroupy.

---

20. Dožínka.

Když se dožne žito, ječmen a pšenice, slaví se dožínka (dožínky, obžínky, dožatá, dóženek). Žnice uvijou věnec z polního kvítí a propletou jej klasy všeho obilí. Nesouce jej s pole hospodářovi, cestou zpívají zvláštní písně žňové. Docházejíce humen a dvoru hospodářova, spustí všechny hluchým hlasem píseň chvály hospodáři a hospodyně, na př. na Vyškovsku:

Náš hospodář hodné dvořák,
von má jedne žence pořád.
Naša hospodeň hodná dvořka,
pro žence dobrá kochařka.
Dobře peče, dobře vaří,
šak se ji to všecko daří.

Potom všecky zavýsknou :

íchuchu !

Odevzdávajíc pak jedna z nich hospodáři věnec,
říká :

Vážené hospodáři !

Přémíte tento věneček,
vod poctivých děveček !
Kolek klásečku,
toli másečku;
kolek zrneček,
toli měřeček;
kolek stopeček,
toli kopeček.

Hospodyň uchystá svým žencům toho dne
hojnou večeři, hospodář dá piva nebo kořalky a
pozve aspoň nějakého houslistu. Slavnost pak se
končí veselým zpěvem a tancem.

Věnec dožínkový dává se na štědrý den sle-
picím, aby dobře nesly, a kravám aby byly dojné.
Mašli z toho věnce musí dostati děvečka.

---

21. Společná pastva na strništích.

Na Brodsku až do let sedmdesátých, jako dřív
i jinde na Moravě, veškery polnosti jedné obce
rozděleny byly na troje hony. Na jedněch sely se

oziminy, na druhých jařiny, třetř hony byly ůhory. ůhory vřak později neležely ladem, nřbrž sázela se na nich „makota“ (zemáky, zelř, řepa) a sely konopě, pohanka, proso, nebo tam byla jetel, zaseta do ječmene v poli jarém.

Tento pořádek bylo každému hospodářř přřsně zachovávali. V poli ozimém nesměl nikdo zaseti jařiny atd. Přřřřřho roku na poli ozimém sela se jařina, na ůhorech ozimina a pole jaré stalo se ůhorem, tak že se za tři roky osev vystřřdal. To dēlo se hlavně pro společnou na podzim pastvu.

Jakmile se prvň ozimina s pole sklídila, obecnř přřdstavenstvo učinilo „zápověř“, zapovědělo totiž pářti na strniřřřích, kterážto zápověř se vybubnovala.

Hned potom zvoleni v obecnř hromadě z chasy dva „páni“: „barón“ a „správce“. „Páni“ vyvolili si pak z ostatnř chasy dva „drábř“.

Z ůřadu těchto pánřv a drábř bylo hlřdati strnisk, a dokud zápověř trvala, nedovolovati tam ani pářti ani trávy trhati nebo vyřřinati. Kdo byl v zápověřř polapen, pokutován, a protože pokuta připadla pánřm a drábřm, unikl jř málo který přřřtupek. Z husy platilo se 5 kr., z ovce nebo z kozy 10, z krávy 20 kr. Neměl-li se pokutovánř k placenř, byl bez milosti „fantován“. Rychtář odebral se s oběma pány do vinnikova domu a zabavil mu řetěz, kolo od vozu, krojidlo a podobně věci, jichž nejvíce potřeboval. Zabaveně věci vzal starosta k sobě a nevydal jich, dokud pokuta zaplácena nebyla. Zápověř trvala, dokud poslednř

mandel s ozimých honů nebyl odvezen. Když se to stalo, ohlášena „odpověď“, to jest dovoleno pásti na strništích, ale jenom dobytek tažný, jímž v oně krajině jsou hlavně volí, a to společně, ve stádě.

Když nastala doba společné pastvy, úřednictvo strniskové rozmnožilo se ještě o několik členů. Dosavadní páni a drábi zvolili si tu ještě „tambora“, „lokaje“, „kuchaře“ a „hradského“.

O hodině s půlnoci chodil tambor s bubnem po dědině a bubnoval na pastvu. Na toto znamení pacholci povstávavše zajali každý svůj dobytek, ovšem i všichni úředníci, a hnali na strniska. V čele hnal tambor, celou cestu bubnuje. Tak časné musilo se hnáti, aby se dobytek do rána, než se zapřáhlo, náležitě napásl. Odpolední pasení nebylo již tak pravidelné, protože nevypřáhali všichni stejnou dobou. Nevadilo tedy, přihnal-li kdo později; jenom dříve, před tamborem, nesměl nikdo hnáti. Domů pak musili hnáti všichni společně.

Strnisko spásalo se kus po kuse. Kolik se ho každý den spásti smélo, určili páni. Teprve, když byl kus tažným dobytkem spasen, směli tam hnáti i kravaři; orati strniska, dokud pastva trvala, nebylo dovoleno nikomu.

Když tedy všichni na pastvu přihnali, páni vyměřili dle počtu dobytka kus pastviska, který se toho dne spásti směl, ostatní strnisko zůstalo zá-povědí. Pastvisko toto páni obestavili kolem dokola „obraceči“, jimiž byli z pořádku prostí pacholci. Každému obraceči bylo na krok vyměřeno, pokud mu jest dobytek obracet od záповědi a od škody.

Úlohou hradského bylo po celou dobu pastvy obcházeti obraceče, koná-li každý svou povinnost. Bylo-li zima, směli si obraceči naložiti oheň a státi, nebo, byli-li unaveni, i sednouti si u něho; ale lehnouti si nesměl žádný. Zastihl-li hradský některého obraceče buď u ohně nebo někde stranou ležeti a podřimovati, zbudil ho ihned několika ranami „ferulou“, kterou stále nosil z úřadu svého. Odpoledne pak byl takový provinilec na správu před pány a dráby zavolán a dle velikosti své viny k několika ranám ferulovým odsouzen, kterýžto trest též hradský na něm vykonal.

Zatím byl už kuchař uprostřed pastviska složil „panský oheň“, u kteréhož se uvelebili páni, drábi a tambor. Nashledávati potřebného dříví bylo povinností kuchařovou. Nebylo-li ho na blízku, přinesli pasáci z domu po polínku. Také zemáků přinášeli z domu, kteréž pak kuchař slavnému úřadu pekl. U ohně nastal také úřad „lokajův“; zapaloval totiž pánům a drábům dýmky a jinak jim posluhoval.

Ob čas vydávali se páni na obchůzku, jsou-li všichni obraceči na svých místech a koná-li hradský náležitě svou povinnost. Drábi zase obcházeli zápověď. Zastali-li tam někoho pásti, pokutovali ho 20 krejcary z kusu; mimo to byl odpoledne na správě odsouzen a potrestán hradským.

Když se rozednívalo, tambor zabubnoval k odchodu s pastvy. Tu každý pacholek, pán nepán, zajal svůj pár volův a hnál domů. Odpoledne pášlo se na témž místě jako ráno.

Společné toto pasení trvalo až do císařských hodů, kdy se slavnostně zakončilo. Jakkoli se tomu každý jak moha vyhýbal, aby pokutován nebyl, nascházelo se přece až i 20 zl. pokuty. Mimo to zaplatil každý hospodář po pěti krejcarích z kusu zpropitného a z obce se přidalo dva, tři zlaté. Za tyto peníze uspořádána pasákům v hody společná hostina a koupěn hodový beran.

Zahájena byla tato hodová slavnost zvláštním obřadem. V neděli hodovou ráno zašli páni někam přes pole do sousední dědiny, kdež zůstali v hospodě. Kam se odebrali, o tom od nich nikdo nezvěděl. Ale drábi a ostatní chasa byli na stráži, aby vypátrali, kam páni zašli. Jakmile se vyzvědělo, kde se páni schovali, oznámeno to v domácí obci. Vypraven pro ně vůz s opentlenými koni, s hudebníky a maškarami. U vítězoslávě dovezení páni domů do hospody, kdež za obvyklých obřadů beran stát a slavnost strnisková se skončila hostinou a tancem.

Obyčej tento zachoval se na Brodsku až do let sedmdesátých.

O podobném obyčeji zmiňuje se Sušil (na str. 762) z okolí Valašských Klobouk: Okolo svaté Anny ustanovuje se z mladých lidí čtvero hlídačů, již celého „kotáru“, luk, ovoce atd. střehou až do Václava; jmenují tři z nich „dráby“, čtvrtého „pánem“, vesměs všem „pohůnští páni“ říkají. Když služba jejich po sv. Václavě došla, tedy pán ten odchodí na obec jinou, a ti tři drábové s pohůnky aspoň čtyřiceti o praporcích na koních pěkně

upravených pro něho se berou, zvláštního, nejkrásněji upraveného koně proň vedouce. Dovádějí ho do vlastní vsi do hospody s hudbou, kdežto se jim z pokut a ze skládek hostina ustrojí.

22. Hody.

Hody, na západní Moravě posvícení, na Laších krmaš nebo karmaš zvané, slavívají se dvojí: jedny zvláštní, domácí na den patrona chrámu Páně, druhé společné, císařské. Za starodávna slavívaly se i tyto druhé, vzácnější a nádhernější hody v různý čas, obyčejně však na podzim po skončených pracích polních v měsících říjnu a listopadu. Císař Josef II. i v tyto hlučné a časté slavnosti hodové zasáhl svou reformatorskou rukou, nařídív, aby se slavily hody v celém Rakousku v stejný čas, a to tu neděli po sv. Havle, t. j. třetí neděli v říjnu. Odtud tyto hody nazývány císařskými nebo havelskými. V leckterých však osadách lid vrátil se později ke svým starým hodům.

Hlučně a okázale slavívaly se zvláště tyto druhé hody. Nachystalo se hojně, čeho dům právě poskytoval. Na polévku zabilo se několik slepic, na pečinku husí, neb i tele, beránek aneb ušípané a napeklo koláčů. Pějeť o tom i sama píseň:

Posvícení jož je za dveřama v síni!
Díte pro řezníka, hať zabije svini!
Bodem pít koláče, dobrý makuváče,
aj to bodó, chaso, veselý čase!

Jiná píseň slaví takto hody jakožto vrchol všeliké blaženosti:

V posvícení sedlák jonák:
k vobědo kus masa, křen s mlíkem
a s rézem slepico,
kašo posepanó perníkem.

V posvícení hináč není:
sedláci pětkama házijo,
a selke v hospodě
celý se vod zlata bléskajó.

V posvícení hináč není:
šohaji v hospodě véskajó,
děvčata, děvčata
majó kordolke ze zlata!

Třeba tedy hody trvaly od neděle až do pátku
a ještě příští neděli pohodkami se doslavovaly, není
přece divu, že si člověk rozveselený přeje, aby
ještě déle potrvaly, ba dokonce, aby se celý život
lidský v hody obrátil:

Oj, hode, hodečke,
debeste bévale decke!

Na hody zvávali se příbuzní a přátelé přes-
polní. Tito pak veselíce se „v ctném shledání“
požívali „v tichosti a bázni Boží“, co jim uchystala
štědlost hospodářova „z tučnosti zemské a rosy
nebeské“, uvažující v písni před jídlem zpívané,
kterak jim nikdo nemůže zaručiti, sejdou-li se přes
rok zase všichni tak pospolu:

Přátelé milí pozvání!
V tomto dobrém posezení
jeden s druhým se radujme,
Pána Boha zvelebujme
ke cti, chvále!

Neb nevíme jistě toho,
abychom jeden druhého
přes rok mohli uhlídati,
tak vesele hodovati,
ví to Bůh sám!

Vlastní však a nejveselejší slavností celého roku jsou hody svobodné chasy. V hody chasa jest obcí v obci; ona zařizuje a vede veškeru posvícenskou slávu a zábavu, usedlí občané jsou při tom jejími hostmi. Jako jinde v končiny, tak na jihozápadní Moravě v hody tato mladá obec volí ze sebe své představenstvo: čtyři, někde tři, jinde dva stárky.

Druhou nebo třetí neděli před hody bývá muzika, a tu volívá si chasa u přítomnosti obecního úřadu své stárky. Nejprve vyvolí si chasa prvního stárka, ten pak volí druhého, a oba zase třetího a čtvrtého.

Stárce bývají voleni od hodů do hodů. Úlohou jejich jest starati se o pořádek a dobrou vůli mezi chasou, jak o muzice v hospodě, tak v kostele a všude jinde po celý rok. Na prvního stárka skládá chasa všecku svou svrchovanost, druzí jsou jemu jakožka jenom náhradníky a pomocníky.¹⁾ Ožení-li se v roce první stárek, neb odvedou-li ho na vojnu, převezme jeho úřad druhý stárek. O církevních slavnostech stárce nosívají korouhve, na křesťanském cvičení staví se první stárek chasy v čelo a bdí nad přísným pořádkem. Na ofěru chodí stárce v čele

¹⁾ Na Brodsku volí si chasa skutečně jenom jednoho stárka a jemu dva „pomocníky“. Za odznak má stárek tři bílé košíčky (pěra), pomocníci po jednom.

ostatní chasy. Při jízdých průvodech bývá první stárek náčelníkem banderia. Stárků dlužno poslouchati na slovo. I nejstarší pacholek se jich bojí, a největší silák dá si bez odporu naliskati od mladého stárka, dělá-li pořádek.

Zvolení stárce volí sobě stárky, každý svou milou. Všichni jdou po rodičích zvolených děvčat a prosí, až je uprosí. Bylo by na hanbu rodičům, kdyby se hodně nezdráhali. Odeprou-li do konce, stárek už se jiného děvčete neprosí: jeho sestra nebo sestřenice jest mu stárkou.

Stárky chodí na církevní slavnosti a na ofěru v čele ostatních děvčat, vedou sbírky na kostel, zdobí oltáře květinami a p.

Stárce s několika bohatšími hochy „drží hody“. Nakoupí totiž na společný účet masa, zelí a vína, kterým se častuje chasa „na své hospodě“ v soukromém domě, kdež v hody víno se chová a jídlo chystá. Za starších dob bývalo zvykem maso „bráti“, a žádný hospodář nestíhal chasy, zpozoroval-li, že si jeho berana nebo tele na pečinku vyvolili. Takové posvícenské výpravy podnikaly se i přes pole.

Všecky útraty rozpočtou se účastníkům rovným dílem jednomu každému; jenom první stárek nic neplatí, za to dává v neděli oběd hudebníkům.

V hodovou sobotu dovezou stárce „máju“, jedlový to nebo borový strom, jehož kmen až po vršek z haluzí se oklestí a z kůry oloupe. Vršek máje se ozdobí fábory, červenými jablky a pozlacenými ořechy, a pověsí se naň láhev vína a červený šátek darovaný od první stárky prvnímu

stárkovi. Když je mája nachystána, bubnuje se po dědině, „že se bude stavěti mája“. Sejde se kde kdo. Snesou žebříky, rozvory a provazy, zdvihnou a postaví máju. U máje stavívá se v některých osadách „les“, t. j. bouda z „chábí“, (chvojí) pro muzikanty. Mája stává až do sv. Martina, kdy se slaví ještě „mladé hody“, potom se skácí.

Pěknou svou máju, zdaleka viditelnou, pochvaluje si líšenský šohaj písni:

Ta líšenská mája tenká,
viděl sem jo se Špimberka;
viděl sem jo, zelená se,
na ní šátek červená se.

V neděli po obědě jdou stárce po dědině dům od domu zvat sousedy na slavnost k máji, při čemž vybírají koláče a peníze. Po požehnání pak se u máje tančí. To děje se všude podobným způsobem. Za příklad vypišeme zde nedělní slavnost hodovou, jak se do nedávna konávala a částečně dosud koná v Kloboukách u Brna a v okolí.

V neděli hodovou je hrubá obětovaná za svobodnou chasu. Při obětování jdou chasníci a děvčata se stárky a stárkami v čele na ofěru se svíčkami v rukou. Po hrubé obědvají muzikanti u prvního stárka, ježž hned po obědě k máji vedou, kde ho již ostatní stárce vyhlédají. Oblečení jsou dnešního dne stárce, jako všecka chasa, co nejsvátečněji. Chasník má bílou perkálovou košili s vyšívanými náramky, širokými, škrobenými rukávy a tolikéž vyšívanými límečky u rukou; na krku má černý hedbávný šátek pevně uvázaný. Oblečen jest v kor-

dulu z černého sukna, pouze jedním háčkem pod krkem a druhým dole zapjatou. Na pravé straně korduly zpředu přišito jest na husto blýšch knoflíků (frček), proti nim na levé straně tolikéž na slepo vyšitých dírek, za nimiž, jakož i za knoflíky přišity jsou černé, 15 cm. dlouhé prýmký na konci roztrpené. Spodek a záda korduly, jakož i kapsa a přeska černých nohavic vyšívány jsou krásně růžemi, pupeny a listy. Na prsou, kde kordula nedovírá, zastrčen jest pestrobarevný, hedbávný šátek. Opásání jsou koženým, vyšívaným pásem. Ostatně jsou bez obleku, t. j. bez kabátu.

Od máje vyjdou stárci přibравše si na pomoc vyvoleného z chasy sklepníka, a obcházejí osadou „o koláče“. Napřed jdou stárci dle pořádku vedle sebe. První nese v pravé ruce láhev s vínem, jejíž hrdlo zdobeno jest věnečkem z rozmarýnu a pentlíček; druhý nese dřevěnou pokladnici „šolařku“, pentlemi ovázanou a obecní pečeti zapečetěnou. Za stárky jdou hudebníci, za hudebníky sklepník se džbánem na víno, potom hoši s velkými koši na koláče. Nejprve jdou na faru, odtud k obecnímu starostovi, potom po pořádku dům od domu. V domech už jich očekávají, nechávajíce dveří od síně pootevřených na znamení, že budou vítáni. Před domem seřadí se stárci do zástupu. U dveří druhý stárek sejme ze zadu klobouk prvnímu stárkovi, třetí druhému, tomuto čtvrtý a čtvrtému sklepník, a každý položí jej v síni na přichystanou, na to lávku. Za nimi vejdou do domu muzikanti, ale zůstanou v síni.

První stárek zaklepav vstoupí s ostatními do jízdby a zve takto:

„Osmělujeme se do příbytku vašeho vstoupiti, podle starého obyčeje přání naše vám přednésti. Bůh nám úrody zemské požehnal, za to jsme mu díky již ráno v chrámu Páně vzdali; nyní myslé naše v bázi Boží občerstviti chceme. Přejeme vám, abyste dnešní den v radosti strávili, dni ostatní spokojeně žili, nám pak v radovánkách pomocné ruky neodepřeli. Dej vám Pán Bůh zdraví!“ Potom zavdá hospodáři, ostatním domácím i přítomným hostem, z nichž každý, než si připije, „Dej Vám Pán Bůh zdraví!“ propoví. Při tom hrají hudebníci „hore“ (tuš), pak spustí nějakou do kola. První stárek vezme hospodyní do tance, a otočiv se s ní do kola, zavede ji hospodáři, který s ní trochu potancuje. Potom druhý stárek, postaviv „šolařku“ na stůl, zatančí s domácí dcerou a zavede ji některému hosti. Je-li více ženských v domě, tančí také druzí stárce a zavádějí hostem. Hospodář zavdává potom stárkům také ze své sklenice, a hospodyně je pobízí na koláče. Koláče, jež na míse zbyly, hospodyně dá chlapcům do košů, hospodář naleje sklepníkovi vína do džbánu a obmyslí nějakým dárkem „šolařku“. Poděkovavše ubírají se za zvuků hudby o dům dále, kdež se totéž opakuje.

V síni zase jeden druhému klobouky na hlavu vsázejí. Dlouho se ovšem nikde bavití nesmějí, neboť do požehnání musí býti občůzka skončena.

Po požehnání hudebníci počnou u máje vyhrávati a hodovníky svolávati. Než se ženské na-

strojí a poscházejí, chasa baví se skočnou. Když pak se všechna obec u máje shromáždí, stárky s hudbou zajdou si pro své stárky do domu první stárky, kdež tyto již na ně čekají, aby každá svému „voničku“ (kytku) dala a „prapor“ mu připravila. Vonička je z drobných umělých kvítků, 4 dm. vysoká, nahoře $2\frac{1}{2}$, dole $1\frac{1}{2}$ dm. široká, vzadu skládanými pentlemi a zrcátkem okrášlená. Voničku přišije stárka svému stárkovi za klobouk ozdobený „šmuky“ (aksamitovými prýmkami) a pentlemi.

Prapor je turecký červený šátek, na nějž stárka přišila šátek bílý, pěkně vyšívaný a bohatě okrášlený pestrými stuhami. Nyní připevňuje každá svůj prapor k „fángli“, tyčce malovaným papírem olepené, 4 dm. dlouhé, na jejímž jednom konci připevněno jest „fedro“, t. j. trapez bršlenových vláken, asi $\frac{1}{2}$ m. dlouhých, tím způsobem zhotovených, že tyčka bršlenová na vrchu rozřezána jest v jemnoukě hobliny. „Fángla“ navleče se v obrubu tureckého šátku. Pravý horní cíp praporu stárek má za límec nohavic (na boku) připjatý, levou rukou drží podchmatem fánglu, tak že má prapor před sebou jako zástěru. Fángle i fedra opatřuje třetí stárek.

Prvnímu stárkovi stárka vložila do voničky bílou růžičku, aby ho po ní poznali i přespolní.

Stárky jsou dnes ze všech dívek nejnádherněji vystrojeny. Na hlavě má každá věnec z pestrých umělých kvítků, na způsob půl měsíce vykrojený, pod nímž má vlasy v mnoho leličků spleteny a v tyle stočeny. Tam připevněna je stuha z mnoha pestrých pentlí, jejíž konce na zádech po kolena

splývají. Ostatek mají stárky oblek jak ostatní děvčata, jenom že všechny ze stejné látky a stejných barev. Oblečeny jsou v rukávce se širokými, krátkými rukávy a se širokým, vyšívaným křezlem okolo krku, v kořduku soukennou barvy modré, černé nebo červené, nebo hedbávnou květovanou. Sukně jsou krátké, bílé a fěrtoušek modrý nebo červený. Okolo pásu vine se jim široká, hedbávná pentle, vzadu ve stuhu svázaná, se svislými konci. V ruce má každá bílý, vyšívaný šátek a rozmarýn.

Stárci se stárkami přicházejí k máji a postaví se na určitá místa naproti muzikantům. Muzikanti zatím vystoupí na lešení („les“) pro ně připravené a ladí na „zaváděku“. Dechové nástroje ze starodávné „zaváděavé“ bývaly vyloučeny, jenom housle, cimbál a basa se ozývaly. Povstane první houslista, zahraje zaváděku dle nápěvu národní písně taktu tříčtvrtního, ostatní hudebníci ji pochyťí za ním. Táž píseň se opakuje, dokud první houslista nezačne zase jiné.

První stárek postaví se před muzikanty, smekne před nimi a maje prapor v ruce dle taktu „zavádí“ : v první době vykročí pravou nohou, v druhé přisune levou nohu a vypne se na obě špičky, v době třetí se schýlí; potom vykročí zase levou nohou, přisune pravou, vypne se atd. se to střídá. Tak zavádí jednou dokola; otočiv se až k muzikantům zastaví se a smekne, a sklepník mu podá vína, on opět smekne a zavádí dále, druhý stárek za ním. Když dozavádějí až ke stárkám, první stárka dojde k svému stárkovi, obrátí se k němu tvář,

podají si pravé ruce a zavádějí spolu; stárka po zpátku. Dozavádějice dokola zase k muzikantům, zastaví se, stárce smeknou, sklepník podá prvnímu stárkovi vína, ten zavdá své stárce a druhému stárkovi. Zatím přistoupí k nim třetí a čtvrtý stárek. Pozdravivše, všichni zavádějí dále. V půlkole dojde k nim druhá stárka a zavádí se svým stárkem dále; před muzikanty se opět všichni zastaví, zavdají si, pozdraví a zavádějí dále, až se třetí a čtvrtá stárka, obě najednou, ke svým stárkům přidají. Dozavádějice všichni dokola k muzikantům, stanou. První stárek dojde pro chasníka, nejváženějšího po stárcích, a zavede ho ke své stárce, by s ní zaváděl. Po jeho příkladu též ostatní stárce zavedou své stárky chasníkům a dojdou si pak pro jiná děvčata, zavádějí s nimi a zavedou je pak jiným chasníkům atd., až jsou všichni v kole.

To je starodávný tanec „zavádka“, také „na řádky“ nebo „šúpavá“ zvaný, podobný hanácké „coufávé“.

Po zavádce děvčata odstoupí na svá místa, stárce odepnou „prapory“, a nyní chasníci sami dají se do „skoku“. Jeden z nich zanotí si „skočnou“, muzikanti ji pochytnou, ostatní chasníci zpívají a tleskají rukama, a ten, který zanotil, vyskakuje. Bývalo zvykem, že děvčata svým chasníkům při vyskakování za ruku „hore“ pomáhala. Která uměla dobře pomáhati, o tu se potom hoši při tanci drali.

V noci se pak tančí rozmanité tance do vůle. Na západní Moravě v neděli odpoledne sejdou

se stárci opentlení v hostinci, kde bude hudba. První stárek vezme talíř s rozmarýnovými proutky, druhý láhev s vínem, třetí a čtvrtý sklenky. Vyjdou s hudbou z hospody zvat sousedy k máji. Hudba před každým domem zahraje, stárci vejdou a pozdravivše zvou: „Uctivě zveme pana hospodáře i paní hospodyni s celou vzácnou rodinou k máji.“ Potom první stárek podá hospodáři, hospodyni a všem ostatním domácím, i dětem po rozmarýnovém proutku, druhý naleje do sklenic vína, třetí a čtvrtý zavdávají. Za tuto „úctu“ hospodář dá něco „na fábory a na máju“. Obešedše dědinu vrátí se do hospody, kdež se peníze spočítají a odevzdají prvnímu stárkovi. Z hospody vyjdou s hudbou pro stárkové, a když se s nimi navrátí, hudebníci zahrají u máje „svolavnou“. Když se hosté u máje poscházejí, slavnost se zahájí „úctou stárkoyou“. Všichni čtyři stárci postaví se pod máju se svými stárkami a vzdávají přípitky: první stárek „našemu nejmilostivějšímu císaři pánu“, druhý císařovně, třetí představenstvu, čtvrtý všem pánům hostům a celé společnosti, vivat! Potom tančí stárci se stárkami sólo, pak teprve všeci. „Zaváděti“ pak tu znamená zatančiti se svou tanečnicí dokola a zavést ji chasníku z cizí dědiny jakožto hosti. Napřed zavádí se od stárků domácích cizím stárkům.

V pondělí ráno na Kloboucku chodí chasa po hospodyních „o slípky“, jichž jest potřeba na oběd a na večeři na polévku. Vezmou s sebou i nádeníka, by s nimi chodil s košem „o koláče“, a druhý s měchem „o mouku na šišky“. Zdráhá-li se která

hospodyně dáti jim slepici dobrovolně, veselá chasa jí některou pěknější ukamenuje a seberouc ji jde se smíchem o dům dále. I stárky přinesou po sláměnce mouky a vajec na lukše „na hospodu“. Na hostinu přizvou si pak všecku chasu přespolní.

Odpoledne v pondělí stínala chasa berana; na Hané dělo se to až ve čtvrtek na dokončenou posvícenského veselí. Na Brněnsku stínal každý stárek svého berana palašem. Pastýř uvázal berana na lavičky, a každá stárka svému stárkovi berana pokryla šátkem a hlavu mu ozdobila kyticí. Na Hané a na východní Moravě stínal se jeden beran kosířem.

V pondělí večer skládají tanečnice na společné útraty. Na stole v taneční síni postaví se talíř a sklínka vína. K talíři zasedne napřed druhý stárek. První stárek vezme svou stárku do tance a otočiv se s ní v kole, zavede ji k talíři, na nějž ona svůj příspěvek položí. Tanečnick jí zavdá ze sklenice a zavede na místo. Nyní zasedne první stárek k talíři a sedí tam už po celou skládku. Potom zatančí druhý stárek se svou stárkou, po něm třetí a čtvrtý, pak ostatní tanečníci. Kolikráte tanečníci dokola vezmou, tolikráte jest jí na talíř skládati.

V úterý, někde ještě i ve středu, bývá muzika večer.

S v a t b a.

Do nedávna ještě slavívaly se na našem venkově svatby za hojných a významných obřadů, provázených jadrnými promluvami a krásnými písněmi. Svatba bývala radostnou událostí a vzácnou slavností nejen dvou rodin a jejich příbuzných, nýbrž veškeré obce.

Osobami na starých svatbách nad jiné důležitými bývali starý svat a stará svatka. Starý svat, na Brněnsku orátorem zvaný, byl pořadatelem všeho veselí svatebního, řečníkem nevěstiným na námluvách a jiných příležitostech; on zval jednak sám hosti na svatbu, jednak obstarával a řídil ostatní zvání, jemu bylo bdíti nad pořádkem, pečovat o hosti, baviti je atd.

Stará svatka (na západní Moravě „stará svarbí“) zastupovala o svatbě matku nevěstinu: strojila nevěstu, byla jí ustavičně po boku, o hostině seděla s družičkami za stolem nevěstiným, kupovala nevěstě čepce a při čepení jí rozplétala vlasy.

Mimo to měl i ženich svého řečníka, kterýž byl zástupcem jeho otce na námluvách a při jiných příležitostech.

Na Hané a na slovenském Pomoraví starého svata a staré svatky není; úřad jejich zastává starší mládenec (družba) a starší družička.

Nyní ze staré svatby nezbyla na mnoze než hostina, ovšem mnohem nákladnější a rozmanitější, na niž v rodinách zámožnějších vynakládávají mnohdy až i 1000 korun a na niž v domácnostech chudobných často padne celé věno nevěstino, a konec konců? — trochu pomluv!

Kde starobylé obřady svatební na dobro vymizely, tam by se ve svém celku sotva daly znovu zavést; jsou novému pokolení příliš obšírný a snad i nudný. Pročež vybrali jsme z nich, co by se i nyní ještě zachovávatí mohlo a mělo, aby svatební veselí nepozbylo docela svého slavnostního rázu a povznášející nálady. Snad aspoň některé promluvy a písňe svatební přijdou vhod i nynějším svatečkanům.

1. Ohledy.

Hodlaje dospělý mládenec „svůj stav proměnit“, ohledl se nejprve sám mezi pannami své rodné dědiny nebo některé obce sousední po nevěstě, která by byla dle přání srdce jeho. Přání to plseň takto vyjadřuje:

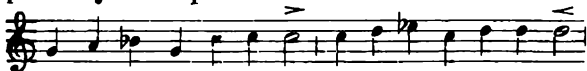
Dyby mně dal Pánbůh děvče takové,
co by mělo všecky ctnosti při sobě:
bohaté a švarné,
bohabojné, pracovité a dobré.

Co se týče žádané tu první vlastnosti, bohatství nevěstina, nebyly a nemohly býti za starších dob požadavky s té strany přílišny. Okolo r. 1820 dostávala nevěsta na Hané věna, vdávala-li se na podsedek asi 150 zl. našich peněz, a na grunt asi

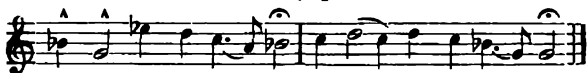
450 zl. Věnem valašské nevěsty, dcery podsedníkovy, bývalo sotva 10 zl. a nějaká kravička.

To uvažující většina ženichů našich rozumovali a těšili se takto: „Kdo se žení pro statek, přichodí na zmatek; kdo pro krásu, ta trvá do času; kdo pro cnost, ta trvá na věčnost.“

Když se mladí lidé nejprve sami mezi sebou dohodli, bylo povinností ženichovou vyjednat si svou nevěstu u jejích rodičů, k čemuž tak krásně poukazuje naše píseň:

Pod na-ši-ma ok-na-ma, pod na-ši-ma ok-na-ma

roz-ma-rýn pro-kví-tá, roz-ma-rýn pro-kví-tá.

Pod našima oknama
rozmarýn prokvítá;
chodívá k nám šohajek,
ode mne si ho ptá.

Neptej si ho ode mne,
ode mne od samej;
než si ho ptej od otca,
od mamičky mojej.

Mám takové rodiče,
co mne rádi mají,
přijdi ku nám, šohajku,
oni mne ti dají.

2. Námluvy.

Námluvy, jimiž se svatba počíná, konají se u rodičů nevěstiniých ve čtvrtek večer před první ohláškou. Do domu rodičů nevěstiniých sejdou se na námluvy ženich se svým otcem, dva svědkové a nejbližší příbuzní obou stran.

Když smlouvy jsou podepsány a nevěsta i ženich rodičům za věno a obvěno políbením ruky poděkují, nevěsta dává ženichovi na talířku rozmarýn a vyšíváný šátek. Rozmarýn prý znamená přání nevěstino, aby mu vždy až do smrti voněla, a šátek má být úvazkem věčné lásky ve stavu manželském. Ženich pak se nevěstě odsluhuje stříbrným penízem.

3. V ohlášky.

Po první, někde po druhé neb i po třetí ohlášce ptají si ženich a nevěsta své mládence a družky. Obyčejně však úkol nevěstin na sebe vezme družba. V den třetí ohlášky, v neděli odpoledne sejdou se naptaní mládenci u družby. Všichni si ozdobí pestrými stužkami klobouky a hůlky a obcházejí rodiče vyhládnutých družiček, aby za ně poprosili. Činí to družba krátkou promluvou:

„Vzácní a vážení rodičové! Jest vám dobře povědomo, že při sňatku svatebním pro radost a vyprovázení panny nevěsty i také krásných panen a družiček potřebí jest. Abyste za takovou družičku svou nejmilejší dcerušku propustili, panna nevěsta a její nejmilejší rodiče poníženou žádost mně přednésti poručili. Což já s uctivostí opakuji spolu s těmito zde přítomnými mládenci za to s důvěrností žádám.“

V neděli odpoledne po třetí ohlášce sejdou se družičky u nevěsty, aby navily kytok rozmarýnových, jimiž se v den svatební podělují všichni hosté, když přijdou pro nevěstu.

4. Zvání na svatbu.

Na Hané ten týden před svatbou zve ženich a nevěsta každý své přespólní přátele na svatbu, dostávajice od nich po dárečku, nevěsta „na čepec“ a ženich „na kolíbku“. V neděli před svatbou zvou se příbuzní a sousedé v obci.

Nejobšlrnějším jest zvání, jež jménem snoubencův a jejich rodičů vykonává starší družba neboli starý svata, an je zahajuje slavnostní promluvou, na př.:

„Slovutný pane hospodáři! Pěkně prosíme vás s vaší manželkou, s dítkami a s vaší čeládkou, abyste nám v tom za zlé neměli, že jsme tak bez vašeho dovolení do vašeho příbytku vstoupili. Však se to nestalo z vůle naší, ale předně z vůle Pána Boha všemohoucího a potom z vůle mladého ženicha a mladé nevěsty. Kterýžto poctivý mládenec N. N. oblíbil a namluvil sobě řízením Božím k stavu manželskému vlastní dcerušku poctivého souseda N. N., kdežto ty dvě osoby umínily sobě svůj stav panenský proměnití a do stavu sv. manželstva vstoupiti. Vzkazují vám šťastný a dobrý den, abyste tak laskavi a uctivi k nim se prokázali, dá-li Pán Bůh dočkatí, v úterý do chrámu Páně k potvrzení té sedmé svátosti stavu manželského za nejhodnověrnější svědky je doprovoditi, potom z chrámu Páně na maličké posezení do příbytku N. N. za vzácné hosti najíti se dali. Začež my vás šetrně prosíme a žádáme.“

Na řeč tu pozvaný hospodář odpoví:

„Mně zvláště vážený pane družbo! Za zlé vám

nemáme a do našeho příbytku vás laskavě vítáme a těmto nově nastávajícím manželům štěstí a zdraví vinšujeme jak podle duše, tak podle těla, nejen na tento rok, ale na mnohá jiná léta vinšovat nepřestáváme, aby v lásce a svornosti živi byli až do smrti a po smrti aby se dostali tam, kde ta nebeská královna Maria Panna s devíti kůry andělskými přebývá, a kde svatí a vyvolení manželé se radují. Vám ale, páni mládenci, vinšuju to, co jste před sebe vzali, abyste to šťastně až do konce vykonali, v bázni Boží ten sňatek skončili a někdy v nebi se radovat mohli.“

„Však ale, když to tak má býti, že ten svadební sňatek bez pánů hostů nemůže skončen býti, že se dáváme panu ženichu s pannou nevěstou, též obojím pánům rodičům pěkně poroučeti, v určitý den že se dáme mezi jiné hosti vynajíti.“

V den svatební před zdavkami obcházejí mládenec ještě jednou pozvané hosti, svádí je touto promluvou do domu nevěstina:

„Mně zvláště vážený pane hospodáři! Šetrně a uctivě žádám, že ten můj příchod do příbytku vašeho v dobré obrátíte. Předně zkazují vám pan otec též i paní mateř s jedné i druhé strany, jakož i pan ženich s pannou nevěstou šťastný a dobrý den pověditi. A jakož vám v dobré paměti pozůstává, že jest vám oněkdejšího dne skrze pana řečníka již oznámeno bylo o tom sňatku svadebním, který dnes konán býti má, protož se vši uctivostí prosí a žádají, abyste se za ně jakožto nově nastávající manželé nestyděli a tu cestu s nimi do

chrámu Páně předně na mši sv. a potom před pana správce církevního s jinšími pozvanými osobami vážili; po potvrzení pak stavu sv. manželstva zase do příbytku poctivého souseda N. N. najítí se dali; potom, cokoliv Pán Bůh všemohoucí jim ráčí naděliti od tělesných pokrmů a nápojů, chtějí skrze mládence služebné přednáseti. Za které všechno jim prokázané dobrodiní připovídají tito nově nastávající manželé, pokud jinak nebudou moci, aspoň svými modlitbami se odsloužiti a odměniti. Což já bez pochybování, laskavý pane hospodáři doufám, že se za vzácného hosta najítí dáte.“

Někde přestávají na kratší promluvě, an zvoucí družba zvaného souseda takto osloví:

„Zkázali vás pozdravovat mladý ženich, mladá nevěsta, svadební otec, svadební matka, abyste se za ně (za jejich chudobu) nestyděli a je do chrámu Páně vyprovodili, z chrámu Páně do příbytku jejich, jedli, pili, veselí byli. Pochválen buď Ježíš Kristus!“

5. V úterý před zdavkami.

V úterý ráno sejdou se u ženicha starý svata, mládenci a hosté z příbuzenstva a přátelstva ženichova; u nevěsty stará svatka, družky, řečník a hosté se strany nevěstiny. I u nevěsty i u ženicha přichystáno hostem snídání, za stara: pivní polévka nebo také pivo studené, chléb a vdolky; později: káva s buchtou, koláče a víno nebo pálenka.

Po snídání odprošuje se ženich (či vlastně jménem jeho starý svata) svým rodičům a dostane od nich požehnání.

Potom starý svata požádá zvláštní promluvou shromážděných hostí, aby doprovodili ženicha pro pannu nevěstu:

„Mně zvláště vážení pánové i paní! Z té příčiny jsem vás do příbytku tohoto svedl, že zde přítomný mládenec žádost skládá, abyste s ním do příbytku poctivého pana otce N. N. pro tu šlechetnou pannu cestu vážili, kterou on řízením Božím v srdci svém za nejmilejší choti a budoucí manželku svou jest sobě vyvolil; tak abyste jemu tenkrát v jeho žádosti neodpověděli, uctivě a laskavě vás žádá.“

Po těchto obřadech hne se svatební průvod s hudbou k domu čekající nevěsty, kterouž zatím družky zpěvem obveselují.

Když přijde nebo dojede ženich se svým průvodem k domu nevěstinu, dvěře domové jsou uzamčeny. Až po mnohém řečnění a domlouvání s obou stran pustí se svatebčané do stavení.

Družba ženichův je takto opoví:

„Milí a poctiví páni přisedlíci! Uctivě prosí naši pocestní lidé za dovolení, že jestli by do tohoto poctivého příbytku vstoupiti mohli pro maličké odpočinutí?“

Řečník nevěstin: „Jsou-li to lidé dobří a bohabojní, dovoluje se jim to, ale v tichosti a bázni Boží.“

Potom vkročí družba se ženichem a s celou jeho stranou do světnice. — Nevěsta je s družkami v komoře

Družba: „Pochválen buď Ježíš Kristus! Prosím

vás, mnohovzácní muži, za dovolení, abych směl promluvit, avšak zkrátka.“

Řečník nevěstin: „Mluvte s Pánem Bohem, co vašeho potřebného a Bohu milého jest.“

Družba: „Vinšuji vám od Pána Boha všemohoucího předně zdraví, pokoj svatý, tak že byste mohli svůj věk v lásce a svornosti strávit a po smrti své abyste se mohli všeci na té svatbě be-ránekově v Kristu Ježíši shledati a radovati. Amen.“

Řečník: „Dej nám to Pán Bůh všem společně. Amen.“

Družba: „Věříme však, milí poctiví muži, že nám za zlé mlti nebudete, že jsme do vašeho přibytku vstoupili, však se to nestalo z vůle naší, ale předně z vůle Boha všemohoucího, jakož on tomu chce, aby jeden každý měl manželku svou, a jedna každá manžela svého. Jakož ihned při stvoření světa bylo, když Pán Bůh učiniti ráčil oblohu nebeskou, a na ní postavil slunce, měsíc i hvězdy, na zemi pak rozličné kvítí a stromoví, taktéž rozličné hovada a zeměplazy, také ptactvo v povětří létající, v moři pak ryby malé i veliké, a summou všeliký tvor a hmyz hýbající se na zemi i v moři. I řekla Trojice svatosvatá v radě své: Učiňmež člověka, kterýž by nad těmito stvořenými věcmi panoval. A tak vzal Bůh trupel hlíny a učinil obraz člověka sobě podobný a vdechl mu v ústa ducha živého, a hned učiněn jest člověk s duší živou a nesmrtedlnou. Však ale, jak jsem zpředu řekl, všecka tato stvoření na zemi, všeliký zeměplaz a ptactvo v povětří létající, a také ryby v moři měla jsou

jedna každá tovaryše svého sobě podobného. Člověku pak takový tovaryš podobný se nenalézal, s kterým by své obcování míti mohl. I vešla v radu svatosvatá a nerozdlílná Trojice Boží a řekla: Není dobře býti člověku samotnému. Učiňme mu pomoc, kteráž by při něm byla. A hned dopustil Pán Bůh tvrdý sen na Adama a v tom snu vyňal mu žebro z boku jeho a to místo vyplnil tělem, z kteréhožto žebra učinil pěkný a líbezný obraz ženy a postavil ji před Adama. Adam, když procitnul ze sna, vyřknul: Aj, totoť jest košť z kostí mých a tělo z těla mého, a tato slouti bude manželkou mou; nebo z muže vzata jest, a hned zamiloval ji. Kterýžto skutek Boží potvrzuje apoštol sv. Pavel, pravě, že lépe jest se oženiti nežli se zlými žádostmi páliiti. Dále to potvrzuje Duch Boží skrze ústa Ekleziastyka, když dává dobrou radu rodičům řka: Vdávej dceru svou, dokud mladá jest. Veliký skutek učiníš; neboť dcera nevdaná působí otcí i matce mnoho starostí a odjímá jim radosti. Ještě dále mluví Duch svatý v žalmě 127. skrze ústa Davida krále, že manželka jest jako vinný kmen, a dítky jako mladí štěpkové olivovní. Dále ještě potvrzuje ten Duch Boží skrze Ekleziastyka, že manželka ctná a bohabojná jest veliký dar Boží, že jest jako slunce vzešlé na obloze na nebesích Páně a jako nejjasnější lampa v domě na svícnu zlatém a jako zlatí sloupové na stříbrných stolích — tak jest ctnostná žena v domě muže svého — a že taková žena nemůže žádným stříbrem ani zlatem zaplácena býti. A taková žena bývá dána muži tomu, který se Pána Boha bojí, po

cestách jeho chodí a přikázání jeho zachovává. Tak všecko toto rozvažuje a procházejíc se na cestách světa tohoto, tento poctivý mládenec za ten dar se Pánu Bohu modlil, aby mohl vůli Božskou naplniti. Tak pohnut jsa Duchem svatým, pokračujíc pořádkem křesťanským, požádal nás jakožto svých přátelů a sousedů, abysme sobě neztěžovali tu práci před sebe vzíti a o takovou řádnou a chvalitebnou nevěstu pracovati. My pak nemohouce jeho slušné žádosti odepřítí, přicházíme k vám, milý sousede N. N., avšak na žádost jeho, jestliže vy v té lásce pozůstáváte, že by tato vaše dceruška N. N. tomuto poctivému ženichovi N. N. za pravou a věrnou manželku dána býti mohla, a dnešního dne aby ve zdejším chrámu Páně velebným správcem církevním ku stavu manželskému potvrzení byli, začez my vás uctivě a šetrně žádáme.“

Řečník nevěstin: „Inu, milý, poctivý družbo! Dobře jsme vyrozuměli žádosti a prosbě vaší, nebo jste nám představili vůli Pána Boha všemohoucího, kteréžto vůli Boží nesnadno jest nám odepřítí, srovnávající se s vůlí vaší a naší. Povolíme nevěsty této, co ona tomu řekne, jestli ona k tomu svoluje čili ne.“

Po té řeči jde řečník do komory pro nevěstu, a přiveda promluví k ní: „Nu, panno nevěsto! Tento poctivý mládenec přichází k otci tvému, žádajíc otce tvého za tebe. Tak ty pověz před těmito vzácnými osobami, chceš-li býti manželkou jeho.“ Když nevěsta přisvědčí, týž řečník oddává ji v ruce ženichovi touto řečí: ●

„Já na místě těchto poctivých rodičů oddávám tobě, milý ženichu poctivý, tuto poctivou nevěstu mocně z rukou rodičovských do rukou твоjich. Ale ti ji nestavím za hlavu, aby panovala nad tebou, nebo muž je hlava ženy, jako i Kristus je hlavou církve. Ani ti ji nestavím k noze, abys ji za podnože nohou svých míti měl. Ani též není ze srdce učiněna, abys ji měl více milovati nežli Pána Boha svého, nebo tak praví drahý spasitel Ježíš Kristus: »Kdo by více miloval manželku svou nežli mne, není mne hoden.« Ale jest učiněna z prostřed těla na znamení lásky. Tak ji budeš milovati jako své vlastní tělo, nebo tak mluví sv. Pavel: Muži, milujte manželky své jako svá vlastní těla. A ženy buďte poddány mužům svým jako pánům, a to pro Boha se má státi. A tak, milý ženichu, oddává se ti tato nevěsta k tvé věrné ruce ne pro zármutek, ale pro potěšení, aby vám to Pán Bůh dal pro všechny dni života vašeho. Amen.“

Potom buď řečník kratičkou promluvou nebo starší družička písni pobídne nevěstu, aby se svým rodičům odprosila a jim za vychování poděkovala:

Za-zpí-val tě ko-hout v Luhačovské vě-ži;

od-pros se, ne-vě-sto, ot-co-vi, ma-te-ři.

Zazpíval tě kohout
v Luhačovské věži;

odpros se, nevěsto,
otcovi, mateři.

Odpros se jim, odpros,
padni na kolena:

Pro Boha vás prosím,
otče, matko milá.

Nyní přivede řečník rodiče nevěstiny a posadí je vedle sebe na lavici u kamen nebo u stola pod obrázky svatých, a zavolav potom ženicha s nevěstou, má k nim promluvu, jak se mají v tom novém stavě manželském chovati a své staré rodiče s obou stran v uctivosti míti. Potom poklekne nevěsta a řečník se odprošuje jejím jménem, anaf nevěsta v slzách se rozplývá:

„Maměnko milá, odpusťte mi, v čem sem vám ublížila. Maměnko přemilá, pro Boha vás prosím, odpusťte mi, v čem sem vám ublížila. Maměnko předrahá, pro Boha, pro pět ran Krista Pána vás prosím, odpusťte mi, v čem sem vám ublížila.“

Týmž způsobem odprošuje se třikráte otcovi a prosí pak dále: „Tatínku, maměnko, prosím vás, nezapomínejte na mne, dyby se mi zle vedlo, a dejte mi své požehnání.“

Otec a matka požehnají své dceři nevěstě řkouce: „Požehnej ti Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch svatý. Amen.“

Po nevěstě poklekne ženich před rodiči a starý svata děkuje jim jeho jménem: „Tatíčku a maměnko rozmilá! Děkuju vám uctivě za vaši dceru, že jste ji vychovali, cvičili, šatili a mně za manželku dali. Nechť vám Pán Bůh všemohoucí zaplatí vaši velikou lásku zde na světě stálým zdravím a hojným požehnáním a po smrti životem věčným.“

Ženich políbí oběma rodičům ruku, ti pak

kladouce pravici na jeho hlavu přijímají ho za syna svého a žehnají mu.

Potom ještě nevěsta prosí všech přítomných hostů, jestliže někomu ublížila, by jí odpustili.

6. Po zdavkách.

Průvod svatební ubírá se dále k rodičům ženichovým.

Někde družba uvádí nevěstu rodičům ženichovým, prose jich, aby ji přijali za dceru a ji milovali jako své dítě; od nevěsty pak slibuje poslušnost a dětinnou lásku:

„Mnohovážený pane otče a paní máteř! Poněvadž tato zde přítomná paní nevěsta z vůle Boží a z vnuknutí Ducha svatého svůj svobodný stav proměnila, své vlastní rodiče a bratry opustila, vašeho nejmilejšího synáčka se přidržela, jemu lásku a věrnost manželskou v domě Božím před živým Bohem slibem potvrdila: mne sobě za posla zvolila, abych na místě jejím vás požádal, abyste ji jakožto své vlastní dítě a dědičku přijali, s ní v lásce a svornosti živi byli, a pochybila-li by v něčem, ji mírně napomenuli. Máť ona od svých pánů rodičů pevně přikázáno, aby vás jako své vlastní rodiče ctíla, vámi se ve všem dobře řídila a spravovala a tak samu radost jak manželů svému, též i vám působila. Též pan otec a paní máteř od strany nevěsty přátelsky vás pozdravují a tuto svou nejmilejší dcerušku vám odsílají, kterou jste vy též se svým milým synáčkem za jeho milou choť a budoucí manželku vyvolili, a tu naději mají,

že ji za své vlastní dítě přijmete, jako kdysi starý Tobiáš, když nevěstu svou Sárú zdaleka přicházející spatřil, řekl: »Zdráva buď, požehnaná dcero zdaleka přicházející, požehnaný Pán, který tě přivedl, též otec tvůj i matka tvá.« Tak já na místě jejím vás, nejmilejší rodičové, žádám, abyste ji tak, jak ten starý Tobiáš za své vlastní dítě a dědičku přijali a jí své otcovské a mateřské požehnání udělili.“

Nevěsta políbí rodičům ženichovým ruku, prosí i sama za lásku a shovívavost a slibujíc poslušnost.

Potom tu něco pojedí a popijou.

Po tomto obědě průvod svatební z domu ženichova odebere se buď do hospody nebo do domu rodičů nevěstiniých a tam se baví zpěvem a tancem až do svatební večere, ježto zatím hospodyně domů odejdou poklidit.

7. Svatební hostina.

Když je večere uchystána, některá z kuchařek přijde to oznámit družbovi do hospody, kterýž pak přítomné pozve, aby se odebrali k svatebním rodičům požívat, co jim připraveno z tučnosti zemske a rosy nebeské. Po těch, kteří se byli rozešli, rozešle mládence, aby je sezvali k večeri.

Za stoly se jde obyčejně okolo čtvrté hodiny v zimě, v létě o šesti.

Když se všichni hosté poscházejí, zasednou za stoly. Nevěsta s družkami a starou svatkou sedí za nejřednějším stolem v koutě, ostatní hosté při stolech naděl i napřech po jizbě rozestavených, muzikanti u dveří. Mládenci posluhují, přinášejíce

jídla z kuchyně, kteráž jim starý svata odebírá a na stoly staví, nebo posluhuje každý mládenec svůj stůl, který se mu přidělí. Ženich při hostině nesedí, nýbrž obchází mezi obsluhujícími mládenci, dozíraje, kde čeho třeba.

Nevěsta má před sebou talíř převrácený, nepožívajíc z celé svatební hostiny ničeho. Na západní Moravě položí se jí k převrácenému talíři dřevěný nůž. Mnohde ani družičky, majíce talíře převráceny, nejedí, nýbrž obveselují svatebčany, zvláště pak nevěstu, zpěvem.

Když hosté za stoly pozasedají, starý svata vítá je nejprve jménem svatebních rodičů, děkuje jim za lásku, kterou jim prokázali, doprovodivše ženicha a nevěstu do chrámu Páně a pomodlí se modlitbu před jídlem:

„Vysoce vážení páni a paní! Pan otec s paní mateří, pan ženich s pannou nevěstou laskavě vás vítají slovem Božím, za tu lásku jim dnešní den prokázanou uctivě děkují, že jste se za osoby jejich nestyděli a s nimi dnešního dne cestu do chrámu Páně k potvrzení jejich sňatku vážití si nestlžili. Za tu lásku křesťanskou, nebudou-li moci jinaké, tedy na svých modlitbách neopominou se odsluhovati. I poněvadž pak Pán Bůh špižírnu jejich dary nám udělenými pro posílnění těla otevřítí ráčil, kteréžto dary skrze nás, dožádané služebníky, v krátkém čase před vaše vzácné osoby předloženy budou, slušná a chvalitebná věc jest, dříve než bychom tyto od Pána Boha nám dané dary přijali, abychom na jeho nejsvětější jméno nezapomínali,

nýbrž je dříve modlitbou přínaležitou uctili,
řkouce:

Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.
Oči všechněch v Tebe doufají, Pane, a ty dáváš
jim pokrm jejich v čas příhodný. Otvíráš, Pane,
ruku svou a naplňuješ každý živočich požehnáním.
Kyrie eleison, Kriste eleison. Otče náš a Zdrávas
Maria.

Pane Bože, otče nebeský, požehnej nás i těchto
darů, které z tvé štědrosti požívati budeme skrze
Ježíše Krista Pána a Spasitele našeho. Stolu nebe-
ského račiž nás účastny učiniti, Kriste, králi věčné
slávy. Sláva Bohu Otci i Synu i Duchu svatému,
jakož byla na počátku, nyní i vždycky až na věky
věkův. Amen.“

Potom zapěje píseň:

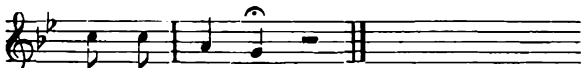
Staň se v tomto do-mu ny-ní z. nebes Bo-ží

po-že-hná-ní, po-koj Kri-stův, bu-diž s námi,

ve-se-lí jsou ho-sti pá-ni v ctném shle-dá-ní,

v ctném shle - dá - ní.

Staň se v tomto domu nyní
z nebes Boží požehnání,

pokoj Kristův budiž s námi,
veselí jsou hosti páni
v ctném shledání.

Přátelé milí pozvání
v tomto dnešním shromáždění
jeden druhého milujme
a vesele prozpěvujme
ke cti, chvále nebeské.

Neb nevíme jistě toho,
zdaž přes rok jeden druhého
budem moci uhlídati,
tak vesele hodovati,
ví to Bůh sám.

Jinde vítá hosti starší družička touto písní:

Ví-tám já vás, pá-ni ho-sti, sem na svatbu
po-zva-ní, od ko-ho je stav man-žel-ský,
od ko-ho je zří-ze-ný?

Vítám já vás, páni hosti,
sem na svatbu pozvání,
od koho je stav manželský,
od koho je zřízený?

Od koho by byl zřízený,
než od Boha samého,
a od Panenky Marije,
od synáčka jejího.

Když matička Ježíšova
na ty svatby chodila,
svatý Jozef, svatý Jáchim,
Anna přítomná byla.

A vy milí páni hosti,
dřív než jísti budeme,
žehnejme se svatým křížem,
pobožně se modleme.

Aby tento stav manželský
byl požehnaný vřdycky,
aby se tak milovali
jak andělé nebeští.

Jídelní lístek našich starých svateb nebyl příliš hojný, aniž vykazoval jídla neobyčejná a vzácná. Čeho domácí a polní hospodářství svatebním rodičům poskytovalo, z toho se připravila hostům skrovná hostina. Jen zámožnější hospodář zabil na svatbu jalovici nebo krávu na polévku, někdo také k tomu nějaké to ušípané. Nejprřednějším jídlem bývala „krupica“, jež na málo které svatbě chyběla, a vdolky (veliké koláče). Na hanáckou svatbu napadlo se vdolkův až 15 kop.

Svatebním rodičům nápomocni byli také příbuzní a sousedé, an každý pozvaný na svatbu dle možnosti něčím přispěl. Na Hané poslali sousedé po $\frac{1}{2}$ až $\frac{3}{4}$ měřici pšenice, příbuzní po měřici; hospodyně slepice, vejce, máslo, tvaroh. Navzájem poslala matka nevěstina každému čerstvě pečený vdolek.

Na památku našich sice skrovných, ale tak slavnostních a krásných starých svateb, měž tu

místo několik jídelních lístků z rozličných krajín Moravy.

Ze Zlinska: 1. Polévka s lukšama (nudlemi). 2. Hovězí maso s křenem (to jest s bílou křenovou omáčkou). 3. Máčka dršťková. 4. Kvaka (sladká řepa). 5. Zelí s uzeným masem. 6. Slepice vařené. 7. Krupice. 8. Vdolký.

Z Valach: 1. Brynza (ovčí sýr) s chlebem. 2. Zelí. 3. Křenová máčka s hovězím masem. 4. Polévka hovězí s nadrobeným vdolkem. 5. Trnčená (povidlová) máčka. 6. Polévka dršťková nebo lukšová. 7. Krupica. 8. Vdolký.

Z Klenovic u Kojetína: 1. Polévka lukšová. 2. Hovězí maso s křenovou máčkou, posypanou perníkem. 3. Polévka dršťková. 4. Máčka trnčená s drobama. 5. Zelí s pečinkou. 6. Vdolký.

Z Kuřima u Brna: 1. Polévka kroupová. 2. Polévka slepičí. 3. „Vucet“ (sušené švestky rozvařené, hrozinky a trochu octu). 4. Kaša.

Z Plesné na Opavsku: 1. Zelí s klobásami. 2. Polévka s hrachem. 3. Hovězí maso s máčkou. 4. Dršťky. 5. Černá máčka s plíčkami. 6. Slepici polévka s nudlemi, v ní slepice vařené. 7. Krupica. 8. Koláče.

Avšak tento dosti všední a ne příliš rozmanitý lístek jídelní nebyl jediným a hlavním požitkem, jehož svatební veselí sezvaným hostům poskytovalo. Hlavní věcí na staré svatbě byla srdečná zábava dobrých přátel a sousedů „v ctném shledání“ a rozmanité požitky duchovní, jichž tu po svém vkusu a způsobu hojnou měrou nacházeli,

Hned na počátku svatební hostiny, když hosté za stoly pozasedali, odešel starý svata s mládenci, družkami a hudbou pro svatební koláč, jemuž také říkají vyslouženec, na Brněnsku hřebec. Svatební koláč upekla nevěstě kmotřenka nebo stará svatka.

Koláč ten byl velikánský jako žernov. Pekl se z půl měrice nejpěknější mouky pšeničné v lubě s říčice; uprostřed zasadil se hrnek, aby zbyla díra. Obvyčejný otvor do peci nestačil, z té příčiny čelesno se vybořilo. Na vrchu byly 2—3 řady paliček, skoro až do stropu vysokých, omotaných pozlaceným papírem. Na paličkách byly praporečky, rozmanité ozdoby z těsta, někde koně těstové (odtud jméno jeho hřebec), jablka, pozlacené ořechy a p.

Koláč takto nastrojený stál na stole v domě, kde byl upečen, a hospodář s hospodyní seděli za stolem, až se průvod s hudbou proň dostavil. Když vstoupili do jizby, starý svata děkoval za koláč: „Přestaň, muziko, přestaň hráti, já za tento Boží dar budu děkovati. Tento Boží dar není z bláta ulepený, ani z kamenů vykřesaný, ani z dřeva vytesaný; ale je vyrostlý z vonného větříčka, z ti-chého deštíčka, z tučnosti zemské, z rosy nebeské, od ctné a šlechetné kmotřenky přichystaný a před nás postavený. Zaplať vám zaň, kmotřenko a kmo-cháčku, Pán Bůh nebeský!“

Potom vzali mládenci koláč v čisté bílé plachtě zavinutý a nesli jej s průvodem hudby do domu svatebního. Za koláčem šel starý svata, a když přišli k prvnímu stolu, zastavili se. Starý svata vzal koláč na mísu, postavil jej na stůl a říkal:

„Hav, hav, havrátku, rozstupte se, chaso, na stránku: muži k ženám, mládenci k pannám, děti k stěnám, a vy, babky, děte děti kolíbat, abych já mohl tuto nevěstu uctiti, neb ona mnoho vystála, než ona sobě tento koláč vysloužila. Tak ona vás, milí hosti, prosí a žádá, abyste jí na její hospodářství něco napomohli, buď krejcárek anebo trojníček, že ona to bude mět třeba na povijáček nebo na šáteček, a bude-li co více, že to bude mět na střevíce.“

Přicházejí s koláčem ke stolu druhému, starý svata činí zase krátkou promluvu žertovnou, vykládá, co všecko zažil, než se s tím koláčem do domu svatebního dostal: jak jda přes most, zlámal si v jazyku kost, když šel okolo rybníka, jak na něho vyskočila žůžel všeliká, jak uvíznuv v blátě běžel pro lopatu a rýl a tak se z bláta vydobyl atd., přidává za každým jednotlivým dobrodružstvím: „To není všecko nic, přihodilo se mi ještě víc.“

Dojda pak ke stolu nevěstinu, postaví koláč na stůl. Tu povstane starší družička a promluví k hostům takto :

„Tento koláč výslužný, od milého Pána Boha způsobený z úrody zemské, rosy nebeské, z tichého dešťíčka, z teplého sluníčka, od ctných a šlechetných matek připravený, od otce a matere obstaraný a od pana družby na tento poctivý stoleček přinesený, jestli je mně z lásky a upřímnosti daný, Pán Bůh zaplať za něj! Kdyby byla tato nevěsta věděla, že tak malý koláč vyslouží, byla by ještě rok, dvě léta čekala, husičky pásala, za mandelkem sedávala,

klásek ke klásku sbírala, až by si byla na větší koláč shromáždila. Ale nebylo jí možná déle čekati; bylo jí muže potřeba jak páteho kola u voza.“

Nyní skládají do koláče své dárky, nejprve družičky, potom přistupují nejbližší příbuzní, přispívajíce značnějšími dárky: po stříbrném dvacetníku, zlatníku, na Hané i po dukátu. Odevzdáváje svůj dárek, každý něco propoví. Otec řekne: „Nevěsto, toto ti dávám, abys, až sestárnu a nebudu moci dělati, na mne nezapomněla.“ Matka: „Toto ti hážu na lásku a svornost a Boží požehnání.“ Babička: „Toto ti dávám, abys, až umru, za mne se pomodlila.“ Strýček nebo tetička: „Nevěsto, já ti to nedávám, já ti to požčávám, až já budu syna ženit nebo dceru vdávat, abys mi to oplatila.“ Jiní hosté propovídají všelicos žertovného, jako: „Toto ti hážu z kapce, abys měla do roka chlapce.“ — „Toto ti hážu na peřinku, abys měla do roka Kateřinku“ a p.

Starší družička potom hostům za dárky jménem nevěsty poděkuje a vsype jí peníze do klína, řkouc:

Přestaň, muziko, maličko,
až já promluvím slovíčko,
slovíčko jedno nebo dvě,
však to na dlouze nebude:

Tato paní nevěsta vám vzkazuje,
že vám za ty dárečky děkuje.

Hrky, hrky, měďáky,
proměňte se v dukáty.
A ty paní nevěsto drž klín,
ať je do roka dcera nebo syn.
Vesele, muziko, vesele!

Koláč pak stojí na stole nevěstině, až na konec svatební hostiny se pokrájí na tolik dílů, kolik je hostův, a každý si odnese svůj podíl za výslužku; nevěsta dostane skrojek.

Na Hané nevyblrají do koláče, nýbrž do pšenice. Starší družička přinese na stůl talíř s pšenicí, která je přikryta zeleným věnečkem, postaví jej před nevěstou a ostatní družičky zpívají:

Potom hrají zase muzikanti jednu slohu, obyčejně s nějakými proměnami. Pak starší družička sdělá s talíře vínek a zanotí na týž nápěv:

Hrejte jí hudci, hrejte jí,
její tatíček nese jí.

A zase hrají hudebníci, a tak napořád, až jsou všichni přátelé vyjmenováni. Kdo jest právě jmenován, jde ke stolu a vloží nějaký peníz do pšenice, říká při tom buď nějakou průpovídku, nebo vůbec promluví k nevěstě několik slov, vážných anebo žertovných.

Kromě těchto a jiných obřadních obyčejů kořenila se jednotlivá jídla a vyplňovaly dlouhé

přestávky mezi nimi vážnými a žertovnými řeči, pronášenými zvláště starým svatou (starším družbou) a starší družičkou, sborovým i solovým zpěvem hostů, jmenovitě družiček, vzájemnými přípitky atd.

Když přinese družba polévku na stůl, starší družička, škádlíc některého mládence, zazpívá mu píseň:

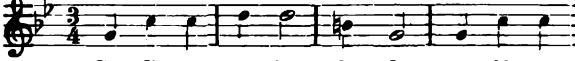

Po - lí - ve - čka ho - vě - zí, šu - ha - jí - čku,
ne - jez jí; da - la sem do ní je - du,
já s te - bou ne - po - je - du.

Polívečka hovězí,
šuhajíčku, nejez jí:
dala sem do ní jedu,
já s tebou nepojeđu.

Polívečka hovězí,
šuhajíčku, nejez jí:
dala sem do ní žluti,
že k tobě nemám chuti.

Kdežto zase ženy pějí píseň o tom, jakým nešťastným osudem tutěnka se dostala do polévky:

Spa - dla tu - těn - ka s hřa - dy, po - lá - ma -
la se vša - dy, po - lá - ma - la se vše - cka,
už je z ní po - lé - ve - čka.

Když přijde kohout na stůl, družičky zpívají:

Ko-kr-hej, ko-hout-ku, ko-kr-hej
ve - se - le, ne - vě - sta je smu - tná,
at' se nám za-smě-je, za-smě-je.

Kokrhej, kohoutku,
kokrhej vesele,
nevěsta je smutná,
ať se nám zasměje.

Jak pak mám kokrhat,
dyž su upečený,
na panenském stole
mám byt pokrájený.

Když se nalévá víno, starší družička zazpívá
píseň o proměně vody u víno na svatbě v Káni
Galilejské, napomínajíc ke střídmosti:

Vítám já vás, vzácní páni
přátelé, hosti zvaní,
abychme v té veselosti
Boha nerozhněvali.

Dyž Pán Ježíš na světě byl,
také na svatby chodil,
a tu v Káni Galilejské
první zázrak učinil.

A byla to vzácná svatba,
byly to vzácné hody,
učinil milý Pán Ježíš
to dobré víno z vody.

I my též na této svatbě
máme vína v hojnosti,
užijme ho k chvále Boží
a v křesťanské střídmosti.¹⁾

Při jídle náleží družbám, aby hosti, zvláště družky a nejvíce nevěstu všelijak rozveselovali. Proto již v paměti chovají rozmanité promluvy rýmované, jimiž družiček napomínají, aby i samy vesely byly a také nevěstu rozveselovaly:

„Panny družičky, neseďte tady tak nesměle, buďte veselé. Veselte se jedna s druhou, obzvláště pannu nevěstu mezi sebou, ať ona neplače, nekvílí, ať se veselí každou chvíli.“

Všechny pak hosti svatební starý svata snaží se rozveseliti žertovnou promluvou:

„Mnoho vážení páni hosti! Ať se líbí těch darů Božích požívatí a při tom jeden druhého obveselovati. Ten přední vedle sedícího a ten zase hned druhého. Ať sobě připlřejí o polovičku nebo plnou skleničku. Když pak prázdnou mltí budou, s tou ať jen na mne zpomenou. Já jim to chci napravit, před ně plnou postaviti. Ještě tam mám dvanáct uherských volů, pro ty pošleme šest formanských vozů a do Prahy pro řezníky, by je rozsekali všecky, bude zase pečeň dosti, najíme se do sytosti. Panímáma připovídá, že nás zas ráda uhlídá, abychme zas všichni přišli, že již na to pilně myslí, jak by nás uctiti mohla a každému k službám byla, že nám předloží patnáct mis, na

---

¹⁾ Zpívá se jako: „Vítám já vás, páni hosti“ na str. 430.

pěti málo, na druhých nic. Obzvláště pro panny družičky chystá šnekové nožičky a omanový křen, zmáčejí se panny družičky v něm. Jestli jsem co prořek, odpusťte mi, neb jsem chybný člověk.“

Jakož si pak náš lid všecy své práce a zábavy zpěvem oslazoval, tak i svatebního veselí kořením nejvzácnějším býval zpěv sborový i solový. Zpěvem oslavuje se stav manželský, povýšený nade všecy stavy.

Ach, Bo-že ne-be-ský, vše-cky sta-vy hez-ký,

ne-ní nej-hez-čej-ší, jak ten stav pa-nen-ský,

ke-rá jej za-cho-vá.

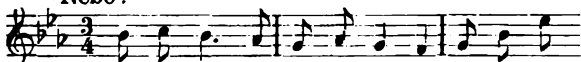
Ach, Bože nebeský,
všecy stavy hezký,
není nejhezčejší,
jak ten stav panenský,
kerá jej zachová.

Svobodné panence
muzikanti hrají,
všeci andělové
na nebi zpívají,
že věnec budou mít,
co ji dal Pán Bůh vít.

Ach, Bože nebeský,
všecy stavy hezký,
není nejhezčejší,
jak ten stav manželský.
Převyšuje všecy
i také panenský.

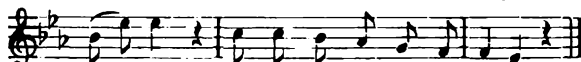
Nebo :

Pře-roz-koš-ný stav manželský, kte-rý Bůh

v rá-ji ští - pil, a pak v Káni ga-li-

lej - ské Pán Je - zíš jej po - svě - til.

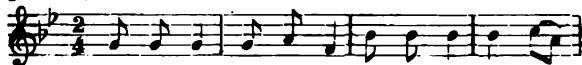
Přerozkošný stav manželský,
který Bůh v ráji štípil,
a pak v Káni galilejské
Pán Ježíš jej posvětil.

Když byl na svatbě s svou matkou
první zázrak učinil,
když při vína nedostatku
vodu ve víno změnil.

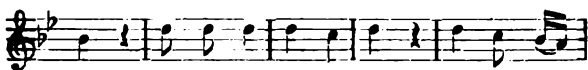
Tak se stává dozajista,
když vidí ženich božský,
že se ženich a nevěsta
berou z upřímné lásky.

Kdož s pravou bohabojností
tu svátost přijímají,
jsou živi v lásce, svornosti,
dává jim požehnání.

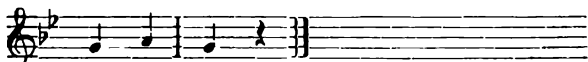
Zpěvem skýtá se útěcha chudobným ženichům,
jejichž práci Bůh tak žehnati bude, že se jim lépe
povede, nežli těm boháčům :

Dě - ve - čka chu - dob - ná, šo - ha - jak nic ne-

má, ja nech se se-be-rou, Pán Bůh jim

po - že - hná.

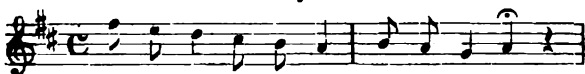
Děvečka chudobná,
šohajek nic nemá,
ja nech se seberou,
Pán Bůh jim požehná.

Děvečka vyšije,
šohajek vymlátí,
ach, Bože, Rozbože,
ti budou bohatí.

Pán Bůh jim požehná
požehnáním svatým,
dá jim všechno dobré,
tak jak těm bohatým.

Někteří se sberou
velice bohatí,
za rok, za dvě leta
všecko se potratí.

Písněmi blahoslavi družičky svou svobodu, se
kterou se nevěsta na vždy loučí:

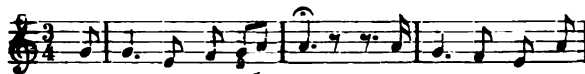
Svo-bo-děn ko mo-je, zla-tý po-klad,

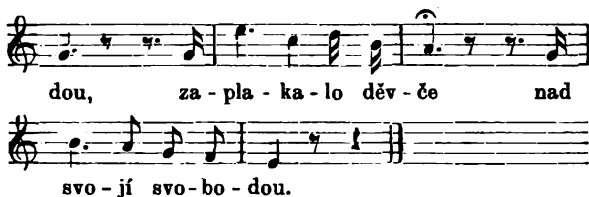
mu-sím tě o - pu-stit na je-den-krát.

Svoboděnkó moje, zlatý poklad,
musím tě opustit na jedenkrát.

Když vidím svobodu v poli chodit,
svoboděnkó moje, co mám robit?

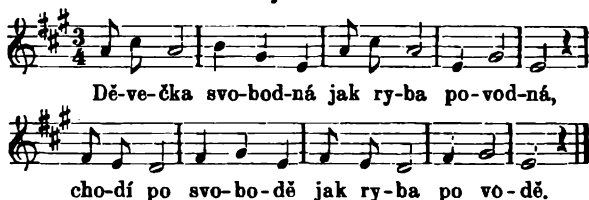
Hu-si-čka di-vo - ká le - tě - la nad vo-

Husička divoká
letěla nad vodou,
zaplakalo děvče
nad svojí svobodou.

Vyletěl tě orel
z hluboka na skalú:
Navrať mi, voděnko,
navrať mi svobodu!

Vyletěl slaviček
z hustého kapradí:
Už ti ta voděnka
svobody nevrátí.

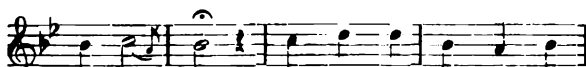
Děvečka svobodná
jak ryba povodná,
chodí po svobodě
jak ryba po vodě.

Když rybu vyloví,
ráda by do vody,
jak se děvče vydá,
ráda by svobody.

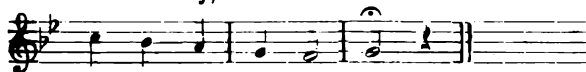
Kdyby mně pámbíček
svobodu navrátil,
nevdávala bych se,
kdyby mně zaplatil.

Dosti rychle.

ti že - ny, vez - mi si za klo - bouk

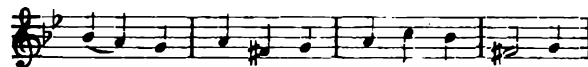
roz - ma - rýn ze - le - ný.

Nežeň se, šohajku,
netřeba ti ženy,
vezmi si za klobouk
rozmarýn zelený.

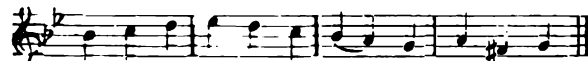
Rozmarýn zelený,
tulipán červený,
bude ti prokvétat
místo mladé ženy.

U - tí - kej, hol - ka, u - tí - kej, zda - le - ka

chlap - cům vy - hý - bej; kte - rá pa - nen - ka

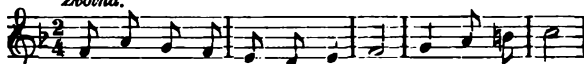

po - cti - vá, zda - le - ka chlap - cům vy - hý - bá.

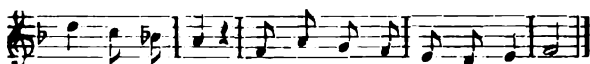
Utíkej, holka, utíkej,
zdaleka chlapcům vyhýbej!
Která panenka poctivá,
zdaleka chlapcům vyhýbá.

A když jim vyhnout nemůže,
začervená se jak růže.
Vyrazí na ní rosička
jako maková zrníčka.

Zvolna.

Můj vě - ne - ček po - laj - ko - v ý, můj vě - ne - ček

po - laj - ko - v ý, da - la jsem ho šo - haj - ko - vi.

Můj věneček polajkový,
dala jsem ho šohajkovi.

Můj věneček z rozmarýnu,
už já budu mladou ženou.

Ke - rá je ta hvě - zdi - čka má?

Ke - rá je ta hvě - zdi - čka má? Je - li svě - tlá

ne - bo tma - vá, je - li svě - tlá ne - bo tma - vá?

Kerá je ta hvězdička má?
Je li světlá nebo tmavá?

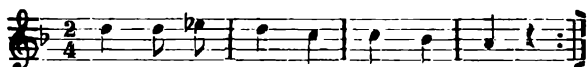
Si-li tmavá, rozsvětli se,
má panenko, rozmysli se.

Jak se já mám rozmysliti,
dyž si já mám tebe vzítí.

Není na rok, na dvě leta,
než je do skonání světa.

Do skonání mého, tvého,
nepohlednout na žádného.

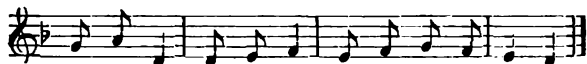
Pisněmi škádlívali se hosté navzájem, zvláště
ženy muže, sousedé sousedy, ba i hosté hostitele,
jako :

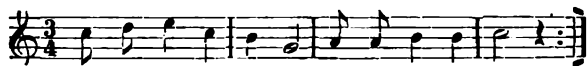
Ej ško-da mé - ho man - že - la,
kde jsem ho smut-ná po - dě - la!

na - se - kal se - kan - ky, na - ko - sil mi trá - vy,

za - me - tal ku chy - ňu, po - do - jil mi krá - vy.

Mě - la že - na mu - ža, on se scho - řa bál,
po šty - ry ne - dě - le do - ma ne - lí - hal,

doma, doma, doma, doma, doma ne - lí - hal.

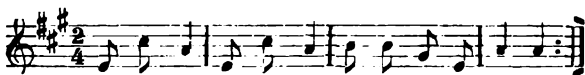
Měla žena muža,
on se schořa bál,
po čtyry neděle
doma nelhal.

Ach, má milá ženo,
měch je díravý,
a když ten schoř přijde,
hned mě uvidí.

Ó ty milá ženo,
přijde-li ten schoř,
já tě pěkně prosím,
do měcha mne vlož.

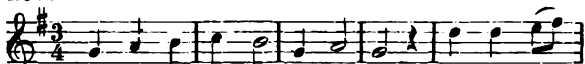
To ti, milý muži,
to ti dokážu,
mám tam starou cíchu,
tu ti rozpáru.

Mám tam starou cíchu,
tu ti rozpáru,
potom tě, mužičku,
do ní zavážu.

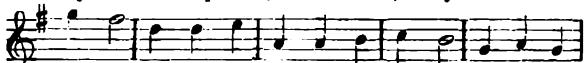

Když jste nás po-zva-li, tak nás ta-de měj-te,
my od vás ne-půj-dem, až nás vy-že-ne-te.

nebo:

Dyž sme sem při-šli, buď me tu, dyž sme sem

při-šli, buď-me tu, šak nás bo-te-čky ne-hně-tou,

šak nás bo - te - čky ne - hně - tou.

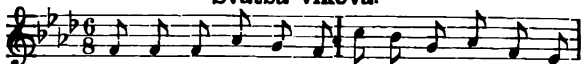
Dyž sme sem přišli, buďme tu,
šak nás botečky nehnětou.

Dovolil nám sem tatíček,
že má dnes pro nás chlebiček.

Dovolila nám maticka,
že má dost pro nás masička.

Mimo to zpívaly se na svatbách žertovné
písně o svatbách zvířecích, na př.:

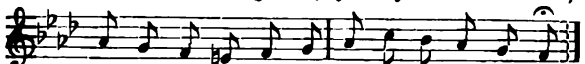
Svatba vlkova.

Vlk se že-nit chtě-je na-mlu-ve nu měl je

krásnou ko-zu pa-ní, jež by-la si-ro-tek,

neb jí u-mřel o-tec, též i mi-lá má-ti.

Vlk se ženit chtěje,
namluvenu měl je
krásnou kozu paní,
jež byla sirotek,
neb jí umřel otec,
též i milá máti.

Co kde čtvernohého
najíti se mohlo,
vše bylo pozváno,
aby na památku
takového sňatku
najíti se dalo.

Kocour byl za družbu,
stál myši na službu
s zajícem mládencem;
osel za pekaře
a tchoř za kuchaře
s urozeným kancem.

K tomu za družičky
dvě krásné děvečky
zvolil: lišku s laní;
ty přítomny byly,
nevěště sloužily,
krásné koze paní.

Když po jídle bylo,
komu se líbilo,
k tanci se chápali;
mládenec zajíček
činil bystrý skoček,
dostal facalíček ¹⁾

od panny družičky.
překrásné lištičky,
kteráž na něj brala:

když se bystře točil
a proti ní bočil,
hned mu věnec dala.

Chrt mu to záviděl,
že krásnou pannu měl;
jak po jídle bude,
chce do pole jíti,
jeho pobídnouti
v kordy neb pistole.

• Zajíc se mu ozval,
darebou jej nazval,
že se mu postaví:
jakož poctivý je,
že se bránit bude,
záda svá nastaví.

Lev, jsa pán pokoje,
různic nemiluje,
poručil jim hnedky,
by si pokoj dali
a se nevadili
pod pět set pokuty.

• Ježek ušlechtilý,
krásný a spanilý,
rozkošného těla,
kunu si namlouval,
pěkně jí domlouval,
řka, by jeho chtěla.

Jelen připil krávé
z plného korbele
pěkně s uctivostí,
klobouček posmekna,
žádal jí, takto řka:
„Vstávej, půjdem k tanci.“

¹⁾ Facalík = kapesní šátek.

Kráva ráda byla,
hned se k tanci měla,
kobyle tak řkouce:
„Ach, což jsem já ráda,
až mě svrbí záda,
že mne pan jelen chce!“

Kobyla jí řekla:
„Máš to štěstí z pekla
na ty milovníky!
já od rána sedím
a škaredě hledím,
nechtějí mne vzítí.

Prv měla buvola
od samého rána,
teď zas jelen přišel:
já bych byla ráda
bych jednoho měla.“
Velbloud to uslyšel,

kterak ona praví,
myslil: „Je ctná paní,
já ji budu chtítí;
dostanu věneček
aneb facalíček,
mohu si ji vzítí.“

Křeček vytáh' boty
popjal si kalhoty
o tři lokte vejše,
vstal, bral se k veverce,
té krásné panence,
řka: „Jak se mně stejně

tam dále sedětí!“
počal jí prosití,
aby s ním k tanci šla;

sysel hnedky z díry,
jenž byl hoden víry,
řek', by nechodila.

Křeček k syslu s takou:
„Odpusť mi s tvou pannou
trochu k tanci jítí:
škody neudělám,
za toť připovídám;
chci vesel pobyti.“

On mu neodpustí,
že, prý, mu dá pěstí,
aby mu pokoj dal.
Sysel tu stojíce
takto jemu vece:
má-li dát, aby dal.

Křeček čerstvý jsouce,
nepomeškajíce
vzal sysla za vlasy,
jednou rukou ho rval,
druhou přes hubu pral
ukrutně v ty časy.

Lehkomys'ný křeček
bil sysla, až všecek
po tváři zšedivěl.
Vydra ho želela,
veverka plakala;
kdožkoliv jej viděl,

každý ho litoval.
Jezovec nemeškal,
chramostejla ctného
k rychtářu odeslal,
řka, aby mu vzkázal
dobrý den od něho;

že ho za to žádá,
poněvadž tu moc má
sobě poručenou,
aby do hospody
přišel hned té doby,
neb že se tam perou.

Chramostejl jda, věřte,
potkal se na cestě
s rychtářem beranem,
an si zvolna kráčí,
rozmlouvati ráčí
s jeho milostí lvem.

Vida je zdaleka,
hned kuklici smeká
a poklonu činí,
slušně pozdravuje;
tu všem oznamuje
to své poručení.

Lev rychtáři moc dal,
aby je porovnal
podle své libosti,
a sám klusal domů.
Beran, jsa rád tomu,
běžel mezi hosti.

Přijda do hospody,
tu před ním v ty doby
slavný mezek s srdcem
od stolu vyvstali,
poctu mu podali,
teplé pivo s hrncem.

On sed' za stůl s nimi.
Tu po malé chvíli
byli předvedeni
křeček s syslem spolu;
tu před ním u stolu
byli vyslýcháni.

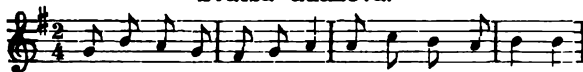
On je hned porovnal:
sysel pokutu dal
na tři sudy piva,
to proč jest začínal
a potom zapíral,
pro svá ústa lživá.

Když se porovnali,
zas veselí byli,
muziky troubily;
opice s oslíčkem,
kolčava s kralíčkem
skočnou tancovali.

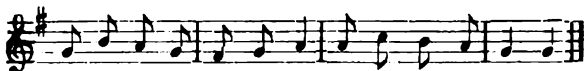
Medvěd na housle hrál,
slon na citeru pral
a sobol na basu;
velmi zvučně hráli,
až všickni plesali
z toho jejich hlasu.

V tom spižírna zpustla
voda v sudě zhustla,
kvasnice rozlili.
Tak byl kvasu konec,
býk zvonil na zvonec,
všickni se rozběhli.

Svatba dudkova.

Vímť já ptáčka je-dno-ho, du-dek se jme-nu-je,

kte-rý se o - že-nít chce: sojku brát si bu-de.

Vímť já ptáčka jednoho,
dudek se jmenuje,
který se oženit chce:
sojku brát si bude.

Havran byl za kuchaře,
ten jim oběd strojil:
však ho všichni poznají,
kterak se začernil.

Na tu svatbu veselou
bylo moc pozvaných,
to z rozličného ptactva,
jak velkých tak malých.

Slavík dělal muziku,
když po jídle bylo,
a tak co hostů bylo,
všecko tancovalo.

Zlatohlavý strnádek
ten jest byl za družbu,
a radostný skřivanek
zval hosti na svatbu.

Unavila se sojka,
spat se odebrala,
kdežto švitorná straka
postel jí vystlala.

Křepelka za družičku,
ta jest věnce vila,
pannu sojku nevěstu
na oddavky vedla.

Svatba se dokonala,
písničku zavírám,
na které já taky byl
a na ni se díval.

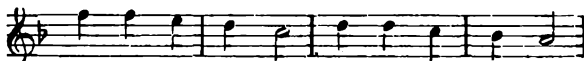
Krkavec je oddával,
jestřáb za svědka stál,
že nejsou z příbuzenstva,
všem se zakazoval.

Stala se roku toho,
a podnes se stává,
když dudek k sojce přijde,
svatba je hotová.

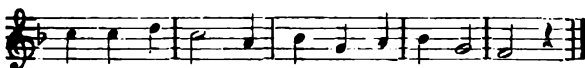
Sousedé a sousedky zanotí si zase svou ob-
líbenou píseň:

A-by nás Pán Bůh mi-lo-val, mi-lo-val,
hří-chy od-pu-stil, ne-be dal, ne-be dal:

nic ne-žá-dá-me, je-nom to sa-mé,

a - by nás pán Bůh mi - lo - val, mi - lo - val.¹⁾

Zpěv se střídá s hudbou a občas zazpívá se také muzikantům, na př.:

Mu - zi - kan - ti, co dě - lá - te? Mu - zi - kan - ti,

co dě - lá - te, má - te hu - sli - čky a ne - hrá - te,

má - te hu - sli - čky a ne - hrá - te!

Muzikanti, co děláte?
Máte husličky a nehráte!

Zahrajte mi na husličky
a rozveselte ty družičky.

Zahrajte mi na tu basu
a rozveselte všecku chasu.

Zahrajte mi věci spolu
a vyprovodte mne až domů.

Na konec loučí se starší družička jménem
svobodné chasy s nevěstou:

Vin - šu - ju ti, ka - ma - rád - ko, aj vin - šu -

¹⁾ Na svatbách zpívává se také leckterá z těch písní, jež
jsme na str. 62. a násled. otiskli, na př. č. 1. 2. 3. 4. 5. 7. 24. 27.

Vinšuju ti, kamarádko,
aj vinšuju ti zdraví,
co je v tom hájíčku stromů
a pod něma je trávy.

Vinšuju ti, kamarádko,
aj vinšuju ti štěstí,
co je v tom hájíčku stromů
a na těch stromech listí.

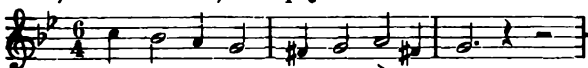
Vinšuju ti, kamarádko,
aj vinšuju ti ještě
za rok nebo za dvě leta
synáčka neb děvče.

Naposledy obnáší družba na talíři „křišťálovou“ nebo „jordanskou“ vodu a na kolku ručník, aby si hosté „své alabastrové ručenky“ umyli. Družba obcházíje stůl od stolu, říká: „Jedu, jedu, vezu, vezu voděnku z Jordána, kdo se ňou umyje, bude spat do rána.“ Host omočí si ve vodě dva prsty, utře ručníkem a vhodí na talíř peníz.

Obešed družba všechny hosti, učiní jménem svatebního otce poděkování hostům, „že se zaň nestyděli a svými vzácnými osobami jeho příbytek naplnili“, a prosí za odpuštění, nebylo-li komu v čem dosti učiněno:

„Milí přátelé, vzácní hosti! Tento náš soused N. N., strojící tuto svatbu, velice jest nad tím potěšen, že jste se zaň nestyděli a do jeho poctivého příbytku se shromáždili. Za to on vám srdečně děkuje, aby vám to sám Pán Bůh všemohoucí životem věčným na svatbě nebeské vynahraditi ráčil. Ostatně vás prosím, kdyby z vás někomu bylo na nějaký způsob neosolené nebo nedomaštěné nebo něco neuhovené, abyste jich v tom nepomlouvali, ale prosím vás, abyste jim to z lásky křesťanské odpustili.“

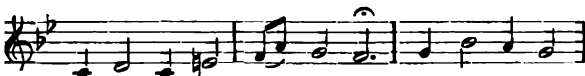
Potom se všichni pomodlí, jak obyčejně po stole, Otčenáš atd., a zapějí:

Už se svat-ba do-ko - ná - vá,

už se ro-di - na roz - chá - zá;

ne-mů-že to ji - náč být, mu-sí-me se

ro - ze - jít.

Už se svatba dokonává,
už se rodina rozchází;
nemůže to jinak být,
musíme se rozejít.

A vy, svatební tatíčku,
děkujeme vám za všechno!
Nechť vám Pán Bůh zaplatí
a všeci Boží svatí.

A vy mamičko svatební,
vy ste nám dobře dělali!
Nechť vám Pán Bůh zaplatí
a všeci Boží svatí.

Zdlouha.

Budiž slavně zveleben
Pán Bůh v trojici jeden,
že nás mdlých posilňuje,
z lásky své opatruje.

Ó nestihlá moudrosti,
buď chvála Tvé milosti
z nasycení časného,
z rukou Tvých přijátého.

Divně z tučnosti zemské,
také z rosy nebeské
dávaje požehnání
svým úrodám na zemi.

Dejž hodně požívati,
v dobrém vždy pracovati,
tak dojítí sytosti
v radosti na výsosti. Amen.

8 Ve středu.

Ve středu k deváté hodině sejdou se hosté
v domě nevěstině na snídání.

Po snídání nevěsta loučí se se svými rodiči.
Rečník ji přivede k nim a ona pokleknuvši děkuje
jim třikrát za dobré vychování a prosí jich, aby
jí neopouštěli, kdyby se jí zle vedlo. Družičky pak
jejím jménem pějí písně srdečné a tklivé, jimiž se
nevěsta loučí se svými rodiči a s celou domácností.

Aj lí-to, lí-to, má sta-rá ma-měn-ko,
lí-to, lí-to je mi vás, aj že ste vy mne
těž-ko vy-cho-va-li, a já mu-sím pryč od vás.

Aj líto, líto, má stará maměnko,
líto, líto je mi vás,
aj že ste vy mne těžko vychovali
a já musím pryč od vás.

Aj líto, líto, můj starý tatíčku,
líto, líto je mi vás,
že ste se o mne tolik nestarali
a já musím pryč od vás.

Zatím nakládají výbavu nevěstinu: truhlu se šaty a peřiny v plachtě svázané. I tento výkon družičky provázejí dojemnou písní:

Od - bí - rej, A - ni - ěko, svo - je ma -
jet - no - sti, co si's na - jed - na -
la od své ma - li - ěko - sti.

Odbírej, Aničko,
svoje majetnosti,
co si's najednala
od své maličkosti.

Ja, šak já odbírám,
a nic tu nenechám,
jenom ten klíneček,
co visel věneček.

K domu ženichovu svatební průvod ubíral se z pravidla na vozích, i když bydlel ženich v téže osadě. Na prvním voze jeli hudebníci a mládenci, na druhém muži, na třetím ženy s výbavou, na čtvrtém nevěsta a družky.

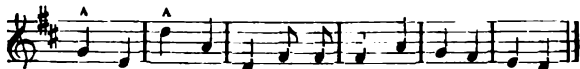
Průvod se hne, hudba hraje a ženy zpívají:

Jedeme, jedeme,
cestičky nevíme,
kdo nám ju ukáže,
dobře zaplatíme.¹⁾

Potom objíždějí pomalu celou dědinu, sem tam zajíždějíce, aby cesta déle trvala. Z nenadání zajede vozka s prvním vozem někam a nechce dále, že mu koně nechťí s místa, dokud nedostanou na posilněnou. Tu svatebčané zpívají:

Ši-bej, ši-bej, po-ši-bá-vej, a na ko-ní-čky

po-vo-lá-vej, a na ko-ní čky po-vo-lá-vej.

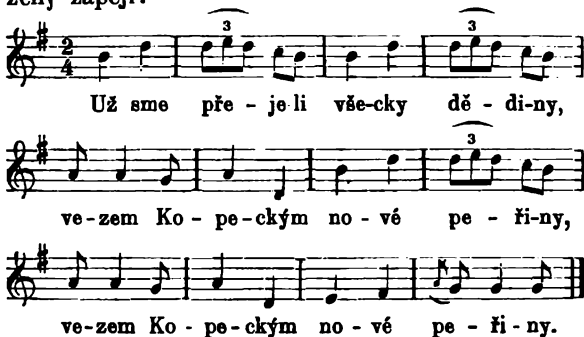
Šibej, šibej, pošibávej,
a na koníčky povolávej.

Šibej, šibej, všecky čtyry,
ať vyjedeme z té bařiny.

Šibej bičem, ne opratou,
ať se ti zadní nepomatou.

¹⁾ Jako: »Odbírej, Aničko«.

Když průvod dojde konečně bytu ženichova,
ženy zapějí:

Už sme pře - je - li vše - cky dě - di - ny,
ve - zem Ko - pe - ckým no - vé pe - ři - ny,
ve - zem Ko - pe - ckým no - vé pe - ři - ny.

Už sme přejeli všechny dědiny,
vezem Kopeckým nové peřiny.

Už sme přejeli všechny uličky,
vezem Kopeckým nové truhličky.

Ve - zem pe - ři - ny kar - tou - no - vé,
chy - stej, Je - ní - čku, lůž - ko no - vé.

Vezem peřiny kartounové,
chystej, Jeníčku, lůžko nové!

Vezem peřiny a i duchnu,
chystej, Jeníčku, vína putnu.

Když s vozů poslézají a dojdou ke dveřím
bytu ženichova, najdou je zavřeny; tu zazpívají:

Pěkně vás prosíme,
pust'te nás do síně,
ze síně do jizby,
abychme nezmrzly.¹⁾

U Brna zpívají:

Vo-tví-ré-te! Vo-tví-ré-te, má ma-měn-ko,

vra-ta, vezó vám, vezó vám plnó furo zlata.

Votvíríte!

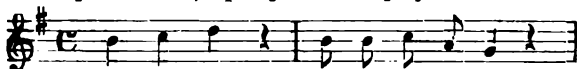
Votvíríte, má maměnko, vrata,
vezó vám, vezó vám plnó furo zlata.

Votvíríte!

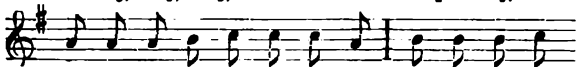
Votvíríte, má maměnko, dveři,
vezó vám, vezó vám plnó furo peří.

V domě ženichově bývá krátké občerstvení.

Po jídle prodávaly se peřiny. Ženy chválily
své zboží, jak je vzácné, jak dobře se bude na
něm spávat i atd., zpívajíce mezi jiným:

Hej, hej, hej, má-me na pro-dej,

má-me ta-dy do-bré zbo-ží, co se na něm

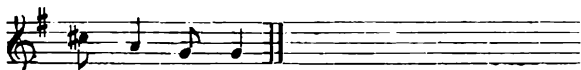

he-zky le-ží. Hej, hej, hej, má-me na pro-dej.

¹⁾ Jako : »Odbírej, Aničko.«

Ko-lik rož-ků, to-lik groš-ků u - tr - ží - me

chva - la Bož - ku.

Kolik rožků, tolik grošků
utržíme chvala Božku.

Pod, ženichu, kup peřiny,
nebudeš se bávat zimy.

Napřed kupovali peřiny hospodáři; než po-
dávající málo, kupní cenu sice propadli, ale peřin
nedostali. Konečně přišel ženich, koupil peřiny a
odnesl je do komory.

Seznam písní

v knížce této obsažených dle jejich začátků.

	Strana
Aby nás Pán Bůh miloval	451
Ach Bože nebeský	440
Aj líto, líto	456
Běžel tudy zajíček	13
Bratrové, k jesličkám pospíchejme	131
Bude zima, bude mráz	72
Budiž slavně zveleben	455
Co tak mocně zvunčelo	78
Dej Bůh štěstí	127
Děťátko malý	8
Děvečka chudobná	441
Děvečka svobodná	443
Doubravěnko zelená	79
Dyž sme sem přišli	447
Ejhle chasa naša	135
Ej škoda mého manžela	446
Haj, háj husičky	68
Hajej, můj andílku	8
Hajej, nynej	6
Halí, belí	6
Hej, hej, hej	459
Hnalo děvče krásy	75
Hopsa, bratrové	134
Houpy, houpy	13
Hrejte ji, hudci	436
Husička divoká	442
Jak jsi krásné, neviňátko	133
Jedeme, jedeme	457
Kačena divoká	72
Kázala mně máti	67
Kde's, holubičko, litala	63

	Strana
Klyž jste nás pozvali	447
Kerá je ta hvězdička má	445
Kohoutku jeřabý	66
Kokrhej, kohoutku	438
Kolem do kolečka	80
Kolik rožků	460
Komáři se ženili	78
Křepelenka křepelala	70
Kristus pán se narodil	132
Liboce se, liboce	80
Maria panna	137
Měla jsem holoubka	64
Měla žena muže	446
Moje milá křepeličko	69
Můj věneček polajkový	444
Muzikanti, co děláte	452
My jsme malí koledníci	125
Nežeň se, šohajku	443
Odbírej, Aničko	456
Ó Jezu můj, Jezu	19
Okolo javora	65
Pásli ovce valaši	129
Pěkně vás prosíme	459
Pláče kočka celý den	76
Podme, bratři, do Betléma	130
Pod našima okna	415
Pochválen buď Ježíš Kristus	126
Pokoj, zdraví, požehnání	128
Polívečka hovězí	437
Přerokošný stav manželský	441
Seděl sokol na topole	74
Sem, sem, žátkové	137
Sivá holubičko, kde's byla	64
Skákejte, pacholátka	13
Slaviček je malý ptáček	71
Spadla tutěnka s hřady	437
Spala bych, spala	7
Spi, synáčku	7
Staň se v tomto domu nyní	429
Svoboděnkó moje	442
Šibej, šibej	457
Ten vánoční čas	128
Ty luňáčku ptáčku	73
Utíkej, holka	444
Už se svatba dokonává	454

	Strana
Už sme přejeli	458
Veselé vánoční hody	125
Vesele zpívejte, kohouti	66
Vezem peřiny	458
Vímť já ptáčka jednoho	450
Vinšuju ti, kamarádko	452
Vítám já vás	430
Vlaštovice šveholice	68
Vlaštověnka švitera	69
Vlk se ženit chtěje	447
Vstáváte	459
Vyletěla holuběnka	62
Zajíček se na lučině pase	77
Zazpíval tě kohout	424
Zazpívej, slavičku	71
Zhůru, zhůru, pastuškové	131
Žaloval si brat bratrovi	75

Opravy.

- Str. 9. řádek 7. shorn m. capkati čti čapkati.
 » 253. » 2. » m. totiž čti tolik.
 » 353. » 5. sdola m. z dobrých čti z drobných.

STANOVY

Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje

v Brně.

---

§ 1. Účel Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje.

Dědictví pečuje o zvedení lidu moravského, jakého náš čas požaduje; o zvedení všestranné, avšak na základě víry katolické s vyloučením všelike politiky.

§ 2. Prostředky k dosažení účelu tohoto.

Spisování a vydávání knih a sice netoliko výhradně náboženských, nýbrž vůbec vzdělávacích a k duchovním potřebám věku našeho prohlédajících, zvláště dějepisu, zeměpisu, poznání vlasti, přírody, řemesel a orby, atd. — I v zábavných spisech obsažena býti má buď obrana, buď utvrzování pravdy některé katolické, jížto se odpor časový dotýká.

Vydávati se budou Dědictvím, pokud jmění stačí:

1. Obšírné životopisy svatých,
2. Spisy poučné,
3. Spisy zábavné,
4. Časopisy a všelike listy běžné,
5. Předměty umělecké, ku př. obrazy, zeměvidy čili mapy atd.

Poznámka: Orgánem Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje jest »HLAS«, časopis církevní.

§ 3. Šetření zákonův tiskových.

Při vydávání časopisův, knih běžných, obrazův atd. budou se stávající zákony tiskové zevrubně zachovávat

§ 4. Zřízení Dědictví.

1. Spoluúdem Dědictví státi se může každý, kdo za sebe jedenkrát na vždy položí 10 zl. r. m.

2. Vklad tento může se zapraviti buď najednou, anebo ve dvou po sobě jdoucích ročních lhůtách po 5 zl. r. m., které až do dne 30. září každého roku vyplaceny buďtež. Kdo by do té doby vklad nezaplatil, přestává býti údem Dědictví.

3. Kdo však témuž ústavu 100 zl. věnuje, považován bude za spoluzakladatele a obdrží 4 výtisky věci Dědictvím vydaných zdarma.

4. Kdo jednou na vždy dá 50 zl., bude téhož ústavu spoluúdem I. třídy a obdrží 3 výtisky. Kdo 20 zl. dá, stane se spoluúdem II. třídy a obdrží 2 výtisky. Kdo 10 zl. položí, bude spoluúdem III. třídy a obdrží 1 výtisk zdarma.

Spojí-li se manžel s manželkou v jeden toliko základ o 10 zl., vydávati se jim budou knihy jen do úmrtí toho, který první v diplomu poznamenán jest.

Poznamenání. Bylo-li by potřebí druhého nebo třetího vydání některé již vydané knihy, spoluúdomě ji dostávati nebudou, nýbrž knihy ty prodávati se budou ve prospěch pokladnice Dědictví, aby se nákladnější díla vydávati mohla.

Aby úmrtí spoluúda přišlo ústavu tomuto ve známost, žádají se vpp. duchovní pastýřové, aby úmrtí takové pokladníkovi Dědictví, třeba přímo poštou oznámili ráčili. Podobného oznámení písemného potřebí jest, kdykoliv spoluúd některý buď k vyšší důstojnosti vynikl, nebo jinam se přestěhoval.

5. Řehole, děkanství (vikariáty), osady, knihovny, školy, rodiny, spol. y, bratrstva atd. vstupují dvjnásobným vkladem za spoluzakladatele nebo za spoluúdy věčné do Dědictví podle tříd svrchu jmenovaných.

6. Každému volno doplněním vkladu u vyšší třídu postoupiti. Zašle-li tudíž ku př. spoluúd III. třídy k prvním 10 zl. opět 10 zl., stane se spoluúdem II. třídy atd. Avšak spoluúdství postoupiti jinému nedovoluje se.

7. Každý přistupující račiž jméno a místo přebývání svého, jakož i biskupství a děkanství (vikariát) a poslední poštu zevrubně udati.

8. Každý kněz, který jest údem Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje, bere na sebe povinnost, buď ve slavnost, buď některý den v oktávě sv. apoštolů Cyrilla a Methoděje každoročně sloužiti mši svatou za všechny živé a mrtvé spoluúdy dotčeného Dědictví; a bude-li líbo a možno-li jinou mši svatou za obrácení národů slovanských od jednoty církevní odloučených, kterouž pobožnost jistě každý spoluúd jakožto věrný katolík spolu konati neopomane.

9. Zemřelí, za které někdo vklad k Dědictví učinil, tak jako ti, kteří na smrtelné posteli nejméně 10 zl. za sebe do Dědictví odkázali, stávají se účastnými duchovních milostí v předešlém (8.) čísle jmenovaných.

Každý, jenž byl vklad ten učinil za mrtvého, pokud živ jest, knihy bez ohledu na velikost vkladu, ovšem nejméně 10 zl., po jednom výtisku dostávati má.

10. Správu Dědictví ss. Cyrilla a Methoděje vede výbor sestávající z kněží, kteří buď v Brně, buď na blízku přebývají.

11. U jiných osob a úřadů zastupuje Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje starosta, a nemá-li prázdně od jiného zaměstnání, jeden z jednatelů.

12. Výbor schází se čtvrtletně a k vyzvání starosty i častěji v Brně, aby, čeho potřebí, v poradu bral, a většinou hlasí přítomných výborníkův o nálezech pro celé Dědictví platných rozhodoval. — Výbor má právo, počet údvů svých odcházejících doplniti nebo i rozmnožovati, avšak ne jinak, než katolickými kněžími, a každoročně uveřejňuje zprávu o činnosti své.

13. Každý spoluúd Dědictví má právo, písemné návrhy své činiti a přání svá projevovati dotčenému výboru, kterýžto při svých shromážděních zavázán jest, jich svědomitě v úvahu bráti a dle nich, pokud potřebno, prospěšno a možno jest, se zachovati.

14. Ve sporech, z poměru spolkového snad vzniklých, dře se odvolání k starostovi, a v domněle nedostatečném vyhovění ku příslušcím c. k. úřadům.

15. Kdo témuž Dědictví obětuje práce své literární neb umělecké, obdrží na výslovnou žádost honorář podle výbornosti, obšírnosti a důležitosti spisu svého, o čemž výbor úsudek pronese.

§ 5. Rozesílání knih a výtvorův uměleckých.

O rozesílání knih, spisův a jiných predmětů Dědictvím vydaných, postará se výbor. Každý přistupující k Dědictví hned račiž oznámiti, ze které z ustanovených expedici si knihy bráti bude.

Poznamenání I. Pravidlem v této věci zůstane, co na lístku tištěno jest: že na poukázání lístku svého každý spolu-úd, v hlavní komisi u p. K. Winikera, knihkupce v Brně, v Cyrillo-Methodějském knihkupectví (Gustava Francla) v Praze a Bedřicha Grosse v Olomouci knihy sobě vybíráti má. Kdo by však chtěl poštou knihy své dostati, račiž se obrátiti frankovaným listem na jmenovaná knihkupectví a přiložiti 3 kr., kterýžto peníz přísluší knihkupci za práci a obálku, mimo to ještě 6 kr. na kolkovaný list nákladní.

Poznamenání II. Všeliké dopisy v záležitostech Dědictví ss. Cyrilla a Methoděje buďtež posílány pod adressou: Vd. msgr. Vladimír Šťastný, bisk. rada a pap. komoří v Brně, starosta Dědictví Cyrillo-Methodějského; zásilky peněz a objednávký knih pak buďtež činěny v listech frankovaných pod adressou:

**Pokladnictví Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje
v Brně, ulice Dominikánská, biskupský alumnát.**

§ 6. Poměr k vládnímu řízení.

1. Vládnímu řízení se ponechává, nahlédati v jednání spolku, bdíti nad zachováním nařízení v propůjčeném potvrzení daných, anebo všeobecnými předpisy ustanovených, a uzná-li toho potřebu, přidati spolku od příslušícího úřadu určeného císařského komisaře.

2. Kdyby se spolek rozejíti měl, rozhodne výbor o jmění v Duchu Dědictví svatého Cyrilla a Methoděje, a podá o tom předběžnou zprávu vys. c. k. místopředsedství a svému P. T. nejdůstojnějšímu panu biskupovi.

Stanovy tyto potvrzeny jsou výnosem nejd. bisk. konsistoře v Brně ze dne 7. srpna 1879, č. 2297, a výnosem vys. c. k. místopředsedství v Brně ze dne 2. srpna 1879, č. 28.376.

Poznámka redakce. Dle § 5. stanov přijímají se rod y položením 20 zl.; k tomu podotknouti třeba, že rod se bere, dokud jméno se netratí. Dcery provdané, není-li synův, odebíráti budou knihy, pokud žijí, dívky pak jejich, jiné jméno nesoucí, nemají už práva toho.

* * *

Údů stavu kněžského snažně žádáme, aby, jak stanovami určeno jest, a jak veškeré údstvo očekává, o slavnosti svatých apoštolů Cyrilla a Methoděje, nebo v některý den v oktávě téže slavnosti mši svatou za živé a zemřelé spoluúdy sloužili; mimo to, je-li možná a libo-li, druhou mši svatou za obrácení národů slovanských od jednoty církve odloučených. Ostatní údové nekněží konejtež s týmže nábožným úmyslem v naznačeném čase vroucí modlitby.

Nesmí se také mlčením pominouti fundace, kterouž učinil první starosta Dědictví František Sušil u ctihodných otců Minoritů v Brně, aby totiž v jejich chrámě každoročně v oktávě svatého Cyrilla a Methoděje dvě mše svaté za údy Dědictví se sloužily.

Údům, kteří o slavnosti sv. Cyrilla a Methoděje nebo v oktávě téže slavnosti svátosti hodně přijmou, některý kostel navštíví a na úmysl sv. Otce se pomodlí, udělil papež Pius IX. brevem ze dne 21. listopadu 1856 plnomocné odpustky, které se i duším v očistci přivlastniti mohou.

Prosba k velebnému duchovenstvu.

Stává se nejednou, že po úmrtí horlivého šířitele knih našeho Dědictví, jenž pro všechny jeho členy ve farnosti a v okolí obstarával vyzvedání ročního podílu v knihkupectví k tomu ustanoveném, odběrací listky na tyto podíly přicházejí na zmar a že tím členové, kteří dle stanov povinni jsou na odběrací listky své v dotčeném knihkupectví roční podíl vyzvednouti, ve veliké nesnázce uvedeni bývají, nevědouce, co sobě počítí. Obrátí-li se podílníci ti na představenstvo Dědictví, na starostu a pokladníka, jsou i tito v nemenších nesnázích, zvláště ztratily-li se podílníkům ve větším počtu i diplomy, v nichž čísla podílníkův a rok, v němž do Dědictví vstoupili, zaznamenaný jsou. Pak nezbyvá, leč pracně vyhledávati v repertoiru jména podílníků těch, vystopovati v matrice Dědictví rok a vklad jejich, a v knihkupectví, k němuž příkázání byli, vyšetřovati, kolik ročních podílů již sobě vyzvedli a kolik ještě vyzvednouti právo mají. To vše však s velikou ztrátou času a spolu s výlohami poštovními i s výlohou za nově vystavený lístek odběrací spojeno jest. A což teprve, když se ztratily nejen listky a diplomy s čísly podílníků, nýbrž i jména jejich nejsou známa a na představenstvu Dědictví se žádá, aby najednou veliký počet všech údů Dědictví celého okolí nebo celé rozsáhlé farnosti, jichž ani jména ani čísla nebyla udána, v matrikách vyhledalo a jim nové listky vydalo!

Aby se takovým zmatkům a obtížím předešlo, prosíme velebné duchovenstvo, kteréž vyzvedání ročních podílů pro členy Dědictví z děkanství, z farnosti nebo z okolí obstarává, aby listky odběrací na bezpečném místě, totiž v archivu farním uschovávalo a k němu i úplný seznam všech tamních členů Dědictví i s čísly diplomů přiložiti a tak zachovávatí ráčilo. — Zároveň se p. t. velebné duchovenstvo česko-slovanské snažně žádá, aby Dědictví Cyrillo-Methodějské opět, jak bývalo jindy, mezi lidem hojně šířiti, rovněž i samo do Dědictví hojně přistupovati ráčilo.

Vladimír Štastný,

starosta Dědictví.

K laskavému povšimnutí p. t. údům!

1. Každý úd nechť sobě lístek odběrací buď u sebe nebo na farním úřadě uschová, poněvadž toliko na poukázání jeho díla Dědictvím vydaná obdrží.

2. Kdo by list odběrací ztratil anebo komu dochází, nechť ve vyplaceném psaní (franko) od »Pokladnictví Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje v Brně« nového listu sobě vyžádá a k témuž cíli číslo listu ztraceného udá které v diplomu zaznamenáno nalézá, a nemá-li ani toho, aspoň nechť řádně jméno své a rok přistoupení k Dědictví oznámí; na poštovní výlohy a za zhotovení nového lístku nechť 10 kr. (nejlépe v poštovních známkách) přiloží.

3. Každoročně na podzim, když to oznámeno bude »Hlasem«, nechť každý úd list odběrací dá podepsati od svého duchovního pastýře na důkaz, že na živě jest a právo má, díla odebíratí, a takto podepsaným listem nechť se vykáže v knihkupectví na listě zpředu naznačeném, kde se mu kniha vydá.

4. Od vydávání a zaobalení zásilky každoročně platí se v knihkupectví za knihu po 3 kr. r. č. Kdo však ve dvou letech díla svá z knihkupectví nevyzdvihne, bude se za to míti, že se práva svého vzdává a je Dědictví věnuje.

5. Radno jest, aby všichni údové farnosti neb i celého dekanátu (vikariátu) se společně o svá díla v náležitém knihkupectví přihlásili, jelikož jim takovým způsobem povozných útrat ubude; ovšem musejí všichni své odběrací lístky od duchovního pastýře podepsané neb aspoň čísla těch lístků s připojenými jmény a s potvrzením vel. duchovního pastýře na své knihkupectví zaslati, zároveň i poplatek vypadající za vydání oněch knih po 3 kr. za knihu (jakož nad to 6 kr. za poštovní lístek, dříve-li se zásilka poštou) připojiti a útraty zasláním způsobené sami zapraviti. Kdo by ehtěl, aby mu byla jednotlivě podilná kniha poslána pod křížovou obálkou, nechť ve vyplaceném listě svému knihkupectví pošle svůj odběrací lístek a přiloží ve známkách poštovních kromě 3 kr. za knihu ještě 15 kr. na poštovné.

6. Pro uvarování všelikého zmatku jest každý úd povinnen, knihy své odebíratí z toho knihkupectví, kteréž mu zpředu vykázano jest; přestěhuje-li se však blíže jiného, jemu přístupnějšího knihkupectví, nechť to »Pokladníkovi Dědictví Cyrillo-Methodějského« oznámí, a stane se po vůli jeho.

7. Úmrtí každého úda nebo vymření rodiny za úda zaplněné račte dpp. duchovní správce nebo p. t. přibuzní zemřelého pokladníkovi laskavě oznámiti.

Řídící výbor „Dědictví sv. Cyrilla a Methoda“.

Msgr. Vladimír Šťastný, pap. komoří a bisk. rada, rytíř
 cí.s. rak. řádu Františka Josefa, em. professor gymn. v Brně,
 starosta. — Dr. Robert Neuschl, bisk. rada a konsist.
 assessor, professor bohosloví v Brně, jednatel. — Antonín
 Adamec, bisk. rada a konsist. assessor, regens bisk. boho-
 sloveckého ústavu v Brně, pokladník. — Vilém Ambrož,
 konsist. rada a katecheta při vyšší dívčí škole v Brně. —
 Dr. Karel Elchler, kons. rada, katecheta v Brně. — Tomáš
 Hájek, č. konsist. rada, farář na odpoč. v Kroměříži. —
 Ferdinand Harna, farář ve Chvalkovicích u Olomouce. —
 Msgr. Dr. Jak. Hodr, pap. komoří, bisk. rada a konsist.
 assessor, professor bohosloví v Brně, revisor účtů Dědictví
 sv. Cyr. a Meth. — Dr. František Hošek, kons. rada, emer.
 prof. bohosloví v Meranu. — Alois Hrudíčka, bisk. a kons.
 rada, děkan a farář v Telči. — Msgr. Ed. Karlík, pap. komoří,
 bisk. a konsist. rada, kanovník a děkan v Mikulově. — Dr.
 Fr. Kolisek, konsist. rada, právníce fary a l. vikář při síd.
 bisk. chrámu P. v Brně. — František Korec, konsist. rada
 a farář v Urbanově. — Beneš Method Kulda, kanovník na
 Vyšehradě v Praze. — Dr. Jos. Kupka, konsist. rada a prof.
 bohosloví v Brně. — Jan Novotný, kons. rada, děkan a farář
 v Radostíně. — Fr. Poimon, kons. rada, č. děkan a farář na
 odpočinku v Polně. — Msgr. Dr. Jos. Pospíšil, pap. komoří,
 sídelní kanovník král. kapitoly, em. prof. theologie a em. regens
 bisk. alumnátu v Brně. — Fabian Roháček, bisk. a kons.
 rada, děkan a farář ve Fryšavě. — P. Alois Slovák, novic-
 mistr řádu svatého Augustina v Brně. — Jos. Svoboda, č.
 kanovník, bisk. rada a konsist. assessor, arcikněz, děkan a farář
 v Lulči. — Msgr. Robert Šuderla, sídelní kanovník král.
 kapitoly Brněnské a domácí prelát J. Svatosti, býv. revisor
 účtů Děd. sv. Cyr. a Meth. — Msgr. Jos. Šum, dom. prelát
 Jeho Svatosti papeže Lva XIII. a protonotář apošt., rytíř c. k.
 rak. řádu železné koruny III. třídy, skut. rada kons. olom.,
 inful. probošt, arcikněz a děkan v Opavě, člen rytířského
 řádu něm. — Fr. Weber, farář v Miloticích, expositorio can.
 orn., rytíř. b. hrobu Jerusalem. — Maximilian Weinberger,
 konsist. auditor a vikář při síd. bisk. chrámu Páně v Brně.
 — Msgr. Jan Kř. Vojtěch, síd. kanovník král. kapitoly a
 pap. komoří, direktor boh. alumnátu, em. prof. theologie v Brně.
 — Theodor Wolf, č. kanovník, bisk. rada a konsist. assessor,
 c. k. prof. v Brně. — Ignát Wurm, vikář Olomoucký, kons.
 rada Olomoucký, Ďakovarský a Stanislavský. — Msgr. Dr. Fr.
 Zeibert, prelát inful. a kapitolský děkan stol. chrámu Páně
 v Brně, dom. prelát J. Svatosti, kommandeur cí.s. rak. řádu
 Františka Josefa.

Příjem a výdaj Dědictví sv. Cyr. a Meth.

od 1. ledna do 31. prosince 1899.

Číslo	Příjem a výdaj	Na řpisech	Na hotovosti	
		zl.	zl.	kr.
	Zbytek od roku 1898.:			
	A) Ve veřejných fondcích . . .	88250	—	—
	B) Na hotovosti	—	8	88 $\frac{1}{2}$
	Nový příjem:			
I.	Úroky	—	3725	44
II.	Za tažený dlužní úpis lot půjčky z r. 1854	—	307	80
III.	Koupené jistiny	300	—	—
IV.	Vklady nových údf, splátky; dary a odkazy*)	—	990	50
V.	Za prodané knihy	—	280	15
VI.	Rozličné příjmy	—	63	30
	Souhrn příjmů . . .	88550	5376	07$\frac{1}{2}$
	Výdaj:			
I.	Za tisk a papír	—	2824	42
II.	Honorár	—	450	—
III.	Za vazbu	—	1206	50
IV.	Daně (aequivalent popl.)	—	149	39
V.	Za koupené jistiny	—	363	37
VI.	Tahem dl. úpisu lot. půjčky z r. 1854 ubylo	250	—	—
VII.	Poštovné a povozné	—	129	22
VIII.	Rozličné výdaje	—	229	—
	Souhrn výdajů . . .	250	5351	90
	Bilance:			
	Když se od příjmů	88550	5376	07 $\frac{1}{2}$
	odpočítá vydání	250	5351	90
	zbývá koncem roku 1899	88300	24	17$\frac{1}{2}$

Vladimír Šťastný,

t. č. starosta.

Dr. Jak. Hodr,

t. č. zkoumatel účtů.

Antonín Adamec,

t. č. pokladník.

*) Vdp. F. Š. d. v P. darem 1 zl.; vdp. Ign. Berger, š. kanovník a prof. na reálce v Jihlavě odkazem 18 zl.

Seznam spisů,

• které Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje v Brně za 50 roků své činnosti vydalo :

R. 1851. — Moravan, kalendář na r. 1852. (pořadatel v r. 1852 až 1859 B. M. Kulda)	ve	5.000	vřt.
R. 1852. — Moravan, kalendář na r. 1853 . . .	"	2.000	"
Obráz sv. Ludmily od Jos. Hellicha	"	2.000	"
R. 1853. — Moravan, kalendář na r. 1854 . . .	"	2.000	"
Podíl č. 1. Procházka Tom., Putování Krista Pána po sv. zemi .	"	2.000	"
Mapa Palestiny od Jana B. Fáborského	"	2.000	"
R. 1854. — Moravan, kalendář na r. 1855, . .	"	4.000	"
Podíl č. 2. Fr. X. Škorpík, Missie tichomofské, ...	"	3 000	"
Mapa Černé Hory od Jana B. Fáborského	"	3.000	"
R. 1855. — Moravan, kalendář na r. 1856, . .	"	4.500	"
Podíl č. 3. Procházka J., Montalembertův Život sv. Alžběty, .	"	3.500	"
Manes Josef, Diplom pro údy D. sv. C. a M. (umělecká mědirytina) dává se každému novému údu.			
R. 1856. — Podíl č. 4. Sušil Fr., Josefa Flavia O válce židovské	"	4.000	"
Moravan, kalendář na r. 1857, . .	"	8.000	"
Mapa Palestiny 2. vyd.	"	2.000	"
Procházka Jak., Život sv. Alžběty 2. vyd.	"	2.000	"
R. 1857. — Moravan, kalendář na r. 1858, . .	"	10.000	"
Podíl č. 5. Štulc V., Život sv. Cyrilla a Methoděje	"	8.000	"
Obráz sv. Cyrilla a Methoděje od Jos. Hellicha	"	8.000	"
Podíl č. 6. Novotný V., Fabiola od Wisemana	"	8.000	"
Mapa Italie stf. od Jana B. Fáborského	"	8.000	"
Obrázek sv. Cyrilla a Methoděje (8°) od Jos. Hellicha	"	24.000	"
R. 1858. — Moravan, kalendář na r. 1859, . .	"	10.000	"
Podíl č. 7. Valouch Fr., Život sv. Jana Kapistrana	"	10.000	"
Podíl č. 8. Dudík Ant, Právě dějiny sv. mučovníků vých.	"	10.000	"

R. 1859. — Moravan, kalendář na r. 1860, (poř. B. M. Kulda a Ig. Wurm)	ve 12.000 výt.
Podíl č. 9. Dr. Bílý Jan, Dějepis sv. kat. církve	" 12.000 "
Obráz sv. Vojtěcha od Jos. Hellicha, ...	" 12.000 "
R. 1860. — Moravan, kalendář na r. 1861, (poř. v r. 1861—1866 Ig. Wurm)	" 15.000 "
Podíl č. 10. Procházka Jak., Život sv. Františka Borg.	" 13.000 "
R. 1861. — Moravan, kalendář na r. 1862, ...	" 15.000 "
Podíl č. 11. Procházka Mat., Život Bl. Jana Sarkandra	" 15.000 "
R. 1862. — Moravan, kalendář na r. 1863, ...	" 14.000 "
Podíl č. 12. Procházka Jak., Život sv. Angely z Mer.	" 13.000 "
R. 1863. — Moravan, kalendář na r. 1864, ...	" 14.000 "
Podíl čís. 13. Dr. Hošek Fr. X., Život a spisy sv. Augustina	" 13.000 "
R. 1864. — Moravan, kalendář na r. 1865, ...	" 13.000 "
Podíl č. 14. Ronovský Fr., Ho- spodářská kniha	" 13.000 "
R. 1865. — Moravan, kalendář na r. 1866, ...	" 15.000 "
Podíl č. 15. Dr. Chmelíček Jos., Cesta do sv. země I.	" 13.000 "
R. 1866. — Moravan, kalendář na r. 1867, (poř. Ig. Wurm a Jan Kř. Vojtěch)	" 12.000 ,
R. 1867. — Moravan, kalendář na r. 1868, (poř. v r. 1868—1873 Jan Kř. Vojtěch)	" 14.000 "
Podíl č. 16. Dr. Chmelíček Josef, Cesta do sv. země II.	" 13.000 "
R. 1868. — Moravan, kalendář na r. 1869, ...	" 12.000 "
R. 1869. — Moravan, kalendář na r. 1870, ...	" 14.000 "
Podíl č. 17. Dr. Chmelíček Josef, Cesta do Francouz a Španěl I.	" 13.000 "
R. 1870. — Moravan, kalendář na r. 1871, ...	" 13.000 "
R. 1871. — Moravan, kalendář na r. 1872, ...	" 15.000 "
R. 1872. — Podíl č. 18. Dr. Chmelíček Josef, Cesta do Francouz a Španěl II. (Moravan, kalendář na r. 1873. vydán byl již nákladem Bedřicha hraběte Sylva Tarouccy.)	" 13.000 "
R. 1873. — Podíl č. 19. Dr. Chmelíček Josef, Cesta do Francouz a Španěl III. a Soukop Jan, Výlet do Solno- hradu	" 13.000 "
R. 1874. — Podíl č. 20. Poimon Fr., Žena křest. dle Marchala	" 12.000 "

R. 1875. — Podíl č. 21. Procházka Mat., Křesť. muž od Marchala	ve 12.000 výt.
R. 1876. — Podíl č. 22. Kosmák V., Kukátko I.	" 13.000 "
R. 1877. — Podíl č. 23. Dumek J., Hospodářská čítanka	" 11.800 "
R. 1878. — Podíl č. 24. Kosmák V., Kukátko II.	" 11.500 "
R. 1879. — Podíl č. 25. Procházka Jak., Život sv. Františka Sal. I.	" 10.000 "
R. 1880. — Podíl č. 26. Procházka Jak., Život sv. Františka Sal. II.	" 10.000 "
R. 1881. — Podíl č. 27. Hakl Boh., Cesta do Říma	" 9.500 "
R. 1882. — Podíl č. 28. Dobrý J., Haringera Život cth. Klem. M. Hofbauera	" 9.500 "
R. 1883. — Podíl č. 29. Kosmák V., Kukátko III.	" 9.500 "
R. 1884. — Podíl č. 30. Procházka Mat., Sborník sv.-Methodějský	" 9.550 "
R. 1885. — Podíl č. 31. Rejzek A., Sv. Josafat	" 9.050 "
R. 1886. — Podíl č. 32. Dr. Procházka Mat., Missie jezuitské	" 9.050 "
R. 1887. — Podíl č. 33. Eichler K., Poutní kniha I. díl, Poutní místa 1. část . . .	" 9.050 "
R. 1888. — Podíl č. 34. Eichler K., Poutní kniha I. díl, Poutní místa 2. část . . .	" 9.050 "
R. 1889. — Podíl č. 35. Rejzek A., Bl. Edmund Kampian	" 9.050 "
R. 1890. — Podíl č. 36. Kosmák V., Kukátko IV.	" 9.100 "
R. 1891. — Podíl č. 37. Jos. Koudelka, Život sv. Aloisia	" 9.100 "
R. 1892. — Podíl č. 38. Kosmák V., Kukátko V.	" 9.100 "
R. 1893. — Podíl č. 39. Korec, Poutní kniha II. díl, Modlitby a písně	" 15.000 "
R. 1894. — Podíl č. 40. Rejzek A., Blahoslavená Anežka Česká	" 9.500 "
R. 1895. — Podíl č. 41. Weinberger M., Obrazy z katolických missií	" 9 500 "
R. 1896. — Podíl č. 42. Čtvero vzorů kř. života. Napsali Fr. Tater, A. Hrudíčka, F. Janovský	" 9 500 "
R. 1897. — Podíl č. 43. Tři povídky. Napsal František Valoušek	" 9.500 "
R. 1898. — Podíl č. 44. Učení katol. náboženství — Podíl č. 45. Tenora Jan, Život sluby B. P. Martina Středy	" 8 000 "
R. 1899. — Podíl č. 46. Kolísek Leop., Lurdy	" 9 500 "
R. 1900. — Podíl č. 47. Bartoš Fr., Domácí čítanka	" 10.000 "

Výprodej knih

z dědictví sv. Cyrilla a Methoda v Brně
za cenu velmi sníženou.

Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje má, jak z níže položeného seznamu spatřiti lze, hojnost knih na skladě, kteréž za velmi levnou, v témž seznamu naznačenou cenu prodává. I vybízí všechny ušlechtilé podporovatele dobrého čtení, aby si neobtěžovali tu neb onu knihu neb i více knih z našeho Dědictví buď pro sebe nebo pro místní knihovnu objednat. Poslouží tím předně sobě samým, neboť obdrží knihy obsahu dobrého, velmi poučného a namnoze i mile zábavného, na nichž spolu nelpí nic z onoho kalu jedovaté nevěry a nemravnosti, jimž za našich dnů mnohé knihy potřísněny jsou; poslouží tím však také našemu Dědictví a umožní, aby se budoucně údům větší podíly dávati mohly. — Kdo si řečené knihy opatřiti hodlá, ať se obrátí ústně nebo písemně na pokladníka téhož Dědictví, vdp. **Antonína Adamce**, regenta v bohosloveckém ústavě v Brně, Dominikánská ulice, biskupský alumnát. — Kdo již napřed peníze posílá, přidejž, objedná-li se více knih, ku ceně knih také 6 kr. na kolkovaný nákladní list, objedná-li se jen jedna kniha, 10 kr. na vyplacenou zásilku pod křížovou obálkou. — Zároveň vybízí ctěné příznivce dobrého tisku, aby hojně za údy přistupovali. Vklad III. tř. pro osobu doživotně obnáší 10 zl., pro rod, pro knihovny a podobné věčné údy na vždy 20 zl., a mohou vklady i v ročních lhůtách po 5 zl. aneb i v menších jakýchkoli lhůtách dle možnosti se spláceti. Každý nově přistouplý úd obdrží ihned kromě posledního podílu ještě 3 knihy nádavkem v odměnu, a členové kněží slouží každoročně za všechny živé i zemřelé spoluúdy mše sv. — Ptp: údové, kteří na splátky do D. C. M. vstoupili, žádají se, aby další splátky a doplatky posílali.

Statistický výkaz údů Dědictví sv. Cyrilla a Methoda podle roků, kdy vstoupili.

Roku	přistoupilo úďů	z nichž jest zaklada- telů	I. třída	II. třída	III. třída	Rodů a úďů věčných	Kněží
1850	59	5	6	5	43	4	45
1851	350	10	5	17	318	61	168
1852	536	8	5	5	517	161	147
1853	745	—	—	4	741	221	71
1854	799	—	—	1	798	144	67
1855	1247	1	—	6	1240	268	137
1856	1228	1	—	2	1225	287	122
1857	1697	—	—	3	1694	276	259
1858	1291	—	—	2	1289	202	95
1859	1475	1	—	2	1472	352	107
1860	1041	1	—	—	1040	184	50
1861	831	—	—	1	830	186	70
1862	695	—	—	1	694	122	22
1863	593	—	—	—	593	77	25
1864	205	—	—	—	205	55	5
1865	126	—	—	—	126	14	2
1866	130	—	—	2	128	34	2
1867	151	—	—	—	151	50	10
1868	170	—	—	2	168	48	28
1869	106	—	—	—	106	36	10
1870	78	—	—	1	77	5	6
1871	40	—	—	—	40	—	2
1872	48	1	—	—	47	1	5
1873	50	1	—	—	49	2	9
1874	68	1	—	1	66	1	12
1875	49	1	—	9	39	—	11
1876	45	—	1	6	38	—	14
1877	47	1	—	9	37	2	10
1878	21	1	—	10	10	—	5
1879	64	1	—	13	50	8	12
1880	51	4	—	—	47	12	11
1881	56	1	—	—	55	3	14
1882	59	—	—	—	59	8	22
1883	54	—	—	—	54	7	14
1884	57	—	—	—	57	10	22
1885	162	1	—	—	161	32	36
1886	47	—	—	1	46	13	6
1887	38	—	—	—	38	8	4
1888	61	—	—	—	61	11	25
1889	66	—	—	—	66	13	27
Společně	14635	40	17	108	14475	2918	1709

Roku	přistoupilo údů	z nichž jest zaklada- telů	I. třída	II. třída	III. třída	Rodů a údů včasných	Kněží
Převážně	14635	40	17	103	14475	2918	1709
1890	106	—	—	—	106	16	57
1891	140	—	—	—	140	13	78
1892	183	—	—	—	182	16	114
1893	154	1	—	—	154	16	76
1894	151	—	—	—	151	14	61
1895	118	1	—	—	117	14	59
1896	149	—	—	—	149	14	89
1897	73	—	—	—	73	10	42
1898	172	—	—	—	172	7	123
1899	181	1	—	—	180	15	56
Souhrn	16061	43	17	103	15898	3052	2464

Seznam zemřelých údů

Dědictví ss. Cyrilla a Methoděje.*)

Z diecése Brněnské :

Bistřická Marie z Dačic.

Dp. Coufal František, farář na odp. v Dalečíně.

Vdp. Čiháček, kons. r. a farář v Hor. Mašůvkách.

Doležal Jan ve Sviném.

Dundáček Jan z Bytyšky Veverské.

Fischer František z Dačic.

Fojt Jakub z Rajce.

Frenclova Hedvika z Brna.

*) Uctivě žádáme všech p. t. příznivců našeho Dědictví, aby úmrtí spoluúků správě Dědictví rychle oznamovali, jelikož se to u mnohých teprve po letech stávalo.

Grac František z Podbřežic.
Dp. Hadinger Ant., emer. farář v Deblíně.
Hala Matěj z Dražovic.
Dp. Hanák Jos., farář v Hor. Dubňanech.
Vdp. Holoubek Jan, kons. rada a farář ze Šlapánic.
Jašek Josef a Marie, zakladatelé rodu v Lysicích.
Julínek Ant. z Podbřežic.
Julínek Ondřej z Podbřežic.
Kadlec Jan z Blažovic.
Kasalý František z Dačic.
Vdp. Klinkář Fr., bisk. a kons. rada, děkan a farář v Telnici,
člen výboru D. C. M.
Kloupar Frant., člen výboru D. C. M. z Nosislavy.
Vdp. Kosmák Václav, kons. rada, děkan a farář v Prostoměřicích.
Kostkův rod ve Světlé.
Koukalova Anna z Roketnice.
Kouskova Marie z Milikova.
Vdp. Koutný Jan, děkan v Dačicích.
Krahula Kateřina z Karlova.
Vp. Kremláček Karel, kaplan v Obřanech.
Kunc František z Medlánek.
Vp. Lahoda Ignác, novosvěcenec v Horní Rožince.
Ledabyl Mikuláš, zakladatel rodu v Uhřicích.
Lehar František z Milonic.
Luňáček Josef z Protivanova.
Vp. Malý Albin, novosvěcenec ve Starči.
Marek František ve Žďárně.
Mareš Jakub z Třestě.
Ministrová Anna z Roketnice.
Vdp. Páral Frant., kons. rada a farář z Dol. Bojanovic.
Pavliš Jan, zakladatel rodu v Ketkovcích.
Plíšková Jenovefa z Roketnice.
Polívková Františka z Brna.
Pospíšilová Antonie v Seči.
Procházka Jan z Telče.
Příkaský Jan z Ratiškovic.
Rolkova Anna z Dražovic.
Řezník Jan v Hor. Poříčí.
Říhák František v Hor. Poříčí.
Dp. Sedláček Jan, farář v Unanově.
Severa Jan v Husovicích.
Slezáček Josef, zakladatel rodu z Nových Zámků.
Sury Josef z Nesovic.
Ševčík Martin v Ostrově.
Vdp. Škarda Alois, kons. rada a farář v Urbanově.
Trojanová Anna, zakladatelka rodu v Pavlově.
Tužinova Terezie z Paky.

Urbančíkova Karolina z Mikulčic.
Vankat Kateřina, zakladatelka rodu v Pavlově.
Dp. Veselý Josef, farář v Babicích.
Vlach Tomáš z Podbřežic.
Vlach Josef z Podbřežic.
Vlachova Barbora z Brna.
Zapletal Jakub z Blanska.
Zavadil Václav z Vitochova.

Z diecése Olomoucké:

Bartková Kateřina z Derfle.
Bartošík Martin z Tučap.
Beran Jan, zakladatel rodu ze Zvole.
Braška Marie z Opavy.
Drtilova Josefa z Lesnice.
Fišara František z Přikaz.
Frimer Josef z Majetína.
Dp. Gasser Josef ze Streitbergu, farář na odp. v Dědicích.
Hajkova Johanna z Opavy.
Havelova Františka v Spálově.
Havrlant Karel z Rybí.
Horký Adolf z Leštiny.
Hrabal František z Čelčic.
Hradílkova Marie v Chropíní.
Hudec Terezie z Věrovan.
Chaloupkova Marie ze Škvořetic.
Jekl Vincenc a Johanna z Tovačova.
Jemelkova Apolonie z Oseku.
Kafkova Terezie z Tovačova.
Kelner Ondřej v Slavkově u Opavy.
Klímeck Matouš z Křenova.
Koberská Marie v Opavě.
Kolář Valentin v Kokorách.
Konečný Jakub z Osyk.
Kudlička Matouš z Dědic.
Kühlbergrova Barbora ze Štáhlav.
Kustek František z Mílotic.
Maštalík Adolf z Chvalkovic.
Matoušková Františka z Němčic.
Matulova Karolína, zakladatelka rodu v Tlumačově.
Miklišová Františka z Hluku.
Minařík František a Františka z Obory.
Novotný Josef z Lobodíc.
Novotný Josef z Opatovic.
Olejníček Bartoloměj ve Lhotě.
Pazdera Karel z Lhoty Záběstní.

Pazdera Karel z Penčic.
Dp. Pitlíček Jan, farář ze Znorov.
Plešova Tekla z Opavy.
Plechova Anna z Opatovic.
Pospíšil František z Podbřežic.
Vdp. Pötting Em. hrabě, inful. prelát a probošt kapitoly v Olo-
mouci, člen výboru D. C. M.
Procharová Anna v Starém Městě.
Přichystalova Anna v Kladkách.
Rajzl Emerich z Buchlovic.
Rajzl Emerich ze Stříbrnic.
Rešnárkova Viktorie z Opavy.
Rybka František z Opavy.
Ryšánek Josef z Oseku.
Slezáček František z Opatovic.
Sontak Karolina z Opavy.
Strakošova Josefa z Opavy.
Supa Hedvika ze Slavkova u Opavy.
Šlota František z Holic.
Škárová Anna z Huštěnovic.
Šrámková Anna ve Starém Městě.
Šubová Kateřina z Týnecku.
Švehlík František z Lomnice.
Tesařova Marcella z Lomnice.
Tihelka Josef a Josefa.
Trojanová Anna z Pavlova.
Vankátova Kateřina z Heřmaně.
Vítek František z Opavy.
Vychodil František ze Lhotky.
Zámečnickova Františka z Buchlovic.
Zapletal Josef, zakladatel rodu z Nosálovic.
Zubalova Anna z Věrovan.
Vdp. Zelinka František, č. kons. rada a farář v Hněvotíně.

Z arcidiecése Pražské:

Bužková Anna z Vítkova.
Danielova Marie z Prahy.
Duškova Barbora z Berouna.
Dp. Hanka M., farář v Benátkách.
Hejtmánek Václav z Větat.
Huliciusova Barbora ze Žižkova.
Chramostova Barbora ze Št. Boleslavy.
Ctp. Jelínek Hynek, bohoslovec z Prahy.
Dp. Kur Matěj, farář z Plzně.
Lábusova Marie z Šutovic.
Vdp. Matoušek Jan, děkan z Vya. Mýta.

Pekárek Josef z Blatné.
Dp. Petráš Matěj, farář ve Svárově.
Dp. Průša Antonín, farář z Vrbna.
Seliger Ignác ze Skuršan.
Dp. Starosta Karel, farář v Stolmíři.
Dp. Špalek František, farář z Městečka.

Z diecése Litoměřické:

Horáková Marie v Krámovsi.
Dp. Jelínek Arnold, farář v Hirschbergu.
Vdp. Jelinek Josef, děkan v Doksech.
Jirounek Petr ve Slaném.
Lieberzeit Leopold ve Slaném.
Dp. Podobský František, farář v Přepěřích.
Russ Antonín ve Slaném.
Řezáčová Anna ve Skramouši.
Votypková Karolina ve Slaném.

Z diecése Královéhradecké:

Andrlova Anna z Hor. Újezda.
Bašta František z Poděbrad.
Cejnar Václav v Šestovicích.
Fedrsel Čeněk v Bystrém.
Franko František z Týniště.
Hlaváč Vojtěch z Poděbrad.
Holásek Jan v Litomyšli.
Holmannová Kateřina v Pořežíně.
Horčička Jan ze Studence.
Vdp. Jireček František, děkan v Dol. Újezdě.
Jirouš Jiří z Jilemnice.
Kincl František v Jonově.
Kryšpín Josef z Poděbrad.
Vdp. Kur Matouš, děkan z Jilemnice.
Vdp. Pochyba Josef, kanovník z Nových Hradů.
Prudič František v Bystrém.
Příbyl Josef z Mezilesí.
Smola František v Novém Městě n/M.
Stránský Matěj v Krčíně.
Suchánek Josef z Pátku.
Svoboda Antonín v Novém Městě n/M.
Višňák Josef z Jilemnice.
Zakravský Martin v Blažkově.

Z diecése Budějovické:

Čechová Anna z Bělčic.
Vdp. Jelen Jan, děkan z Kasejovic.

Vdp. Jelínek Josef, Dr. th. prof. z Budějovic.

Dp. Müller Karel, farář z Ledenic.

Dp. Pekárek Josef, farář v Blatné.

Řezníčková Kateřina v Postřelkově.

Vokurková Marie z Thorovic.

Wagron Václav z Domažlic.

Z diecése Vídeňské:

Prausek Vincenc, c. k. zemský školdozorce ve Vídni.

Rybička-Skutecký Ant., c. k. rada vrchního zemského soudu,
rytíř řádu železné koruny ve Vídni.

Tito v Pánu zesnulí údové poručeni buďtež nábožným
modlitbám údův živých.

Modleme se. Bože, všech věrných Stvořiteli a Vykupiteli,
duším služebníkův a služebnic svých odpuštění všech hříchů
rač dáti, aby prominutí, kterého vždycky žádali, pobožnými
prosbami dojíti mohli. Skrze Krista Pána našeho. Amen.

Odpočinutí věčné dejž jim, Pane, a světlo věčné ať jim
svítí! Ať odpočívají v pokoji. Amen.

Roč. 63. „HLAS“ 1901.

časopis věnovaný zájmům našeho lidu vůbec a jednotlivých stavů zvláště, psán jest slohem řízným, srozumitelným a jasným.

„HLAS“ přináší články úvodní o všech událostech sběh-nuvších se na poli politickém, národním, církevním, národo-hospodářském a společenském, dále přehledy politické, různé zprávy, dopisy, články hospodářské, literární, bursu, trhy, loterii atd. — Části zábavné věnuje se obzvláště péče. Jmenovitě píše pod čáru oblíbení u našeho lidu proslulí spisovatelé Dostál, Veselý, Křen a m. j. — Pro velikou svou rozšířenost hodí se »HLAS« pp. obchodníkům, živnostníkům k ohlášení inserátů nejrozmanitějšího druhu. Ceny levné.

„HLAS“ vychází jako denník a týdeník.

Denník stojí poštou měsíčně 2 K 50 h, ročně 30 K, týdeník čtvrtletně 2 K, ročně 8 K.

Administrace „HLASU“ v Brně, v Besedním domě.

Roč. 24. „OBZOR“ 1901.

Časopis pro poučení a zábavu.

Vychází dvakrát za měsíc

Redaktor Vlad. Šťastný.

Předplatné celoročně s poštovní zásilkou 4 K přijímá administrace »OBZORU« v Brně.

Za heslem »Dědictví otcův zachovej nám Páne!« hledí »OBZOR« hojným a vybraným čtením poučným i zábavným utvrzovati lid náš ve víře a lásce k církvi a vlasti a nabádati hlavně k dobře a po křesťansku spořádanému životu rodinnému našich zbožných předků, který se bohužel čím dále tím žalostněji porušuje. — Cena ročníku 4 K (3 zl.) Každému řádnému předplatiteli jest volno objednat ku svému výtisku libovolný počet výtisků mimořádných po 2 K na rok, čímž stává se »OBZOR« nejlevnějším podobným listem. Zřejmo však, že může se udržeti jen hojným odbíráním a šířením ve všech vrstvách národa našeho. Budiž tedy úděm našeho »Dědictví« vřele doporučen.

„Obrana práce a Dělnictva.“

Orgán česko-slovanské strany

křesť.-socialní, věnovaný zájmům dělnictva, řemeslnictva a rolnictva.

Vychází každý pátek.

Předplatné celoročně s poštovní zásilkou 4 K.

Redakce i admin. v Brně, Dominik. ul. č. 4.

Papežská knihtiskárna benediktinů rajhrad. v Brně vydává tyto časopisy :

H L Í D K A.

Měsíčník vědecký se zvláštním zřetelem k apologetice a filosofii. Vedou kanovník Dr. Josef Pospíšil, prof. Dr. Jakub Hodr a Dr. Pavel Vychodil. Sešity po 5 arších velké 8°. Předplatné ročně 8 K.

Škola Božského Srdce Páně.

Měsíčník pro katol. lid, zvláště však pro bratrstva.

Celoročně i s poštovní zásilkou 3 K 20 h. — Přílohy ku „Škole B. S. P.“ bývají ve zvláštním předplacení tyto :

Knihovna našeho lidu. Ročně nejméně 60 archů, předplatné jen 4 K ročně. — **Knihovna duchovní.** Sbírka spisů vedoucích a povzbuzujících ku zdravé zbožnosti, vychází v ročnících v předplacení za 4 K ročně. — **Anděl Strážný.** Časopis pro křesťanskou mládež, hojně obrázky vykrášený, vychází mimo prázdniny měsíčně o 2 arších v barevné obálce a stojí v předplacení 1 K 60 h ročně. Za prémii (bez doplatku) dár krásný obraz v barvotisku. — **Květy Marlanské.** List měsíční ctitelů Panny Marie. Vychází měsíčně o 1½ archu v barevné obálce a stojí v předplacení 1 K 60 h ročně.

Václava Kosmáka Sebrané spisy.

II. Větší povídky. 1884. Str. 501. Cena 2 K. — III. Kukátko, čili život lidský v obrazech. 1884. Sv. I. Str. 480. Cena 2 K. — IV. Slečna Eugenie a Paní Eugenie. 1885. Str. 436. Cena 2 K. — V. Kukátko čili Život lidský v obrazech. 1887. Sv. II. Str. 675. Cena 2 K 80 h.

O pouti. Str. 48. Cena 30 h. — Cesta ku klidu. Str. 144. Cena 60 h. — Cesty Boží I. Myslivec Anton. 1888. Str. 84. Cena 60 h. Zrcadlo kořalečnicků. Seš. 1. 1888. Str. 39. Cena 24 h. — Druhá várka. 1896. Str. 36. Cena 24 h.

Kosmák Václ. Sebrané Spisy. Nové vydání!

Vychází po sešitech. Posud vyšlo 24 sešitů.

Vydání lacnější arch po 4 h; na lepším papíře po 8 h.

MORAVAN.

Kalendář na rok 1901. Roč. 50. Uspořádal P. Kristin Lux, O. S. B. Cena 90 h.

Benediktinská knihtiskárna má hojný sklad knih, obstarává tiskopisy všeho druhu oprávně a levně, a také má své vlastní knihařství a hojný výběr menších i větších obrázků. — Seznam knih lze dostati zdarma a franko.

Oznámení.

Dědictví sv. Cyrilla a Methoda vydalo a hojněmu šíření doporučuje:

POUTNÍ KNIHU.

Modlitby a písně.

Sestavili Fr. Korec, farář v Řeznovicích, a Dr. Tomáš Korec, katecheta na c. k. II. českém gymnasiu v Brně.

Prodává se u pokladníka dp. Ant. Adamce, regenta bohosl. ústavu v Brně, ve snížené ceně za 1 zl. č. 2 K.

Poutní knize dostalo se církevního schválení a doporučení od nejdlšt. biskupské konsistoře v Brně:

Přihlížeje k žádosti ze dne 26 listopadu 1893 schvaluje biskupská konsistoř předloženou sobě »Poutní knihu« a přeje, aby dílo toto dlouhé a úsilovné práce hojného užitku mezi věřícím lidem přineslo. Spolu pak dosvědčuje, že odpustkové modlitby, v knize této uvedené, jsouce věrnými překlady modliteb v »Raccolta di orazioni e pie opere« obsažených, spolehlivými a správnými jsou a že odpustky za modlitby tyto — jak na str. 27. udáno jest — i duším v očistci způsobem přimluvy přivlastniti lze.

Dáno v biskupské konsistoři v Brně dne 30. listop. 1893, č. 5346.

Dr. Fr. Zelbert,
kapit. děkan.

Homolka,
sekretář.

Od nejdlšt. arcibiskupské konsistoře v Olomouci :

Líbrum ab Haereditate SS. Cyrilli et Methodii pro anno 1893 editum »Poutní kniha« attentioni Ven. Cleri recommendamus (Currenda Consistorialis IV, a. 1894, n. 5577.)

Zvláště pak schválila a vřele doporučila »Poutní knihu« nejdlšt. biskupská konsistoř v Hradci Králové:

Vyřizující žádost ze dne 31. března 1894, klademe sobě za čest sděliti, že v nejbližším čísle zdejšího Ordinariátního listu bude uveřejněno:

Poutní kniha. Modlitby a písně. Sestavil František Korec, farář v Řeznovicích, a Dr. Tomáš Korec, katecheta na c. k. českém gymnasiu v Brně. Tiskem benediktinů rajhradských v Brně.

Po předmluvě a úvodu, ve kterém jest velmi dobré poučení o pouti a o odpustcích, následuje na 837 stranách veliký výběr krásných, v duchu církevním sepsaných modliteb, rozjímání, promluv a notami opatřených písní. Účelem knihy jest odstraniti rozjímání, promluvy a písně nevhodné a nevkusné, které uvádějí samu poutní pobožnost v lehkost a nevážnost, a podati vůdcům poutníkův a jednotlivým poutníkům pobožnosti dobré. Kniha tato vyhovuje tomuto účelu dokonale. Vřele ji doporučujeme a žádáme, aby duchovní správy na ni důtklivě upozornily a obzvláště vůdce poutníkův, aby si ji opatřili a jí jako nejlepší příručky užívaly. Úprava jest velmi slušná, cena (1 zl. 50 kr.) mírná

Biskupská konsistoř v Hradci Králové, dne 12. dub. 1894.

Ed. Prašinger,
gen. vikář.

Fr. Hampl,
rada.

Z časopisů velmi příznivě posoudili a důtklivě doporučili
»Poutní knihu« »Obzor«, »Hlas« a »Hlídku« v Brně,
»Vlast« a »Čech« v Praze.

Oznámení.

Pan **Jan F. Tomola**, majitel ústavu sochařského a kamenického v Brně, v silniční třídě č. 43., jenž provedl pomník Sušilův a Procházekův, zhotovil ve prospěch téhož pomníku značité sádrové odlitky medaillonu v průměru 41 cm. s dvojitým poprsím Sušila a Procházky. Medaillon ten bude milou památkou na oba naše slavné muže, pěknou ozdobou pokoje, a čistý výtěžek bude věnován na uhrazení výloh za pomník a na fond pro budoucí trvalé zachování pomníku; protož zvou se ctitelé obou našich oslavencův, aby sobě medaillon ten hojně objednávali.

Ceny medaillonu na místě u p. Tomoly v Brně jsou:
medaillonu bílého . . . . . 4 K 80 h
» bílého lakovaného . . . . . 5 K 20 h
» bronzovaného nebo pozlaceného . . . . 5 K 40 h

Kdo by sobě přál zásilku poštou, nevyplacenou, dlužno, aby poslal kromě ceny za medaillon ještě 2 K 40 h za bednu, balivo a nákladní list.

Objednávky zprostředkuje

Ant. Adamec,

pokladník »Dědictví sv. Cyr. a Meth.« v Brně.